



**MŪZIKAS
SAULE**

4 EIRO

Nr.2 (110) 2022

VĒL:

JĀNIS ŠIPKĒVICS: TAPŠANA

RAIMONDS PAULS: PORTRETI

AKACIS: ATKALSATIKŠANĀS

BENS LUNNS: *DISABLED ARTISTS NETWORK*

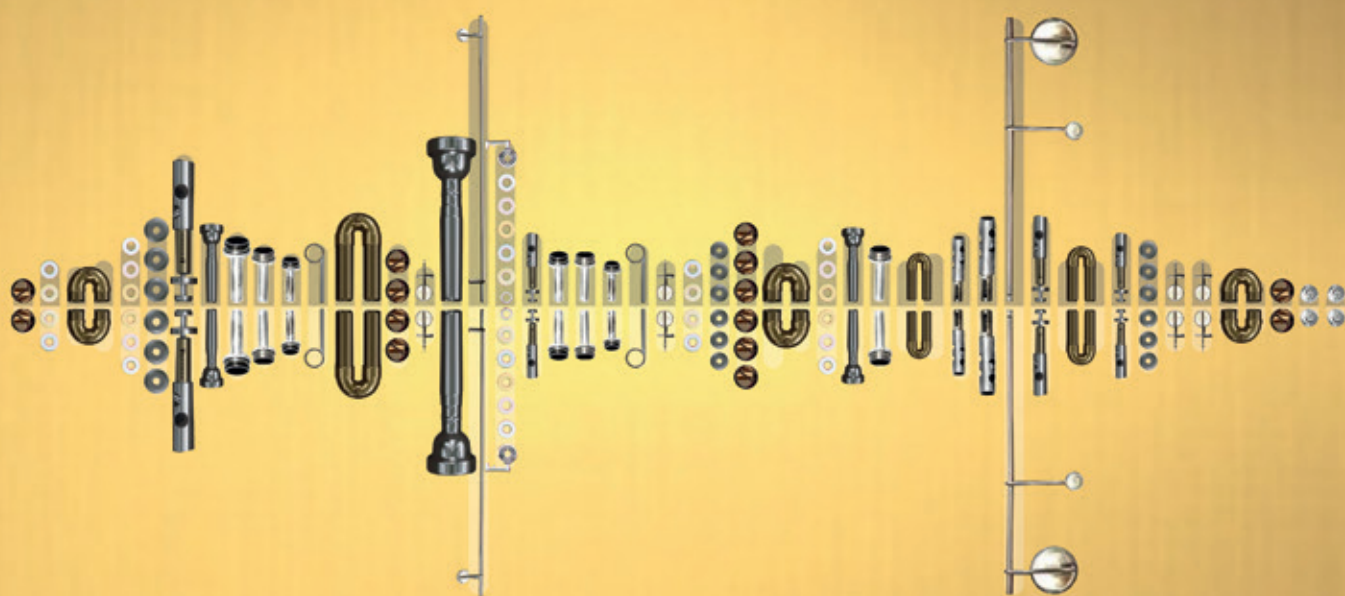
Zēnu kori un to vadoni

ISSN 1407-6969



9 771407 696004 06

ORĶESTRA "RĪGA" 50. JUBILEJAS GALĀ KONCERTS



Dirigents - **Valdis Butāns**

Orķestris "Rīga"

"Sinfonietta Rīga" stīgu grupa

Solisti - Latvijas Nacionālā teātra aktieri:

Madara Botmane, Raimonds Celms,

Zane Dombrovska un Uldis Siliņš

Režisors - **Reinis Suhanovs**

Vakara vadītāja - **Liene Jakovļeva**

PROGRAMMĀ

Ilona Breģe - "Simfonija Rīgai" (pirmatskaņojums)

Valts Pūce, Kārlis Lācis, Jānis Lūsēns - dziesmu

cikls "Rīgas pastkartes" ar Marta Pujāta dzeju

(pirmatskaņojums)

2022. gada
3. septembrī

Latvijas Nacionālajā teātrī

BIĻETES

"Biļešu paradīzes" kasēs un
www.bilesuparadize.lv

Pasākuma norise tiks
filmēta un fotografēta.

orkestris.riga.lv



4

zēnu koris
Anete Ašmane
TRAKIE
saruna ar Romānu Vanagu, Ilzi Balodi un Jāni Veličko

9

zēnu koris
Inga Žilinska
**"MANU SIRDĪ SILDA MŪSU SKOLAS
AUDZĒKŅI"**
saruna ar Jāni Erenštreitu

13

zēnu koris
Orests Silabriedis
**MŪZIKA ZĒNU KORIM
LATVIJAS RADIO ARHĪVĀ**

16

zēnu koris
Liene Jakovļeva
AR BALSĪ KOSMOSĀ
saruna ar Mārtiņu Klišānu

21

zēnu koris
Ilze Medne
AR SIDRABIŅU BALSĪ UN SMAIDU ACĪS
saruna ar Valdu Tračumu un Ingridu Kleperi

24

zēnu koris
Gunda Miķelsone
OZOLS UN MEŽAVĪRS
saruna ar Vītautu Miškini

27

zēnu koris
Māris Binders
"GAMMAS" BEZ MAMMAS
saruna ar Jāni Erenštreitu par zēnu kora nometnēm

30

zēnu koris
Juris Griņevičs
SKATS UZ ZĒNU KORU VĒSTURI

32

personība
Līga Dejus
**KLAVIERNIEKS UN ĒRĢELNIEKS TĀLIVALDIS
DEKSNIS**

40

komponists
Armands Znotiņš
KOMPONISTS ALVILS ALTMANIS

44

personība
Aleksandra Line
**RADIKĀLAIS OPTIMISTS, KURŠ MAINA
PASAULI AP SEVI**
saruna ar Benu Lunnu

48

atskaņotājmāksla
Juris Griņevičs
HARISMA II
dziedātāji Ričards Taubers un Jans Kiepara

50

atskaņotājmāksla
Dāvids Balodis
**MŪZIKAS UN KOPIBAS VĒSTNIEKI PASAULEI
THE TRANSATLANTIC TRIO**
Pētera Plakida piemiņai

54

vēsture
Daiga Mazvērsīte
KAD SIRDS SVĀRSTĀS MŪZIKAS RITMĀ
Ogres kultūras nama ansamblis "Metronoms"

60

atgriešanās
Dace Volfa
"AKACIS". SVĒTKI PĒC 30 GADIEM

64

personība
Orests Silabriedis
BALSS UN CILVĒKA TAPŠANA
saruna ar Jāni Šipkēvici

68

mūzika un māksla
Guntars Gritāns
RAIMONDA PAULA PORTRETI

71

vēsture
Velga Kince
**TRIKĀTAS DZIEDĀTĀJU BIEDRĪBAS VĪRU
KORIS. 19. GS. OTRĀ PUŠE**

74

CD VĒRTĒJUMI

84

ieraksti
Ansis Bētiņš
BĒTIŅŠ KLAUSĀS

Galvenais redaktors / **Orests Silabriedis**
Atbildīgā redaktore / **Ilze Medne**
Populārās mūzikas nodaļas redaktore / **Dace Volfa**
Redakcija / **Anete Ašmane, Dāvis Engēlis, Gunda Miķelsone**
Mākslinieks / **Oskars Stalidzāns**
Direktore / **Sandra Zandberga**

Izdevējs / Mūzikas un mākslas atbalsta fonds
Reģ. apliecības nr. 40008064512

Redakcijas adrese: Sudrabu Edžus iela 16-10, Rīga, LV-1014
Tālrunis: 29359688
e-pasts: saule@muzikassaule.lv
muzikassaule.lv

Uz vāka – diriģents un skolotājs Jānis Erenštreits
Foto – Jānis Porietis

Materiālu pārpublicēšanas gadījumā atsauce uz žurnālu "Mūzikas Saule" obligāta.
Publicētajos rakstos autoru paustās domas ne vienmēr sakrīt
ar redakcijas viedokli.
Par reklāmu saturu redakcija neatbild.

Žurnāls izdots ar Valsts kultūrkapitāla fonda finansiālu atbalstu.
VKKF īpašais atbalsts šim "Mūzikas Saules" laidienam no mērķprogrammas
"Kultūras nozares dokumentēšana".



VALSTS
KULTŪRKAPITĀLA FONDS

Atbalsta:



Zēnu koriem būt!



Veltīt daļu "Mūzikas Saules" 2022. gada vasaras laidiena zēnu koru fenomenam rosināja šis kustības pilārs Jāņa Erenštreita 80. dzimšanas diena. Tā skanīgi nosvinēta 17. jūnijā Dzintaru koncertzālē, kad uz skatuves bija arī ar viņa mūža lolojums – Rīgas Doma zēnu koris, kuru agrāk tālu pasaulē pazina un apbrīvoja kā Emīla Dārziņa speciālās mūzikas vidusskolas zēnu kori.

Skolotāja portrets rotā žurnāla vāku, bet iekšpus – arī Ingas Žilinskas rosināti stāsti par otru mūža lieldarbu – Rīgas Doma kora skolu – un nozīmīgiem skaņu ierakstiem, kas Jāņa Erenštreita ausij un sirdij tīkami. Māris Binders uzklaušījis viņa atmiņu zibšņus un klāt vēl pielicis arī savus par vēl kādu nozīmīgu zēnu kora darbības daļu – ikvasaras trīsnedēļu nometnēm "Gamma", kurās svarīgākais bijusi kopābūšana ārpus Rīgas, svaigs gaiss, sportošana un arī dziedāšana: viss, kas palīdz tapt par "īstu kora puiku".

Jau gandrīz gadsimta ceturksni, no Jāņa Erenštreita pārņemot vadības grožus, Rīgas Doma zēnu kora mākslinieciskais vadītājs ir Mārtiņš Klišāns, kurš Lienei Jakovļevai atklāj, kā korim klājas šobrīd un skaidro ne vienu Lienē zēnu kora ābece pamatlietu. Arī to, kas pamatā zēna balss neparastajam, eņģeliskajam skanējumam, kuru diendienā neatlaidīgi un ar lielu mīlestību kopj un lolo Rīgas Doma kora skolas vokālie pasniedzēji. Šajā reizē – sarunas par zēna balsi un tās veidošanas noslēpumiem ar skolotājām Valdu Tračumu un Ingrīdu Kleperi.

Par savu kora gaitām Anetei Ašmanei stāsta trīs zēnu kora līderi trijās Latvijas pilsētās: Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskolas zēnu kora diriģente Ilze Balode, Jāzepa Mediņa Rīgas 1. mūzikas skolas zēnu kora vadītājs Romāns Vanags un Rēzeknes sākumskolas zēnu kora "Vokālā iedvesma" diriģents Jānis Veličko.

Orests Silabriedis atceras savulaik Dārziņskolas zēnu kori dziedāto un pārlūko, ko vēl latviešu komponisti rakstījuši puiku balsīm, bet Jurim Griņevičam sakām paldies par ieskatu zēnu kora vēsturē un izslavētāko citzemju kolektīvu sarakstā, kur dažam

saknes iesniedzas pat tūkstoš gadu tālā pagātnē. Latvijas zēnu kora vēsture gan vēl nav uzrakstīta, un tur būtu daudz pētāmā un atklājamā. Priecējamies, ka pirms trim gadiem klajā nāca Matīsa un Aigara Tuču pētījums "Krišs Fridrihs Dekis. Skolotājs un diriģents ar prievīti", veltīts Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolas zēnu kora diriģentam un Latvijas zēnu kora kustības stūrakmenim. Ceram uz turpinājumu.

Lūkojot, kā kaimiņiem ar zēnu kora kustību sokas, Gunda Miķelsone sazinājusies ar Lietuvas bērnu un jauniešu kora *Ažuoliukas* māksliniecisko vadītāju Vītautu Miškini, kura koris ir unikāla vairāku sastāvu kombinācija – no puikām līdz pat vīru korim. *Ažuoliukas* ir kora skola 350 audzēkņiem, kuri dzied astoņos dažādu vecuma dalībnieku koros. Tomēr arī Lietuvā, tāpat kā pie mums, zēnu kora kustība iet mazumā. Šo sāpīgo noti manām teju katrā sarunā, un to apstiprina arī kādreizējā Valsts izglītības satura centra darbiniece, zēnu kora kustības vēstures pārzinātāja Rita Platpere. 1998. gadā Latvijā bija ap 100 zēnu kora, turpretim tagad, domājams, ir vien ap 60, bet precīza skaitļa nav, jo pēc pandēmijas vēl nav veikta situācijas apzināšana. Salīdzinājumam: Igaunijā ir gandrīz divtik vairāk – 118.

Tomēr cerības rada ziņa, ka nākamgad turpināsies Jāņa Erenštreita 1972. gadā iedibinātā zēnu kora salidojumu tradīcija. Zināms, ka notiks Cēsīs un ka mākslinieciskais vadītājs būs Gints Ceplenieks. Nošu grāmatas ir gatavas. Lai skan un puiku pilna Cēsu pilsdrupu estrāde!

Ilze Medne,
"Mūzikas Saules" atbildīgā redaktore

Orķestra RĪGA koncerti RĪGAS DOMĀ

16. AUGUSTĀ
plkst. 19.00

No Baha
līdz Stravinskim
From Bach
to Stravinsky

PIEDALĀS:
Orķestris RĪGA
Dirģents - Valdis Butāns
Ērģeles - Larisa Bulava

BIĻETES: BIĻEŠU PARADĪZE kasēs,
www.bilesuparadize.lv un RĪGAS DOMA kasē

INFO:
orkestris.riga.lv

23. AUGUSTĀ
plkst. 19.00

No
Mendelszones
līdz Māleram
From
Mendelssohn
to Mahler

PIEDALĀS:
Orķestris RĪGA
Dirģents - Artūrs Oskars Mitrevics
Ērģeles - Ilze Reine
Solists - Rihards Millers (baritons)

RĪGA
ORĶESTRIS



sansusi
12.-14. AUGUSTS
AKNĪSTE

alternatīvais
kamermūzikas
festivāls

sansusi.lv

Anete Ašmane

Trakie

SARUNA AR ROMĀNU VANAGU, ILZI BALODI UN JĀNI VELIČKO

Tēmā par zēnu koriem mana personiskā iesaiste nav liela: pirmkārt, pati tādā nekad neesmu dziedājusi, otrkārt, neesmu ne diriģente, ne vokālā pedagoģe, kas korim varētu nonākt kaut tuvumā. Līdz ar to zēnu koris man ir mistikas un nezināmā apvīts stāsts, par kuru interesējoties rodas sajūta – tā ir kā sava veida brālība, par kuru neviens daudz nestāsta, izskaidrot nevar, bet, vienreiz tur pabijis, piederību jūt vēl ilgi. Saprast no malas to laikam nevar, kur nu vēl reāli iztēloties, bet, sarunājoties ar diriģentiem, nav iespējams nesajust, ka tas ir kas ļoti, ļoti īpašs, ko viņi, šķiet, nemainītu ne pret ko, pat ja kādreiz neiet tik viegli, kā vēlētos.

Jebkurā korī svarīga ir personība – cilvēks, kas sagaida ikkatru koristu, iedvesmo, pavelk līdzī, skolo, nepagurstoši tiecas pēc labākā rezultāta utt. Tāpēc uz sarunu par zēnu koriem aicinājām diriģentus, kas ar savu personības spēku piesaistījuši puikas un ar panākumiem vada zēnu korus dažādās Latvijas vietās.

Romāns VANAGS kopš 1987. gada ir Jāzepa Mediņa Rīgas 1. mūzikas skolas zēnu kora diriģents, gūstot panākumus starptautiskos konkursos, koncertējot vairākos kontinentos, piedāvājot dažāda repertuāra programmas un uzstājoties ar atzītiem profesionāļiem arī tepat Latvijā.

Ilze BALODE 2010. gadā atjaunoja Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskolas zēnu kori un joprojām ir tā vadītāja, šajos gados parādot kora spējas gan Eiropā, gan Latvijā dažāda mēroga notikumos un mūzikas atskaņojumos.

Savukārt **Jānis VELIČKO**, vairākus gadus novadījis Rīgas Franču liceja zēnu kori, nu pārcēlies uz dzimto Latgali, kur vada Rēzeknes sākumskolas zēnu kori “Vokālā iedvesma”, kā arī plāno izveidot taipusē vēl kādu sastāvu. Zēnu koru skaits šodien ir mazāks, nekā pirms 20 un 30 gadiem, jā, ir problēmas, sarunas gaitā iezīmējas dažas no tām, kā arī iespējami risinājumi. Taču, lai arī absolūtos skaitļos izsīkstos, šī kustība joprojām aktīvi dzīvo un plāno pēcpandēmijas uzrāvienu, atkal tiekoties Cēsīs un gatavojoties kopīgiem svētkiem.

Kas jums katram ir zēnu koris kā sastāvs, ar ko strādāt, nedomājot par konkrētu kori, bet tieši šo zēnu dziedāšanas kustību?

Ilze: Nepārtraukts izaicinājums un piedzīvojums.

Jānis: Saliedēšanās, būt draugos ar viņiem.

Romāns: Zēnu koris ir mana dzīve, jo esmu uzaudzis zēnu kori, atšķirībā no Ilzes. (*smejas*) Mana meita, kad bija maza, arī gribēja dziedāt zēnu kori. Ir daudzas lietas, ko dzīvē esmu darījis un kaut kādā brīdī bijis spiests no tām atteikties, un viena mana apņemšanās ir tā, ka pēdējais, no kā atteikšos, droši vien ejot pensijā, būs zēnu koris. Esmu uzaudzis zēnu kori Dārziņskolā, un tad, kad bija iespēja turpināt tādu darbu darīt jau pašam, faktiski uzreiz piekritu.

Kas jūs katru piesaista tajā? Cilvēkam no malas, it īpaši meitenēm un sievietēm, nav zināms un saprotams, kas ir tas, kas ir tik ļoti saistošs tieši zēnu kori.

Romāns: Tas, ko var izdarīt ar zēnu kori, ir mūžīgais dzinējs, kas dzen uz priekšu. Iespējas ir ļoti plašas, neskatoties uz to, ka tas mazais sidraba zvaniņš skan ļoti īsu laiku. Paaudzes mainās, un tā mūžīgā mainība ir daudz lielāka nekā citās vienībās, ko sauc par koriem. Līdz ar to tās jaunās sejas un jaunie acu skatieni vienmēr uzrunā darīt kaut ko jaunu un turpināt.

Man šķiet, ka tas unikālais skanējums jau pats par sevi ir kaut kas īpašs. Tie ir kā ziedi, kas zied tikai ļoti īsu mirkli, bet, kad uz-zied, tad visiem ļoti patīk. Un tu nekad nezini, kad tie uzziedēs, jo, kad satiec viņus sagatavošanas vai 1. klasē, vēl īsti neko negaidi, un tad reizēm sanāk tāds apgrieztais brīnums. Liekas, ka puisītis būs labs kora zēns, un pēkšņi viņš kļūst par lielu solistu. Reizēm otrādi: atnāk ļoti daudzsološs, bet kaut kas tur nenotiek, varbūt arī skolo-tāju vainas dēļ, varbūt paša puikas slinkums traucē kaut ko padarīt. Uzskatu, ka zēnu kora balss krāsa un diapazons ir ārkārtīgi spēcīgs.

Ilze: Tā absolūti nav rutīna. Par šo nodarbošanos to nevar teikt, jo katra diena un katrs brīdis ir neprognozējams, pārsteigumiem pilns, ne vienmēr pozitīviem, bet lielāko daļu, protams, jā.

Tas, kas mani fascinē, strādājot ar puikām, – es piekřitu visam, ko Romāns saka, bet mani fascinē viņu komandas sajūta, vienotības sajūta. Es nesaprotu, kas tas ir, man laikam arī nesaprast, jo esmu sieviete, bet es to saucu par vecu kodu. Kad viņi saliedējas un ir komanda, tur ūdens cauri netek.

Esmu piedzīvojusi to, ka puikas ir ļoti uzticīgi – ja tu esi paties ar viņiem vien no komandas, tad viņi ir bezgala uzticīgi. Tā ir ļoti laba sajūta – kādā brīdī sajūties kā vienam no komandas.

Zēni var darīt blēņas un dziedāt kā eņģeļi. Skolas direktore pirms kāda koncerta teica, ka vienkārši nesaprot, kā tas tā var būt. Ar puikām brītiņu bija aizskatuvē, kur neviens nestāv uz vietas – kaut kur ielīduši, uzkāpuši, aizskrējuši, palīduši, kustās. Pēc tam iziet uz skatuves, un skan, un tu nesaproti, kā tas var notikt. Tas ir tas moments, ka tie ir puikas, un tādi ir tikai puikas. Tas ir kaut kas unikāls.

Jānis: Pilnībā piekřitu Ilzei un Romānam: tā ir neprognozējama lieta. Kas man visvairāk patīk – vismaz manos kolektīvos ir bērni, kuriem balss nav tik laba, pieņemsim, puika nav gatavs zēnu korim, bet ļoti vēlas – visu laiku nāk, vecāki raksta lūgumu, vai var uzņemt kori. Es ar to pieeju nelabprāt strādātu, bet pēdējā laikā to daru un ņemu zēnus, kuri vēl nav gatavi dziedāt. Pāiet laiciņš, un viņš sāk dziedāt, un tev kā skolotājam ir tā laba sajūta, ka vari principā jebkuru dziedātāju pamazām attīstīt. Vienam tas atnāk pēc mēneša, citam pēc gada, kādam varbūt pāiet trīs gadi. Man ir tāds zēnu ansamblis ar dziedātājiem, kuri sākumā bija baigie rūcēji, un tagad viņi man ir tajā spilgtajā sastāvā. Darbs ir manai sirdij tik ļoti iepriecinošs.

Vislielākais gandarījums zēnu kori ir puiku attīstība. Pašlaik strādāju sākumskolā, kurā zēni mācās līdz 6. klasei. Beidzot skolu, viņi pāriet uz ģimnāziju. Liels prieks, ka viņi joprojām grib dziedāt zēnu kori, nevis iet uz jauktu kori. Jau tagad raksta, ka labprāt turpinātu apmeklēt zēnu kori, protams, līdz balss lūzumam. Tā ir laba zīme.

Jūs izveidojat šo zēnu no rūcēja par labu dziedātāju, un tad pienāk balss lūzums, un ieguldītā laika un darba rezultāti dzirdami salīdzinoši īsu laiku. Vai diriģentam dažbrīd nav nedaudz skumji? Tu kādu izaudzini un tad viņš jālaiž prom.

Romāns: Tas ir abpusēji skumji, jo puikas tāpat pārdzīvo to brīdi, kad vairs nevar dziedāt. Viņi pat tērpu negrib atdot. Mamma sazvana un saka – vai tiešām viņam jābeidz dziedāt? Saku, ka nav pavisam jābeidz, bet balss lūzums ir tāds periods, kurā jāmak ar balsi apieties. Nevarēs turpināt to pašu, ko darīja iepriekš.

Es strādāju kopš 1987. gada, kā tāds mamuts no cita gadsimta, bet tā tas ir – esmu redzējis tik daudz asaru tādu puiku acīs, kas galīgi nav memmiši. Tātad tur kaut kas ir. Un pašam arī reizēm ir tāpat. Zaudējumi brīžiem liekas neatsverami, bet labais ir tas, ka nāk nākamā paaudze. Ir bijis periods, kad pāiet gads bez spilgtām zēnu

balsīm, bet tad atkal atnāk, un ir solisti. Solisti zēnu kori psiholoģiski ir svarīgi, jo pārējie grib līdzināties, viņiem ļoti vajag šos spilgtos piemērus – ne tikai sportā vai dauzoties, bet arī dziedāšanā.

Jānis: Es ļoti bieži strādāju arī ar zēniem, kuriem varbūt ne tik labi izdodas, bet mazsvarīgos koncertos tomēr ļauju viņiem dziedāt solo. Viņi jūt lepmumu, atbildību un ātri pilnveidojas.

Ilze: Manā kori dzied dažādu specialitāšu mūzikas skolas puikas, līdz ar to, kad viņiem iestājas balss lūzums, nav tā, ka viņi pamet skolu. Viņi turpina, spēlē savus instrumentus vai turpina mācības kora klasē. Tas brīdis, kad mēs ar aplausiem pavadām “salūzušos” puikas, protams, vienmēr ir skumīgs. Puikām nereti ir ļoti svarīgi, ka viņi tagad ir izauguši, viņi ir lieli. Tad ir tāds posms, kurā puikas saka – skolotāj, man liekas, ka man arī sākas balss lūzums. Es to redzu kā zināmu briedumu. Ap 12 gadiem viņi jau mēģina tā zemu runāt, un es saku – pagaidi, pagaidi. (*smejas*). Viņi ir tādi mazie vīriņi.

Kas attiecas uz mūzikas dzīvi, tad mums tas ir ļoti organiski. Bieži vien koncertos un priekšnesumos es puikas iesaistu tajā, ka viņi paši arī spēlē kādus instrumentus. Nav tāds “beidz – pazūdi”, viņi tepat paliek. Nereti arī ienāk un pajautā – skolotāj, kā jums iet? Puikas turpina savu draudzēšanos, kopā būšanu un dzīvošanu. Nav tā, ka ar nazi nogriež, nav.

Romāns: Mums ir arī vīru grupa, un tajā dzied ap 20 bijušie kora puikas. Ir tie, kas atgriežas, un tas ir normāli. Ja man jāskaita beidzēji, tad apmēram 300 puiši manā vadībā ir beiguši zēnu kori. Nezinu, kur viņi sasēstos, ja mēs visi sanāktu kopā. Rudenī beidzot rīkosim jubilejas koncertu, un tur ir doma saaicināt vīru kori. Redzēsim, pāris simtiem vajadzētu atnākt. Kāda būtu skaņa, ja 200 vīri dziedātu “Mūžam zili”... Viņi jau neaiziet nekur tālu no mūzikas, un tā ir vērtība.

Domāju, ka visiem vajadzētu saprast, ko mēs, tie “trakie”, zēnu koros darām: mēs audzinām vīrus jauktajiem un vīru koriem. Tas ir ārkārtīgi svarīgs pienesums. Protams, nav tik maksimāls, kā Latvijā būtu nepieciešams, jo vīru kora situācija pašreiz galīgi nav spoža. Lai gan svētkos Tukumā vīri bija un skanēja, bet skaits ir neliels: 2000 sievas un 300 vīri.

Bet visiem vajadzētu mums uzsist pa plecu par to, ka mēs turpinām piesaistīt vīrus dziedāšanai caur zēnu kori. Tas ir smags darbs, vieglāk noteikti ir savākt kādu ansambli vai meiteņu kori. Zēnu kori vispirms, kā Ilze teica, ir jāklūst par savējo – tikai tad var kaut ko tālāk veidot. Daudzi labi diriģenti mēģinājuši ar zēnu kori strādāt, bet gads, pusotrs un projām – nekas nesanāk. Vīlinājumu diriģentam, protams, ir daudz, un zēnu kori jāsaprot, ka ne viss repertuārs ir ceļams, ir sava specifika. Vissarežģītākos Ešenalda darbus varbūt nenodziedās.

Ilze: Mūsu puikas pēc tam redzam arī vidusskolu, ģimnāziju koros. Protams, daudzi aiziet uz Rīgu un atkal meklē kolektīvus, kuros dziedāt. Ir milzīgs prieks, kad nāk klāt jauneklis uz ielas un saka: “Skolotāj, es tomēr izvēlējos kļūt par bērnu ķirurgu.” Ir ļoti jauka sajūta. Atnāk kāds, kuru tu pat pirmajā brīdī neatpazīsti, jo viņš jau ir pieaudzis vīrs, un pēc balss un acīm kaut kā nojaut, ka tas ir manējais, bet vēl nevari salikt kopā. Liekas, ka viņiem tās emocijas, atmiņas un sajūtas ir ļoti spilgtas. Tās paliek arī tad, kad viņi neizvēlas mūzikas ceļu, un par to ir milzīgs gandarījums. Mēdz iet visādi, bet ir tie brīži, kad saproti, ka ir labi.

Romāns: Ilzīt, un to brīžu kļūst arvien vairāk, jo tu ilgāk strādā, un cilvēki kļūst aizvien svešāki un nepazīstamāki. Daži no viņiem jau nosirmo. (*smejas*)

Jau pieminējāt problēmu, ka zēnu kori vadīt nav tik vienkārši, līdz ar to pedagogi un diriģenti nevēlas to darīt. Ja mēs skatāmies kaut vai uz Latvijas brīvvalsts laiku, zēnu kora skaits ir sarucis. Vai skolās diriģentiem būtu nepieciešamas kādas piemaksas?

Romāns: Tas neko nemainīs. Pret zēnu kora vadītājiem un diriģentiem skolas attieksmei jābūt ļoti saudzīgai. Nesaku, ka jāmaksā jau pirmajā dienā pēc panākumiem, bet atbalstam ir liela nozīme.



Romāns Vanags

Skolām vispār vairāk jāatbalsta kora kustība. Mēs ar Intu Teterovski daudz esam runājuši un domājuši, kā stimulēt to, ka skolās vispār ir kori, lai diriģentiem un pedagogiem būtu šī iespēja, ka koris skolā jau ir un stundu saraksts tiek rīkots atbilstoši, ka skolas vadība ir ieinteresēta koncertdzīvē. Ir skolas, kur tas ir, un ir skolas, kurās direktoram acīmredzot ir citas prioritātes.

Būtībā jau zēnu skolās nav mazāk kā meiteņu, nav kā pēckara gados, kad bija daudz meiteņu un ļoti attīstījās sieviešu kori. Tagad proporcija ir vienāda, un tomēr zēnu kora ir stipri mazāk. Jāmeklē visas iespējas, kā šo kustību virzīt.

Bija plānoti dažādi pasākumi, bet pandēmija daudz ko mainīja. Jāteic, ka tie ir bijuši divi grūtākie manas dzīves gadi. Mēs tikai pavasarī attapāmies, ka varam atkal koncertēt, bet tas nebija kā ierasts, kad koncerti notika katru mēnesi.

Pirmajā mēģinājumā pēc pandēmijas, kad varēja atsākt nākt kopā, man bija tik dīvaina sajūta, ka tie zēni, kas tika uzņemti 1. klasē pirms diviem gadiem, īsti vēl nebija redzējuši diriģentu. Kad pacēlu rokas, daži jau dziedāja, un es teicu: “Paga, paga, jums tagad jāskatās, ko es darišu, jāsaprot, kas vispār ir diriģents.” Viņi nesaprata. Ārkārtīgi jocīga sajūta.

Parasti bērni ar kori iepazīstas jau 1. klasē un tad 3. klasē nāk uz lielo kori, un mēs varam darīt nopietnas lietas, bet tagad praktiski visi bija iesaistīti, gandrīz puskoris nezināja, ko diriģents dara.

Kā veicināt to, lai pedagogi un diriģenti strādā skolās un veido zēnu korus un līdz ar to šo kora netrūkst mazāk? Jūs, Romān, kādā televīzijas raidījumā esat teicis, ka zēnu kora kustība ir apdraudēta.

Jānis: Manuprāt, tas ir ļoti lielā mērā atkarīgs no skolas vadības, cik ļoti tā vēlas, lai koris eksistētu. Viens pats bez vadības atbalsta to nevari izdarīt.

Ilze: Nezinu, vai darbotos tāds modelis, ka es aizietu un, tiekoties ar vadību, teiktu: “Esmu gatava strādāt ar zēnu kori, nodrošiniet man to.” Es uz savu darbu Liepājā atnācu jau pirms 13 gadiem. Agrāk šeit darbojās zēnu koris ar ļoti labām tradīcijām, bet vairāk nekā desmit gadu kora nebija.

No saviem studiju laikiem atcerējos, ka tāds koris bija, tāpēc interesējos, kāpēc kora vairs nav. “Nav, kas strādā.” Teicu: “Es ņemšu un strādāšu.”

Pirmajos gados, kamēr vispār kaut ko izveido, viņi, protams, tevi atbalsta. Viss bija ļoti labi, bet tas sasaucas ar iesaistītajām pusēm un to ieinteresētību. Pirmajos gados vecāki rakstīja iesniegumus mācību daļai, lai puikas atbrīvotu no kora stundām, jo tā ir papildu slodze. Viņam ir treniņi, viņam tur šis un tas, mums to nevajag. Galu galā viņš jau spēlē, piemēram, klavieres, nav atnācis uz kora skolu. Pagāja vairāk nekā pieci gadi, kamēr kolektīvs varēja būt pašpietiekams un ar rezultātiem.

Tagad, desmit gadus vēlāk, vecāki man personīgi zvana un jautā, kāpēc puikam stundu sarakstā nav zēnu kora. Manā gadījumā tā bija attieksmes maiņa – jābūt mazliet dullam, trakam un ar ambīcijām,

milzīgu neatlaidību un mērķtiecību. Kad vecāki redz panākumus, viņi parūpējas, lai bērns tiktu nogādāts korī. Tam ir lavīnas efekts: mums kā pedagogiem smagi jāstrādā un jānodrošina, lai process noritētu un būtu interesants, un tad bērniem patīks. Ja bērniem patīk, tad arī vecākiem patīk.

Protams, ka skolas vadība, redzot, kas notiek, mūs vēl vairāk atbalsta. Rezultāts ir tikai tad, ja ir ķēdes reakcija un mēs esam plecu pie pleca kopā. Bērniem Liepājā ir visplašākā izvēle, tur var apjukt. Pilsēta nav liela, bet piedāvājums ir ļoti liels: basketbols, futbols, hokejs, teniss, viss kas cits, un tas ir normāli – visiem ir jāsporto. Es pati to daru un balsoju par to. Bet jautājums – kā to visu sakombinēt? Ir vecāki, kas bērnu ved vēl uz trim vietām, bet viņš arī korī dzied, un ir vecāki, kuri pasaka – nē.

Romāns: Ir diezgan dažādi, jo katram sava izejas pozīcija. Man atved bērnus, ir konkurss, un mēs skatāmies, cik varam uzņemt. Atšķirībā no Ilzes man ir kora nodaļa, kurā mācās 60 puikas. Pie manis nedzied neviens no citām nodaļām, un tevis stāstītā ciņa neeksistē, jo mums ir kora nodaļa, kuru laika gaitā esmu nostiprinājis. Protams, ka mums tas ir mazliet citādi.

Kad 1987. gadā sāku savu darbību, pirmajā vecāku sapulcē teicu: “Ja mēs iemācīsimies vismaz sešas dziesmas, varbūt aizbrauksim uz Lietuvu.” Un vecāku acis jau spīdēja. Tagad apskatieties mūsu mājaslapu un atrodi kontinentu, kurā neesam bijuši, lai gan uz Lietuvu aizbraucām tikai pēc Amerikas un Austrālijas.

Katram jāiziet no savām izejas pozīcijām. Tāpēc es runāju par algām un stimuliem tiem skolotājiem, kas grib uzņemties šo darbu vispārīgglītojošajās skolās, tas ir grūtākais. Mūzikas skolā ir atbalstošs personāls, solfedžo, klavieres, solodziedāšana, un summējot nedrīkst nebūt rezultāti. Bet tā, kā Jānim, kad vienam jābūt gan solfedžo, gan sporta skolotājam, gan psihologam un tētim vienlaikus – tas ir pilnīgi cits stāsts, un to vajadzētu saprast un nodalīt. Visi grib līdzināties Mediņai un Doma kora skolai, bet ne visi ir tādā izejas pozīcijā. Skolas atbalstam jābūt maksimālam, jo mūs pēc definīcijas atbalsta ministrija ar savu skolu sistēmu, un arī pilsēta. Kori iet mazumā, bet ne jau mūzikas skolās – kur bija, tur arī lielākoties ir.

Atslēga ir vispārīgglītojošajās skolās. Jānis pieminēja būtisku lietu, kas traucē kora darbībai – 6. klasē viņi beidz dziedāt, maina skolu un nonāk ģimnāzijas līmeņa pirmskolā, kur tiek nodalīti no iepriekšējā kora, un labi, ja var sarunāt, ka viņi atnāk uz iepriekšējo skolu un padzied. Tur ir cits stundu saraksts, cita kārtība, cita mācību daļas vadība ar savu grafiku. 5.–7. klase ir paši spēcīgākie gadi, kad puisim nostabilizējies elpa, sakārtojies prāts, ir zināmas pieredze un krietni augstākas vokālās iemaņas. Tad kora diriģents ar kori var darīt to, ko Ilze saka – viņus sāk pamanīt un atbalstīt, jo tad viņi ir kaut ko izdarījuši. Ir ļoti daudz lietu, kuras praktiski vajadzētu saprast, ja mēs gribam zēnu kora kustību ne tikai glābt, bet arī attīstīt. Kādreiz nevarējām visus uz salidojumu Cēsis uzaicināt, tagad jācer, ka tas pusotrs tūkstotis atbrauktu.

Jānis: Rēzeknes sākumskolai ir problēma, ka tā ir ļoti noslogota ar pulciņiem. Es katram zēnam mēģinu atrast atsevišķu pieeju, kopīgu valodu, kopīgas intereses. Ar laiku viņus izdodas pierunāt vismaz reizi nedēļā nākt uz kori, un beigu beigās viņi ir ļoti gandarīti.

Rēzeknes Mūzikas vidusskolā no kora klases esmu izveidojis zēnu ansambli, un pēc pandēmijas izdevās tur ievirzīt arī zēnus no citām nodaļām. Pirms šīs sarunas zvanija mācību daļas vadītāja un teica, ka nu jau vismaz divas reizes nedēļā būs zēnu koris. No manis atkarīgs, cik daudz es gribēšu, strādāšu un piesaistīšu no citām nodaļām. Varbūt pēc pieciem gadiem izdosies atjaunot kādreiz tik spilgtu zēnu kori Rēzeknē. Cerēsim.

Romāns: Jums bija divi labi speciālisti: Vitolds Milaševičs un Jānis Grudulis. Abi ļoti spilgti strādāja, viņi bija labs piemērs, kad biju tikko uzsācis darbu. Līdz Erenštreita augstumiem man toreiz bija ļoti tālu, bet es redzēju, ka Rēzeknē un Liepājā var. Tās bija diezgan stabilas vienības, tādi, kas pārējos vilka līdzī. Tiklīdz pilsētā parādās kaut viens spēcīgs koris, arī vispārīgglītojošajās skolās kaut kas vairāk sāk notikt.



Ilze Balode ar LMMDV zēnu kori

Ilze: Mana pirmā darbavieta bija Vainodes vidusskola, un arī tur es nodibināju zēnu kori.

Romāns: Atceros, tas bija ļoti veiksmīgi.

Ilze: Klausoties Jāni, spilgti atminējos, ka viņiem bija arī treniņi, un viņi nenāca uz kori, jo koris bija pēdējā stunda, un viņi gribēja pirms treniņa paēst. Tad es cepu viņiem visu ko un aicināju uz launagu. Vispirms viņi paēda, pēc tam mēs dziedājām, un tad viņi gāja uz treniņu.

Romāns: Iebaroji kori. (smejas)

Ilze: Ja viņi būtu teikuši citu pamatojumu savai nenākšanai, es meklētu citu izeju.

Romāns: Cik sevi atceros gan kā kora zēnu, gan kā pedagogu, – ļoti svarīgs notikums ir vasaras nometne. Bijušas situācijas, kad jāsaka, ka uzvedība neļauj ņemt uz nometni, un tad vakarā puikas mamma zvana – vai tiešām tik traki? Tas ir pilnībā salīdzināms ar jebkuru ārzemju braucienu. Nometne reizēm pat vinnēja, jo tur viss notiek: ir rīti, ir vakari, ir sports. Piecarpus stundas dienā dziedam, bet tas ir nieks, jo nometnē ir vēl tik daudz citu lietu, ko darīt. Sākumā dziedāšana ir apgrūtinājums, bet pēc tam tā ir nepieciešamība. Pirmie gadi ir grūtāki, bet vēlāk viņi jūtas kā zivs ūdenī. Tagad arī puīši, kuriem jau ir balss lūzums, jautā, vai nav kāda vieta nometnē. Jāatbild, ka diemžēl nav, lai gan visi beidzēji arī grib braukt uz nometni.

Vai jums liekas, ka ir iespējams izdarīt tā, ka koris nav pēcpusdienā, kad visi ir noguruši? Process noteikti ir daudz plašāks – pašvaldības skolas, dziesmusvētku kustība ar savu viedokli. Apstākļi varētu uzlaboties vai tomēr jāmēģina pielāgoties tam, kā ir?

Jānis: Es savā skolā izcīnīju, ka man mēģinājumi ir 8.15 no rīta. Tad tomēr ir iespēja viņus savākt, jo pēcpusdienās tas neizdevās. Šobrīd puīši ceļas lielākoties agri no rīta, un notiek mēģinājums. Sastāvā ir 35 zēni, un ap 25 no viņiem rītos atbrauc. Mēģinājumi ir trīsreiz nedēļā, un es jūtu lielu progresu. Beidzot varam kaut ko divbalsīgi nodziedāt.

Romāns: Tev vispārīgglītojošajā skolā trīsreiz nedēļā ir zēnu koris?

Jānis: Es nodarbības sadalu pa īsaķiem laika posmiem.

Romāns: Tā ir viena no atslēgas lietām – kora stundu ir par maz. Skolās laikam ir paredzētas divas kora stundas nedēļā, tas ir nepietiekami. Būtu svarīgi, ka koris tomēr ir stundu sarakstā, un tad nebūtu jājautā, cik ilgi. Ja tu neesi, tad jābūt attaisnojošam iemeslam.

Bet saprotu, ka tas vairāk ir darbs ar vecākiem. Savulaik bija jālūdz vecākiem atļauja, lai bērni dziedātu kori, man dziesmusvētku valstī tas likās apkaunojoši. Ir lietas, kuras jāpiespiež darīt, lai tās iepatiktos. Ar dziedāšanu ir tāpat. Visi bērni dzied, bet, vedot bērnus uz skolu, vecāki nodomā – ai, nē, koris būs par daudz, es labāk viņu aizvedīšu uz aerobikas pulciņu. Mūsu valstī, ja gribam turpināt svinēt dziesmusvētkus, jāsaprot, ka ir disciplīnas, kurām jābūt obligātām, un tas ir koris.

Esmu domājusi par to, ka samazinās cilvēku skaits – ne tikai zēnu koros, bet arī pieaugušo koros. Romān, jūsu ieteikums ir noteikt kori kā obligātu, lai šī tradīcija saglabātos, bet tā tomēr dažādu iemeslu dēļ transformējas, piemēram, maziem bērniem, skatoties uz vecāku interesēm, sāk saistīt kaut kas cits.

Romāns: Nesaku, ka visu vidusskolas laiku jābūt korim, bet sākumā ir jābūt dziedāšanai, tāpat kā sportam. Ir jābūt lietām, kas fiziski un garīgi attīsta. 3. vai 4. klasē varētu sākties izvēle – būs puīši, kas aizies uz sportu, un būs puīši, kas atnāks uz zēnu kori.

Fakts ir tāds, ka katru gadu jaunie dziedātāji nāk ar aizvien vājāku muzikālo izglītību. Tas nozīmē, ka skolās kaut kas netiek iedots, un viņiem ir žēl, ka viņi kaut ko nevar izdarīt. Nav pat minimālas nošu lasīšanas, jo skolās tās trūkst. Vajadzētu izveidot statistiku, cik Latvijā ir skolu vispār bez koriem. Viss pārveidojas, bet tas nenozīmē, ka izjūk. Komponisti taču arī transformējas – mūzika attīstās. Mēs dziedam ļoti atšķirīgu mūziku no tās, kādu dziedāja pirms simt gadiem. Transformācija ir pareiza, jo nozīmē attīstību. Bet, ja mēs transformējamies no tā, ka dzīvas lietas pāriet uz muzeju, tā laikam nebūtu mūsu vēlmē. Tad es justos ļoti nelāgi. Nākamgad atvērsies Dziesmusvētku muzejs, un tad droši vien daudz pieņems, ka tie arī ir tie dziesmusvētki – es aiziešu, apšēdīšos tajā interaktīvajā telpā, padziedāšu līdzī un būšu bijis dziesmusvētkos. Nē. Mums jāuztur sava fiziskā un garīgā forma. Nevajadzētu nostādīt vienu lietu pret otru – sportu pret mūziku vai tamlīdzīgi, bet atrast harmoniju, kā cilvēks attīstās. Nevajadzētu izvēlēties – iemācīties lēkāt vai staigāt. Jāmācās abas. Tas pats ar dziedāšanu, vingrošanu, dzejoļu skaitīšanu un rēķināšanu.

Ilze: Mums kā pieaugušajiem ir milzīga vara pār to, ko mēs bērniem sākumā iedodam. Visi mani bērni ir mācījušies mūzikas skolā, dziedājuši un tad aizgājuši uz pilnīgi citu jomu, un viņi saka: “Mammu, man liekas, ka mūzikas skola nebija priekš manis.” Bet tomēr to, ko tagad cilvēks dara, viņš nevarētu izdarīt kvalitatīvi, ja nebūtu bijis mūzikas. Tās ir muļķības, ka nevienam tas nav vajadzīgs. Būs paudze, kas nonāks pie izdarītajām izvēlēm un ieraudzīs, ka netiek tālāk. Ja viņi tajā brīdī apjautīs tukšumu, ko būsīm radījuši, būs ļoti bēdīgi, un mēs būsīm atbildīgi par to.

Romāna piedāvājums bija skolās, vismaz pirmajos gados, dot iespēju, ka šis koris tur ir un bērni tiek izglītoti līdzīgi kā vingrošanā vai mākslas stundās. Vai jums ir vēl kādas idejas, kā šo kustību stiprināt?

Romāns: Ļoti jādāma par mērķi. Darbojoties bez mērķa, arī diriģenti zaudē savu spēku, nolaiž rokas. Savu mērķi var uzstādīt, bet bez kopīga valstiska mērķa tas vairs nav tas. Lielajos dziesmusvētkos šo vairāku gadu pārtraukumu varbūt tā neizjūt, bet skolēniem tā ir puse no skolas laika. Jābūt mērķim un notikumiem. Tas ir pilsētas un pašvaldības jautājums, lai veidotu vērtīgus pasākumus, nevis tikai ķekša dēļ.

Protams, jābūt arī finansējumam un idejām. Liepāja, piemēram, varētu godināt vismaz 30 komponistus. Jābūt mērķim, kurā bērni ir iesaistīti, un tas gan viņiem, gan viņu diriģentam būtu notikums, uz ko iet. Katrs koris septembrī grib dzirdēt diriģenta stāstu par to, kam mēs gatavosimies. Ja šāda mērķa nav – paldies. Šādiem svētkiem un notikumiem jāturpina iet uz priekšu.

Man šie zēnu kora svētku gadi vienmēr ir īpaši priecīgi. Tad ir repertuārs, kopmēģinājumi, sabraukšanas, kopīgi koncerti. Ar pašvaldībām ir sarežģīti: sarunā kaut ko ar vienu, un tad jau nāk nākamais. Diriģents faktiski ir sabiedriskais darbinieks ar zināšanām mūzikā, jo viņam visu laiku jānodarbojas ar menedžmentu – jā-

raksta projekti, jārunā ar deputātiem, jābūda pasākumi. Un, kad viss ir izdarīts, citi saka – malacis, labi. Bet tas īsti nav tas, kas mums būtu jādara. Galu galā jau ir ļoti daudz bērnu, kas gribētu piedalīties dziesmusvētkos.

Jā, jautājums drīzāk ir par skaitu.

Romāns: Par skaitu un gatavību. Vēlme ir, bet vai bērni tam būtu gatavi. Var uzcelt tādu piramīdu, ka dziesmusvētki ir virsotne, bet ir jāvar šos piecus gadus aizpildīt ar notikumiem. Katrs diriģents būtu laimīgs, ja viņam pateiktu nākošo divu gadu gaidāmos notikumus. Katrā skolā tādi ir, bet ar tiem ir par maz, lai pēc tam svinētu lielus svētkus.

Jānis: Es savās stundās motivēju gan ar dažādiem pasākumiem un koncertiem, gan zēnu kora salidojumiem. Tas tādēļ, lai parādītu, ka var dziedāt citādi – kāda citiem stāja, artikulācija, žests, smaids. Tas viņus tiešām motivē. Ja tu atrodi labu ierakstu, viņiem rodas laba sajūta.



Jānis Veličko

Jūsos klausoties, varu secināt, ka zēnu kora diriģentam jābūt nevis vienkārši diriģentam, bet personībai, kas piesaista auditoriju, kuru ir grūtāk ieinteresēt, – ar izceptiem gardumiem vai sporta piesaisti. Kuras ir galvenās Latvijas zēnu kora kustības personības? Lielākais laikam ir Jānis Erenštreits, kurš arī “Mūzikas Saulē” ir uz šī laidiena vāka. Varbūt jums katram bija vēl kādi iedvesmas avoti, kam līdzināties, kad sākāt strādāt ar zēnu koriem?

Romāns: Es sāktu ar to pašu Jāni Erenštreitu. Nupat noklausījos viņa jubilejas raidījumu. Kolosāli – sirma galva, tik gaišs prāts, tik skaidra doma, tik vienkārši un tajā pašā laikā sirsnīgi un gudri var paskaidrot, ko viņš jūt un ir sajutis savas dzīves laikā. Kas viņam varēja palīdzēt tik labi saglabāt formu, kādā viņš tagad ir? Domāju, ka tas ir zēnu koris, tie esam mēs – viņa puīšēļi, un arī tie puīšēļi, kas tagad tur dzied un ar kuriem viņš joprojām regulāri ir kontaktā.

Strādājot šo darbu ar jauniešiem, īpaši puikām – var būt, ka ģimīs top vecāks un mati sirmāki, bet galva un sirds paliek jauni. Mans piemērs ir Jānis Erenštreits un citi nemaz negribas nosaukt. Viņš ir tas, kurš izdarījis savu izvēli, lai es pēc tam varētu izdarīt savējo. Lielākā daļa no zēniem, kad mēs pie viņa dziedājām, gribēja kļūt par Jāni Erenštreitu, un par to ir šis stāsts.

Šie pieci gaidāmie gadi attiecināmi tieši uz zēnu kori vai visiem koriem? Vai nepieciešams tik ilgs laiks, lai sāktu parādīties rezultāti?

Romāns: Zēnu koris aug no maziem puikām – viņi ir jāizaudzina. Pieaugušo kori tu vari paņemt uzreiz labus dziedātājus. Zēnu kori pirmie divi gadi būs tikai pats sākums, un tev jābūt pietiekami gudram, lai noticētu tam, ka tas pēc pieciem gadiem būs kaut kas cits, nekā tas, ko tu tagad dzirdi. No septiņgadīga puikas nevar prasīt brīnumus, jau unisons ir panākums, daudz balsība un harmoniskā dzirde vēl tikai veidojas.

Ilze: Man noder arī pieredze, veidojot savu jaukto kori. Kad sāc mīcīt mālu un veidot kolektīva skaņu pēc savas saprašanas, pāiet

laiks, tas nenotiek tik ātri. Koris nav atsevišķi dziedātāji. Kori sauc par kori, ja tas veidojas kā viens instruments, un tas prasa laiku.

Diemžēl šie divi pandēmijas gadi ir ļoti daudz paņēmuši, un ir šis Romāna minētais robs, ka mazie puikas daudz ko neprot. Bija jāstrādā individuāli *zoom*, un es biju iedomājusies, ka arī kopā kaut kas varētu notikt. Nekas, protams, nenotika. Stāvēju zāles vidū un sāku raudāt. Viņi visi zina, kas jādara, bet kopā to nevar izdarīt. Tāpēc jau koris ir kaut kas unikāls un fenomenāls, ka tas var notikt tikai kopā, tikai klātienē, tikai tad, kad cits citu jūt un dzird, redz un jūt, ko es daru. Mazajiem pirmziemniekiem skaņas iespaids rodas no aizmugures, no lielajiem pušiem, bet tagad tā nav – aizmugurē nekas neskan, stāv skolotāja, un viņi nesaprot, kur ir punkts. Tas ir traki. Ceru, ka nekad dzīvē kaut kas tāds vairs neatkārtosies un tālāk būs tikai labi.

Es arī skatījos raidījumu par Erenštreitu. Pati, var teikt, izauģu zem klavierēm, jo arī mamma bija diriģente, un visa mana bērnība pagāja, klausoties plates ar Erenštreita zēnu kori. Citus bērnu kolektīvus savā bērnībā nezināju. Mēs visi – tiši, netiši, gribot vai negribot – esam saistīti, un tās autoritātes un mūsu identitāte ir dziesmusvētki un viss, kas ar to ir saistīts. Kāds ir spilgtāk ietekmējis, kāds mazāk spilgti, es tur neko nevaru nodalīt. Klausoties stāstus par Jāni Erenštreitu – arī mums šīs labākās lietas un kvalitātes gribas īstenot, ņemt piemēru. Tikai tā mēs darīsim šo pasauli labāku un paturēsim latviešu dziedāšanas prieku.

Jānis: Vidusskolu beidzu kā pianists un ērģelnieks, bet man bija iespēja dziedāt zēnu kori pie Jevgeņija Ustinskova. Tos laikus maz atceros, prātā tikai ciņas pēc mēģinājumiem, mani brāļi, draugi pret citiem draugiem – visādas blēņas esam darījuši. Bet tādu Jāni Erenštreitu tolaik nezināju un uzzināju par viņu tikai kora mācībā. Kad iestājos Mūzikas akadēmijā kā mūzikas pedagogs un dziedāju jauktajā korī, man blakus dziedāja Doma kora skolas puīši nostādītām balsīm. Saprātu, kāda vērtība ir tā viņu skola. Daudzi minēja to, kā būtu bijis, ja mēs būtu varējuši izmācīties pie Erenštreita. Uz ko tiekties, uz kā balstīties.

Ja ielūkojamies nākotnē, tuvākais un lielākais notikums zēnu koriem ir gaidāms nākamgad.

Romāns: Jā. Man prieks, ka Cēsis mūs atkal pieņēmušas, tā ka mēs esam diezgan lielā mērā aizņemti. Tā laikam ir simboliska tradīcija, ka zēnu kora svētki notiek tajā pašā gadā, kad dziesmusvētki.

Taču man liekas, ka ar šo uzdevumu būs par maz, jādāmā vēl kaut kas. Varbūt rīkosim trešo zēnu kora solistu konkursu ar labāko Latvijas zēnu kora piedalīšanos.

Vēl būtu svarīgi, ka zēnu kori savā starpā vairāk uzturētu kontaktus. Zinu, ka tas tagad dārgi maksā, tāpēc ir svarīga pašvaldība, kas ir gatava atbalstīt. Zēnu kora svētki nav noslēgums visam, jo 2025. gadā ir plānoti skolu jaunatnes dziesmusvētki, un tas nemaz nav tik tālu. Zēnu kori varētu jau sākt kaut ko no šī repertuāra apzināt.

Cēsis zēnu koriem ir fantastiska vieta – tur ir pils, tur ir vēsture. Pat izlepušajiem rīdziniekiem tur ir interesanti aizbraukt.

Manu absolventu skaits ir ap 300, savukārt Erenštreitam tie droši vien ir pāris tūkstoši. Domāju, ka lielākā daļa Latvijas diriģentu var lepoties ar to, ka viņu patrons ir bijis Jānis Erenštreits. Man prieks, ka viņš izdarījis to darbu, par ko mums katram vajadzētu padomāt. Arī pētījums par Jāni Cimzi. Tas, kā viņš savas grāmatas veido, ir tik aizraujoši, un rezultāts tik vērtīgs, ka es katram, kurš vairs nav aktīvs diriģents, novēlu kaut ko tādu paveikt. Novēlēsim viņam brīnišķīgu jubilejas svinēšanu! Lai nosvin ar godu un to mundrumu, kāds viņam joprojām ir.

Un paldies viņam par šo iedvesmu mums, "Mūzikas Saulei", veidot laidienus par zēnu koriem, un paldies jums par sarunu. Lai izdodas gan ikdienas dzīve ar zēniem, gan visi lielie notikumi! 🌟

Saruna ar Valsts izglītības satura centra ilggadēju darbinieci, zēnu kora kustības vēstures pārzinātāju RITU PLATPERI, kas pavisam nesen aizgājusi pensijā

Vācot materiālus Dziesmusvētku muzejam, apkopāju statistiku, koncertu programmas, bukletus un citus datus kopš 1998. gada. 1998. gadā mums bija ap 100 zēnu kora, tagad ir ap 60, un šis skaitlis turas. Tā ka situācija nav galīgi traģiska, jo zēnu kori mums joprojām ir un darbojas. Problēma varbūt ir tā, ka pēc tam zēni nedzied citos koros – tas ir pētišanas vērts, jo iemesli var būt dažādi: skolotāji bijuši pārāk stingri un bērni vairs negrib dziedāt, vai arī nav ieinteresētu pedagogu, kas viņus aicinātu jauktajos koros.

Nākošajā gadā ir zēnu kora salidojums, nošu grāmatas ir uztaisītas, Gints Ceplenieks iecelts par māksliniecisko vadītāju. Repertuāra izvēlē konsultējāmies gan ar Ilzi Balodi, gan Romānu Vanagu. Tagad ir 20 gadi, kopš Uldis Marhilēvičs uzrakstīja ciklu "Gaismas atgriešanās", tagad tas atkal būs repertuārā, arī citas dziesmas, kas zēniem patīk. Bet kora skaits, kas patlaban palicis, man līdz galam nav skaidrs, jo pēc pandēmijas vēl nav skaitīts. Novados ir jauni speciālisti, kas nekad nav ar šo strādājuši, tāpēc paies laiks, kamēr uzbūvēs to pussajaukto sistēmu, kas tagad ir. Var skatīties, kā pērk nošu grāmatas pirms festivāla, tas jau arī ir rādītājs, bet skaidrāk varētu būt septembrī – patlaban izskatās, ka skaits ir sarucis. Pagājušajos svētkos bija pāri par 2000 dalībnieku no zēnu koriem, salidojumā bija 1800. Bet tas ir jautājums, kas jāpēta vispārīgi: zēnu koros problēmas ir tās pašas, kas lielajos koros.

Virsdiriģents Arvīds Platpers vienmēr uzsveris izglītības nozīmi, bet tagad viss ir citādi, speciālisti netiek sagatavoti, un zēnu kori tomēr ir specifiska lieta, tur jāstrādā īpašiem cilvēkiem, kas tiešām mīl savu darbu. Tas zūd, trūkst pedagogu, jaunie varbūt vispār ar kori negrib ņemties.

Kas piesaistīja pedagogus un dziedātājus agrākos laikos?

Tā bija attieksme, jo sabiedrībā bija lepnums, ja tu dziedāji zēnu kori. Ja skolai un pedagogam ir attieksme, ka zēnu koris ir kaut kas brīnišķīgs, tā lieta aiziet. To mēs redzam, ja skatāmies, kur tagad ir zēnu kori – tur ir kopēja attieksme par to, ka tas ir nepieciešams, tas ir skaisti, lieliski utt.. Un ir arī kupli zēnu kori: Tukuma skolā dzied 40–50 puikas kori, tas vēl pagājušajā gadā bija. Tur skolotāja Dace Perševica ir tik aizrautīga, deg par to, un tad arī ir rezultāts.

Jānis Erenštreits 1972. gadā iedibināja zēnu kora salidojumus, viņš bija iedvesmotājs, balsts tam visam, viņa priekšā visi iztaisoja muguru. Bezgalīga cieņa viņam par to visu. Šodien jau atkal citi iedvesmotāji: Romāns Vanags, Ilze Balode ar puikām vienreizēji feini strādā, Cēsis ir brīnišķīga Ilze Grīnberga, viņa labi strādā, Regīna Laure Ventspili. Visus tagad nevar nosaukt, bet uz tādiem cilvēkiem viss balstās.

Viena pazīme ir tāda, ka tagad puikām agrāk lūst balsis, nevar tik sarežģītu repertuāru dziedāt. Agrāk zēnu koris sākās ap 5. klasi un bija līdz 9. klasei, savukārt tagad ir no 2. līdz 4.–5. klasei, jo tad jau viņiem nāk balss lūzums.

Bet puikām nav jādzied tikai zēnu koros – jādzied arī 5.–9. klašu koros un citās grupās. Skolotājiem būtu koros jāņem arī puikas, tie jau nav meiteņu kori. Braukājot pa visu valsti, var redzēt, ka dažos koros ir kādi pieci puikas, četri, varbūt seši. Un pat tas ir tikai dažos koros, pārsvarā visur tikai meitenes. Ja kādreiz bija runa, ka Mežaparkā zēnu koriem nav vietas, viņi tikai tur daudzās, un nav iespējams kārtīgi uzfilmēt visu, tad kas tur būs tagad? Tikai meitenes. Ar jauktajiem koriem jau arī problēmas: vidusskolas likvidē, tie kori neturas. Tā ka ir daudz objektīvu un subjektīvu iemeslu, kāpēc puikas pēc zēnu koriem pazūd no dziedāšanas.

Kā jums šķiet, kas vieno viņus? Uzturēt zēnu kori un turpināt šo kustību noteikti nav viegli.

Tā ir viņu mīlestība uz šāda tipa dziedāšanu un spēja panākt skolas atbalstu. Tas vienmēr tā ir bijis. Tā ir īpaša mīlestība un lepnums – redz, manā skolā ir zēnu koris. Protams, jābūt nedaudz trakam – kas tad vispār darbojas ar skolu koriem? Tikai drusciņ trākie. Tādi, kam tas mežonīgi patīk, tad viņi var pandēmijas pārvarēt un visu citu, viņi turpina iet un nemet plinti krūmos. Tas ir azarts, profesijas sindroms.

Inga Žilinska

Mans albums “Manu sirdi silda mūsu skolas audzēkņi”

**IZVĒLAS DIRIGENTS
JĀNIS ERENŠTREITS**

Par sevi es neko daudz nevaru izstāstīt, tā jau ir vēsture. Bet dzīvoju šodien ar to, kas notiek skolā. Priecājos par mūsu audzēkņiem, kas man kļuvuši jau gluži vai par radniekiem, ģimenes locekļiem. Tā jau mēs sevi dēvējam – Rīgas Doma kora skolas saime. Un izpausmes tur ir visdažādākās. Ja kādreiz man vēl bija šaubas par Džeza nodaļu, kas ienāca skolā vēlāk, tad šodien varu teikt, ka viņi lielā mērā ir ienesuši jaunas krāsas. Priecē arī gospelkora izaugsme.

Patlaban jūtams, ka visi noilgojušies uzstāties publikas priekšā. Spoži izskanēja skolas pavasara koncerti Dārziņa koncertzālē. Meiteņu koris “Tiara” sagatavoja skaistu programmu savam 25 gadu jubilejas koncertam 2. jūnijā LU Lielajā aula ar latviešu komponistu jaundarbu klāstu teicamā izpildījumā.



JĀNIS ERENŠTREITS (1942):

- Imanta Kokara vadītā vīru kora “Dziedonis” dziedātājs;
- Emīla Dārziņa speciālās mūzikas vidusskolas zēnu kora ilggadējs mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents, skolas kordiriģentu klases vadītājs (1969–1994);
- Rīgas Doma kora skolas dibinātājs (1994) un pirmais direktors (1994–2010);
- Starptautiskā zēnu kora festivāla “Rīgas Doms” izveidotājs;
- ilggadējs Vispārējo latviešu dziesmusvētku un Latvijas skolu jaunatnes dziesmusvētku virsdiriģents; kopš 2013. gada – Vispārējo latviešu dziesmusvētku goda virsdiriģents un kopš 2015. gada – Latvijas skolu jaunatnes dziesmusvētku goda virsdiriģents;
- ar grāmatu “Kroņa pinējs” (2017), kas veltīta latviešu koru kultūras pamatlicējam Jānim Cimzem, debitējis rakstniecībā;
- saņēmis Latvijas Mūzikas ierakstu gadabalvu par mūža ieguldījumu Latvijas mūzikas attīstībā (2018);
- Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieks.

28. maijā Talsos izskanēja nākamo Dziesmu svētku ieskaņu koncerts. Jutos saviļņots, ka līdzās pieredzes bagātiem virsdiriģentiem – mūsu skolas direktoram Gintam Cepleniekam, izciliem pedagogiem Airai Birziņai un Mārtiņam Klišanam pārliecinoši debitēja jaunais pedagogs Jurgis Cābulis. Prieks bija vērot manu bijušo Dārziņskolas koristu – Āriju Šķepastu, Ivaru Cinkusu, Aigaru Meri, Intu Teterovsku, Andra Rasmaņa meistarīgi vadītos priekšnesumus.

Pirms dažām nedēļām bija kāds jauks pārdzīvojums un arī piedzīvojums. Ceturtās klases puikas jau ilgstoši aicināja uz vienu radošu pasākumu kora klasē. Domāju – ko gan viņi būs izgudrojuši! Pat lūguši, lai skolas direktors Gints Ceplenieks man noteikti piezvanot. Uz nolikto pēcpusdienu ieradās arī vecāki. Viens tāds vadošais klases puika uztaisījis nelielu grupu un saorganizējis koncertu! Radošais gars viņā ir pārstēdzošs, to vērtēju visaugstāk. Jau tagad skaidri jūt, ka viņš ir nākošā zvaigzne, kuram būs iespēja izpausties visdažādākajās jomās, jo arī vispārīzglītojošajos priekšmetos viņš ir spēcīgs.

Mani ļoti iepriecina, ka jaunās paaudzes pārstāvji nav bīkstāmi un bakstāmi, ka dara nevis tāpēc, ka skolotājs vai direktors liek, bet ka rīcības idejas nāk no pašiem puikām. Arī viņu mākslinieciskās izpausmes jau ir vērā ņemamas un atzīstamas.

Radošo garu bērnos var nokaut ārkārtīgi viegli. Tātad skolas vide un komanda ir izveidota tā, ka radošā dzirksts, kuru jūs piesaucāt *Cosmos* puīšos skolas pirmsākumos, arvien ir saglabājusies.

Jā, radošā puse ir visādā ziņā sekmējama. Talantu mums netrūkst. Esmu arvien klāt visos iestājekšāmenos uz 1. klasi un redzu, ka Latvijā, neraugoties uz diezgan grūtiem finansiāliem apstākļiem, vecāki aizvien izvēlas šo skolu, un talantu mums joprojām netrūkst. Mūsu rūpe ir, lai jaunais talants vispusīgi attīstītos, bez lēcieniem, līdzeni, un lai pēc aizvadītas nodarbības viņš nāktu laukā ziņošāks.

Vai atceraties īpašos nodomus, veidojot Rīgas Doma kora skolu – jaunu mācību iestādi līdzās Dārziņskolai?

Es nevienu sliktu vārdu nevaru sacīt par savu jaunības skolu un domāju, ka Dārziņi iet ļoti pareizu ceļu. Te strādā ziņoši skolotāji, un muzikālo bērnu vecāki tiek brīdināti, ka mācību process prasīs daudz pūļu un uzmanības.



Atšķirība slēpjas tajā, ka labs zēnu koris ir mūžīgās atjaunošanās auglis, jo zēni ļoti drīz kļūst par jaunekļiem. Tādēļ katrs sevi cieņošs zēnu kora diriģents rūpējas par neizsīkstošām rezervēm – prasmīgu sagatavošanas bāzi. Atšķirība ir arī kora specifiskā. Vijolnieks jau savu pirmo koncertu spēlēs kā individuāls izpildītājs, turpretim mūsu puikas ir tendēti uz kolektīva un komandas darbu. Jau no trešās klases, koncertējot lielajā kori un dodoties izbraukumos, puikas tiek radināti pie kārtības un paši sevi sagatavo skatuves iznācienam. Turklāt mūsu skolā allaž lielā cieņā ir bijis sports – lai zēni aug par veselīgiem un staltiem rupučiem. Man gan liekas, ka mūsu laikā puikas bija tādi spēcīgāki un fiziski stiprāki. Mobilo telefonu laikmets viņus paņēmis savā varā. To redzu pēc starpbrīžiem skolā. Manā laikā, ja gadījās brīvdzīve, puikas skrēja pabumbulēt pagalmā vai skolas zālē spēlēja bumbu. Šķiet, ka visi gaida jauno paplašināto sporta zāli. Cerams, ka tad mazināsies laiks, ko zēni, acis nepaceļot, nosēž telefonā.

Vienlīdz atbildīga ir rūpe par tiem zēniem, kuru balss agrāk vai vēlāk piedzīvo fizioloģiskas pārmaiņas – balss lūzumu. Šis ir pats izšķirošākais brīdis – ko tālāk? Te iestājas skolas atbildība par tiem jaunekļiem, kas, dziedājo bērnību izbaudījuši, izvēlēties ar mūziku nesaistītu specialitāti. Pieklājas uzslavēt vispārīzglītojošo priekšmetu pasniedzējus par to, ka mūsu audzēkņi visumā ir konkurētspējīgi un spējuši iestāties pat matemātiķu skolā.

Šajā sarunā mēs vairāk pievērsīsimies ierakstiem, ne diriģēšanai. Un jāteic, ka jūsu veikto ieskaņojumu skaits ar zēnu kori un citiem labi pazīstamiem māksliniekiem ir visai ievērojams. Vai mēdzat šodien paklausīties kādu no senāku gadu platēm vai CD? Un kā jūs vērtējat paveikto?

Godīgi sakot, diezgan kritiski. Pieņemu, ka šodien dažas lietas es būtu taisījis pavisam citādi.

Idejiski, konceptuāli?

Jā, un vairākās citās niansēs. Bet jāteic, ka zēnu koris vienmēr bijis tieši kā sadarbības partneris. Piemēram, Raimonds Pauls allaž piedalījies ieraksta procesā. Un Paula klātbūtnē visi kaut kā saņemams, jo viņš pats ir ideāls paraugs, kurš vienmēr nāk izcili sagatavojies un zina, ko grib. Tāpēc varbūt tieši Paula ieraksti man pašam ir pieņemamāki. Kopā ar viņu tapuši ieraksti, par kuriem nenākas kaunēties. Te minams cikls ar Aspazijas dzeju, “Es bij’ puika” ar latviešu tautasdziesmu apdarēm, Ziemassvētku dziesmu plate, “Pērļu zvejnieks” ar tenoru Jāni Sproģi. Piebildīšu, ka Sproģa (mūsu Domingo!) balss siltais tembrs lieliski sakausējās ar zēnu augstajām balsīm.

Nav peļama Romualda Kalsona skaņuplate, kurā, komponistam klātesot, ierakstījām kantāti “Šlopster-Klopsters”. Man ļoti patika sadarbība ar Ģedertu Ramanu. Viņš bija Dārziņskolas skolotājs, ļoti sirsnīgs, labi pārzināja zēnu kora balsu specifiku. Mēs ierakstījām divas viņa kantātes: “Meža pasaka” un “Mazā regate”, tikai nezinu, kur šie ieraksti šobrīd mīt. [Abas kantātes atrodamas Latvijas Radio skaņu arhīvā – red. piez.]

Tas, ko atpazīstu savos ierakstos, ir tālaika dziedājošo zēnu skaņa. Esmu vadījis no izsīpnotā zēna balss skanējuma ideāla. Tas gan neradās no zila gaisa. Zēnu koros parasti ir mazāk spilgtas un ļoti spilgtas balsis. Dziedošiem, muzikāliem zēniem ir viena izcila īpašība – viņi spicē ausis ne uz kusslāko, bet gan spilgtāko un izteiksmīgāko skanējumu. Par kora puiku autoritātēm nekļūst aurotāji, bet labskanīgāko balsu īpašnieki. Visbiežāk spoži diskanti. Bet īsts zēnu kora dārgums var kļūt arī sulīgs, blīvs un kupls alts, kāds kādreiz bija Arnis Pauris, viņa balss spēja aizvietot triju četru puiku balsis.

Tomēr teicama zēnu kora skanējuma noteicošā vērtība saistās ar diskantiem jeb augstajiem soprāniem – eņģeļu balsīm. Sākoties ērai ar vīru balsu iesaisti, centos piesaistīt nespalgus tenorus un gruntīgus, dziedājumu stutējošus basus.

Vai jums kā diriģentam bija iespēja noteikt, kādu skanējumu ierakstā vēlaties dzirdēt, vai arī to lielā mērā veidoja skaņu režisors?



Zēna balss ideālā skanējuma meklējumos aizvadīts viss mans darba mūžs. Beidzoties mācību gadam, kora nākamais sastāvs parasti veidojās vasaras nometnēs, kur līdzās atpūtai arī padziedājām. Savukārt septembra pirmajā nedēļā, kad zēni atgriezās no vasaras brīvdienām, vajadzēja balsis pārbaudīt no jauna. Un ja tad man izdevās atrast kādu spilgtu un spožu balstiņu, kas pa vasaru pieņēmusies spēkā un var iemiesot šo ideālo skanējumu, tad es nekautrējoties pavisam neuzkrītoši palūdzu viņu nodziedāt korim priekšā kādu no frāzēm. Pārējie to tā paklausījās, tad pievienoju vēl kādu, pēc tam visu grupu, un šādi to kora tembrālo skanējumu varēja regulēt. Skaņai jābūt noapaļotai, bet tās tembrālajam skanējumam priekšā, pie zobīņiem, ar tādu sudrabainu dzidrumu.

Bet ja runājam par skaņu režisora darbu, viņam ir ļoti lielas iespējas vēlamā paspilgtināt un nevēlamā pietušēt. Neesmu piedzīvojis, ka skaņu režisors būtu pabojājis kvalitatīvi sagatavotu priekšnesumu.

Ar kuriem skaņu režisoriem jūs vislabprātāk strādājāt?

Visupirms es nosauktu Jāzepu Kulbergu, ar kuru veicām lielāko daļu ierakstu. Viņam patika ar puikām! Ne velti viņš arī savu dēlu sūtīja mācīties uz Dārziņskolu. Te nu mums ir viens labs paraugs – talants, kurš studijas vēlāk turpināja pavisam citā specialitātē un šodien ir ietekmīgs biznesmenis.

Jāzeps Kulbergs bija ļoti pacietīgs un nekad nepieļāva, ka kaut kas skanētu drusku ne tā. Mēs diezgan daudz ierakstījāmies Latvijas Radio studijā, un bieži vien atkārtotam variantam iztraucēja čīkstīgie podestī, ko kāds bija pamanījis nejauši iekustināt; toreiz tā bija veca izžuvušu dēļu podestūra. Visai drīz mēs sapratām, ka jāķer tie pirmie varianti, jo neteikšu, ka pēc stundas darba puikām vēl būtu lielas uzmanības rezerves, bija jāieraksta ar pirmajiem diviem.

Jāzeps prata labi veikt arī pēcapstrādi. Dažkārt man šķita, ka derētu vēl vienu variantu, bet viņš tikai atbildēja: "Iztaisīsim!"

Jūs minējāt, ka sākotnēji Dārziņskolas zēnu koris bija tikai puiku kolektīvs, bet vēlāk tam pievienojās arī vīru balsis.

Sākotnēji mācību plānā nebija noteikts, ka gadā jānodzied noteikts koncertu skaits vai kā tamlidzīgi. Bet diriģenti arī pirms manis jau bija sapratuši, ka vienkārši noturēt kora mēģinājumus un nesniegt koncertus – ar to kori nevar uztaisīt. Kā koris var attīstīties

bez regulāriem atskaite koncertiem? Tas būtu tāpat kā mācīties peldēt, neieņemoties ūdenī. Bez šaubām manā laikā koncertdzīve bija stipri atšķirīga no šodienas. Mūs aicināja bagāti kolhozi uz lepniem kultūras namiem. Vienīgais noteikums no mūsu puses bija – izvizināt un paēdināt; pelnīt ar koncertēšanu nebija ne prātā.

Veidojās laba sadarbība ar diriģentiem. Ar Paulu Megi un LNSO ierakstijām vairākas Mocarta kantātes. Pirms tam ļoti piepildīts bija Vasilija Sinaiska laiks. Spilgtā atmiņā palikusi viņa diriģētā Artura Onegēra oratorija "Žanna d'Arka uz sārta" – gan pats uzvedums, gan sadarbība ar režisoru Arnoldu Kacu bija ļoti rosinoša.

Sinaiska laikā sākās arī mūsu dalība operu izrādēs. "Borisā Godunovā" tikāmies ar Jāni Sproģi, kurš dziedāja Vientiesīti... Izceļams ir Bendžamina Britena operas "Spēlēsim operu "Mazais skursteņslauķis"" iestudējums. Un 50 izrādes... Kas beigās pārvērtās par slogu. Taču sadarbībā ar režisoru Gunti Gailīti atklājās zēnu aktieriskās dotības, bet kā pievienotā vērtība – interese par citām izrādēm un atzītiem māksliniekiem.

Vienā brīdī lēmām pievienot vīru balsis, lai ielūktos klasikas pērlēs. Tas tika novērtēts atzinīgi no visām pusēm. Repertuāra ziņā pavērs bezgalīgas iespējas.

Vai vīru balsu pārstāvji bija kā saistīti ar pašu skolu?

Jā, tie bija mūsu absolventi. Viens otrs varbūt jau mācījās akadēmijā. Bet toreiz jau pietika ar dienišķo maizi, tāpēc nekādas sarunas par algām un samaksām sākotnēji netika risinātas.

Mums gadījās piedalīties kāda fonda rīkotajā noklausīšanās prezentācijā vienai ārzemju delegācijai Lielajā ģildē, kur kori dzirdēja tāds menedžeris Žans Pjērs van Avermets (*Avermaet*) no Beļģijas privātaģentūras *Azimut* – impozanta personība, ko puikas noteikti atceras. Tūlīt pēc šī koncerta viņš nāca klāt, lai iepazītos, un aicināja mūs uz sadarbību koncerttūrei pa Rietumeiropu. Tas bija varens stimulē iestudēt Baha, Mocarta mūziku, kas līdz šim zēnu kora repertuārā bija maz. Toreiz no Maskavas ielidojām Briseles lidostā, kur tikām laipni sagaidīti. Iepazinām citu pasauli.

Šajā pašā prezentācijā klausītāju vidū bija arī Polijas slavenā zēnu kora "Poznaņas lakstīgalas" diriģents. Biju tīri apjucis, ka viņš nāca klāt un sacīja labus vārdus par kori, par tā gaišo, atšķirīgo skanējumu. Sarunas beigās viņš mūs uzaicināja uz festivālu Polijā,

kur es pirmo reizi dzīvā koncertā dzirdēju poļu lakstīgalas, mēs pat kopīgi sniedzām koncertu. Polijas festivāls mums visiem toreiz atvēra acis. Pēc koncerta pie manis pienāca Vīnes zēnu kora diriģents, pats viņam neuzdrošinājās iet klāt. Arī viņš ļoti atzinīgi izteicās par kora sniegumu. Iedomīgi nekļūvām. Radās vēlme Rīgas Domā pulcēt pasaules labākos zēnus korus – mūsu pašu zēnu koru kustības iedzīvināšanai. Ar uzticīgu kolēģu pūlēm un sponsoru atbalstu, izdevās sarīkot piecus starptautiskos zēnu koru festivālus “Rīgas Doms”.

Šis nelielais, bet būtiskais pavērsiens deva papildu pārliecību, ka mūsu iesāktais ceļš ar vīru balsīm, izvēloties izvērstākas formas klasikas darbus, ir atzīstams un pareizs. Kopš tā laika mēs dziedam kopā ar vīriem. Un koncerttūrēs katrs no pieaugušajiem vīriem uzņēmās atbildību par diviem puikām. Manuprāt tas bija ļoti svētīgi, jo ne jau klusēdami viņi kopā staigāja pa pilsētu. Puikas pieaugušos sauca par šefiem. Šī tradīcija tika pārmantota no gada uz gadu.

Koris ir tāda apvienība, kurā nemitīgi notiek mainība. Īpaši izteikti tas novērojams tieši zēnu kori, turklāt – nemitīgi. Kā savulaik sadzīvojāt ar to?

Ar to jāreķinās. Zēnu dziedošais vecums ir samērā īss. Puikas jau tā isti sāk dziedāt ap 5.–6. klasi. Tāpēc diriģentam visu laiku jādomā un jā rūpējas par rezervēm. Mēdz būt skumji, kad balss lūzuma dēļ dziedāšanu pārtrauc talantīgi, skanīgi zēni. Ir tādi periodi, kad šķiet – koris var visu, nav nekādu šķēršļu, viņi visu saprot un tver, pieliek vēl no savas puses, un tu jūti, ka tur ir dvēsele klāt, un viss staro, un viņi elpo kopā ar tevi – tie ir forši brīži.

Tie vietā stāsts par Māri Sirmo. Reiz pēc kāda koncerta pie manis pienāca sirma kundze un jautāja: “Kur tad jums palicis tas apaļais, izteiksmīgais puisītis? Apslimis, vai?” – “Ziniet, viņš jau izaudzis par vīru un patlaban ir karadienestā...”

Starp ierakstiem, ko esat izvēlēties, redzu Rīgas Doma kora skolas audzēkņu un zēnu kora dziedātāju ieskaņotus albumus. Kāpēc jums tie ir tik būtiski?

Šos izvēlējos apzināti, patriotisma jūtu vadīts. Šie albumi tapuši, pateicoties mūsu absolventiem vai pedagogiem. To diriģentu saraksts, kuru bērnība saistās ar mūsu zēnu kori, nupat jau ir pavisam iespaidīgs.

Kā pirmais te trāpījies Māra Sirmā un kora “Kamēr...” disks “Saules dziesmas”. Šis koris vispār ir unikāls un ar Māri saistās vesela muzikāla epopeja. Gandrīz kā ar mūsu skeletonistiem – kur vien viņi brauc, visur uzvar! Ar Māra ziņu par viņa darba turpinātāju kļuva cits mūsējais – Jānis Liepiņš. Un slavenais koris turpināja plūkt uzvaras laurus prestižos konkursos un pašu mājās – dziesmukarā.

Jānis Liepiņš saņem muzikāli vilinošu piedāvājumu Vācijā un uztic kora vadību Aivim Greteram – atkal mūsējam. Viņa vadībā “Kamēr...” gūst jaunus spožus panākumus.

Šajā sarakstā iederas vēl viens mūsējais – Ainārs Rubiķis, patlaban Berlīnes Komiskās operas galvenais diriģents. Man bija iespēja pieredzēt viņa diriģētās Verdi “Traviatas” panākumus Helsinku operā.

Aivis patlaban jau ir prom no kora “Kamēr...”.

Jā, nu jau zināms, ka Aivis, uzvarot konkursā, kļuvis par galvenā diriģenta asistentu Gēteborgā. Tas ir ceļš uz jaunu pakāpi. Es priecājos par Aivi! Viņam ir labs teiciens, ko esmu iegaumējis: “Ja tām durvīm vajadzēs atvērties, tās atvērsies!” Aivis dzīvo mūzikā un, manuprāt, vēl ļoti daudz ko mums pasacīs. Gribas ticēt, ka viņa pēctecis Jurgis Cābulis būs cienīgs Māra, Jāņa, Aivja aizsāktā darba turpinātājs.

Jēkabs Jančevskis nav zēnu kora puika, viņš atnāca uz Domskolu pēdējās klasēs vai vidusskolas ciklā. Savukārt šī ieraksta diriģents Jurgis Cābulis jau ir nozīmēts par nākamo dziesmusvētku virsdiriģentu. Tā ir pavisam jauna paaudze, un ir interesanti vērot, kā divi jaunekļi atrod saskarsmes punktus. Domskolas jauktais koris arī ir ļoti mainīgs – katru gadu tajā notiek rotācija. Brīnos, ka



mūsdienās jau 8. klasē daži sasnieguši pēcmutācijas periodu un dzied tenoru vai baritonu jauktajā kori.

Vai vērojot jaunās paaudzes diriģentus un dziesmusvētku virsdiriģentus, kuru vidū ir arī jūsu jaunākie – Jurgis Cābulis un Kaspars Ādamsons –, viņu darba stilā vai diriģēšanā jūs manāt tos augļus, kurus iecerējāt, dibinot Domskolu?

Visistākajā veidā! Viņi ir zināmā mērā vadoņi, nevis produkts, kas realizē tikai kādu noteiktu lomu zināmā formā. Par to pārliecinājos 27. maijā dziesmusvētku ieskaņu koncertā Talsos. Viņu interpretācijas pārliecina un iedvesmo.

Atgriežoties pie ierakstiem, savā laikā *Cosmos* puīši bija īsts pārsteigums – talantu esence. Turklāt viņu parādīšanās parāva valā ļoti svarīgu lietu – vidusskolnieku dziedāšanu. Esmu bijis visu skolēnu dziesmusvētku skatēs un vērtējis korus, skatot dziedātājus vaigā. *Cosmos* ēru es noteikti saistītu ar to, ka vidusskolās jaunieši kļuva spējīgāki dziedāt. Toreiz parādījās arī mēģinājumi kopēt vai līdzināties *Cosmos*. Tādu pašu paraugu deva *Framest*. Jānis Ķīsis ir ļoti apdāvināts puika, kurš vēl visu nav pasacījis. Viņam patīk perfekti nostrādāt lietas. Un atgādināsim, ka abi ansambļi radās uz Rīgas Domas kora skolas audzēkņu bāzes.

Lai arī Laura Jēkabsons nav mūsu skolas absolvente, Latvian Voices sastāvā puse vai pat drusku vairāk meiteņu ir no Domskolas. Laura mūsu skolā kādu laiku sekmīgi strādāja ar sagatavošanas klasēm, tamdēļ zinu, ka viņa ir īsts spridzeklis. *Latvian Voices* meitenes dara labu darbu ar savām meistarklasēm un Valmierā notiekošo *a cappella* mūzikas festivālu. Un viņu pirmais albums-grāmata ir augstas klases mākslasdarbs.

Inga Bērziņa savukārt pārstāv mūsu skolas jaunāko slāni – džeza vokālu – un kā prasmīgs pedagogs var palepoties ar saviem audzēkņiem. Izvēlos Unu Stadi, kura nepārtraukti izglītojusies un nu kļuvusi par iecienītu pedagogi. Viņas lolojums ir skolas gospelkoris. Annija Putniņa veiksmīgi izveidojusi un vada Mūziklu nodaļu.

Atļaušos padīzoties, ka šī gada Imanta Kokara IV starptautiskajā jauno kordiriģentu konkursā pirmās trīs vietas paņēma mūsu jauktā kora dziedātāji un jaunie diriģenti: Alma Kalniņa (I vieta), Artūrs Plaudis (II vieta) un Roberta Kumsāre (III vieta). Speciālbaltu par labāko Aldoņa Kalniņa skaņdarba “Novērp, saulīte” interpretāciju finālā ieguva Jurgis Rāts, savukārt šo kompozīciju I kārtā vislabāk nodirīģēja Rūta Švarcbaha – visi Rīgas Doma kora skolas jaunie diriģenti. Tas ļoti silda manu sirdi un aizkustina! 🌟

Mūzika zēnu korim Latvijas Radio arhīvā

**Nepretendējot uz analīzi un ainavas
visaptveršanu, apskatīsim zēnu
kora repertuāru, kāds tas redzams
Latvijas Radio skaņu arhīvā no
60. gadiem līdz 80. gadu beigām, un
par pamatu ņemsim Emila Dārziņa
speciālās mūzikas vidusskolas
iedziedājumus mazliet Kriša Deķa un
daudz vairāk Jāņa Erenštreita vadībā.**

1960. gadā nepilnu desmitu dziesmu zēnu koris iedziedāja Kriša Deķa vadībā. Latvijas zēnu kora idejas patriarha Jēkaba Mediņa dziesmu "Varavīksne tiltu slēja" par kop-saimniekiem un vārpu ligošanu mēs diez vai vēl kaut kad redzēsim repertuārā, tāpat Ģederta Ramana braucienu "Uz pionieru nometni", Lūcijas Garūtas "Pionierus ekskursijā", Aldoņa Kalniņa "Pionieru bungas" un Jāņa Ozoliņa "Dziesmu dzimtenei", toties ne vainas Arvīda Žilinska "Zvirbuļu kaujai" vai, piemēram, Jāņa Ozoliņa dziesmai "Dzeguzēns izpalīgs".

Ar taurēm un bungām mums darišana arī Marģera Zariņa ciklā "Nezinītis Saules pilsētā" (1961), vismaz tā pirmajā daļā, bet mūzika visai zariņiski ekscentriskā, un nekā pionieriska mēs te nesajūtam. Svītas citās daļās diriģenta Leonīda Vīgnera vadībā Nezinītis klausās muzikāli daiļu pasaku, gandrīz piedzīvo autoavāriju, lido gaisa balonā, vada nakti nometnē pie upes un noslēgumā spēlē futbolu. Pievienojam Veras Singajevskas lasītus tekstus, mazliet klabošu, džinkstošu orķestri, vārda tiešā nozīmē brašas zēnu balsis, un mums aina ir acupriekšā. Grūti saprast, kā mūsdienu konjunktūrā iederas Nezinītis un viņa kolēģi, kaut nekā peļami padomiska it kā tur

nav. Vai Zariņa partitūra nāks dienasgaismā, kas lai zina, bet dziedāt šo barokāli vitālo svītu varētu būt interesanti, un ne tikai dziedāt, bet arī klausīties.

*

Jau skatot vēlāku gadu ieskaņojumus, redzam kādus krievu komponistu dziesmu paraugus. Šostakoviča "Ilgas pēc dzimtenes" neatceros, toties ar izbrīnu atklāju, ka joprojām vārds vārdā atceros tekstu gan Dunajevska "Dziesmai par Kahovku", gan Novikova "Ak, ceļi", kas puikas gados patiešām apbūra ar nostalģisko skaistumu (mums, protams, nebija ne jausmas, ka dziesmā runa par karavīriem, kas 1945. gadā atgriežas padomju dzimtenē no Vācijas).

Šis repertuārs sabalsojas, piemēram, ar Solovjova-Sedoja dziesmu "Lakstīgalas", ko 1983. gadā aizkustinājumā dziedājām Berlīnes Treptova parkā pie grandiozā kara memoriāla, kas joprojām stalts un kārtīgi apkopts gaida viesus, kas vēlas mēģināt iejusties Austrumvācijas gaisotnē.

80. gadu sākumā zēnu kora repertuārā bija vēl vairāki skaņdarbi krievu mēlē, un divi nāk prātā pavisam spilgti. Viena no tām ir (laikam taču) Aleksandra Guriļova bezgaliska dziesma par pasta karietes vadoni, kura vadītā pajūga ilkss zvaniņš tik vienmuļi un sēri skan uz vienmuļā putekļainā ceļā. Otrā ir tautasdziesmas ap-dare *Светит месяц*, kuras kulminācijas punkts bija Aleksandra Viļumaņa juniora ar ekspresīvu smaidu rečitētais kauninājums *А тебе, мой друг, стыднее во полночи гулять* (tev, manu draudziņ, būtu jākau-nas pusnaktī apkārt blandīties). Šim abām dziesmām gan ieskaņojumu nerodu.

Latvijā no Krievijas ieceļojušais un par savējo kļuvušais Romualds Grīnblats savu opusu zēnu korim arī komponēja ar krievu tekstu, bet tas bija Žaka Prevēra dze-joļa tulkojums, un Grīnblata veltījums Dārziņskolas puikām savā laikā izraisījis lielu ievēribu, jo nebija likts ierastās mūzikas sliedēs, bet tāds jau akurāt bija Grīnblats, ka viņš mācēja citādi.

*

Ar laika distanci varam pabrīnīties, kā un kāpēc Imantam Kalniņam dzima enerģis-

kā "Strēlnieku dziesma" (Ventas Vīgantes teksts), kas skolas laikā šķita stipri kaitino-ša, un tāda tā liekas arī tagad (raksta autora nepārbaudīta versija – mūzika 1967. gada Liepājas teātra izrādei "Balāde par nezināmo zēnu", tas būtu gana pieklājīgs skaidrojums). Šī bija zēnu kora kustības klasiskā sastāvdaļa un sākās ar tekstu "gaidi mani Ventas malā, / gaidi mani, māt". Otrais pants pulka labāks – "Nāvē, paej mazliet nostāk, / netik man tavs vaigs, / granātas vēl ir man jostā, / mirt nav īstais laiks".

Līdzīgs un ne pārāk milēts opuss bija Valtera Kaminska "Dzīves dziesma" ar Ojāra Vācieša tekstu, ko ar konstruktīviski aktīvu tauru ievadu dziedāja (laikam taču skolu jaunatnes) dziesmusvētkos un kur vēnu piemi-nējums saistībā ar dzīves dziesmu sarkano, kas tajā (vēnās) plūst, likās nepieklājīgi fizioloģisks un liekas tāds joprojām. Uzmetot ausi arī citām Valtera Kaminska dziesmām, kas atrodamas Radio arhīvā, neko dienas-gaismā no jauna ceļamu īsti nevar manīt.

*



Gederts Ramans

Pārskatot 70. un 80. gadus, var ievērot zi-nāmas prioritātes komponistu izvēles ziņā, un ir iespāids, ka jaundarbu nav gluži maz.

Viens no dāsnākajām devumiem pieder Ģedertam Ramanam.

Ciklā "Dabas kalendārs" ir, kā viegli iedomāties, 12 daļas – lielākoties minūti vai pusotru ilgas miniatūras (tik dažas, kas gada nogalē, ilgākas par divām minūtēm): krāsainas, melodiskas, skanīgi instrumen-tētas zēnu korim un nelielam orķestrim.



Krišs Deķis

Iestudēšanai pieejamāks opuss ir kantāte "Mazā regate" – te kopā ar kori ir tikai instrumentu ansamblis, ne orķestris, bet mūzika ne mazāk tēlaina kā "Dabas kalendārā". Lidzās matrožu un stūrmaņu skolai te ir jūrasvēju zīmējums, viņu rotaļas un sacensību gars.

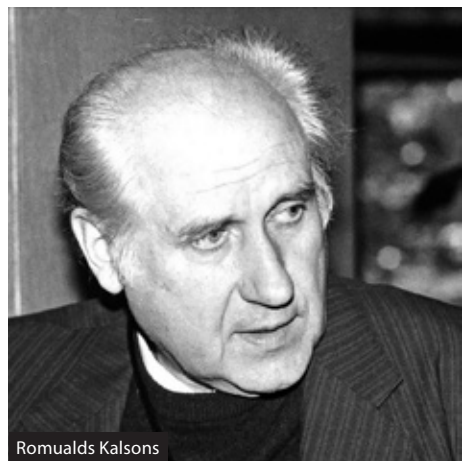
Ramana trešais lieldarbs ir "Meža pasaka" zēnu korim un orķestrim ar Vītauta Lūdēna pantiem. Nonākam sēņu valstībā, kur ķēniņš, protams, ir Baraviks, un darbībā iesaistās arī apņēmīgs ežu paps.

Ir arī atsevišķas dziesmas, un no tām ausis iekrīt divas: "Lai dzīvo sports" (arī Jāņa Erenštreita devīze) un "Solījums maestro Emilam", kur uz eksaltācijas viļņa puikas sola iedziedāt tēvzemē katru Emīla (taču laikam jau Dārziņa) asins lāsi. Vai apmēram tā.

*

Romualds Kalsons prezentējas ar "Uzvedības ābeci" (?) un kantāti "Šlopster-Klopsters" (1971).

Ojāra Vācieša šausmustāsts par briesmoni Šlopster-Klopsteru, kas apēda Mēnesi, mūsdienu acīm, iespējams, liksies drusku rasistisks, jo te dažādu tautību puikas atrod dažādus iemeslus, kāpēc viņi nevarētu atrīkot Mēnesi, un starp viņiem ir, protams, arī nēģerpuika, kuru Kalsons skaniski apraksta, izmantojot līdzīgus paņēmienus kā Marģeris Zariņš oratorijā "Mahagoni". Izcilis Gurija Antipova veikums ierakstā, kas tapis autora vadībā, ir vēl viena spoža liecība par mūsdienās gandrīz aizmirstu izcilību. Noteikti reanimējams muzikālais stāsts, lai cik baiss.



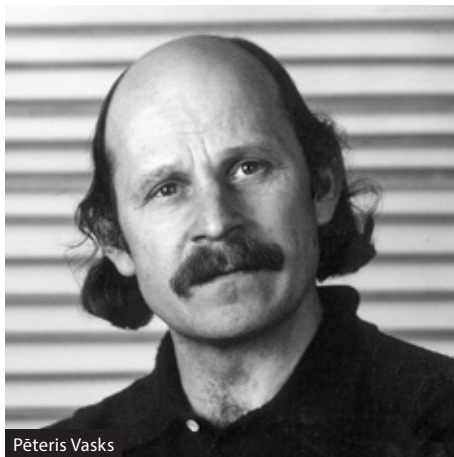
Romualds Kalsons

Laimonis Vāczemnieks devis tekstus Kalsona "Uzvedības ābeci", kas pilnīgi noteikti tapusi pirms 2003. gada, kas tīmeklī uzrādīts kā cikla dzimšanas laiks, jo mūsu rīcībā ir šī cikla 1985. gada lielisks ieskaņojums. Nerunājot nemaz par audzinošo aspektu, arī muzikāli šis ir vērā ņemams cikls, bet to zina arī izdevējams *Musica Baltica*, jo 2004. gadā "Uzvedības ābece" nākusi klajā glītā datorrakstā.

Vēl viens izvērstāks veikums ir radiouzvedums "Brīnumu namiņš", kur, Veras Singajevskas balss vadīti, mēs satiekamies

ar dažādu leļļu lugu varoņiem. Viņu skaitā ir pilēns Tims (Haralds Lapsiņš) un Lapsa (pati Vera Singajevska), Kakadu spodrā Vernerā Krēsliņa balsī, Zoss, ko iemieso Einārs Verro, Lācēns (Arnīs Pauris, kurš, kā stāsta Jānis Erenštreits, ar savu spēcīgo altu spējis aizstāt trīs četrus parastākus puikas), Sniegavīrs, Skursteņslauķis un vēl citi. Gan tālaika zēnu-solistu galerija, gan spilgtā laikmeta liecība, tiesa, grūti, iedomāties, kā tādu mūsdienu varētu likt uz skatuves, tā ka "Brīnumu namiņš" droši vien paliks vienīgi kā audiodokuments.

*



Pēteris Vasks

Pēteris Vasks eksponējas ar vienu darbu, un tas ir četrdaļīgais cikls "Dziesmas zēnu korim, klarnetei un kontrabasam", kur puikām iespēja pakliegties, pačukstēties, paaleatorizēties, paglisandoties. Absolūti repertuārā atgriežams darbs.

*

Un tad nāk 70./80. gadu mija un Raimonds Pauls. Kad šo rindu autors gatavoja nelielu apceri par mūziku ar Aspazijas dzeju dzejnieces Kopoto rakstu II sējumam, uznāca ideja, ka jāpajautā Paulam, kāpēc viņš tik ražīgi tolaik pieķērās Aspazijas pantiem. Atbildi saņēmu īsteni paulisku: "Viņa bij' mana mīļākā." Tas tika pavēstīts tik ticami, ka pirmajā apstulbumā pat noticēju, īsti i nerēķinājis, ka Paulam bija tieši septiņi gadi, kad Raiņa atraitne devās mūžībā.

Konkrētākas atmiņas deva Jānis Erenštreits: "Vispirms Pauls uzrakstīja mums desmit latviešu tautasdziesmu apdares. Viņš bija kaut kur dzirdējis zēnu kora dziedāšanu un, neviena neaicināts, uzrakstīja mums vispirms tautasdziesmas, pēc tam piecas Aspazijas dziesmas. Atnāca uz skolu, nospēlēja priekšā. Uzreiz bija skaidrs, ka pirmajai balsij uzrakstīts tāds meldiņš, kas labi skan tieši zēna balsī. Pauls fenomenāli iejutās puikas domāšanā, viņš arī tembrāli domāja un rakstīja, kā puikām piestāv un skan. Tā nošu vienkāršība ir mānīga. Zēna balss galvas reģistra pareiza sajušana prasa lielu meistarību, un Paulam tā piemīt. Lai nodziedātu tās dziesmas, vajag skolotu



Raimonds Pauls ar zēnu kori

zēna balsi. Nevar jebkurš puika tā vienkārši atnākt un nodziedāt. Visu cieņu maestro Paulam par šo veikumu!"

No Aspazijas cikla populārākā dziesma ir "Circeniša Ziemassvētki". Jau padomju laikā tā bija folklorizējusies, un joprojām gadās, ka autors netiek nosaukts vārdā – tautasdziesma kas tautasdziesma. Labi zināmas ir arī cikla dziesmas "Pasaciņa" un "Aicinājums". Retāk atceramies "Raudošo debesi" un "Vaska pili", kas varbūt nav tik pielīpošas, taču no kompozīcijas kvalitātes viedokļa pievilcīgas kā sniegpārslas.

Raimonda Paula mūzika puiku balsīs skan TV filmā "Teātris" un kinofilmā "Cīruliši"; Pauls uzraksta piemiņas skaņdarbu savam iecienītam autoram Nino Rotam; "Vītola stabules dziesmas" vispirms tiek zēniem, tik pēc tam Aijai Kukulei un ansamblim "Dzeguzīte". Aizmirsta liekas Paula un Imanta Ziedoņa "Šūpuļa dziesma par putnu un zvaigzni" ("aiztaisiet mazajam acis ciet"), taču varbūt kļūdos un tā apcerīgi skan zēnu balsīs visā Latvijā. Košs jokudzes paraugs ir "Kovārnis kori" (kur "uzšūvis fraku un bikses līdz zemei, kovārnis iestājās Kokara kori"), to puikas vienmēr labprāt koncertos gaidīja, sevišķi tad, ja pie klavierēm bija Raimonds Pauls, jo tad bij' gaidāmi kādi joki arī no pianista puses. Neaizmirstamas arī divas dziesmas ar Friča Bārdas dzeju: liriskā "Asniņu dziesma" un žirgtā etīde "Bezdelīdzens un zēns".

Gan ar Paula dziesmām, gan citādu repertuāru Dārziņskolas zēni uzstājas daudzviet Latvijā, viesojas Maskavā, Ļeņingradā, Kijivā, vēl citur, un viens no košākajiem braucieniem ir 1983. gada nogalē uz Austrumberlīni, lai piedalītos TV Ziemassvētku koncerta programmā un uzstātos kopā ar Karelu Gotu. Šajā koncertā citstarp skan arī "Circenītis", tiesa, Aspazijas teksta vietā ir liksms vēlējums zirdziņam mundri tecēt caur sniegpuiteni.

Apmēram tajā pašā laikā dzimst Raimonda Paula un Jāņa Petera cikls "Pērļu zvejnieks", un tā hrestomātiskajā atskaņojumā zēnu balsis salist vienā zelta traukā ar tenora Jāņa Sproģa tehniski nevainojamo un liriski glīto fenomenālo balsi.

✱

Par Imantu Kalniņu ieminējāmie saistībā ar paplakano “Strēlnieku dziesmu”, bet ir arī divi šedevri, kas kā uzlieti puiku balsīm un datēti ar vienu un to pašu 1983. gadu.

Viena ir mazzināmā kantāte “Rīts un mēs” ar Māra Čaklā dzeju, kur katra no trim daļām ir atsevišķi ņemams brīnums un arī visas kopā pavisam raidāmas un, kas zina, arī dziedamas.

Savukārt cikls “Kabata” ir mūzika latviešu pirmajai zīmētajai animācijas filmai, kuras režisore ir Roze Stiebra: pats Vācietis un dzīvība viņa mēteļa kabatā, astoņi kustoņi un ceļojošais cirks, šmurgulīgā muša, romantiski planējošais vilciņš — viss puiku dzidrākajos balstoņos, Rozes izdomā, Laimas Eglītes virtuozā zīmējumā un Imanta Kalniņa ģeniālā mūzikā.

✱

Aizmirsts, liekas, ir Egila Straumes veikums “Mazas rokainiņas no Vinnija Pūka dzīves”. Egila dēls Nils bija Dārziņskolas audzēknis, nemācēšu teikt, vai te viss saistīts, bet rokainiņas ir uzmanības vērtas: vienkārša un efektīga mūzikas valoda, aizrautīgi bitīga bizināšana, angļu valoda, ritmu dažādība, tam laikam pietāvīgs laikmetīgums, kas der arī šodien, un kur nu vēl ieskaņojums ar Dārziņskolas skolnieces Ditas Krenbergas flautu un stāstījumu latviski. Noteikti der arī šodien.

✱

Ir arī citi uzvārdi un dziesmu nosaukumi, kurus varētu celt gaismā, bet tas daudz veiksmīgāk izdarāms radio ēterā. Jāņa Erenštreita 80. dzimšanas dienas gadu varētu pasludināt par zēnu kora gadu un biežāk pievērsties repertuāram, kas padzisis no atmiņas vai, precīzāk, daudziem nezināms.

Varbūt kļūdos, un Pāvula Jurjāna, Emīļa Melngaiļa, Jēkaba Mediņa, gan arī citu komponistu rakstītās tautasdziesmu apdares, Selgas Mencēs meistarīgi būvētā, skanīgā dziesma “Rīga, mana baltā Rīga”, Paula Dambja balādiskais šedevrs “Šupļa dziesma dabai”, Jāņa Porieša lieliskās “Piecas dziesmas ar Ojāra Vācieša dzeju”



Jānis Sprūģis

(sevišķi tā par zelta graudiem un peli, kas aizstieps pilnu tašu), Pētera Plakida šarmanti spēlīgā “Peļķe” un citas pievilcīgas mantas ir mūsdienu zēnu kora aktīvā aprītē. 2023. gadā paredzētais zēnu kora salidojums no repertuāra viedokļa liekas arvien intriģējošāks.

✱

Noslēgumā vēl īsi par citzēmu autoru darbiem, kas nākuši ne no Krievzemes, bet Rietumiem.

Tālaika zēnu kora repertuārs nav iedomājams bez Hansa Leo Haslera dziesmas *Tanzen und springen* un apmēram tā paša renesanses un baroka laika sliekšņa autora Asprilio Pačelli madrigāla *Non giacinti o narcisi*. Atceros, ka dažos koncertceļojumos dziedājām Johana Ādolfa Hases izvērsta moteti *Miserere*, un solo dziedāja Aija Beitiņa un Ludmila Moroza, bet šāda ieska-



“Spēlēsīm operu “Mazais skursteņslauķis”, 1981

ņojuma laikam nav. Toties pieejamas visas sešas Mocarta noktirnes, kuras dziedāt bija liels prieks, kaut saturiski šī mūzika varbūt domāta drusku pieaugušākiem cilvēkiem.

Veljo Tormisa sešu seno skaņkārtu cikls atsauc atmiņā Jāņa Erenštreita ideju, ka puikas paši piesaka programmu, turklāt nevis viens un tas pats zēns, bet katru dziesmu cits, un tas bija lielisks papildtreniņš skatuviskuma atraisīšanā un nostiprināšanā. Tātad šo Tormisa ciklu varam dzirdēt līdz ar visiem pieteikumiem, un ir stipri žēl, ka nav saglabāties Romuālda Jermaka kanonu cikls, kur par tekstu tika ņemtas kodolīgas izteikas, piemēram, “birst asaras kā pupas” vai “kas augstu kāpj, tas zemu krīt”, un tad bij’ runas iztēlei plaši apvāršņi, lai gana pievilcīgi nointonētu katra šī kanona pieteikumu, pirms atskan mūzika. Arī Jermaka cikls noteikti pelnījis dienasgaismu, tik jāreķinās ar to, ka dziedāt šo mūziku nepavisam nebija viegli.

✱

Vēl pašā noslēgumā par divām operām.

Vienu no tām komponējis Pauls Hindemits, un tas ir stāsts kā no rotaļlaukuma, proti, runa par pilsētas celšanu. Liekas, bij’

arī tāds kā neliels inscenējums, to īsti neatceros, toties mūzika un teksts atmiņā iespiedušies uz neaizmirstanu. “Šofer’s es esmu; viņš augu dienu brauc, tam vienmēr draugu daudz, klau – vurr, vurr, vurr –, kā motors iet, un pats viņš dziesmu dzied.” Vai arī – “sarkans ir, nedrīkst iet, pacieties mazliet (tūlīt varēsiet pār ielu skriet); nu jau zaļš, nu jau zaļš, atskan sauciens skaļš – ceļš nu brīvs (apakšējā reģistrā un tūlīt uzreiz arī augšā), ceļš nu brīvs”. Un kur nu vēl zagļa noķeršanas epizode – “skatās, kas lien” (uzsvars uz ‘kas’, nevis uz ‘lien’), un tad uzreiz arī laimīgais atrisinājums – “saņem laupītāju ciet, steidz to stiprām saitēm siet, aizved to sargi, sodīs to stingri, bargi”. Vai kaut kā līdzīgi (tuvu tekstam). Katrā ziņā mēs ar bērniņas draugu Māri Binderu, kurš šajā MS laidienā intervē Jāni Erenštreitu, varam atskaņot Hindemita minioperu “Mēs ceļam pilsētu” gandrīz visā pilnībā skaļi un ar izteiksmi.

Otra ir Bendžamina Britena opera operā “Spēlēsīm operu “Mazais skursteņslauķis””. Viss ieceres un inscenējuma process skatītāju acupriekšā, un beigās – vainagojums jeb pats operas uzvedums. Virkne zēnu kora solistu plus dažas itin muzikālas meitenes, jo tēlu vidū ir abu dzimumu bērni, bet ir arī pieaugušie, un te bij’ ko nenopriecāties gan par dirigentu Valentīnu Bogoluovu, gan par opernama solistiem. Nākot uz izrādi, nebij iespējams paiet garām solistu reģistrācijas žurnālam, jo vajadzēja taču zināt, vai mis Begotas lomā šodien būs ļoti cienījamā Austra Tauriņa vai nesalīdzināma skatuviskā un asprātīgākā Laima Andersone-Silāre. Spoži iznācieni bija nīgrajiem skursteņslauķiem Andrim Blaumanim un Vīlim Uļanskim, sirdsūtīgās bija aukles Lauma Vanaga un Lilija Greidāne, puikām ļoti patika gaišmate Džuljeta jeb Aija Beitiņa, un pievilcīgi bija arī tas, ka dažu operas numuru atskaņošanā tika iesaistīti arī skatītāji. Guntim Gailītim šī bij’ liela režijas veiksmē.

Dārziņskolas zēnu koris nodziedāja piecdesmit izrādes, pēc tam stafeti pārņēma Mediņskolas zēnu koris. Arī šo operu joprojām varam nodziedāt no galvas visā garumā. 🍷

Liene Jakovļeva

Ar balsi kosmosā

SARUNA AR MĀRTIŅU KLIŠĀNU

Ar diriģentu, Rīgas Doma zēnu kora māksliniecisko vadītāju Mārtiņu KLIŠĀNU tiekamies, protams, Rīgas Doma kora skolā (RDKS) un mēnesī, kad tiek svinēta Jāņa Erenštreita lielā dzimšanas diena. Kad atkal skolas pulku, kā katrugad, ir papildinājuši jauni spēki. Kad kāds pulciņš absolventu atstāj ziedošās Pārdaugavas Kalnciema ielas ligzdiņu. Kādu ceļu noslēgums. Jauns sākums. Un aizvien turpinājums. Mēs, Dārziņskolas klasesbiedri no pirmās klasītes, sēžam Mārtiņa kabinetā un pa logu raugāmies uz savu skolu, kur tieši šobrīd notiek vērienīga pārtapšana. Aprunājam sen jo sen žetonu vakarā skolas priekšā iestādīto kociņu, kurš izaudzis jau neticami garš. Un spēcīgs. Tāda ir arī zēnu kora vēsture un šodiena.

Kad pats reiz dziedāji Emila Dārziņa speciālās mūzikas vidusskolas zēnu korī, tev kādreiz uzplaiksnīja doma, ka tu varētu stāvēt kora priekšā Jāņa Erenštreita vietā?

Nē, protams. Tobrīd taču prātā bija pilnīgi kas cits. Tajā pašā laikā nevarētu teikt, ka man būtu bijusi doma kļūt par taksometra šoferi vai kosmonautu. Ja reiz biji sācis mācīties Dārziņos, isti jau nebija lielas izvēles. Un vēl dinastijas aspekts... [Mārtiņa tēvs ir trompetists Jānis Klišāns, tēvabrālis – mežradnieks Arvīds Klišāns, mamma – kordinģente ar darba gaitām arī Latvijas Televīzijā.]

Bet bijāt taču visi kā Erenštreita bērni un mazbērni, kā viena liela ģimene? Gan pārmantojot profesionālās iemaņas, gan primāri varbūt pat ētiskās lietas?

Nu ne velti mēs sarunājamies tieši šeit. Tik daudzi, kas patlaban darbojas mūziķu vidē, ir kaut kādā veidā ar Erenštreitu saskārušies un izgājuši viņa skolu. Mēs tagad daudz runājam par kompetenču izglītību – man liekas, ka viņš to intuitīvi piekopa jau savā laikā. Tā jau nav tikai dziedāšana, tas ir dzīvesveids, kas aptver ļoti plašu spektru. Es, protams, daudz ko no tā laika neatceros – tādā vecumā par interpretācijām nedomājām un nesapratām neko no tā. Bet mēs aptvērām tās sajūtas, attiecības, foršo bara sajūtu.

Es tagad tā iztēlojos: tu atnāc tāds trešklasnieks, apsēdies priekšā un atskaties uz tām rindām aiz sevis, kur sēž lielāki un vēl lielāki dziedātāji... Un tad nāk skaņa, kad visi kopā dzied, – tās sajūtas ir neizmirstamas.

Bet, runājot par pārmantojamību, es noteikti esmu pārņēmis daudz ko tādu, par ko man ikdienā vienkārši nav jedomā. Tā jau nav nekāda īpaša metodika vai dziļā psiholoģija. Tas ir pamatu pamats, kas mūsos ielikts – mēs to saucam par džentlmeņa kompleksu attiecībā ar apkārtējiem. Galu galā tie ir arī uzvedības pamati.

Vai tu biji kļāt procesā, kad 1994. gadā tapa Rīgas Doma kora skola?

Jā, patiesībā esmu te no pirmās dienas – tolaik biju skolotājs. Tas bija tas divainais pārmaiņu laiks, kad bija jedomā par iztiku, darīju arī ko citu, bet skolā esmu bijis visu laiku. Kā palīgs Jānim Erenštreitam sāku darboties vēl Dārziņskolas korī.

Tas bija ilgi apsvērts, pārdomāts, izstrīdēts, ka jātop Domskolai?

Jā, zēnu kora būtība prasījās pēc atsevišķas sistēmas, kas tika izveidota, balstoties uz zēnu kora vajadzībām un prasībām. Dārziņskolā, manuprāt, bija nepareizi tas, ka bijām sadalīti: kora klase atsevišķi, tad nu mēs mazliet tādi kā zvērēni arī augām. Pēdējos gados Dārziņskolas zēnu koris sāka ļoti daudz braukāt, un tas paredzēja manevrus skolas darba režīmā, jo bija taču arī jāmācās. Un šī sistēma, manuprāt, ļoti veiksmīgi darbojas joprojām – mūzika un līdzās ļoti spēcīga vispārīzglītojošā sadaļa. Tas īpaši svarīgi ir šobrīd, kad ir milzīga konkurence un tik lielas izvēles iespējas. Atceros sevi kā Dārziņskolas beidzēju ar absolūto analfabētismu algebrā, ģeometrijā. Protams, tagad, paskatoties atpakaļ, daudz ko gribētu citādi darīt – kaut vai vēsturi pamatīgāk pamācīties.

Skolas dibināšana jau droši vien nenotika bez strīdiem un domstarpībām?

To labāk zinātu stāstīt Erenštreits, bet noteikti jāsaka liels paldis tālaika kultūras ministram Jānim Dripem. Es administratīvās problēmās daudz neiesaistījos, bet zinu, cik sarežģītas ir budžeta lietas, telpu jautājums. Atceries, kā mēs, būdami dārziņieši, šajā mājā, kas tika celta kā internāts, ar žiletēm skrāpējām krāsu no logiem...

Bet šobrīd jāsaka, ka šī Nacionālās Mākslu vidusskolas esamība zem viena jumta nav slikta un darbojas labi. Tāpat jau mūs uztver atsevišķi, jo katrai skolai ir sava specifika, bet šādi tomēr kopējā balss ir skaļāka. Un tās ir arī citas finanšu piesaistes iespējas – mēs taču redzam, kādas pārmaiņas te pēdējā laikā notiek.

Dārziņskolas zēnu koris savulaik bija nostiprinājies zīmols, tagad tāds ir Rīgas Doma zēnu koris. Droši vien tas tā nenotika automātiski, un bija jāpaiet kādam laikam.

Bet tādas lielas pārmaiņu sāpes gan neatceros.

Tad jau droši vien nebiji milzīgi pārsteigts, ka tieši tev 1998. gadā tika piedāvāts pārņemt zēnu kora vadību?

Liels pārsteigums nebija, bet tas bija ļoti sarežģīts laiks, un es tiku nostādīts nopietnu izvēļu priekšā. Ar Māri Kupču un Ivaru Cinkusu jau kādu laiku bijām darbojušies kā asistenti. Tobrīd biju arī mazliet pagājis malā un darīju citas lietas, kur varēja nopelnīt desmitreiz vairāk. Taču pēc pamatīgām iekšējām pārdomām sapratu, ka negribu darīt to, kas man nepatīk, un dzīves beigās to neatgriezeniski atskārst. Man kļuva tā jocīgi, un es izšķīros par sirdslieku un acinājumu, nevis naudu. Protams, ka no Jāņa Erenštreita puses atstāt kori bija loģisks solis, jo apvienot skolas administrēšanu ar kora vadīšanu nebūtu iespējams, kā direktoram tas bija milzu atbildības un daudzu pienākumu laiks. Atceros taču tolaik kaut vai pirmo internetu, pirmos e-pastus.

Vai esi parēķinājis, ka nākamgad tev būs 25 gadi kā kora mākslinieciskajam vadītājam?

Neesmu vis. Bet ar Erenštreitu gan kopā pavadīti teju piecdesmit gadi.

Kad tapa skola, vai bija skaidra ideja, ka tieši zēnu koris būs tās kodols?

Jā, sākumā meiteņu skolā vispār nebija. Bet viņām te ir jābūt, jo tas ir pareizi un veselīgi. Nekad jau nebija domas, ka vajadzētu būt tikai puikām.

Vai ir kāds pavisam konkrēts modelis, kuram līdzinājāties?

Mēs braucām uz Angliju, skatījāmies skolas. Ir lietas, ko pārņēmām, bet te tomēr ir ļoti daudz pašu ideju. Ir milzu atšķirība, vai skola ir baznīcas sistēmā balstīta vide. Mēs, protams, arī esam saistīti ar Rīgas Domu un vēsturiski jau arī ar seno Rīgas Domskolu.

Cik šobrīd ir zēnu kora piesaistes Rīgas Domam?

Pārmaiņus ar meiteņu un jaukto kori esam tur visos valsts svētkos, Lieldienās, Ziemassvētkos. Visi izlaidumi un skolas gada iesākumi tradicionāli tiek svinēti Rīgas Domā.

Un kā ar reliģisko saiti?

Šeit nekas netiek uzspiests, un tā ir absolūti brīva izvēle. Skolā ir kristīgā mācība, regulāri notiek svētbrīži, bet tā, protams, ir izvēle. Tomēr nedomāju, ka svētbrīža apmeklēšana kādam varētu būt kaitējums. Īpaši vēl, ja zēniem tik bieži jāsaskaras ar sakrālo mūziku.

Savulaik skolā visi bērni iztaisoja muguras Erenštreita priekšā. Esmu dzirdējusi, ka puikas ļoti respektē arī Klišānu. Un zinu arī to, ka viņiem tiek ieaudzināts sakārtot vidi ap sevi, novākt nekārtības.

Bez šaubām! Ir jau tādi periodi, kad mēs kā mazie profesionāļi galvenokārt intensīvi dziedam un studējam programmas, bet tajā pašā laikā es apzinos, ka puika visupirms aug par cilvēku, ne jau tikai par mūziķi, un to pēc savas izpratnes cenšos audzināt. Un blakuslietu ir tik daudz. Kaut vai: esi saimnieks, pacel papīriņu, ko kāds nometis, gaišā dienas laikā izslēdz elektrību gaitenī uz kora zāli! Jānim Erenštreitam šis audzināšais moments piemita, jo īpaši pirmajos gados, kad ārzemju braucienos vēl devāmies kopā, autobusus vienmēr bija pamatīgas lekcijas par valsti, kurp braucām, tika pieskatīta mācību viela, jo skola jau turpinājās. Bija taču gadi, kad mēnesi dziedājām Japānā, tūlīt pēc tam mēnesi pavadījām Amerikā.

Vai ar puikām tu daudz runā?

Ja ir laiks un sabriedušas izrunājamas lietas, tad runājam gan. Un man patīk uz klausīt visas puses – tas tomēr ir tāds mazs parlamentīnš, dzīves mikromodelis.

Kāda vecuma zēni dzied kori?

No 3. līdz 7. klasei.

Un tad sākas balss lūzums?

Citiem jau agrāk, tas ir ļoti individuāls process. Un arī balss lūzums fizioloģiski visiem nav vienāds – cits tajā laikā dzied otro altu, cits nedzied nemaz. Bet lielākā daļa puiku 7. klasē jau vairs nedzied, un tas ir brīdis, kad esi vairākus gadus nodziedājis un tad sajūties kā izmests no laivas. Ir jau, protams, arī tādi, kas priedzējas, ka beidzot varēs nedziedāt un darīt ko citu. Tomēr lielākā daļa fano par kori. Tās kora darišanas, braucieni, kas tagad gan apstākļu dēļ ir salīdzinoši retāk, – tā taču ir baigā lieta. Un tad mēs tā apzināti veidojam sistēmu, ka 7. klases zēni gan ne visas dienas, bet tomēr ir kori klāt. Pēdējā laikā lieku viņus pie darba: iedziedināt kori, asistēt iestudēšanas procesā. Un tad es vēroju, kā kurš attīstās, no kura varētu sanākt labs diriģents. Noskatu lietaskokus.

Bet kora mākslinieciskajā vadībā tu esi viens?

Jā, visus šos gadus esmu bijis viens. Man nūdien nebūtu žēl ko deleģēt citiem, bet kaut kā vienmēr bijusi sajūta, ka tas jādara pašam. Taču tieši pēdējā laikā man ir lielisks jaunais kolēģis, skolas absolvents Artūrs Oskars Mitrevics, kurš pamatā ir koncertmeistars, bet šad tad dalāmies arī diriģenta pienākumos.

Zēnu un meiteņu kora vadītāji, protams, ir diriģenti, bet vai primāri viņi tomēr nav skolotāji? Jauktā kora priekšā taču tu neesi skolotājs? Kaut gan – ja tā padomā, varbūt arī esi...

Man jau šķiet, ka tomēr tā Cimzes semināra definētā diriģenta kā tautas skolotāja statuss šai profesijai piedien vislabāk. Vispār jau diriģents ir skolotājs. Arī orķestra priekšā. Un psihologs.

Ko tu māci skolā?

Man ir koris un mācu diriģēšanu.

Ne jau tikai puikām?

Skolā man ir dažas meitenes, bet Mūzikas akadēmijā jau lielākā daļa.

Bet kā vienam mazam cilvēkbērnam, kuram, sākot kora gaitas, dziedāšana, visticamāk, nav prioritāte, iedot saprašanu, ka tas ir forši? Ar ko vispār sākt?

Zēnu kori ir tā privilēģija, ka viņi te nokļūst 3. klasē. Ne velti sistēma radīta tā, ka sākumā ieliktie pamati ir bezgala svarīga. Jau pirmajās klasēs viņiem ir savs korītis, ansambļi, solo stundas. Un solo skolotājas tajās izdara pamatdarbiņu, es saņemmu jau dziedošu puiku. Man viņš jānoklausās, jānoliek istajā vietā, un tad varu sākt pielietot savas metodes, lai koris skanētu.

Tur jau ir tas zēnu kora skaistums un posts, ka katru gadu sastāvs mainās un tembrāli atšķiras. Te ir kā dabā – vienu gadu ir āboli, citu gadu nav. Vienu gadu ir altu pieplūdums, citugad vairāk soprānu. Un tad sākas darbs ar paša izkoptām metodēm, jo visu laiku ir jāplāno, jāskatās uz priekšu un tas jāapzinās. Jo arī repertuārs taču izriet no sastāva: nevaru katru gadu iestudēt Baha "Jāņa pasiju" vai Haidna "Pasaules radišanu". Tāpēc mani uzjautrina, piemēram, pašvaldību pārstāvji vai koncertu rīkotāji, kas saka – nu, jums taču ir tāds zelta repertuārs un tā skaistā dziesmiņa. Tad man jāatbild, ka tās dziesmiņas dziedātājiem jau pašiem bērni, un mums nav tāda nemainīga un mūžīga zelta repertuāra. Savā ziņā jau tas ir arī ļoti interesanti un radoši.

Kora skanējums tāpat ir ļoti atkarīgs arī no dziedāšanas skolotājam?

Protams, viņas jau stundās izkopj solo dziedāšanu. Ir retas reizes, kad esmu lūdzis skolotājam palīdzību sarežģītāku kora partiju iestudēšanā, bet viņiem ir savas solo programmas. Taču tembrāli koris mainās – var būt tā, ka vienubrīd no padsmīti soprānu grupas pieci ir ar izteikti metālisku balss skanējumu. Tas maina visu. Ļoti interesanti ir paklausīties ierakstus un atcerēties, kāds kurā gadā bijis sastāvs. Ir bijuši gadi, kad saproti, ka ar šo sastāvu varēja kalnus gāzt. Nu, tāda ir daba...

Bet vai nav tā, ka solo skolotājas audzina solistus, un, kad viņi sanāk kopā, tev jānodarbojas ar balsu vienādošanu kopskaņai?

Šajā vecumā solo dziedāšanas specifika nav tik izteikta: manuprāt, solistus var sākt audzināt pēc balss lūzuma, ja vien tu neesi tipisks

solists kāds bija, piemēram, Daumants Kalniņš. Skaistas balsis un tembri puikām ir nereti, bet nepieciešama vēl īpaša muzikalitāte, harisma, darbaspējas. Patlaban man ir tādi ceturtklasnieki, kas paši uzprasās iedziedināt kori. Mums ir arī ansambļa stundas – reizēm gadās aizkavēties kādā sapulcē, atnāku drusku vēlāk un skatos: viens sēž pie klavierēm, otrs diriģē.

Nevis daudzās vai bakstās telefonā? Izklausās drusku pēc pasakas.

Protams, tas nenozīmē, ka nenotiek gan kautiņi, gan citas brīnumu lietas. Spektrs ir ļoti plašs. Bet esmu ļoti priecīgs, ka varu ikdienā strādāt ar mūziku un man nav primāri jānodarbojas ar disciplīnu. Mums ir savas metodes, kā tiekam galā.

Atklāsi dažas?

Nu, piemēram: ja gribat karu, tad mums būs karš. Varam vēl visādus sodus izdomāt – labi, strādāsim bez starpbrīža, stāvēsim visu stundu kājās. Mēs visi kopā uz visu reaģējam. Es gan parasti dusmojos ne ilgāk kā piecas minūtes.

Cik patlaban puiku ir kori?

Nav daudz, kādi piecdesmit pieci. Bet tas taču skaidrs, ka viņiem ir savas problēmas, konflikti, pāri darišanas, kas raksturīgas šim vecumam. Tiesa, ar šiem diviem pandēmijas gadiem kaut kāds attīstības posms ir izkritis, šis nav bijis viegls laiks, un daudz kas ir jābūvē no jauna. Visi normālie izaugsmes procesi, pie kuriem bijām pieraduši, tika nojaukti. Vienā brīdī attapos pie kora, kurā divām trešdaļām puiku vispār nav nekādas koncertu prakses. Mēs, protams, mēģinājām iespēju robežās strādāt grupās. Un laikam jau nemaz nedrīkstu teikt, bet patiesībā tajos trakajos zoom laikos vienkārši cits citam anekdotes stāstījām. Jo ar zēniem šādā formātā nopietns darbs nav iespējams.

Vai tu ar viņiem runā par to, kas notiek ap mums pasaulē?

Jā, mēs runājam par daudz ko. Bet laiki mainās, arī vecāki ir mainījušies. Un ļoti jāreķinās un jāsaprot, ko un cik tu drīksti augošajā cilvēkā ietekmēt. Pašsaprotamas nacionālās pašapziņas un patriotisma, tostarp skolas patriotisma lietas, tu vari brīvi kultivēt un audzināt. Tāpat to, kas attiecas uz uzvedības lietām – piemēram, kā jāizturas pret vecākiem cilvēkiem vai skolotājiem. Bet tur, kur parādās viedokļu dažādība, nu kaut vakcinācijas jautājumā, es nevienu brīdi neesmu paudis savu. Te jābūt pietiekami tolerantam, un es nedrīkstu pārkāpt neviena tiesības. Ir lietas, kur man jābūt neitrālam.

Un cieši jāseko līdzi visam, kas notiek.

Jā, ir jāorientējas politikā, jāsaprot sabiedrības temperatūra problēmsituācijās. Es taču nevaru nosaukt kādu citādi domājošu cilvēku grupu par muļķiem, lai tad puika aizietu mājās un pateiktu vecākiem, ka diriģents viņus tā nodēvējis. Vispār jau mūsdienu sociālo tiklu laikā un vidē cilvēki bieži vien nedomā. Tas, kas notiek domapmaiņā, ir tāda emocionāla reakcija uz kaut kādām lietām.

Tu pats esi jauno tehnoloģiju fans, tev patīk un lieliski izdodas foto lietas, filmēšana. Droši vien jau puikas tas arī kaut kā atbruņo?

Par gadžetiem runājot – kora mēģinājumu laikā telefoni, protams, tiek nolikti malā, bet skaidrs, ka starpbrīžos visi kā vistas laktās tup un spēlē tālruni spēlītes.

Ko tad jūs savulaik darijāt starpbrīžos? Dauzījāties?

Nu, skrējām un spēlējām dzēšgumiju. Bet šodienas tehnoloģijām es arī kori mēģinu atrast pozitīvo pusi – tiem nedziedošajiem, piemēram, telefonos lieku sameklēt tekstu tulkojumu vai līdz stundas beigām sagatavot mazu lekciju par kādu komponistu. Tehnoloģijas ir un būs. Es gan nezinu, kā tās ietekmē mūsu atmiņu, bet man ir aizdomas, ka kaut kā ietekmē gan un ne uz labo pusi.

Vai nav tā, ka šis ir laiks, kad bērni drīkst visu, bet skolotājs nedrīkst teju neko? Ko tu nedrīksti? Droši vien pieskarties bērnam?

Protams, nē! Tas jāņem vērā – tagad aiz katras tavas kustības stāv kāds jurists. Bet man ar šo nav problēmu. Un mēs jau arī zinām, ka vārds ir asāks par zobenu, ja ļoti vajag kādu sarāt. Tomēr te ir tik daudz nianšu un smalkuma. Man jau nav īpašas izglītības šajā ziņā,

tikai intuīcija un prakse. Bet es labi atceros no mūsu senajiem kora laikiem, ka mierīgi varēja no kora vīriem dabūt pa ausi, kad nebija vairs citas savaldīšanas iespējas. Mēs šādas situācijas risinām kā tādā konservatīvā angļu parlamentā. Es uzklāsu problēmu, mēs zinām tajā iesaistītos, mums ir visu pušu viedokļu uzklāšana. Nekultivēju sūdzēšanos, bet problēmas risināšanu caur mani, izrunāšanos. Puikām ir tik dažādas personības. Nekur jau nav pazudusi skaudība, konkurence, kaut vai tikšanās uz operas skatuves. Tā taču ir lielākā laime iekļūt operizrādes sastāvā, jo tur ir visi aizkulišu vilinājumi, tas ir kas aizraujoši interesants. Bet operā nokļūst tikai apmēram puse no sastāva.

Vai var lūgt dažu zēnu kora ābece lietot izskaidrojumu? Kas ir tas, kas rada to daudz aprunāto eņģelisko kora skaņējuma burvību?

Manuprāt, tas ir tīrais zēna balss galvas reģistrs. Man ir tāda vizualizācija, ka enerģija no dziedoša puikas balss aiziet pa taisno kosmosā. Meitenēm tā paliek tepat uz zemes. Kaut gan viņas dzied līdzīgi, un pavisam mazām meitenēm tas skaņējums varbūt ir pielīdzināms zēnu skaņai, bet vēlāk gan tembrāli atšķiras. Un viņām nav balss lūzuma, tāpēc meiteņu kori skaitliski ir tik lieli.

Zēnu kori ir soprāni un altī?

Jā, un tad, kad pievienojas vīri, klāt nāk tenori un basi. No tembra īpatnībām, no balss plūduma mēs atrodam, kurai balsij kurš puika labāk pietāv. Tas notiek ciešā sadarbībā ar solo skolotājiem. Un tad puikas reizēm pienāk pie manis un saka – skolotāja teica, ka es varētu no alta pāriet uz soprānu.

Un nevis otrādi – tuvojoties balss lūzumam, zēns no soprāna kļūst par altu?

Diezgan bieži puika kaut kādā posmā pāriet no alta uz soprānu, balss attīstās, palielinās diapazons. Balss pilnīgi visiem kori tiek pārbaudīta vismaz divreiz gadā. Un jāņem vērā, ka katram ir sapnis būt par pirmo soprānu – tas zēnu kori ir augstākais punkts. Interesanti, ka puikām reizēm diapazons ir kosmisks: viņš jau neredz, ko es uz klavierēm spēlēju, tikai dzied aizvien augstāk un augstāk... Bet es atkal altus vienmēr īpaši slavēju, jo viņi ir gudrāki, viņiem nav viegli noturēt kora pamatu.

Tev pašam bija agrs balss lūzums. Kā tas vispār notiek – pamazām vai strauji?

Pamatā mainās balss saites, iestājas pubertāte, sāk augt ūsas, zēns pamazām top par vīrieti. Gadījumi ir dažādi. Ir tādi, kad parādās "gaiļiņi", bet ir arī puikas, kas balss lūzuma laikā skaisti dzied falsetā.

Ko skolā dara puika, kas "nolūzis"?

8. klasē viņiem ir tāds mazs vīru koritis, un tad jau 9. klasē viņi pāriet uz jaukto kori. Un sākas arī diriģēšana. Tā ka pārrāvums ir minimāls.

Tev pašam visu mūžu kopš agras bērnības ir bijusi fantastiski skaista balss, gan solo dziedot, gan koros.

Paldies, bet nu jāatzīst, ka es jau gan neesmu savu tehniku attīstījis un visu laiku izšļūcis uz skolotājas Anitas Šalhas skolā ieliktās bāzes.

Tu zēniem daudz dziedī priekšā?

Jā, to gan es daru.

Zēnu kora diriģentam jābūt labai balsij?

Jebkura kora diriģentam jābūt labai balsij. Pavēro, cik citādi skan kori, kuru diriģentiem ir labas balsis, jo ir tāda lieta kā kopēšana. Bet zēnu kori pluss ir tāds, ka pamatā viņi strādā ar solo skolotājiem. Un sieviete labāk māc iemācīt puikam dziedāt. Ir mums arī daži skolotāji, tomēr tas mammas faktors man šķiet svarīgs. Un bez tam sievietes galvas reģistrs ir tuvāks puīšļa balsij.

Bet ko puika var nokopēt no tavas virieša balss?

Frāzi. Un manā sajūtā frāze un elpa mūzikā ir galvenais. Tad es arī ar balsi parādu, kādu variantu gribētu, kādu ne. Un mēs to analizējam. Mums tagad kora zālē ir brīnišķīgs aprīkojums – milzīgs ekrāns, pie griestiem mikrofoni un skandas, varam sevi ierakstīt un tūlīt klausīties, varam labā kvalitātē video skatīties. Kā to darijām kaut vai pirms mūsu kopīgās uzstāšanās ar grupu "Instrumenti".



Tas gan laikam viņiem bija kas īpašs?

Jā, protams! Bet tikpat liels prieks viņiem bija piedalīties 2018. gadā dziesmusvētkos. Vai programmās ar Raimonu Tigulu. Bet man arī ir gandarījums, kad, piemēram, vecāki atraksta, ka mājās kora ietekmē skan Hendeļa “Mesija”.

Cik bieži ir kora mēģinājumi?

Katru dienu divas stundas.

Un ar vīru balsīm viņi droši vien satiekas, tuvojoties koncertiem un jauniem projektiem.

Jā. Un man ir milzīgs prieks, ka kora vīri gandrīz simtprocentīgi ir bijušie zēnu kora dziedātāji. Izmantoju iespēju, ka tie ir augstas raudzes profesionāļi, mums nav daudz jārunā par stilistiku un tehniku. Pirms lielajiem projektiem parasti ir divi mēģinājumi atsevišķi vīriem, un tad viņi nāk kopā ar zēniem.

Vai Dārziņskolas zēnu kori arī bija vīru balsis?

Šad un tad. Slavenajās programmās ar Raimonu Paulu, protams, bija tikai puikas. Vīri nāca klāt vēlāk. Bet jāatzīst, ka mums ar kora direktori Ilzi Baumanī tīri praktiski ir vieglāk, kad ceļojam kopā ar vīriem – tad katram lielajam ir pietiprināta sava puiku grupiņa.

Vai ir tā, ka zēnu kori jums visu laiku ir jaunas programmas un gatavošanās nākamajam mērķim?

Jā, pa visiem šiem gadiem nav bijis neviens brīdis, kad dziedam tikai tāpēc, lai iemācītos dziedāt. Mums ir profesionālas koncertvienības darba plāns, visu laiku esam pakļauti mūzikai, ko iestudējam. Tagad gan pēdējos gados situācijas dēļ mazliet ir izkritis baroka repertuārs, bet tas, kas puikām vislabāk skan, mums vienmēr ir programmā.

Un kas viņiem skan vislabāk?

Klasicisms un baroks. Arī kaut kas mūsdienīgs. Bet aizraušanās ar pirmatskaņojumiem mums nav, kaut gan viņi dažādas interesantas un izaicinošas lietas ir dziedājuši gana daudz. Nu, kaut vai Andra Dzenīša operā “Dauka”. Un tas ir tik interesanti, ka puikam ir tikpat vienkārši nodziedāt gan mažora trijskani, gan tritoniem piesātinātu melodiju. Viņš to iemācās, un tā kaut kur viņā nosēžas

kā tāds zīmogs. Un vēl neparasta ir viņu tonālā atmiņa – principā toni varētu arī nedot, un tam nav nekāda sakara ar absolūto dzirdi. Atceros gadījumu Itālijā, kad kopā ar Aivaru Kalēju bez mēģinājuma atskaņojām Jura Karlsona *Magna opera Domini*. Nezinu iemeslu, bet ērģeles bija par mazu tercū zemākas. Aivars nospēlēja ievadu, bet puikas sāka dziedāt oriģinālajā tonalitātē. Tā ir kaut kāda īpaša skaņas atmiņa. Nesaprotu arī to fenomenu, ka, dziedot *a cappella*, viņiem turas intonācija un neslid uz leju.

Bet viņi ģībst. Kāpēc?

Tā ir augšana. Kaut kas organismā nevelk līdzī, un uzdod veģetatīvā sistēma. Mēs vienmēr īpaši rūpējamies, lai uz skatuves būtu gaiss, lai nebūtu karsti. Biju pa istam nobažījies pirms 4. maija svētku koncerta koncertzālē “Latvija” Ventspilī – kā būs pēc tik milzīgas pauzes bez koncertiem. Un nenogība neviens! Bet tās reizes, kad viens aiz otra sāk ģībt, ir tiešām trakas, tad nervi beigti...

Kas tavā redzējumā notiek ar zēnu kora kustību Latvijā?

Koru skaits iet mazumā. Droši vien te ir gan kopējās izglītības, gan skolotāju problēmas. Ja dziedāšanu nenostiprina skolas programmā un ja tas nenotiek drusku obligāti, tad nekas neattīstīsies. Zēnu koris vispārīzglītojošā skolā jau nav zēnu koris Domskolā. Tas ir nežēlīgs darbs. 5.–9. klašu korus taču arī dzied pārsvarā tikai meitenes, jo puikas vienkārši nevar savākt. Skolotājs grib atvēlētajā niecīgajā laikā kaut ko iemācīt, nevis nodarboties tikai ar disciplīnas uzturēšanu.

Rīgas Doma zēnu kori var saukt par profesionālu vienību?

Jā, to es varētu apgalvot. Un mēs šeit savā skolā tiešām esam privilēģēti – arī tāpēc, ka Jāņa Erenštreita sekotājs direktora amatā Gints Ceplenieks šajā lietā ir iekšā ar sirdi un dvēseli. Es to administratīvo pienākumu klāstu jau varu tikai apjaust, īpaši šobrīd, kad notiek skolas pārbūves darbi. Un vēl pagūt darboties radoši – cepuri nost Ginta priekšā! Skaidrs, ka sākumā skolas simbols bija Erenštreits, kurš bija arī kā tēti visiem un tik daudz ko “izsita”. Tāpēc sākotnēji bija bažas, kad viņš nolika savas pilnvaras, jo cik nav gadījumu, kad kolektīvs izbeidzas, aizejot vadītājam. Tāpēc ir svarīgi, ka skolu pārņem spēcīgs sekotājs un personība.

Bet vispār zēnu kora vadībā ir bijuši tikai četri diriģenti: Jēkabs Mediņš, Krišs Deķis, Jānis Erenštreits un tu.

Un tad, kaut gan es te jutos kā puisēlis, ik pa laikam apskatos pasē un padomāju – vajadzētu taču prasties, cik tad ilgi vēl...

Vērojot jūs un klausoties tavos stāstos, tas nu gan ir skaidrs – tev te vēl daudz darāmā. Bet vai virietis zēnu kora priekšā ir piemērotāks nekā diriģente sievietē?

Ja paskatāmies pasaules praksi, tad, nerunājot par daudziem bērnu koriem, spicē tomēr ir zēnu kori, ko diriģē vīrieši. Tev jābūt arī kā trenerim. Varbūt arī respekts lielāks.

Bet studiju laikā jau nevienu īpaši nemāca būt tieši par zēnu kora diriģentu? Droši vien arī Imants Kokars, pie kura studēji Mūzikas akadēmijā, par to īpaši nerunāja. Interesanti, ka abi brāļi ar zēnu kori ideālo kopīgo valodu tomēr neatrada.

Varbūt viņiem bija augstāks lidojums, plašāki mērķi?



Jā, par to arī jādomā. Bet tu taču nevari teikt, ka būt par zēnu kora diriģentu ir kaut kas zemāks vai mazāk prestižs, nekā strādāt ar jaukto kori? Kaut gan tev ir plaša pieredze visā. Un ar zēnu kori Latvijā tu esi sasniedzis augstāko pakāpienu.

Nē, ne tā es to domāju. Bet neteiksim, ka neesmu sapņojis par vēl kaut ko. Un var jau būt, ka dzīves beigās atskatišos uz kādām neizmantotām iespējām. Karjeras iespējas jau it kā būtu bijušas, kaut gan ne tik plašas kā tagad, kad jauni, ambiciozi diriģenti var doties uz konkursiem, sevi pierādīt un, ja ir vēlme, izsist sev taciņu. Jebkurš Eiropas kora piedāvājums ir interesants. Bet es laikam esmu par slinku, un manī nav tik lielas uzņēmības. Neesmu arī tāds pasaules cilvēks, esmu Latvijā iesakņojies. Kaut gan kas to lai zina – varbūt vecumdienās varētu dzīvot kaut kur citur.

Bet ne jau diriģēt!

Nu nē! No skatuves vajag noiet pašam, nevis ļaut, lai tevi nones. Kaut gan uz diriģenta profesiju tas varbūt tik ļoti neattiecas – tu esi visu mūžu veselīgi vicinājis rociņas.

Jā, tā it kā ir skatuves profesija, kas pieļauj ievērojamu vecumu. Pasaulē ir ļoti daudz cienījama vecuma diriģentu.

Bet pie mūsdienu izcilajiem orķestriem jau nekas daudz nav jādara. Tev atliek iedot savu globālo ideju, un profesionāli spēlēt paši.

Un tas nekad nedraud zēnu kora diriģentiem.

Te varu atcerēties gadījumus, kad simfoniskā orķestra diriģents mūsu sadarbības projektos nostājas zēnu kora priekšā. Viņam

stipri pie tā jāpierod, jo tā ir īpaša specifika. Koncertā tev jānodarbojas ar tik daudzām blakuslietām, ko publika nenojauš. Tev ir jāierauga puika, kurš uz tevi neskatās, tev jāraida enerģija, lai pievērstu viņa uzmanību, jāraugās, vai kādam lūpas neklūst zilas, reizēm jāuztaisa pa kādai stulbai sejas grimasei, lai tevi pamanītu.

Man šķiet, ka tu diriģējot daudz smaidi. Tas ir apzināti?

Nezinu gan. Bet man nekad nav bijis vienaldzīgs mirklis un process, kurā mēs radām mūziku. Es tam vienmēr dzīvoju līdzī. Visa mūzika, kas ir sirdij tuva, raisa manī patiesas emocijas, un es arī tam brīdim atdodos ar sirdi un dvēseli.

Un kā iegūt pretī dzirkstošas un aizrautīgas acis?

Tas arī ir procesa un balansa jautājums. Tu nedrīksti padarīt puiku ikdienu par vergu darbu un kaut ko uzspiest. Visu laiku jāraisa interese un viņi jāiedvesmo. Tu nevari viņam pateikt – tagad smaidi. Ir, protams, bērni, kam emocijas un muzikalitāte nāk pāri malām, bet ir tādi, kam tas no dabas nav dots.

Vai puikām koncerts ir svētki?

Grūti pateikt, kā to viņi tādā vecumā uztver. Svētki noteikti ir tad, kad koncerts beidzas. Tad ir sprādziens. Viņiem jau arī patīk publikas atzinība. Atceros pirmo braucienu uz Japānu, kur pēc koncerta kori sagaidīja spiedošu meiteņu pūlis, lūdza autogrāfus un fani brauca no koncerta uz koncertu.

Vai tu viņus arī slavē?

Nuja. Un pēc Ventspils koncerta visiem ieliku desmitniekus.

Ak jā! Jau paguvu aizmirst, ka viņi taču ir skolēni, kuriem koris ir mācību priekšmets ar novērtējumu atzīmēs.

Ir, protams, reizes, kad jūtu, ka jāiedarbojas administratīvi, un sālīku pa vieniniekiem. Bet es arī vecākiem saku, lai daudz neskatās atzīmes, kas saliktas mācību procesā. Ja man katru stundu ar atzīmi būtu jāizvērtē piecdesmit pieci puikas, mēs neko nepaspētu iemācīties. Kopumā skatos pēc katra atdeves, pēc viņa pienesuma kori.

Kā viņi tiek galā ar uztraukumu? Vai arī tāda nav?

Pa laikam kāds pasūdzas, bet vispār man šķiet, ka kori, stāvēt plecu pie pleca, ir vieglāk. Un man pat nav atmiņā neviens solists, kurš uztraukuma dēļ kaut ko nebūtu varējis izdarīt. Viņi ir kā tādi zaldātiņi.

Kā tu pats atceries savu izešanu Mežaparkā lielā dziesmusvētku kopkora priekšā divpadsmit gadu vecumā ar "Stāvēju, dziedāju" solo?

Tas notikums atmiņā palicis līdz šim brīdim. Un atceros, ka galvenais bija no tiem lielajiem skaļruņiem paņemt toni, kā man skolotāja bija samācījusi. Ir pat kāds audioieraksts un foto saglabāties, bet video gan neesmu redzējis.

Ir diezgan liels potenciāls, ka no vairākiem desmitiem labprātīgi dziedāšu puiku izaugs kas labs?

Jā, tam es ticu. Arī tad, ja neizvēlēties mūziķa profesiju, viņi būs personības. Tikko skolā bija uzņemšana, būs atkal jauns pienesums. **Gribētos ticēt, ka šī saliņa RDKS stingri turēsies uz sava stingrā pamata.**

Domāju, ka ar šādu attīstību, kāda te patlaban notiek, noteikti. Ir bijis laiks, kad esmu rosinājis vairāk pievērsties skolas reklamēšanai un atgādināšanai par mums, bet nekad nav bijis pārrāvuma. Bērnu pieplūdums ir regulārs.

Vai dziedāt Rīgas Doma zēnu kori ir prestiži?

Manuprāt, ir gan. Un to apliecina šie gadi, mūsu aktīvā koncertdarbība, klātbūtne visos svarīgākajos valsts brīžos, tas, ka mūs uz sadarbību aicina profesionālas koncertorganizācijas un kolektīvi. Tie ir fakti. Un ir tik laba sajūta, ka visur, kur paskaties, atrodas savējie, kas gājuši šo zēnu kora ceļu, kas to saprot, ar ko gods kopā būt. Un ne jau tikai mūzikas pasaulē. Mums patiesībā ir savs labs lobijs daudzviet. Un arī tas ir pluss, ka zēniem vienmēr bijusi izvēle nostāties uz jebkura ceļa, jo skolā nav iztrūkumu vispārējā izglītības bāzē. Taču tajā pašā laikā es vienmēr puikām saku: tas ir tik lieliski, ka jūs mākat spēlēt klavieres un citus instrumentus, mākat dziedāt. Jūs vienmēr būsiet pirmie spēlētāji. 🎵

Ilze Medne

Ar sidrabiņu balsī un smaīdu acīs

SARUNA AR VALDU TRAČUMU UN INGRĪDU KLEPERI

Rīgas Doma kora skolas vokālajā nodaļā strādā 19 pedagogi, kuri veido balsis skolas koros dziedošajiem zēniem un meitenēm.

Valda TRAČUMA jaunos dziedoņus skolo jau kopš skolas izveidošanas 1994. gadā un kopā ar Irmu Pavāri vada izglītības programmu "Vokālā mūzika", kā arī darbojas Latvijas dziedāšanas skolotāju asociācijas valdē. RDKS gadabalvu par audzēkņu panākumiem un izciliem radošiem sasniegumiem mūzikas un pedagogijas jomā viņa saņēma 2007./2008. gadā, bet šopavasar šo godu izpelnījās Ingrīda KLEPERE, kura Rīgas Doma kora skolā ir kopš 2012. gada. Ar abām skolotājām tikāmies, lai uzzinātu vairāk par zēna balsi un pieredzi, to veidojot.

Kas zēna balsij raksturīgs, ar ko tā īpaša?

Valda: Tā ir milzīga vērtība, kuras dzidrums un smalkums nav ilgstošs un kuru viegli var sabojāt. Ar to jāstrādā ļoti uzmanīgi, trausli, maigi, nesaforsējot.

Ingrīda: Tas ir tas īpašais skanējums, kas piemīt tieši zēnu balsim – katram ļoti individuāls. Kādam tā ir dzidra, kristālskaidra, eņģeliska balstiņa, savukārt citam raksturīga pāreļa vai nedaudz pazemināta intonēšanas maniere. Erenštreita kungs, pirms diviem gadiem vadot kursus skolotājiem, teica zelta frāzi: "Zēniem jādzied galvas reģistrā un tā, lai acīs smaīda." Kad viņš pats vadīja zēnu kori, vienmēr esot tiecies pēc tā, lai balsis nezūd dzidrums.

Valda: Mūsdienās gan tendences darbā ar zēna balsi mazliet mainās, veidojot to kuplāku un skanīgāku, bet tā ir kā balansēšana pa naža asmeni, jo ļoti viegli var pazaudēt smalkumu un sidrabiņu balstiņu.

Kā nonācāt Rīgas Doma kora skolā?

Valda: Dziedāšana šurp atveda. Pēc vidusskolas kādu laiku dziedāju Valsts akadēmiskajā kori "Latvija", tad sekoja seši gadi Imanta Kokara kamerkorī *Ave Sol*, kur man aiz muguras stāvēja Māris Kupčs, bija arī Latvijas Radio kora laiks. Kad nodibināja Domsksolu, tieši Māris mani uzmeklēja un aicināja te strādāt.

Ingrīda, vai zēnu korus dzirdējāt jau bērnībā?

Ingrīda: Mana bērnība cieši saistīta ar mūziku un koriem, jo tētis Antonijs Kleperis Lielvārdē vadīja vidusskolas zēnu kori, kuram bija sadarbība ar komponistu Jāni Ābolu un pūtēju orķestri "Sīriuss". Te veidojās mana pirmā pieredze ar zēnu kori, jo nācās arī

kādu solo kopā nodziedāt vēl kā bērnam. Mamma Baiba Klepere joprojām vada Lielvārdes Mūzikas skolas bērnu kori.

Kāda bija pirmā sastapšanās ar zēna balsi kā skolotājām?

Valda: Kad sāku strādāt jaunizveidotajā Rīgas Doma kora skolā, tiku pie fantastiska puikas ar balsi kā sudraba zvaniņu un izcilām solista dotībām. Tas bija Edgars Janovs. Pat brīnos, ka vecākās kolēģes man, zaļam gurķim, viņu uzticēja. Viņa balss iemūžināta albumā "Skaisti dziedi, lakstīgala". Edgars mācījās vēl tikai 3. klase, kad jau brauca kopā ar kori turnejā uz Japānu (tik mazus tālos braucienos parasti lidzi neņēma). Kad Robertino Loreti koncertēja Latvijas Nacionālajā operā, Edgars dziedāja pauzēs starp viņa priekšnesumiem. Tagad viņš jau izaudzis par lielu vīru, dziedājis vokālajā grupā *Framest* un nodarbojas ar menedžmentu "Latvijas Koncertos". Jā, viņš bija viens no maniem pirmajiem solistiem, mans prieks un lepnums.

Ingrīda: Arī man līdzīgi kā Valdai, nokļūstot Doma kora skolā, uzreiz uzticēja ļoti labu dziedātāju Gaboru Goldmani. Viņam bija taaaaada balss! Strādā tik un gūsti baudījumu. Viņš mani saprata no pusvārda, tā bija īpaša saikne. Man tādi ir divi bijuši: Gabors un pašlaik Reinards Blūmentāls.

Valda: Tā ir Dieva dāvana, vai ne?

Ingrīda: Jā, tas tiešām negadās bieži. Gabors pie manis, jauna pedagoga, nonāca nejauši, un mums izcili saderēja. Arī pēc balss lūzuma skanēja ļoti labi. Viņš uzvarēja daudzus konkursos, un balsī bija vēl papildvērtība, tā dvēselīte klāt. Tāda emocija, ko nevar iemācīt. Galvenais – atrast pareizo repertuāru un nesabojāt.

Ingrīda pārstāv jauno skolotāju paaudzi, kurā gandrīz visi kolēģi joprojām ir aktīvi dziedoši dažādos koros vai kā solisti.

Ingrīda: Jā, no bērna kājas esam dziedājuši un koros ieguvuši zināšanas, kādas augstskolā neiegūt. Valsts koris "Latvija" ir kā otra akadēmija. Tāpat arī laiks kamerkorī *Ave Sol*, vokālajā grupā "Putni", Lielvārdes Mūzikas skolā daudzus gadus strādāju, vadu arī pašdarbību. Tā visa ir tāda pieredzes bagāža, pie kādas var tikt tikai gadu gaitā. Patiesībā, tikai tagad tā pa istam jūtos kā pedagogs.

Valda: Par pedagogiem nepiedzimstam. Mēs augam un mācāmies joprojām, jo katrs bērns nāk ar citu stāstu, katram jāmeklē sava pieeja. Ja vienubrid liekas, ka viss skaidrs, kā jārikojas, tad jau drīz pārliecināsim, ka nezinu vis. Un atkal jāmeklē cits ceļš, cita pieeja, citas metodes, citi skaņdarbi. Jo neder vienam tas, kas derēja otram. Mācīšanās notiek visu mūžu. Jāpameklē meistarklases, kurās



var atrast ko vērtīgu, pielietojamu. Tagad strādāju ar studentiem Mūzikas akadēmijā un arī no viņiem varu gūt mazas, vērtīgas atziņu rozīnītes. Protams, mēs mācāmies cits no cita. Kā teica vokālā pedagoge Džoja Mammena: “Jūs nedrīkstat stundās nogurt, jābūt nemīgtīgai enerģijas apmaiņai. Jūs dodat, un skolēns dod atpakaļ.”

Ingrīda: Šīs 40 mācību stundas minūtes ir ļoti intensīvas. Ierodos pēc darba Valsts kori, pārslēdzos, strādāju, gūstu no bērniem atdevi un stundas beigās nemaz tā uzreiz nevaru atslēgties, pirms doties tālāk. Vadīt grupas nodarbību, protams, ir ļoti sarežģīti, bet tāds ir arī individuālais 40 minūšu darbs, kurā pats turklāt dziedī. Citreiz vārdos ir grūti noformulēt, ko vēlies, tad demonstrē, mēģini izstāstīt tēlaini. Tas ir milzīgs gandarijums, kad redzi, ka audzēknis saprot un viņam izdodas.

Valda: Ja arī kādreiz neizdodas, stunda noteikti jāpabeidz pozitīvi.

Ingrīda: Bērni ļoti jāslavē. Mēs ar Valdu šajā jautājumā esam vienprātīgas. Ir jāslavē, jāmotivē un pēc iespējas retāk jāgremdē ar pārmetumiem, jo balss ir īpašs instruments. Pati zinu, kāda ir sajūta – ja tev stāsta, ka neko nevari, tad arī neko nenodziedāsi. Bet, ja paslavē arī tad, ja ne viss izdodas (un pats taču to dzirdi), tas dod iedvesmu un cerību, ka būs. Dziedāšana ir mistisks, neizskaidrojams process, kurā iesaistīts viss: fiziskais ķermenis, nervu sistēma, domāšana. Jābūt mierīgam, bez uztraukuma.

Valda: Atšķirīgi ir ar pašiem mazākajiem, kas nāk uz 1. klasi. Tur uzreiz nevar runāt par elpu, rezonatoriem un strādāt kā ar vokālistu. Viņiem nav pacietības to noklausīties, lekcijas te nedarbojas. Labāk 10–15 minūtes intensīva darbs un pēc tam aprunāties par dzīvi vai ko tamlīdzīgu. Tik, cik ņem pretī, tik dot. Savas ambīcijas jāatliek uz vēlāku laiku, lai atvērtu bērniņu ļoti pamazām. Informācija par vokālām lietām jādod, bet stipri dozēti. Tā varētu būt tikai kāda piektā daļa no tā, ko stāstīsi lielākam audzēknim. Milzīga pacietība vajadzīga.

Ingrīda: Bērni citreiz atnāk noraizējušies, pat noraudājušies. Kādā nodarbībā nav labi gājis, un tad jāizrunājas. Kolēģus esmu dzirdējusi sakām, ka skolotājs ir kā psihologs. Tam pilnībā piekritu.

Valda: Tā ir. Mans mērķis – lai bērns pēc pusgada vai gada joprojām nāktu ar prieku uz manām stundām, kaut arī daudz kas vēl neizdodas. Pirmajā gadā jāreķinās, ka lielu panākumu nebūs. Un pēc gada vai diviem, kad audzēknis sapratis visu un pieradis pie prasībām un darbiņa, var piedāvāt lielākus un sarežģītākus uzdevumus.

Ingrīda: 1. klase ir visgrūtākā. Reizēm vēl gadās bērni ar raksturiņu, kuri nesaprot, ka te ir skola ar saviem noteikumiem.

Valda: Ļoti jāpiemērojas vecuma īpatnībām. Nevar prasīt no bērna to, ko viņš vēl nevar saprast vai izdarīt.

Vai ir gudras grāmatas, kurās izlasīt, kā rīkoties, kad vajadzīgs padoms?

Valda: Literatūra ir, lielākoties gan citās valodās. Ja ar angļu valodu ir labi, tad noteikti. Bet nav pārlietu daudz laika pētījumu iepazīšanai. Vērtīga ir Latvijas dziedāšanas skolotāju asociācijas ikgadējā konference divu triju dienu garumā, kurp arī ārzemju speciālisti tiek pieaicināti. Notiek kursi un lekcijas. Apbrīnoju Antru Jankavu [Bigaču], kura allaž ir ļoti zinoša un tik daudz lasījusi. Mūsu darbā vairāk ir tā praktiskā puse.

Zēnu koru skanējums dažādās valstīs ir ļoti atšķirīgs, un, iespējams, ne visa informācija būtu noderīga, kopjot mūsu bērnu koriem raksturīgo skaņu. Angļu koru skaņa ir citāda, arī slāvu zemju koru skanējums nav mums rada.

Ingrīda: Jā, tā ir. Bet skanējums ir atšķirīgs arī mūsu koriem, kāds tas bijis kādreiz un kāds ir tagad. Kamerkorī *Ave Sol* pie maestro Imanta Kokara dziedājam vokāli ļoti skanīgi un pilnasinīgi, arī piano dinamikā skaņu veidojam tā, lai dziedātājam būtu ērti un komfortabli, lai piano skanētu dabiski un nesagādātu mocības dziedātājiem. Imants Kokars ļoti labi juta un pazina savu koristu individualitāti un balss tembrus. Viņš skaidri zināja, kāds solo piemērots katram dziedātājam.

Patlaban skaņas ideāls ir mazliet cits – vajadzīga gaiša, viegla, “balta” skaņa. Ar bērna balsi to ir viegli panākt, bet pieaugušam

ne vienmēr tas ir ērti un viegli izdarāms. Arī pati esmu pie skolotājas Ainas Bajāres gājusi mācīties šo “balto” galvas skaņu, kuru mūsdienu kormūzikā ļoti pieprasa. Tā ir atkal īpaša metode: to iemācīt.

Valda: Atšķirība redzama arī zēnu solodziedāšanas konkursos. Vērtējumi ir dažādi atkarībā no tā, vai vērtē diriģenti vai vokālisti. Konkursa “Rīga dimd” žūrijā bija tikai diriģenti, bet Zābera pieņemšanas konkursā, jauno vokālistu konkursos “Dziedu Dievmātei” vai “Vidzemes cīruliši” u. c. – vokālisti. Bērniņi, kuri “Rīga, dimd” dabūja augstu novērtējumu un dziedāja falsetīgi, trausli un maigi, citos konkursos pie atzinības netiek. Tur balvas saņem bērni ar skanīgajām balsīm. Taču mums jāciena skolas tradīcijas un jāatceļas mūžu mūžos, ka esam kora skola.

Ingrīda: Mēs gatavojam kordziedātājus. Mācām bērniem ne tikai vokāli pareizi dziedāt, bet arī lasīt no lapas, orientēties notīs. Runājam par tempu un ritmu, ļoti svarīga ir intonācija. Jāzina komponists un dzejas autors, jāizprot saturs, par ko tiek dziedāts, jāstrādā pie dikcijas utt. Kad bērni 3. klasē nonāk lielajā kori, viņiem jābūt daudzbalssīgā dziesmā atrast savu partiju un orientēties tajā.



Ingrīda Klepere

Jāiemāca gudri dziedāt kori – kā jāiekļaujas grupā, ka nav jādzied ar maksimālu jaudu, kā taupīt balsi un izturēt lielo slodzi. Ja bērnam ir īpašas vokālās dotības, vācīnām arī solistam nepieciešamo skanējumu, bet pamatā gatavojam koristus.

Valda: Strādājam pēc akadēmiskās vokālas dziedāšanas principiem, bet vienlaikus respektējam koru diriģentu vēlmes un uzskatus. Arī diriģents veido kora skanējumu, un tas vienmēr ir kopdarbs.

Ingrīda: Allaž jāatceļas, ka skolas pirmsākumos pamats bija zēnu koris, un Erenštreita kungam bija primāri izkopt šo neatkārtājamo zēna balss burvību, dzidrumu un tembru. Lai gan ar gadiem balss mainās. Piemēram, izteiktu diskantu šobrīd ir daudz mazāk.

Valda: Jā, arvien mazāk kļūst šo dzidro balstiņu. Atceros, 90. gados, kad strādāja mūsu grandpedagogi Anita Šalha, Daina Libauere, 7. klasē solodziedāšanas eksāmenā krāšņu repertuāru, piemēram, Hendeļa ārijas, dziedāja septiņi astoņi puikas. Tagad balss lūzums iestājas pat 5. klasē. Arī laikmets tāds, ka bērni ātrāk kļūst pieauguši.

Lai gan ir arī pretēji gadījumi. Piemēram, Mariss Lakstīgala 8. klasē vēl nav nolūzis, nupat gan balss tāda tumīgāka un rešņāka kļūst, bet tā īsti balss lūzums vēl nav noticis. Mariss šopavas konkursā “Aiviekstes lakstīgalas” ieguva I vietu.

Tad vēl vairāk saīsinās laiks, kad var strādāt ar zēna balsi?

Ingrīda: Protams. Pieci gadi ir ar garantiju, bet jau 6. klasē vairs nav zināms, kas notiks. 1. klase ir iepazīšanās laiks, darbs tā kārtīgi

sākas gadu vēlāk. Vēl daudz kas atkarīgs no rakstura. Vēlreiz pieminēšu savu šī brīža skolnieku Reinardu Blumentālu ar gaišu, dzidru zēna balsi, kuram vecāki ir latvieši, bet bērnību viņš pavadījis Vācijā. Un tas devis vāciešiem raksturīgo punktualitāti un darbaspējas, kas vērojamas jau no 1. klases. Vienmēr ierodas laikā, ļoti viegli strādāt, un prieks par katru tikšanos. Pilnīgs pretstats Gaboram, bet sadarbība mums ir.

Valda: Jā, brīnišķīgs puika – solists operās “Amāls un nakts viesi” un “Ej nu ej”. Komplektā ir gan balss, gan darbaspējas, gan raksturs.

Bet ko darīt, ja šāda ideālā komplekta nav?

Valda: Meklēt un strādāt!

Ingrīda: Ja izdodas, tad arī paši tik priecīgi. Un reizēm klasē izdodas, bet eksāmenā nē. To darba virtuvi, kas klasē notiek, neviens neredz. Ne velti ir tas slavenais teiciens: “Klasē viņam sanāca!” To mēs bieži lietojam. (*smiekli*)

Vai arī skolotāji cits citam var būt padomdevēji? Var ko ieteikt, palīdzēt?

Ingrīda: Protams, man, piemēram, ir burtnīciņa, kurā ir arī Valdas vingrinājumi.



Valda: Jā, burtnīciņas ir laba lieta. Kad bija māsēde un likās tik sarežģīti ko jaunu caur ekrānu audzēkņim iedot, izdomāju uzlikt uz papīra to, ko darām klasē, un sūtīju audzēkņiem, lai arī paši var dziedāt. Saraksts ar vingrinājumiem aizvien papildinājās, atmiņā raisījās vēl un vēl. Un tā ir jau piecas lapiņas, uz kurām rakstītos vingrinājumus viņi iemācās un jau paši mikšē to secību.

Ingrīda: Interesanti arī, ka tas, kas der vienam, otram nebūt nē. Esmu šādi eksperimentējusi, iedodot vienādu vingrinājumu kompleksu visiem audzēkņiem. Ir jāiepazīst katrs un jāsaprot, kas tieši viņam vajadzīgs.

Ja šīs burtnīciņas saliktu kopā, sanāktu maza grāmatiņa...

Valda: Jā, būtu labi kādreiz. Bet domāju, ka bez skolotāja grāmatiņai nebūs lielas jēgas. Ir jāsaprot, ko vēlies ar vingrinājumu panākt, kāds ir mērķis. Ja saprašanas nav, rezultāta nebūs.

Ingrīda: Solodziedāšanas skolotājs ir palīgs un arī labākais draugs. Noteikti ir kolēģi, kuri var strādāt ar visām vecumu grupām, bet es esmu sapratusi, ka man vislabāk padodas darbs ar pamatskolas vecuma bērniem. Ne visi vēlas un var strādāt ar mazajiem. Citiem vairāk patīk darbs ar jauniešiem. Ir svarīgi pašam saprast, kurā brīdī esi bērnam noderīgs un kad jāļauj doties pie cita skolotāja, kas varēs dot vairāk. Zinu savu komforta zonu, līdz kurai par sevi esmu pārliecināta, ka varu būt labs pedagogs.

Ir lielas atšķirības, strādājot ar zēnu vai meiteni?

Ingrīda: Teikšu godīgi, man ar zēniem ir vieglāk strādāt. Man ir dēls, varbūt tāpēc ar puikām labāk protu sarunāties. Sader raksturi.

Viņiem ir atšķirīgs piegājiens – vairāk viss vienalga, nav cacošanās, var runāt tiešu valodu, skaidri, emocijas tad nebango.

Kas notiek balss lūzuma laikā? Darbs turpinās?

Valda: Jāklausašs un jāvēro, lai pāri nenodarītu.

Ingrīda: Ir īpašs vingrinājumu komplekss. Padziedam kaut desmit minūtes nedēļā šajā periodā. Bet ir puikas, kuri nedrīkst dziedāt nemaz, dažiem pat divi gadi bijuši bez dziedāšanas. Viņš vienkārši fiziski nevar padziedāt.

Valda: Organisms strauji mainās, aug balsene.

Vai palīgā nāk arī ārsti?

Ingrīda: Protams. Visi dodas pie otolaringologa, kurš tad arī iesaka – klusēt vai tomēr drīkst saudzīgi dziedāt. Tas katram ir individuāli, gadījumi ir ļoti dažādi, kā daba paredzējusi. Citreiz balss izmaiņas notiek ļoti strauji. Šajā lūzuma periodā viņi dzied ansambli, kuru saucam par “mutantu” ansambli.

Valda: Jā, Jurgis Cābulis pie 8., 9. klases puīšiem tur darbojas ar minimālu slodzi balsij. Balss muskulatūra tiek darbināta, bet tas jādara ļoti, ļoti saudzīgi.

Ingrīda: Speciālisti iesaka lūzuma laikā turpināt solo vai ansambļu dziedāšanu. Ja nu pavisam nevar padziedāt, tad dabū otru klavierstundu tā vietā. Bet pēc iespējas tomēr kaut pa desmit minūtēm nedēļā kaut ko darām, jo balss aparātu vajag kaut minimāli, bet tomēr nodarbināt.

Cik viegli izvēlēties repertuāru, lai bērniem būtu interesanti?

Valda: Dziesma atnāk pati! Idejas rodas, iepazīstot bērnu.

Ingrīda: Katram skolotājam ir sava nošu bibliotēka, no kuras izvēlēties. Man nav bijis tāda gadījuma, kad kāds teiktu, ka šo nedziedās. Ir bērni, kas grib dziedāt daudzās valodās. Ar vienu audzēkni jau 2. klasē dažādas valodas izmēģinājam.

Valda: Eksāmenā to nedrīkst! Citas valodas pārbaudījumos atļautas ne ātrāk par 3. klasi, kad viņi jau sāk dziedāt lielajos koros.

Ingrīda: Eksāmenā nē, bet klasē varam darīt visu ko! Mēdzu piedāvāt bērniem dažādas dziesmas un tad viņi izvēlas, kura labāk patīk. Citreiz iestudējam uzreiz vairākas un tad darba procesā redzam, kuras labāk padodas.

Vai pietiek laika darbam ar katru audzēkni?

Ingrīda: Pirmajās piecās klasēs nodarbības ir divreiz nedēļā pa 40 minūtēm. Tad es teiktu, ka pietiek.

Valda: Vēlāk ar vienu stundu nedēļā visbiežāk ir par maz. Ja vēl bērns ir mainījis skolotāju, tad jo īpaši.

Ingrīda: Jo īpaši, ja nodarbība kādu iemeslu dēļ nenotiek, kad jādzied koncertos vai izrādēs.

Valda: Jā, cik piecu gadu laikā paspēj izdarīt, tik arī ir.

Vai pandēmijas laiks nav iecirtis robus varēšanā?

Valda: Gan jā, gan nē. Daži bērni pat atpūtušies atgriezās, ar svaiģākām balstiņām.

Ingrīda: Viņiem ļoti pietrūkst koncertbraucienu, pie kuriem bija ļoti pieraduši. Došanās uz ārzemēm saliedē, arī kora nometnes.

Manuprāt, tas, kā šobrīd skan daudzi vadošie kori Latvijā, ir Doma kora skolas vokālo pedagogu liels nopelns.

Valda: Jā, tā ir. Piemēram, kamerkorī *Ave Sol* dzied daudz mūsu absolventu, arī Latvijas Radio kori.

Tāpat jauniešu korim “Kamēr...” un “Sōla” pamatu veido jūsu audzēkņi.

Ingrīda: Jā. Ārkārtīgi sarežģītā Bernarda Benoliela Rekviēma atskaņojumā un ierakstā šopavasara festivālā “Arēna” kopā ar VAK “Latvija” bija jāpiedalās *semichorus* sastāvam. Līdz pēdējam brīdim nebija skaidrs, kas varēs to paveikt, jo jādzied galējās tesitūras skaņas, ļoti sarežģīts ritms. Un dienu pirms koncerta uzzinājām, ka tas uzticēts Domskolas absolventiem. Un viņi to paveica perfekti. Tad tiešām biju ļoti lepna.

Un liels lepnums arī par mūsu skolas korim, kurus atkal pēc ilgāka laika dzirdējām mācību gada noslēguma koncertā. Varēja baudīt katru priekšnesumu – gan korus, gan solistus. Tā ir īpaša aura, ko viņi rada, kad vienojas skolas himnā. Var redzēt, ka viņi dzied ar sirdi un dvēseli – tā, ka acis smaida. ●

Gunda Miķelsone

Ozols un mežavīrs

SARUNA AR VĪTAUTU MIŠKINI

Iespējams, ka Latvijas koru kustības dalībniekiem Lietuvas bērnu un jauniešu kora *Ažuoliukas* galvenā mākslinieciskā vadītāja Vītauta MIŠKINA (*Miškinis*) vārds nav svešs – viņš ir regulārs viesis Latvijas koru un kordirigēšanas konkursu žūrijās, un vienlīdz regulāri viņa skaņdarbi pavidē pašmāju koru repertuārā. Mūsu sarunai gan ir cita ievirze. Zēnu kori Lietuvā. Domājot par zēnu koriem, mans priekšstats vienmēr bijis diezgan virspusējs: visi dziedātāji stāv perfektā rindā (un perfektās vestītēs), perfekti dzied un perfekti uzvedas. Taču, vienu gadu mācot mūzikas vēsturi Jāzepa Mediņa Rīgas 1. mūzikas skolas zēnu kora klasei, pārliecinājos, ka tā nebūt nav. Pēc šīs sarunas varu teikt, ka virspusējais priekšstats ieguvīš nedaudz konkrētākas aprises. Par to man ir liels prieks.

Ažuoliukas tulkojumā no lietuviešu valodas apzīmē ozolu. Ko šis nosaukums nozīmē jums un korim?

Ozols ir spēka simbols. Kora iepriekšējais diriģents reiz stāstīja, ka koris ieguva nosaukumu pēc uzvaras valsts koru konkursā. Iedot šādu vārdu padomju gados nozīmēja tikai vienu – ir jābūt ļoti labam korim ar daudziem dažādiem sasniegumiem.

Kori 1959. gadā izveidoja profesors Hermans Perelšteins (*Perelšteinas*). Viņš bija kora diriģents 19 gadus, un pēc tam 1979. gadā es kļuva par kora māksliniecisko vadītāju un izveidoju speciālo zēnu mūzikas skolu. Pats esmu kori no 1961. gada, kad sāku tur dziedāt septiņu gadu vecumā. Vēlāk kļuva absolvēju Viļņas konservatorijas kordirigēšanas klasi pie profesora Perelšteina. Viņš dažādu iemeslu dēļ izlēma doties prom uz ASV, un tā nu divdesmit piecu gadu vecumā es kļuva par kora māksliniecisko vadītāju. Šajā kori esmu jau 63 gadus un pēdējos 43 gadus – tā mākslinieciskais

vadītājs. Esmu kora vecākais dalībnieks (*smejas*) un, iespējams, vecākais diriģents Lietuvā, kas tik ilgu gadu pavadījis ar vienu kori. Kori jūtos ļoti ērti un dabiski, jo mans uzvārds tulkojams kā ‘mežavīrs’. Mēs ļoti labi saderam kopā.

Ažuoliukas mājaslapa informē, ka koris ir unikāla vairāku sastāvu kombinācija – no mazuļu līdz pat vīru korim – un vēl mūzikas skola. Lūdzu, pastāstiet vairāk par tā uzbūvi?

Kora sastāvā ir divas institūcijas: mūzikas skola un sagatavošanas grupa, kas pieder Viļņas Skolotāju mājai (nozīmīgs Viļņas kultūras centrs – aut. piez.). Sagatavošanas grupā dzied četrus līdz sešus gadus veci zēni. Kopā mums ir 350 zēni no mūzikas skolas, 400 zēni no sagatavošanas grupas, kā arī 50–60 vīri, kuri šajā kori dzied jau gadiem, izaugot no mūzikas skolas vecuma. Vēl mums ir koncertsastāvs, kurā dzied 120 zēni un 50 vīri. Es to saucu par *All Men's Sexy Choir*. Mūsu komandā ir arī 60 pedagogi. Iespējams, tieši tādēļ varu būt visvecākais mākslinieciskais vadītājs, jo visu nedaru viens pats. Kori ir veseli desmit diriģenti, un viņi vada astoņus dažādus korus dažādās vecuma grupās.

Šie skaitļi ir pārsteidzoši. Vai pareizi saprotu, ka mūzikas skola paredzēta tikai kora dziedātājiem?

Jā. Tā ir valsts skola, kurā mācās tikai kora dalībnieki, un vissvarīgākais mācību priekšmets ir kordziedāšana. Skola tā arī tiek saukta – par kora skolu. Protams, ikvienam audzēknim ir brīvais laiks starp mēģinājumiem un citiem mācību priekšmetiem, kā solfedžo, diriģēšanu vai kāda instrumenta spēli, bet kordziedāšana ir pats svarīgākais mācību priekšmets. Tā ir pilna mūzikas izglītība astoņu apmācības gadu garumā, bet audzēkņi šeit nāk tikai pēcpusdienās pēc vispārējās skolas stundām.

Pēc mūzikas skolas pabeigšanas audzēkņi dodas prom vai paliek vīru kora sastāvā. Daži no audzēkņiem turpina mūzikas izglītību īpašās valsts finansētās grupās, izvēloties, kuru priekšmetu vēlas apgūt padziļināti. Visbiežāk tā ir kordirigēšana vai kāds

instruments, un daži no audzēkņiem, kas ir gatavi turpināt mūzikas izglītību arī profesionālā ievirzē, saņem individuālu mācību programmu, kas sagatavo studijām Viļņas Mūzikas akadēmijā kā diriģentiem, dziedātājiem, atskaņotājmāksliniekiem vai komponistiem. Dažkārt mums bijuši gadījumi, ka audzēkņi ar ļoti augstiem sasniegumiem iestājušies Mūzikas akadēmijā uzreiz pēc mūzikas skolas pabeigšanas.

Tātad valsts atbalsts ir ļoti jūtams. Vai jums palīdz arī Lietuvas Koru savienība?

Pēdējos gados biju Lietuvas Koru savienības prezidents. Šobrīd vairs neesmu, jo 20 gadi ir pietiekami ilgs laiks vienam prezidentam, tagad esmu viens no savienības biedriem un organizēju dažādus pasākumus.

Mēs katru gadu rīkojam festivālu "Lietuvas zēni pret vardarbību un narkotiku atkarību" un reizi divos gados rīkojam koncertkoru festivālu. Vēl viens pasākums, ko esmu veidojis katru gadu pēdējo 20 gadu laikā, ir Lietuvas Koru savienības Vasaras kordinģentu akadēmija. Katru vasaru mežā pie Bebru ezera satiekas aptuveni 80–100 diriģentu no visas Lietuvas, lai dzīvotu kopā, klausītos lekcijas un dziedātu kora studijā, kurā tiek aplūkots jaunākais kora repertuārs no Lietuvas Nacionālā kultūras centra kompozīciju konkursa. Šajā konkursā mēs, Lietuvas kordinģenti, izdziedam visjaunāko kora repertuāru un cenšamies iedrošināt Lietuvas komponistus rakstīt arvien jaunu un jaunu mūziku korim.

Par jauniem kordarbjiem vispārīgi ir skaidrs, bet kā ar zēnu kora repertuāru? Vai Lietuvas komponisti ļoti deg par jaundarbu rakstīšanu zēnu korim?

Varu teikt atklāti, ka, manuprāt, Latvijas kora un dziesmusvētku repertuāra kvalitāte ir augstāka nekā Lietuvā. Lietuvas komponistu problēma šajā jautājumā ir pavisam skaidra: viņi nevēlas vai ne-

prot rakstīt vienkāršu mūziku. Daudzi ir gatavi rakstīt sarežģītāku mūziku, kas paredzēta profesionālajiem korim, bet ne visi var un ne visi zina, kā rakstīt ļoti vienkāršu un reizē vērtīgu repertuāru, piemēram, dziesmusvētkiem. Protams, Lietuvā ir ļoti daudz komponistu, un daudzi no viņiem to dara ļoti labi. Bet ne visi.

Šī iemesla dēļ Lietuvas Koru savienība ir izveidojusi kora kompozīciju sacensību *Vox iuventutis*. Tā paredzēta jaunajiem Mūzikas akadēmijas kompozīcijas studentiem, lai viņiem būtu iespēja pamēģināt radīt laikmetīgu kora mūziku zēnu korim, piedalīties konkursā un iegūt naudasbalvas. Visas šī konkursa kompozīcijas dzied pusprofesionālais Viļņas pilsētas koris *Jauna muzika*, un visu uzvarētāju darbi tiek izdoti.

Bet lielā atšķirībā starp Latviju un Lietuvu ir mūzikas izdevniecību darbība. Jums ir mūzikas izdevniecība *Musica Baltica*, mums tādas nav. Dažus skaņdarbus izdod Komponistu savienība un dažus – Lietuvas Nacionālais kultūras centrs, kas galvenokārt ir ieinteresēts dziesmusvētku repertuāra apgūšanā, tādēļ izdoto darbu līmenim jābūt nedaudz vienkāršākam.

Domāju, ka Latvijā līdzīgi varētu būt ar pūtēju orķestru repertuāru, jo daļai komponistu un klausītāju šis sastāvs vēl joprojām asociējas tikai ar maršu un zaļumbaļļu mūziku.

Mūsdienu komponisti visbiežāk izvēlas rakstīt simfonisko mūziku vai kaut ko eksperimentālāku, vai arī ir fokusēti uz opermūziku. Bet ne visi prot rakstīt pieejamu, demokrātisku mūziku. Līdz ar to festivāla *Vox iuventutis* galvenais mērķis ir iemācīt jaunajiem komponistiem kora struktūru un faktūru, jo – pilnīgi loģiski – ja tu reiz jaunībā esi dziedājis korī, tu saproti šo specifiku, ja nē – ir ļoti sarežģīti to izskaidrot nezinātājam.

Kādi ir galvenie citvalstu stūrakmeņi zēnu kora repertuārā?

Visi zina britu un amerikāņu mūziku, piemēram, Mortenu Lauridsenu (*Lauridsen*). Pirms divām dienām pie mums [22. Starptautiskajā



Mūzikas skolas absolventu koncertā, 2019

Stasa Šimkus koru konkursā Klaipēdā] bija atbraucis brīnišķīgs koris no Brigama Janga Universitātes (*Brigham Young University*). Viņi dziedāja amerikāņu mūziku, ko mēs arī labprāt vēlētos dziedāt, bet, protams, lielākā problēma ir šīs mūzikas iegūšana. Par to ir jāmaksā, un ne visi izdevēji ir gatavi pārdot tikai vienu partitūru, tev jānopērk vismaz 10 eksemplāri. Tāpēc ir ļoti grūti atrast labu repertuāru, jo tas prasa lielas izmaksas.

Padomju gados visi taisīja viena darba kopijas, bet tagad, ja esi normāls un cienpilns mūziķis, ir jāpērk oriģinālā partitūra. Bet iedomāties: ja mums kori ir 150 zēnu un katram jāpērk savs eksemplārs, cik tas kopā izmaksā?

Mēs, protams, arī raugāmies, kas ir apkārt. Mums patiek poļu mūzika, caur *Musica Baltica* apgūstam Latvijas repertuāru un iegūstam arī Lietuvas komponistu darbus, jo es neesmu vienīgais lietuvietis, kura darbi izdoti *Musica Baltica*, viņi izdevuši arī Vaclova Augustina (*Augustinas*) un Donata Zakara (*Zakaras*) kormūziku.

Nesaku, ka mums, lietuviešiem, ir ārkārtīgi neparasts skatījums uz mūziku. Mēs mūziku lietojam pašas mūzikas dēļ. **Mums mūzika interesē tāda, kāda tā ir.** Mums ir līdzīgas kormūzikas tendences kā Latvijā. Protams, visi zina Rihardu Dubru, Ēriku Ešenvāldu, Pēteri Vasku un daudzus, daudzus citus. Bieži esmu Latvijā un esmu ticies ar šiem komponistiem personīgi, kā arī viesojies koru konkursos vai Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā.

Otrkārt, tā kā es mācu diriģēšanu Lietuvas Mūzikas akadēmijā, man v a j a g zināt jaunāko koru repertuāru. Kad ceļoju, vienmēr atgriežos mājās ar kaudzi jaunu skaņdarbu, un liela daļa manas personīgās bibliotēkas sastāv no Latvijas komponistu darbiem. Starp citu, pirms mēneša satiku Rihardu Dubru, un viņš man iedeva savu jaunāko opusu *Pater noster*, kas rakstīts senslāvu valodā un veltīts briesmīgajam Krievijas–Ukrainas karam. Tas ir ļoti labi un skaisti uzrakstīts, reizē vienkārši un ļoti dziļi.

Igaunijā ir 118 zēnu kori un 46 vīru kori. Latvijā šis skaitlis krietni mazāks, lai gan tas varētu būt proporcionāls zēnu un vīru koru skaitam. Precīzu informāciju par Lietuvas koriem nevarēju iegūt, bet vai jūs teiktu, ka arī Lietuvā vērojama vīru koru skaita samazināšanās?

Varu teikt, ka 80% Igaunijas iedzīvotāju dzied koros. Protams, vislielākais zēnu un vīru koru īpatsvars ir Igaunijā, līdz ar to kvalitāte ir lielāka. To ietekmē arī tradīcijas, jo pirmie Igaunijas dziesmusvētki ar vīru koriem notika 1869. gadā.

1961. gads, kad pats sāku dziedāt kori, bija ļoti mainīgs laiks. Sākām viesoties pie Latvijas un Igaunijas koriem un redzējām, kā notiek citur. Protams, ja valstī ir liels skaits zēnu koru, ir arī liela iespējamība, ka daudzi dalībnieki turpinās dziedāt vīru koros. Lietuvā vīru kori ir tikai daži, un tie kļūst arvien vecāki, vecāki un vecāki, un koru kvalitāte kļūst arvien zemāka, zemāka un zemāka. Mums gan ir daudz zēnu-jauniešu koru. Bet, salīdzinot kvalitāti un kvantitāti, pirmā vieta varētu būt Igaunijai, otrā – Latvijai un trešā – Lietuvai. Mums šajā jautājumā ir tikai bronzas medaļa. Žēl.

Kāpēc ne visi zēnu kora dziedātāji vēlas turpināt darbību vīru kora rindās?

Domāju, ka tas vistiešākajā veidā saistīts ar tradīcijām. Pirmie dziesmusvētku dalībnieki Latvijā un Igaunijā sastāvēja no protestantu baznīcu koriem, un tur dziedāšana ir dabiska lieta. Ja esi ticīgs – bija jādzied.

Mēs esam katoļu valsts, un mūsu senču galvenā izpausme bija dejošana. Cilvēki devās uz baznīcu un klausījās lūgšanas, taču dziedāšana nebija viņu ikdienas sastāvdaļa. Pirmie Lietuvas dziesmusvētki notika tikai 1924. gadā Kauņā, un tie veidojās kā reakcija **pēc neatkarības**, bet Igaunijas un Latvijas dziesmusvētki bija viena no atmodas norisēm, kas **iedvesmoja neatkarību**. Tas nozīmē, ka latviešiem un igauņiem dziedāšana ir nacionālās pašapziņas sastāvdaļa, tā ir lieta, kas palīdz izprast savu tautību,

valodu un vēsturi. Mūsu dziesmusvētku nozīme pēc būtības ir nedaudz citāda.

Varbūt jūs to zināt, ka mums lielākā daļa mūzikas skolu pieder Izglītības, nevis Kultūras ministrijai, un, kad Kultūras ministrija organizē dziesmusvētkus, viņi uzaicina arī zēnu korus. Kad tuvojas dziesmusvētki, sarunas vienmēr raisās grūti, jo iestādes cita citu nesaprot. Es teiktu, ka mūsu ministrijām ir dažādas mentalitātes. Salīdzinājumam varētu teikt tā. Katru reizi, kad tuvojas dziesmusvētki, Igaunijas un Latvijas ministrijas saka: “Dārgie diriģenti, rīkotāji, neaizmirstiet, ka tuvojas dziesmusvētki!” Mums Lietuvā tieši diriģenti un rīkotāji varētu teikt: “Dārgās ministrijas, neaizmirstiet, ka tuvojas dziesmusvētki!”

Kas ir zēnu kora diriģenta vissvarīgākais uzdevums?

Mūzikas izglītība ir ļoti svarīga jaunu cilvēku dzīves daļa. Man svarīgākais ir nevis uzstādīt sporta rekordus – uzvarēt dažādos konkursos –, bet gan izglītēt bērnus mūzikā, jo mūzika ir ļoti liela, spēcīga un nozīmīga mūsu sociālās dzīves daļa. Ja bērns ir mācījies mūziku, viņš iegūvis vairāk arī intelektuāli.

Mēs katru gadu rīkojam zēnu kora vasaras nometnes, un tas ir ļoti svarīgi. Kad viņi dzīvo kopā, tās nav normālas attiecības, bet kaut kas vairāk. Kad zēni tikai dzied kori, viņi atnāk, cits ar citu saseicinās un pēc mēģinājuma dodas prom katrs uz savu pusi. Kad viņi ir dzīvojuši kopā un bijuši vienā komandā, viņu attiecības kļūst stiprākas. Vasaras nometne viņus vieno ne tikai fiziski, bet arī psiholoģiski. Tas ir ļoti svarīgi.

Tā kā esmu kordziedātājs kopš septiņu gadu vecuma, man šis ir absolūti dabisks darbs. Kļuva par profesionālu mūziķi, jo tā bija pilnīgi dabiska manas dzīves nākamā pakāpe. Kori esmu pavadījis visu mūžu. Jutos kā visbagātākais cilvēks, jo šo 63 gadu laikā bijis prieks sastapt vairākus tūkstošus kordziedātāju. Dažkārt, ejot pa ielu, redzu kādu no bijušajiem dziedātājiem un viņu pasveicinu, bet viņš skatās un nesaprot, kas es esmu. Bet mana vizuālā atmiņa ir ļoti laba, atceros katru dziedātāju.

Mūsu galvenais mērķis ir mūzika un līdzdalība mūzikā. Tā ir mana galvenā filozofija. Es varbūt neatceros draugus, ar kuriem kopā mācījies vispārējā vidusskolā, bet atceros katru kolēģi, kurš ar mani dziedāja kopā kori.

Vai esat novērojis – kādi ir zēni jūsu kori? Vai redzat atšķirības viņu pasaules uzskatā vai uzvedībā starp paaudzēm: kādas tās bija pirms divdesmit trīsdesmit gadiem un tagad?

Esmu pieredzējis trīs dažādas koristu paaudzes.

Pirmā no tām dzima vēl Padomju Savienības laikā, un tā ir pavisam cita paaudze – bez iespējām braukt uz ārvalstīm un bez plašām pēcskolas aktivitāšu iespējām, tādēļ koris bija kā lieliska laba laika pavadīšanas alternatīva.

Otrā ir paaudze, kura dzima tieši ap neatkarības laiku, un tad jau radās ļoti daudz iespēju katru vakaru darīt gandrīz vai ko citu.

Šodien mums ir vēl pavisam jauna paaudze – bērni, kas dzimuši cilvēkiem, kas paši dzimuši jau neatkarības laikos. Tā ir ekrānu paaudze: ja kādam ir problēmas, viņš atver telefona vai datora ekrānu un dažās sekundēs atrod vajadzīgo risinājumu. Tāpēc jaunā paaudze vairs neuzdod jautājumus – viņi atbildes meklē *Google*.

Domāju, ka šodienas jaunākās paaudzes problēma varētu būt tiešās klātbūtnes trūkums. Protams, to nevar attiecināt uz visiem.

Lielākā problēma ir atbildības trūkums. Mūsdienu laiku par visu atbildīgi skolotāji, viņi kļuvuši par izglītības servisa daļu, un no skolēniem netiek prasīta nekāda atbildība. Ja kādam zēnam jautā, kāpēc viņš neatnāca uz vakardienas mēģinājumu, puika tikai norausta plecus. Ja pirms trīsdesmit gadiem to kādam pajautātu, sekotu liela taisnošanās.

Tas ir tagadnes pedagogijas fenomens: ja tu vēlies strādāt ar zēniem, tev visvairāk jāstrādā ar savu ārieni un personību. Uz to skatās gan zēni, gan zēnu vecāki, un ar to saistās lielākā daļa panākumu.

Jaunā paaudze ir ļoti divaina. Ļoti. Bet tā ir mūsu nākotne. Un ir jāpielāgojas. 🌟

Māris Binders

"Gammās" bez mammas

SARUNA AR JĀNI ERENŠTREITU



Kopš tiem laikiem tik daudz ūdeņu aiztecējis! Sen jau pavisam citi "kovārņi kori", un arī Jānis Erenštreits ikdienā vairs nav "cūku, avju gans". Tomēr bērnības atmiņas ir visspilgtākās! Šis un tas no prāta jau pagaisis, tomēr daži notikumi šķiet teju kā vakardien pieredzēti. Atmiņu virknējums, kopā liekot gan Skolotāja stāstījumu, gan paša bērnības vasaru atmiņu uzplaiksnījumus, tapis kā kopā likta bilžu mīkla, kas vēstīs par Emīla Dārziņa speciālās mūzikas vidusskolas zēnu kora nometnēm. Nometnēm ar nosaukumu "Gamma".

Vai tā bija jūsu ideja katru gadu jūnijā rīkot zēnu kora nometnes? Ar kādu mērķi? Pirmkārt, būt kopā! Otrkārt, iegūt jauneklīgu nepieciešamās iemaņas, kad tu pats ar sevi tiec galā. Man gribējās vasaras pavadīt ārpus Rīgas. Mēdz domāt, ka visiem ir lauku mājas, kur pavadīt vasaru, bet atklājās, ka tā nebūt nav! Ne visiem bija iespēja aizbraukt uz laukiem, pabrist pa zaļu pļavu, redzēt, kā viss aug un attīstās. Arī tas bija viens no mērķiem.

Jā, bet pamatā, lai mēs vismaz trīs nedēļas būtu kopā, varētu sportot, būt svaiģā gaisā, uzkrāt spēkus un, cita starpā, arī nedaudz padziedāt, kad laiks to atļāva un saulīte tik ļoti nevilināja ārā! Lai puikas apjēgtu, ka Latvija nesākas un nebeidzas ar Rīgu. Ka mums ir ārkārtīgi skaista daba un ir jāprot tajā ieiet un arī uzvesties.

Te kāds stāsts no autobusa dzirdētā. Esam tikuši ārā no Rīgas, pa autobusa logu redzamas pirmās kolhoza govīs, kurām tolaik uz muguras tika iededzināti numuri. Kāds puika klusi jautā: "Vai tās ir sacīkšu govīs?"...

Kāds bija zēnu kora nometņu finansēšanas mehānisms?

Nācās meklēt kādu, kas par zēnu kora nometnēm spētu samaksāt. Man nekad ar to

negribējās apgrūtināt zēnu vecākus. Kaut kāds simbolisks līdzmaksājums bija jāveic, bet vairāk jau tikai, lai disciplinētu. Ja esam kaut ko norunājuši, tad darām līdz galam!

Kultūras darbinieku arodbiedrības vadībā atradu atsaucīgus cilvēkus, un viņiem, par laimi, bija kādas tāmes krievu valodā pionieru nometnēm. Tajās bija fiksēts zināms skaits bērnu un uz šo skaitu arī attiecīgi apmaksāts personāls, ieskaitot nometnes vadītāju, audzinātājas, arī medicīnas darbinieku. Pēc šāda algoritma izdevās rast finansējumu zēnu kora nometnēm.

NOMETNES DIENASKĀRTĪBA

Pirmajā dienā tika izstāstīts, kur sākas un beidzas nometnes teritorija. Tika ieteikts šo teritoriju bez pieaugušo atļaujas neatstāt.

Ar taures skaņām cēlāmies plkst. 8.00. Sekoja īss krosiņš, pāris apli ap stadionu. Tad fizikultūras skolotājas Ārijas Epneres vadībā izpildījām ikrīta vingrojumu kompleksu. Pēc tam gājām mazgāties. Ja gaisa temperatūra bija augsta, jau no rīta devāmies peldēties. Lielāko tiesu visas nometnes bijušas pie ūdeņiem. Sekoja savas gultas un personīgo mantu sakārtošana. Nav nekāds noslēpums, ka mēs lielu uzsvaru likām uz pienākumu. Skolā zēnu koris – valsts valstī. Ar savu kārtību, noteikumiem, tradīcijām.

Viena no procedūrām bija nomazgāšanās un ierašanās uz rīta līniju. Kāpēc? Lai mēs redzētu, ka visi ir sveiki un veseli, un gatavi tālākiem notikumiem! Rīta līnijā tika sniegta īsa informācija par aktuālāko Latvijā un pasaulē, sagatavota no jaunākās avīzes vai radio dzirdētā. Arī laika ziņas. Rīta līnijā tika izziņots dienas plāns, jo puikām jāzina, kas viņus sagaida!

Sekoja brokastis. Pirms tām vajadzēja sakārtot gultu, arī mantas vajadzēja turēt kārtībā tā, lai, ienākot istabā, būtu kā pie cilvēkiem!

Nākamais dienas posms bija kora mēģinājums. Neskatoties uz to, ka, kamēr mēs priekšpusdienās mēģinājumos dziedājām, puiku istabiņas uzkopa arī apmaksāta ap-

kopēja. Neuzskatījām par lielu noziegumu, ja puika mācēja rīkoties ar slapju lupatu. Domāju, ka kāds puika to izbaudīja, iespējams, pirmo reizi. Bet es nekad neuztvēru pretestību.

Katrai istabiņai bija savs nosaukums, piemēram, "Pirāti". Pie durvīm izliktais istabiņas nosaukums bija arī skaisti jānoformē. Par labāko noformējumu tika piešķirtas balvas. Katrā istabiņā bija atbildīgais par kārtību, un sakoptākā istabiņa saņēma atzīmi.

Pusdienas ēdām plkst. 13.00. Pēc sātīgām pusdienām sekoja diendusa. Mazajiem tā nepatika. Bet lielākie satraucās, ka sīkie neļauj gulēt. Tie, kuri bija kārtīgi ēduši i brokastīs, i pusdienās, pirms klusās stundas drīkstēja aiziet uz ciema veikalu. Un, kad nu lielākie māgas bija piestūkējuši arī ar cepumiem un limonādi, skaidrs, ka viņi vēlējās rāmi nosnausties! Klusās stundas tika divējādi vērtētas: vieni atbalstīja, otriem tas bija kā slogs.

Pēc klusās stundas mēs atkal devāmies ārā. Sekoja sporta nodarbības: futbola, badmintonā, galda tenisa vai novusa spēles. Bieži spēlējām arī tautasbumbu. Pēcpusdienas pusē varēja uzrakstīt mammai vēstuli, uzspēlēt šahu, dambreti vai kādu citu galda spēli. Varējām iet peldēties, bet stingri noteikti vairāku pieaugušo pavadībā. Kādā brīdī bija iespēja ieturēt arī launagu. Tie, kuriem līdzī bija badapātāga, kāda pieaugušā pavadībā varēja doties makšķerēt.

Citkārt arī vakara pusē mums notika kora mēģinājumi, sevišķi reizēs, kad jaunajā mācību gadā jau septembra sākumā bija sagaidāmas nopietnas koncertprogrammas.

Mums bija orientēšanās sacensības, anekdošu vakars. Tuvāk nometnes noslēguma dienai arī spoku nakts. Tā reizēm pagāja uz dzīvību un nāvi!

Parastos vakaros naktsmieru izsludināja plkst. 22.00.

Uzticamais zēnu kora koncertmeistars Jānis Rinkulis bija kaismīgs makšķernieks,

viņš regulāri devas uz copi, parasti ļoti agros ritos.

Atminos, ka reiz abi kopā gājām uz Alauksta ezeru makšķerēt. Nekas neķērās. Sāka kūkot dzeguze. Un kāds cits putns turpat netālu sāka viņu izāzēt un skaļi čivināt citādā dziesmā. Rezultātā dzeguzei dziesma nojuka, un viņa vairs netika uz toņiem. **Man atmiņā kā liels notikums palicis Emīla Dārziņa Jānaskolas apmeklējums. Atceros šo dienu ar lielu lepnumu, jo Skolotājs mūs ar lielu pietāti veda uz šo muzeju. Lūdzu pastāstiet par šo zēnu kora nometni Vecpiebalgā! Tā man bija pati pirmā zēnu kora nometne – pēc 1. klases!**

Pirmais, kas nāk prātā, ir zivju konservi brokastīs. Visai drīz sacēlu traci! Ar naudu, kas mums ēdināšanai bija iedalīta, tiem laikiem bija pilnīgi pietiekami. Lielākoties mēs nometnēs esam baroti ļoti labi un saimnieces pret mums izturējušas ar lielu cieņu. Jo šie puikas tomēr bija īpaši!

Pēc katras ēdienreizes no galda cēlās kājas četri puikas, un saimniecēm par godu kopīgi tika nodziedāts "paldies". Četri puikas bija kā priekšdziedātāji, un garais muzikālais paldies allaž tika izdziedāts brīvā formā un visai gari. Tas saimniecēm ļoti patika un pie viena disciplinēja mūs visus. Man negribējās, lai ieviestos kārtība, ka tas, kurš paēdis pirmais, jau metas ārā no ēdamzāles! Lai kopīgā ēdienreize ir rituāls.

Ēdināšana notika četras reizes dienā. Brokastis, pusdienas, launags un tad vēl

pašam iespēja vakarā ieiet virtuvē, ieliet sev glāzi kefīra un notiesāt kādu maizīti.

Atminos, ka man Vecpiebalgas nometnē ne visai gāja pie dūšas futbola spēles. Kamēr citi dzenāja bumbu, mēs ar klasesbiedru Miku Čēzi gar stadiona malu plūcām pļavas ziedus, un Mikus pina vainadzīņu.

Šokējoša pieredze bija cūkas bēres skolas tuvumā. Ja atmiņa nevil, skolas saimniekam līdzās skolai bija māja un arī kūts. Tādējādi es pirmo reizi redzēju, kā notiek cūkas sadalīšana uz liela galda turpat mājas priekšā. Cūka bija milzuma liela, es – maziņš. Atminos gan asiņu nolaišanu putrimdesām, gan zarnu un citu iekšējo orgānu izņemšanu. Skolas saimnieks bija īsts lietpratējs it visā, viņam bija zelta rokas! Pats bija pagatavojis sev traktoru, kurš te redzams fotogrāfijā. Pats sev izgatavojis arī metāla zobus, kas jo līdzīgi pildīja viņa muti.

Jā, viņš bija nepārspējams izgudrotājs! Es rūpējos par to, lai vienreiz nedēļā katrs puika būtu kārtīgi nomazgājies. Skolas saimnieks internāta pagrabā bija ierīkojis dušu, kas pagatavota no ugunsdzēsēju šļūtenes. Pagrabā bija kurtuve, un ūdeni varēja regulēt gan karstu, gan aukstu, turklāt ar kārtīgu spiedienu. Ar saimnieku vienotājamies par dienu un laiku, un tad es veicu ģenerāltīrīšanu. Puikas paši varēja kārtīgi saziņoties, bet viņi nevarēja to agregātu palaist. Tad viņi nāca pēc kārtas, un es ar to lielo šļūteni katru no augšas uz leju nomazgāju!

"BIEDR' ERENŠTREIT!"

No Vecpiebalgas skolas līdz Inešu ezeram bija jāiet krietns gabals. Stāmerienā ezers bija teju iepretim skolai. Smiltēnē, lai nonāktu pie Tepera ezera, bija jāiet cauri visai pilsētai. Tepera ezers skaitījās peldēšanai bīstams, tālab peldes notika tikai tad, kad divi pieaugušie bija t. s. dzīvās bojas un ar saviem augumiem iezīmēja peldvietas perimetru.

Aiz Jānukalna labu gabalu tālāk bija vēl arī cits ezers. Turpceļš jau tā kā nebūtu par grūtu, bet atpakaļceļā pēc peldes jau vairs negribas tik ilgi būt saulītē un saglabāt ezera spirtumu. Reiz, gribēdams mazajiem izpalīdzēt, ļāvu savā žigulītī sakāpt tik daudz puikām, cik nu vien bija iespējams. Sakāpa ļoti daudz! Pēc pāris krustojumiem mani apstādina milicionārs! Kā tagad atceros: "Biedr' Erenštreit! [Viņš mani atpazīna.] Nu tā kā drusku par traku!" Izstāstīju, ka vedu puikas peldēties un pabruksim uz priekšu vēl to mazo gabaliņu. Viņš bija saprotošs, nelika puikām rausties ārā un arī sodu man neuzlika...

SUNĪTIS VIŅSAULĒ, ŽIGULĪTIS – UZ BLUĶIŠIEM

Stāmerienas nometnē līdzās skolai atradās malkas šķūnītis, kurā turēju savu jauno žigulīti. Kādu dienu biju plānojis ar auto aizvest uz Alūksni nometnes skolotājus. Kad pirms brokastīm iegāju šķūnītī, lai "bēriti" izdzītu pagalmā, ieraudzīju, ka auto glīti novietots uz četriem malkas blukīšiem. Visi četri riteni bija nozagti! Neteikšu, ka man gāja viegli, kamēr no dažādām personām savam auto pielasīju jaunas tupeles!

Zīmīga detaļa: uz vietas dzīvoja kāds mūžīgi aktīvs sunītis, kurš pieskatīja līdzās esošo teritoriju. Bet iepriekšējā dienā viņš tika sazālots un aizgāja viņšaulē. Nevienam pat prātā nevarēja ienākt, ka viņa nāve būs zādzības prelūdijs!

Stāmerienā mēs gājām arī uz kino. Atminos, ka skatījies salkanu indiešu filmu par mīlestību. Bieži pastaigājāmies pa Stāmerienas pils parku. Reizēm kora mēģinājumi notika Stāmerienas pilī. Tolaik pils bija stipri nolaistā stāvoklī, un ir patīss prieks, ka nesen pils atdzimusi visā godībā!

Nometnes, kas bija pārāk tuvu Rīgai, nenāca par labu tajā ziņā, ka daudziem vecākiem bija bailes savu lolojumu uz tik ilgu laiku aizdot prom no ģimenes. Daži piebrauca paslepus un krūmos piebaroja savus mīļus ar smalkmaizītēm un ogām. Laikam domāja, ka puika nav paēdis.

Es stingri vadījos no diviem principiem: katram puikam jābūt ļoti paēdušam, un nedrīkst traucēt viņa naktsmieru. Visas blēņas jāizdara pa dienu!

Paši jaukākie brīži nometnē saistās ar radošajām pēcpusdienām. Katrā dienā bija ieplānota iespēja radoši izpausties:



Puikas uz Vecpiebalgas skolas saimnieka pašdarinātā traktora. No kreisās: Einārs Stāsis, Māris Binders, Nils Straume, Gatis Kulbergs, Aldis Brolišs, Redžinalds Pučko, Aivis Klibinskis. Uz riteņa stāv Raitis Baltis, pašā apakšā – Mārtiņš Gataviņš.

uzvedumi, zīmējumu izstādes u. tml. Bieži puikas spēja vienoties par kādu neparastu priekšnesumu, mēdza izspēlēt etiķi, tostarp iz nometnes dzīves. Dažādi diplomi un atzinības raksti par vienu vai otru radošo izpausmi tika pasniegti teju ik dienas.

VECĀKU DIENU GAIDOT

Vecāku diena tika ļoti gaidīta, tās norise bija tuvāk nometnes noslēgumam. Vecāku dienas interesantākais notikums bija futbola mačs starp nometnes izlasi un vecāku komandu. Ja jutu, ka arī vecāku komanda ieiet azartā un taisās puikas uzvarēt, tad, lai vecāku labāko uzbrucēju dabūtu nost no laukuma, izdomāju šādu gājieni un skaļi saucu apmēram šādi: "Mārtiņtēti, jūs pie telefona! No Rīgas zvani!" Spēle visbiežāk vai nu noslēdzās neizšķirti, vai arī puikām ļāva uzvarēt. Bet cīņa allaž bija ļoti spraiga!

Vēl nāk atmiņā indiāņu cīņas. Visbiežāk tās izdevās visai simpātiskas. Vienureiz tomēr nācās iejaukties. Tas notika pavēlu vakarā, sāka jau krēslot. Bijām ugunskurā cepuši šašliku, paši vēruši gaļu uz iesmiem. Katrs iepriekš mēģināja sagatavot iespējami garu to gaļas cepamo koku, lai varētu pie ugunsкура pietikt iespējami tuvāk. Bet tajā reizē pēc gaļas ēšanas bija iecerēts indiāņu cīņu turpinājums. Un tad ar iesmiem sākās divu komandu sadursme! Tās bija diezgan draudīgi. Pirmo reizi man bija aukstas kājas, paliku bez balss, puikas kļuva par nevaldāmu pūli. Vajadzēja raut



tos iesmus ārā no rokām. Bez šaubām, visi palikām dzīvi, bet kopš tās reizes cilšu cīņas vairs neturpinājām. Palika šaušana no loka, šķēpu kaujas, arī tērpu darināšana. Dalījām vietas un apbalvojumi. Balvu fondā allaž bija nošu krājums vai kāda grāmata par komponistiem.

NOMETNES SKOLOTĀJU KOMANDA

Visās nometnēs neiztrūkstoša bija fizikālās skolotāja Ārija Epnere. Aktrises Olgas Dreģes māsa daktere Marta Dreģe

apskrāmbātos rakarus jo dāsni iezieda ar briljantzaļā šķīdumu, tautā sauktu par zeļonku. Bija klavierskolotāja Silvija Erenštreite, Mudīte Streipa un Liliņa Stūre. Latviešu valodas skolotāja Inta Siliņa. Vācu valodas skolotāja Ligita Biseniece ar dzīvesbiedru Māri Freimani. Skolnieka Jāņa Irbes tēvs, man joprojām ir viņa filmētu materiālu lentes.

KONCERTI VIETĒJIEM

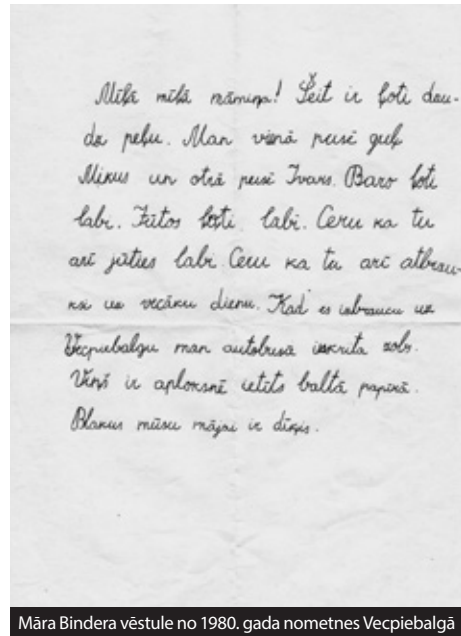
Katrā nometnē godalīta bija sniegt koncertu vietējiem iedzīvotājiem. Par to norisi visbiežāk notika sazināšanās ar kolhozu kultūras nodaļu vadītājiem. Pēc koncertiem bagātīgi cienāja.

Mēs sniedzām arī koncertus vietējās skolas izlaidumā. Līdz ar to uz nometni bija jāņem līdz koncerttērps.

Smiltene nometnē mums bija tikšanās ar Raimonu Paulu. Brīvdabas estrādē Jāņukalnā tika filmēta "Dziesmiņa par Lapu Krišu" režisores Vijas Bunkas filmai "Meklēt dziesmai dvēseli" (1981, studija "Telefilma"). Smiltene puses Brāļu kapos nakts stundā nofilmējām epizodi ar zēnu kora dziedāto Solovjova-Sedoja dziesmu *Соловьи* ("Lakstīgalas").

NOMETNES VISĀ LATVIJĀ

Visvairāk nometņu bijis Mālpilī. Vēl bija Mērsrags (1976), Vecpiebalga (1980), Smiltene (1981), Stāmeriena (1982), Trikāta (1983), Apšuciems, Višķi. Višķos bija vislabākie indiāņu svētki, jo ezera tālā-



Māra Bindera vēstule no 1980. gada nometnes Vecpiebalgā

Vēl ļoti skaistas atmiņas par Nīgrandi. Tur labi iepazīnāmies ar Saldus rajona Nīgrandes pagasta kolhoza "Jaunais komunārs" ilggadējo priekšsēdētāju Jāni Blūmu, un tad citā reizē viņš mūs speciāli aicināja rudenī uz lielo kulšanu. Kombaini visi strīpā bija glīti salikti uz lauka, sveica kombainierus, un mēs plāvējiem sniedzām iedvesmojošu koncertu.

Skolnieka Ivāra Cinkusa tēvs Imants Cinkuss tolaik bija fabrikas "Sarkanais kvadrāts" galvenais ekonomists. Fabrika atradās Maskavas ielas galā iepretim tagadējam tirdzniecības centram "Dole". Reiz zēnu koris fabrikas aktu zālē sniedza koncertu "Sarkanā kvadrāta" darbiniekiem. Kā pateicības dāvanu katrs puika saņēma jaunu gumijas zābaku pāri no eksportam paredzētās produkcijas. Zābaki ļoti noderēja zēnu kora nometnēs! Jā, par "Sarkanā kvadrāta" gumijas zābakiem puikas pat bija izdomājuši reklāmas tekstu: "Krītot no devītā stāva, cilvēks ies bojā, bet zābaki paliks veseli!"

Varētu šķiet dīvaini, ka šajā rakstā tik maz par zēnu kora dziedāšanu vasaras nometnēs. Bet kopā būšanas mērķis bija pavisam cits – izaudzināt zēnus par krietniem vīriem.

Vecāku dienas aizritējušas, mammas aizbraukušas.

"Gammas" izskanējušas. Klāt Jāņu diena.

Ar Raimonda Paula dziesmu "Tautas acis" (Māra Čaklā dzeja) no visas sirds sveicu Jāni Erenštreitu Jāņos un lielajā dzīves jubilejā!

"Mana tēva un mātes zemē

Atkal plosti pa Daugavu slīd,

Un no plostiem un pakalniem spītīgas šaujas ugunis jaunas ikbrid.

Tās ir mierīgas Jāņu ugunis.

Tās ir tautas acis, kas spīd." ●

kais gals ir lēzens, tur ieiešana ūdenī pakāpeniska. Un indiāņu diena iekrita ļoti siltā dienā! Pateicoties ezera krastā augošajiem meldriem un citiem augiem, puikas bija ļoti interesanti sagērbušies, izmantojot dabas materiālus.

Krimuldā labi tas, ka tur bija baseins. Kazdanga palikusi atmiņā ar to, ka Romāna Vanaga brālis Andrejs vietējā diķī uz plika āķa izvilka palielu karpu. Kazdangā izveidojās cieša draudzība ar vietējā kolhoza priekšsēdētāju, viņš par mums ārkārtīgi rūpējās.

Skats uz zēnu koru vēsturi

Hincenbergas Juris*

Katrai parādībai ir kāds sākums – ideja nereti parādās krietni agrāk, un tikai tikai pēc ilgāka laika seko tās iemiejums. Šoreiz pamatu veido apustuļa Sv. Pāvila bēdīgi slavenā atziņa *Mulier taceat in ecclesia* (sievietei baznīcā būs klusēt). Apustulim, visticamāk, bijušas problēmas ar sievietēm, par to liecina arī citas viņa prātulas. Bet pārlietu nenosodīsim šīs idejas autoru – viņa domāšana sakņojās tālaika patriarhālajā dzīves veidā, no kura cilvēce diemžēl tā arī nespēj atbrīvoties divu gadu tūkstošu laikā. Par to liecina, piem., mūsdienu realitātē pilnīgi absurda uzskats par vīriešu priesterību (katoļi, pareizticīgie, Jāņa Vanaga Latvijas luterāņi u. c.). Rezultātā baznīcēnu rindas kļūst aizvien retākas, nebeidzas ar garīdznieku dzimumnoziegumiem saistītie skandāli u. tml. Rezultātā priesteri ir tikai tie, kuriem ir virišķas ģenitālijas. Tālākā konsekvence – arī dziedātāji var būt vienīgi vīrieši. Te gan, paldies Dievam, pēdējos divos gadu simteņos tomēr notikušas pozitīvas pārmaiņas, tiesa, pārvarot konservatīvo aprindu milzīgu pretestību.

Kopš apm. 7. gadsimta baznīcas mūzika tomēr ļoti lēni attīstījās un pilnveidojās. Dievs tā radīja cilvēka dzirdi, lai atsevišķi izredzētie spētu pēc iespējas pilnīgāk paust Radītāja slavu, pateikties Viņam. Vienīgi vīru balsu unisons (ha-ha! – teorētiskais ideāls, jo Sigvarda Kļavas koris tomēr joprojām ir unikāls), turklāt visbiežāk šaura apjoma diapazonā, sāka izklausīties pārāk monotons. Kādam ienāca prātā vīru balsim pievienot zēnu augsto skanējumu, tādējādi gregoriskā monodija ieguva daudz krāšņāku veidolu. Var tikai iedomāties, kā tāds brīnums fascinēja tā laika baznīcēnus.

Vissenākā rakstiskā liecība ir par 975. gadā dibināto Rēgensburgas Doma kori ar zēnu balsīm. Vēl vismaz pusgadu tūkstoši par koriem var runāt visai nosacīti – tie būtībā bija nelieli ansambļi dažu dziedoņu sastāvā. Bet viņiem vajadzēja ar savām balsīm akustiski piepildīt lielās katedrāles. Iespējams, tā laika baznīcēnu dzirdi nebija

notrulinājušas diskotēkas, kā arī galvas telefonā jeb austiņās, tāpēc ierobežotais stiprums īpaši netraucēja.

Iekļūt korī bija sevišķa laime, jo īpaši trūcīgāko ģimeņu dēliem, jo viņiem tika nodrošināta eksistence un arī minimāla izglītība (dziedātprasme, nošuraksts, latīņu valoda). Vēlīnos viduslaikos jau vai ikkatrā lielākā baznīcā bija kādi dziedoši zēni, piem., Rīgas Domā (1240), Leipcigas Sv. Toma baznīcā (1212), Drēzdenes Sv. Krusta baznīcā (pirms 1300) u. tml.



Leipcigas Sv. Toma baznīcas koris

Laika gaitā gregoriskajam korālim paliekot par pamatu, monodija tika bagātināta ar daudz balsību, kas no dziedoņiem jau prasīja daudz augstāku kvalifikāciju. Ne velti, piem., 15.–16. gadsimta katedrālēs bija divas dziedoņu kopas: *schola*, kas aprobežojās ar gregorisko monodiju, un jau daudz smalkāka sabiedrība, kas spēja noturēt mēldiņu daudz balsīgā mūzikā.

Zēnu balsu pielietojums visai būtiski atšķīrās gan dažādās valstīs, gan arī dažādās konfesijās pēc Reformācijas (1517). Žana Kalvina sekotājiem koris, šķiet, vispār nebija vajadzīgs, jo viņu reformators

uzskatīja, ka baznīcā pietiekot ar draudzes vienbalsīgu dziedājumu. Baznīcas kora situāciju būtiski ietekmēja arī sabiedriskie politiskie notikumi. Piem., Pilsoņu karš jeb Kromvela revolūcija Anglijā (1642–1651) pilnībā iznīcināja mūziku visās tās izpausmēs, liekot aizmirst Danstebļa, Tavenera, Tallisa, Bērdā u. c. dižo sniegumu, un gadsimta otrajā pusē, t. s. Restaurācijā, visu nācās veidot no pašiem pamatiem. Angļu kora kultūra no tā nespēja atjēgties līdz pat 20. gadsimta vidum! Nozīmīgu ieguldījumu mūzikas kultūras sagrāvē sniedza arī Lielā franču revolūcija, bet nesalīdzināmi rezultīvāk to paveica bolševiki 1917. gadā.

Arī 20. gadsimta otrajā pusē mūzika un tās atskaņotāji zēni piedzīvoja ne vienu vien politisku uzbrukumu, piem., samazinot studentu skaitu, atņemot finansējumu t. s. interešu izglītībai. Rezultātā daudzi simtgadīgām tradīcijām bagāti kori savu darbību izbeidza. Protams, sava nozīme ir arī baznīcas lomas samazinājumam mūsu dzīvē, jo tieši baznīcas bija zēnu kora darbības pamatvietas. Te gribas atgādināt kāda slavena britu kormeistara atziņu intervijā 90. gados, kad maestro apgalvoja, ka tagad aizvien grūtāk nokomplektēt zēnu balsis, jo trūkst dziedātgrībētāju. Agrāk uz vienu vakanci bija pat desmit pretendenti, turpretim tagad jāņemot vai katrs, kurš piesakoties. Pats trakākais, ka superkonservatīvajā karalistē dažās katedrālēs pat dibina meiteņu korus! Protams, tāds interese zudums liecina par plašas sabiedrības intelektuālo limeni, kad skolā mūzika netiek iepazīta un pragmatisms aizvien spēcīgāk izspiež estētiskās vērtības. Te nelīdz arī no agrākajiem gadsimtiem atšķirīgā situācija, ka koristi apgūst ne tikai pilnu vispārējo izglītību, bet arī plašas zināšanas mūzikā, kas ļauj vēlāk uzsākt profesionālās gaitas vai studēt. Tieši no kora zēniem nākuši daudzi izcili dziedoņi un diriģenti.

Iespējams, visspilgtākais piemērs te ir lieliskais vācu tenors un diriģents Pēters Šreijers (*Schreier*, 1935–2019), kura zēna alts Drēzdenes *Kreuzchor* sastāvā fiksēts



Rēgensburgas Doma koris



Pēters Šreijers pie klavierēm

daudzos 50. gadu ieskaņojumos. Nevar nepieminēt arī citu drēzdenieti – basu Teo Ādamu, baritonu Olafu Bēru u. c.

Pasaulē zēnu koru ir visai daudz. Visbiežāk tās ir vienīgi zēnu balsis līdz mutācijai 12–13 gadu vecumā. Agrāk gan puikas dziedāja krietni ilgāk. Lai atceramies kaut vai Vīnes Sv. Štefana katedrāles koristu Jozefu Haidnu, kuru 15 gadu vecumā, sākoties balss lūzumam, burtiski izsvieda uz ielas. Te nu nonākam pie katra zēnu kora vadītāja vislielākās problēmas – balss mutācijas. Kad zēns beidzot ir apguvis dziedātprasmi, solfedžo, mūzikas teoriju, no viņa jāšķiras uz apmēram diviem gadiem, kad zēna balss vietā jau nāk vīra balss īpašnieks. S. c., te vērojama šķietami paradoksāla situācija: soprāns parasti pārtop baritonā vai basā, bet alts – tenorā. Te sevišķi uzskatāms piemērs ir Pēters Šreijers – klausieties! Šo īpašību var lieliski izmantot darbā ar zēniem. Kā zināms, puikas nevēlas dziedāt augstā balsī, viņiem liekoti daudz “vīrišķīgāk” kaut ko zemu rūkt. Ieteikums pārbaudīts praksē, gan ļoti sen.

Tomēr pasaulē, ja aplūkojam tikai vispazīstamākos kolektīvus, dominē zēnu-vīru sastāvi, jo īpaši Apvienotajā Karalistē (tradīcijas!). Tas saistīts ar būtiski plašākam repertuāra iespējām. Tomēr jānosauca vismaz slavenākie vienīgi zēnu balsu kolektīvi. Savulaik Rīgā dziedāja lieliskais poļu koris “Poznaņas lakstīgalas”. Tas diemžēl tika likvidēts 2003. gadā. Paradoksāli, ka ASV, kas kora kvalitātes jomā kopumā nevar



Amerikāņu zēnu koris, 1949

sacensties ar Veco Pasauli, tieši zēnu kori kopš 30. gadiem uzrāda ļoti augstu kvalitāti. *American Boychoir*, *All-American Boys Chorus*, Finikssas, Mineapoles u. c. kolektīvi. Savukārt Eiropā pazīstamākais ir Vīnes koris, daudz neatpaliek arī Kopenhāgena u. c.

Pārējā daudz plašākā grupa ir ar zēnu-vīru sastāvu, kur zema gals ir kādreizējie soprāni un alti. Šie kori arī ievērojami biežāk pārstāvēti skaņu ierakstos, aptverot sevišķi plašu repertuāru – no viduslaikiem līdz mūsdienām. Tomēr, tāpat kā orķestra mākslā, kolektīva atpazīstamību nosaka tā vadītāja mākslinieciskā personība.

Viens no artistiski nozīmīgākajiem ir ap 1300. gadu dibinātais Drēzdenes Sv. Krusta



Drēzdenes Sv. Krusta baznīcas koris

baznīcas koris (*Kreuzchor*); tā darbības virsotne saistīta ar šī kolektīva kādreizējā ilggadējā vadītāja, agrīnā baroka ģēnija Heinriha Šica (*Schütz*, 1585–1672) mūzikas atskaņojumiem un skaņu ierakstiem kantora Rūdolfa Mauersbergera (*Mauersberger*, 1889–1971) vadībā. Šica daiļrade lielā mērā atspoguļo arī kora iespēju izmaiņas. Krāšņo polikorisko Venēcijas stilā komponēto “Dāvida psalmu” vietā Simtgadu kara kulminācijas gados meistars radīja “Mazus garīgus koncertus” vienai divām balsīm ar ģenerālbasa pavadījumu – koris bija likvidēts, bet kora zēni centās izdzīvot, ubagojot un pat zогot. Tomēr Šicam izdevās atjaunot kora augsto meistarību, par ko liecina, piem., sarežģītās vēlinās kompozīcijas. S. c., vācu meistars bija viens no ļoti retajiem Dieva izredzētajiem, kuriem izdevās augstāko jaunrades formu uzturēt līdz pat sevišķi ilgā mūža beigām.

Savukārt nedaudz senāk dibinātais Leipzigeras Sv. Toma baznīcas koris (*Thomanerchor*) savā repertuārā balstījies g. k. uz tā slavenākā kantora Johana Sebastiāna Baha mūziku. Arī par šī kora kvalitāti netiešu liecību sniedz tā vadītāju skaņdarbi. Visticamāk, ka Baha priekšgājējs Johans Kūnavs (*Kuhnau*, 1660–1722) arī bija dziž kormeistars, par ko liecina gan viņa kompozīcijas, gan arī fakts, ka, pārņemot kantora pienākumus, Bahs varēja rakstīt ļoti sarežģītu mūziku, kas arī mūsdienu profesionāļiem sagādā krietnas problēmas. Atbilstoši tālaika praksei, nebija diferencēšanās solo un tutti – labākie zēni dziedāja arī solo ārijas. Un te unikāla liecība: Baha 51. kantāte “Teiciet Dievu visās zemēs” soprānam solo un orķestrim. Vienīgo reizi Leipzigeras kantora mūzikā no dziedātāja prasa pilnu divu oktāvu (c1–c3) diapazonu! Diemžēl neviens 20.–21. gadsimta zēns šo ārkārtīgi sarežģīto opusu nav iedziedājis. *Thomanerchor* ieraksti fiksēti kantoru Gintera Rāmina (*Ramin*, 1989–1956), Erharda Mauersbergera (*Mauersberger*, 1903–1982, Rūdolfa brālis,

pats bērnībā dziedājis šajā korī) un Hansa Joahima Roča (*Rotzsch*, 1929–2013) vadībā. Pēdējais, pirms kļūt par kantoru, ilgu laiku darbojies kā tenorsolists.

AD (*advocatus diaboli*) nevar iztikt bez savas darvas karotītes. Diemžēl Lielbritānijā zēnu kora kustību aptumšoja teicamā diriģenta Roberta Kinga (*King*, 1960) notiesāšana par pedofiliju 2007. gadā, un tas pārvilka svītru viņa darbībai atskaņotājmākslā. Tomēr kopumā tieši britu kori savā masveidībā ir vispārliciecināmie zēnu-vīru sastāvos, jo īpaši Kembridžas *King's College*, Vestminsteras abatija, Vestminsteras katedrāle (katoļu) u. c.



Vestminsteras abatijas zēnu koris, 1909



Kembridžas Karala koledžas koris

Kā jau visur, arī zēnu balsu izmantojumā ir gan pozitīvais – stilistiskais autentiskums, dziedātāju pēctecība –, gan arī tomēr ierobežotais emocionālais diapazons, un tas bērnu vecumā ir pilnīgi saprotams. ☹

* Juris Griņevičs

Līga Dejus

Klaviernieks un ērģelnieks Tālivaldis Deksnis



Ērģelnieka Tālivalža Dekšņa (1946–2018) spēli iepazinu jau tad, kad vēl nemācījos Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā. Atceros koncertu, kurā uzstājās ar Liepājas zvanu ansambli *Campanella*, un tajā pie Rīgas Doma ērģelēm muzicēja Tālivaldis Deksnis. Ērģeļu varenais skaņējums lika aizrauties elpai un sajūst pietāti pret izcilo mākslinieku.

Vēlāk man bija laime un gods sešus gadus mācīties JVLMA Ērģeļu klasē pie Tālivalža Dekšņa, iepazīt viņu kā pedagogu, izpildītājmākslinieku un arī kā ērģeļu tehniskās puses pazinēju. Labi atceros pirmo tikšanās reizi: kluss smaids, stingrs rokasspiediens un mierīga balss intonācija.

Personīgi man Tālivaldis Deksnis visvairāk asociējās tieši ar latviešu komponistu ērģelmūziku un tās atskaņošanu. Uz mani iespaidu atstājuši vairāki profesora ieskaņojumi, piemēram, viņa paša pārliktā Jāzepa Vītola “Viļņu dziesma”, Romualda Jermaka “Pūt, vējiņi”. Šo ierakstu noklausīšanās mani tik ļoti uzrunāja, ka pati vēlos šos skaņdarbus atskaņot. “Pūt, vējiņi” jau spēlēju, bet noteikti iemācīšos arī “Viļņu dziesmu”. Nozīmīgi ir ieraksti ar Pētera Vaska ērģelmūziku.

Ceļamaize, ko esmu paņēmusi no profesora, – kur vien iespējams, koncertos cenšos atskaņot vismaz vienu latviešu komponista ērģelmūzikas skaņdarbu. Papildus vēlos izcelt ierakstu, kurā profesors spēlē Riharda Vāgnera “Svētceļnieku kori” no operas “Tannheizers”.

Uzskatu, ka Tālivalža Dekšņa ieguldījums Latvijas ērģelmūzikā ir nenovērtējams. Vēlējos, lai tas būtu kur aprakstīts un piefiksēts – kaut vai tikai pats būtiskākais. Tāpēc izvēlējos tieši šādu tēmu sava maģistra programmas noslēguma darbam.



Ar ģimeni Sibīrijā



Profesor, kāpēc tieši mūzika no visām mākslām kļuva jums par vistuvāko?

Droši vien tas vairāk nācis no tēva puses, jo viņš bija gājis mūzikas kursos – diriģēšanu un vijoli pamācījes, turklāt 20.–30. gados aktīvi darbojās kā baznīcas kora diriģents. Lielākā daļa kursu notika Rīgā, bet bija arī citur. Man ir viena fotogrāfija, kurā tēvs redzams kursantu pulkā, un pašā centrā sēž kursu vadītājs Vīgneru Ernests – mūsu vecmeistars. Latvijas Konservatorijas profesors Jēkabs Kārklīšs tur mācīja teorētiskos priekšmetus. Lielās skolas tēvam gājušas secen. Bet kori viņš diriģēja un vijoli spēlēja, vēlāk mājās bija arī mandolīna, harmonijs. Kad biju mazāks, klavieru mājās gan vēl nebija. Ticams, ka tieši no tēva darbošanās mūzikas laukā kaut kas nonācis arī pie manis, jo citos rados mūziķu nav.

Pieskaroties citām biogrāfiskām lietām, jārūnā par Sibīrijā aizvadīto laiku. Mēs nokļuvām tur uz septiņiem gadiem 1949. gadā, tēvs sagadišanās pēc izvešanas nakti bija pie radiem izbraucis. Tā nu viņš palika Latvijā kā brīvs cilvēks. Bet pārējos ģimenes locekļus – māti ar trim maziem bērniem, vedomāti un mammasmāsu – apcietināja un izsūtīja. Tikai pēc vairākām nedēļām tēvam izdevās uzzināt, kur mēs esam, un viņš jau bija gatavs pievienoties mums. Mamma sākumā atrunājusi tēvu, sacīdama, ka “mēs jau tūlīt brauksim atpakaļ uz Latviju, te tik tādu īsu britiņu, un viss”. Taču “īsaīs britiņš” ieilga. Pagāja viens gads, otrs, un beidzot tēvs tomēr pie mums atbrauca, paņēmis līdzi vijoli, čemodāniņu ar grāmatām un pirmās nepieciešamības lietām.

Bijām nomitināti mazā ciematīnā un latviešu tur bija diezgan daudz. Daļa no viņiem – muzikāli, tā nu tēva vijoles spēles prasme Krievijā ļoti noderēja. Bija gan pašu latviešu muzicēšana, gan Oktobra svētkos vietējā klubīnā savākts orķestrītis, kurā tēvs spēlēja vijoli. Viņš bija brīvs, bet mammai katru mēnesi bija jāiet pierēģis-

trēties vietējā milicijā. Klavieres šajā laikā neredzēju un nedzirdēju, vienīgais instruments, kas šajā Krievijas sādžā bija dzirdams, bija bajāns, ko spēlēja vietējās skolas dziedāšanas skolotājs.

Interese par bajānu man neradās, bet par vijoli gan. Tēvs bija paņēmis līdzi arī Voldemāra Stūrestepa "Vijolspēles skolu". Pats sāku to burtot, jo tēvs neko īpašu neierādīja. Vairāk mācījos pašmācības ceļā, saziņēju notīnās. Vēlāk, kad sāku saprast kaut ko no skaņām, uzzīmēju tādu kā klaviatūru un mēģināju atrast nošu augstumus.

Vijolē atrast skaņas taču ir sarežģītāk nekā klaviatūrā!

Man vijoli patika spēlēt bez lociņa, vienkārši strinkšķinot – kā mandolīnu. Tas bija ērtāk un patīkamāk, nekā ņemties ar lociņu. Protams, tās bija pavisam nelielas pirmās nojausmas par vijolīti.

Kad atgriezāmies Latvijā, pirmais pusotrs gads pagāja Vaiņodē. Mācījos 3. klasē, bet mūzikas skolas tur nebija. Tomēr topavasār Vaiņodes kultūras namā bija viena no manām pirmajām uzstāšanās reizēm – sarakarā ar skolas gada nobeigumu klasesvakarā kaut ko uz vijolītes nospēlēju. Protams, bez pavadījuma. Laikam jau tā bija kāda dziesma no skolas dziedāšanas repertuāra. Pēc tam pārcēlāmies uz Aizputi – tur bija mūzikas skola, tur dzīvoja radi un vairāki ģimenes draugi.

Jūs esat dzimis Aizputē, bet jūsu brāļi – Priekulē.

Jā, esmu dzimis Aizputē. Tolaik mēs dzīvojām Asītē pie Sepenes ezera, starp Aizputi un Priekuli. Savukārt mammas vecāki bija otrpus Aizputei. Tā nu Aizpute figurēja pa vidu un man sanāca piedzimt tieši Aizputē, bet brāļiem – Priekulē.

Pie kā mācījāties mūzikas skolā?

Aizputes mūzikas skolā vijoli nomācījos četrus gadus. Neatceros, no kuras klases sāku. Pamatskolā mācījos 4. klasē, bet mūzikas skolā nācās sākt ar 1. vai 2. klasi, jo nekādu priekšzināšanu man nebija. Katru gadu bija cits vijoles skolotājs. Pirmo gadu mācījos pie skolas direktora, tālaika slavenā mūziķa Kriša Jankovska. Viņš vadīja vietējo salonorķestri, kurā arī es spēlēju – sākumā vijoli, vēlāk klavieres. Tas tika saukts lepnī – Aizputes simfoniskais orķestris. Tika spēlēti pazīstami skaņdarbi, piemēram, Johana Štrausa valši, operēšu uvertīras, kāda daļa no Mocarta "Mazās nakts mūzikas". Lielākoties pārlikumi, jo "orķestra" sastāvs bija nepilnīgs. Bet tā man bija pirmā saskarsme pieredze ar lielo mūziku.

Iznāk, ka klavieres bērnībā sanāca mācīties īsāku laiku?

Klavieres bija vēlāk. Tās sāku spēlēt tikai 7. klasē. Neatceros, vai bija 7-gadīga vai 8-gadīga tā mūsu skola. Vijolspēles skolotāji mainījās, pirmais aizgāja pensijā, pēdējās skolotājās bija no Liepājas, iespējams, beidzamo kursu studentes.

Pabeidzu Aizputes pamatskolu un mūzikas skolā absolvēju 5. vijolspēles klasi. Vijoles skolotāja mani gribēja dabūt uz Liepājas mūzikas vidusskolu, bet uz alta spēli, jo man bija diezgan liela roka un skolā altistu trūka, līdz ar to altistiem bija zināmas priekšrocības. Es jau braucu uz konsultācijām, lai pēc 5. klases stātos mūzikas vidusskolā.

Viss būtu noticis, bet uz eksāmeniem es neaizbraucu. Kāpēc? Tāpēc, ka mēs nopirkām klavieres, mans prāts vairāk nesās uz šo instrumentu, un es nolēmu pāriet uz klavierēm. Skolotāji gan sākumā bija diezgan neapmierināti – kā tad tā?! Bet es turpināju mācīties mūzikas skolā. Pārlēcu atpakaļ no 5. uz 2. klasi, jo augstākā klavieru klasē mani vēl nevarēja ieskaitīt – priekšzināšanu nebija, spēlēju visu no lapas.

Jāatzīst, ka tā klavieru sākummācība bija diezgan nekārtīga, bez īstiem pamatiem. Aizputē man bija divas klavieru skolotājas. Sākumā vecāka kundze aizputniece, bet otra – Ilga Balode – bija no Liepājas, kas tikko bija beigusi mūzikas vidusskolu. Viņa strādāja arī pedagoģiskajā skolā. Esmu viņu arī pēc tam saticis, bet pēdējā laikā maz ko zinu par viņu. Skolotāja Balode bija stingra un diezgan kārtīgi strādāja ar mani, tādējādi uz priekšu virzījās. Jau pirmajā gadā spēlēju krietni sarežģītu repertuāru, bet nākošajā gadā mūzikas skolas līmeņa klavierespēles kursu faktiski pabeidzu. Pēc tam devos uz Liepāju, tikai šoreiz uz klavieru klasi.



Un pie kā jūs mācījāties Liepājā?

Liepājā nonācu Ineses Glūdiņas klasē, viņa vēlāk strādāja Dārziņskolā un vienu brīdi pasniedza pedagoģisko praksi Mūzikas akadēmijā. Stingra, kārtīga skolotāja. Brīžiem pat ļoti pedantiska. Viņa centās aizpildīt manus baltos plankumus, visu sakārtot, saļikt pa plauktiņiem.

Liepājas mūzikas vidusskolā iestājos 1963. gadā, jo vispārīzglītojošās vidusskolas 8. klasi pabeidzu vēl Aizputē (tajā laikā pamatskola no septiņgadīgas tika pārvērsta par astoņgadīgu). Liepājā pavisam bija jāmacās četri gadi, bet es tur pavadīju divus gadus. Skaitījos viens no labākajiem pianistiem – vietējos konkursos izcīnīju vietas. Pēc tam pārnācu uz Rīgu, uz Mediņskolu.

Tolaik vidusskolas klavierklasē bija daudz audzēkņu?

Bija pietiekami, kursā varējām būt vismaz desmit, Mediņos vēl vairāk. Kad uz Liepāju atbrauca vizītē konservatorijas Klavierkatedras Konstantīns Blūmentāls, mani uzreiz cēla priekšā, bija jāspēlē. Citiem arī bija jāspēlē, bet tur es biju galvgali. Atnākot uz Rīgu, tā vairs nebija. Te kopējais līmenis bija augstāks.

Kādi bija jūsu dzīves un sadzīves apstākļi vidusskolas gados?

Viens pats dzīvoju kopmītnēs gan Liepājā, gan Rīgā. Liepājā nebija viegli, jo ik pa laikam nenovēršami uzpeldēja dažas biogrāfiskas lietas. Par izsūtīšanu tolaik nedrīkstēja stāstīt. Ja bija jāraksta autobiogrāfija, vajadzēja viltīgi izdomāt, kā tos gadus apiet.

Konflikti ar skolas vadību bija vairākkārt arī par baznīcas lietām. Mani vecāki rosīgi darbojās kā baptistu draudzes locekļi Aizputē. Man arī sanāca spēlēt dievkalpojumos. Kad sāku mācīties Liepājā, aktīvi piedalījos draudzes korišu darbā, kā pavadītājs spēlēju dievkalpojumos. Baptistu draudzēs tolaik tika veidotas lielas mūzikālas lietas, salīdzinot ar citām draudzēm. Luterāņiem muzicēšana nebija tik augstā līmenī. Dievkalpojumu piedalījās koris, solisti, repertuārs mainījās ātri. Aizputē baptistiem bija pat orķestris, ko vadīja Pētera Vaska tēvs – viņš bija arī mācītājs. Es tur spēlēju vijoli. Ar muzicēšanas lietām sanāca pabraukāt pa citām draudzēm. Pēc viena brauciena uz Rīgu atklājās, ka nebiju ieradies Liepājā tur, kur man, iespējams, bija jābūt, un tad mani izsauca uz mūzikas vidusskolas pedagoģisko sēdi.

Mana klavierskolotāja pati nāca no reliģiskas ģimenes, viņas tēvs bija baznīcas kora diriģents. Bet tajā laikā daudz kas bija jādara tā, kā prasīja vadība. Bet mūzikas vidusskolas direktora [Valda Vikmaņa] nostāja bija krasa – vai nu, vai nu...

Tad mani sāka mazliet terorizēt, jutu, ka Liepājā gaisa nebūs. Solfedžo skolotāja Šmite, kura pati nāca no reliģisku cilvēku aprindām, bet nedrīkstēja to teikt, man paklusām sacīja – ja gribu ko nākotnē sasniegt, lai braucu projām uz Rīgu. Viņa pierunāja mani doties tālāk.

Jāzēpa Mediņa mūzikas vidusskolā nokļuvi pie pedagoga Raimonda Redberga. Par viņu pirms tam faktiski neko nezina. Viņš bija viens no profesora Valērija Zosta skolniekiem (arī mans nākamais pedagogs Nikolajs Fedorovskis bija Zosta skolnieks). Redbergs tajā laikā izveidoja pirmo klavierduetu kopā ar Māri Švinku. Tikai pēc tam nāca Rafi Haradžanjans ar Noru Noviku, Antra un Normunds Viksnes, un Arnolds Dimants ar sievu Agru. Redbergs un Švinka bija pirmie. Tas Latvijā bija pilnīgi kaut kas jauns, neparasts. Sākot duetu, Redbergs iestājās aspirantūrā Maskavā, lai pilnveidotu savu ansambļa spēli. Viņš, salīdzinot

ar citiem pedagogiem, vairāk bija koncertējošs pianists. Viņa spēles maniere bija ļoti aizrautīga, sākumā es pat biju šokēts par viņa spilgto spēli. Brīžiem viņš pat plosījās pie klavierēm. Bet man bija svarīgi to piedzīvot, jo viņš parādīja, kā veidot mūziku, liekot lietā enerģiju, izdomu, radošu pieeju.

Jūs esat pārņēmis no viņa kādu metodi, pedagoģiskos principus?

Var jau būt. Ja man jāraksturo Redbergs kā skolotājs, tad jāatzīst, ka viņam patika pārspilējumi, patika rādīt priekšā, kā es dažkārt jums to daru. Viņš dažkārt parādīja tā, ka zāle neaug. Nospēlēja kādu pasāžu tā, ka man mute palika vaļā un es mēģināju ko līdzīgu darīt. Taču būtībā viņš bija dziļš cilvēks, un mums izveidojās labs cilvēciskais kontakts.

Sekoja neveiksmīga stāšanās konservatorijā, jo atkal traucēja biogrāfiskas lietas. Kā izrādījās, liepājnieki pēc tam, kad aizmuku no Liepājas, bija atsūtījuši uz Rīgu manu raksturojumu, un tajā skaidri bija rakstīts, no kādas ģimenes nāku.

Mediņskolas skolotājiem bija jādomā, kur katrs absolvents tālāk ies: turpinās studēt konservatorijā vai sāks strādāt. Cēla augšā dokumentus, un tā nu pēkšņi atklājās manas slīktās biogrāfiskas lietas. To vēlāk uzzināju no Redberga. Tad man nācās Mediņos skaidroties līdzīgā veidā kā Liepājā. Mediņos tajā laikā vadīja izcili patriotiska padomju stila direktore Jeļena Lobačova, kura man sacīja: "Ja vēlos turpināt studēt mūziku, vienīgā iespēja ir uzrakstīt skolas sienasavīzē, ka atsakos no savas melnās pagātnes, lai pievērstos īstajai mākslai." Es nepiekritu, un viss beidzās ar to, ka man nedeva rekomendāciju uz konservatoriju un nosūtīja strādāt uz Balviem. Kā strādājošs pedagogs varēju stāties konservatorijas neklātienē. To arī mēģināju darīt. Taču neklātienē netiku. Tur pirmajā eksāmenā mani izšūpoja cauri: specialitātē "divi", un viss.

Pagātnes dēļ?

Jā. Pēc tam saņēmu atpakaļ dokumentus un ieraudzīju, ka kāds ar zaļu zīmuli tekstu par biogrāfiju bija pasvītījis. Vienu gadu nostrādāju Balvos, pēc tam nāca armija. Ja nebūtu armijas, iespējams, Balvos būtu palicis. Darba bija daudz, nopelnīt varēja, kolektīvs labs, interesants. Varēju spēlēt gan solo, gan vietējā kultūras nama orķestrīti sintezatora tipa ērģeles, bet tolaik domas par ērģelēm nebija. Raimonds Redbergs mudināja mani laiku pa laikam braukt uz Rīgu un atspēlēt skaņdarbus, ko patstāvīgi mācījos. Faktiski viņš mani visu laiku virzīja, lai stājos konservatorijā.

Dienēju Rīgā – mūzikas ansambli. Spēlēju gan klavieres, gan elektriskās ērģelītes. Bija gan orķestris, gan koris – "Ansambļi pesņi i pljaski Pribaltijskogo vojennogo okruža" ("Baltijas kara apgabala dziesmu un deju ansamblis"). Maskavā

bija tā saucamais Aleksandrova ansamblis, bet šeit, Baltijas valstīs, mums bija savs "Pribaltijskij". Koncertu bija diezgan daudz. Ar programmām izbraukājām Ukrainu, toskait Luhansku, Odesu, Mikolajivu. Regulāri koncertējām arī Kaļiņingradā. Bija jāspēlē dažādi pavadījumi, bet armija ir armija – ar visu savu kārtību un mācībām. Jāteic gan, ka šautene pat ne rokā nebija jātur – armijas mācību laikā tā arī ne reizi neizšāvu.

Viens no pirmajiem koncertiem mums notika Dzintaru koncertzālē. To translēja televīzijā. Muzicējām kopā ar Valdi Girski – fantastisku vijolnieku, brīnumbērnu, kurš tika iesaukts armijā vienu gadu ātrāk, nekā es. Viņš bija viens no pirmajiem latviešiem, kurš piedalījās starptautiskā konkursā Kanādā. Vienu laiku bija operas orķestra koncertmeistars. Diemžēl raksturs viņam bija pārāk vājš, un, ar savām alkoholisma problēmām galā netikdams, viņš izčākstēja un agri nomira. Bet iespēja sadarboties ar viņu bija man ļoti vērtīga pieredze.

Pēc pirmā dienesta gada apakšpulkvedis Savkovs (vēlāk Mediņskolā pasniedza pūtēju orķestra diriģēšanu) atļāva stāties konservatorijā uz neklātieni. Uz iestājekssāmeniem aizgāju karavīra formā, un tad mani neviens vairs ar pirmo piegājienu neizšūpoja. Klaviereksāmenu noliku. Pateicoties Redbergam, biju izveidojis jaunu programmu iestājekssāmenam: spēlēju Bēthovena lielo ciklu "32 variācijas", Prokofjeva Tokātu, Bahu ar trīskāršu fūgu, etīdes. Solfedžo vai harmonijas eksāmenu pieņēma Ilma Grauzdiņa ar Jāni Torgānu, un viņi bija patikami pārsteigti, dzirdot no manis, ka tobrīd pieminētais Baha skaņdarbs sastāv no trīs fūgām. Pārējos priekšmetos dabūju tās labākās atzīmes un konkursā izgāju kā pirmais, neskatoties uz to, ka klavierēs bija tikai "četri". Tā mani uzņēma konservatorijā.

Konsultāciju laikā devos pie visiem pedagogiem pēc kārtas: pie Hermana Brauna, Igora Kalniņa, Konstantīna Blumentāla, Nikolaja Fedorovska. Raimonds Redbergs bija labi pazīstams ar savu skolasbiedru Nikolaju Fedorovski un ieteica man uzsākt studijas pie viņa. Pēc armijas pagāja gads, un tad no neklātienes pārgāju uz klātieni.

Cik ilgi bija jāmacās konservatorijā?

Pieci gadi. Sāku 1969. gada rudenī, beidzu 1974. gada pavasarī.

Vai uzreiz sekoja ērģeles?

Nē. Ja atgriežamies pie ērģelēm, tad kaut ko jau biju sācis pašmācībā. Tas bija saistīts ar to, ka Latvijā sāka ražot elektriskās ērģeles jeb "Prelūdiju". Tādas bija gan Liepājā, gan vēlāk arī Rīgā. Atceros, ka Redbergs mani mudināja padomāt par ērģelēm. Viņš pat bija sarunājis tikšanos ar Nikolaju Vanadziņu. Tikšanās notika mājās pie profesora. Spēlēju Vanadziņam tikai klaviermūziku. Atceros, ka tā bija viena daļa no Prokofjeva Septītās sonātes, kaut kas no Baha LTK ["Labi temperētā klavīra"] – bez tālākiem plāniem.

Kad iestājos konservatorijā, pieteicos uz fakultatīvajām ērģelēm pie Vanadziņa. Ar armijas zābakiem bija grūti spēlēt. Pie viņa pavadīju vienu gadu un vēl kādu brīdi, apmēram pusgadu no nākošā gada jau mācoties klātienē. Pēc tam pārtraucu ērģeļspēli, jo nebiju speciālajā ērģeļu klasē, kurā tolaik mācījās, piemēram, Larisa Bulava, Aivars Kalējs. Nekāda nopietna ērģeļu spēlēšana fakultatīvi nevarēja būt. "Lēnos tempos, lēnos tempos" – tā Nikolajs Vanadziņš. Turklāt tad nopietnāk pievērsos klavierēm, un ērģelēm nepalika laika.

Aktīvi koncertējāt kā pianists?

Tas jau bija vēlāk, pēc konservatorijas beigšanas. Studiju gados regulāri spēlēju studentu koncertīnos. Atceros pāris konkursus, arī starprepublikānisko konkursu. Tolaik Padomju Savienībā bija triju veidu konkursi: republikas, starprepublikāniskie un vissavienības (tur piedalījās arī Maskava, Sanktpēterburga). Es piedalījos starprepublikāniskajā konkursā līdz ar pianistiem no trim Baltijas republikām, Moldovas, Baltkrievijas, iespējams vēl kādas citas republikas. Lai tiktu uz šādu konkursu, bija teicami jānospēlē republikas konkursā, tad tiku tālāk uz Lietuvu, uz Starprepublikānisko konkursu, bet tālāk gan netiku. Bija jāspēlē Čaikovska konkursa programma, jo pēc Vissavienības konkursa nāca Čaikovska konkurss.

Repertuārs, ko apguvu pirmajai kārtai, bija milzīgs. Tāds pats arī otrajai kārtai – Bahs, Čaikovskis un daudz kas cits. Spēlēju "Dumku", Rahmanīnova un Lista etīdes, klasisko sonāti, lielformas romantiskos darbus. Kad nospēlēju otro kārtu, izrādījās, ka esmu ticis arī uz trešo. Tur vajadzēja spēlēt



Čaikovska Pirmo klavierkoncertu. Nekad nedomāju, ka tikšu tik tālu. Taču trešā kārtā notika tikai pēc mēneša, tādējādi mēneša laikā koncertu iemācījos. Interesanti, ka tiem, kuri tika tālāk, arī man, bija iespēja šo koncertu izspēlēt ar orķestri. Mēģinājums notika ar mūsu konservatorijas orķestri, diriģēja Leonīds Vīgners. Viss notika konservatorijas Lielajā zālē. Vienreiz cauri, un viss. Atceros, ka otrajā daļā Vīgners mani apstādināja un teica: “Šito vietu pat Rihters nepareizi spēlē, tu tur tā nespēlē!”

Man pirms mēģinājuma liels satraukums, jau starpbrīdī ieeju zālē, apsēžos un gaidu. Orķestris sanāk, diriģents iziet priekšā, man neviens neko nesaka. Kā es tā skriešu pie orķestra. Vīgners paceļ rokas, sāk spēlēt koncerta ievadu. Es sēžu zālē... Četras taktis nospēlē un jautā: “A kur pianists, nav pianista?” Vīgneram bija savi stīķiši un niķiši. Tas bija papildu stress, bet visu nospēlējām.

Otrs konkurss, kurā piedalījos, bija Raḥmaņinova konkurss, veltīts viņa jubilejai. Programma bija raiba, ne tikai Raḥmaņinovs. Šajā konkursā žūrijas priekšsēdētājs bija Ādolfs Skulte. Atceros, ka dabūju godalgu. Laureātu vidū bija Valentīns Bogolubovs, ļoti spējīgs pianists, Ellas Strazdiņas skolnieks, un Vjačeslavs Mendelsons – Blūmentāla skolnieks.

Atceros, ka pēdējā kursā pirmajā pusgadā bez valsts eksāmena programmas nospēlēju vēl arī solokonzertu. Tajā bija iekļauta krievu komponistu mūzika: Raḥmaņinova seši muzikālie momenti, Musorgska “Izstādes gleznas”, Prokofjeva Septītā sonāte. Koncerts notika konservatorijas Lielajā zālē.

Ar beigšanu arī bija interesanti. Tolaik ar mani kopā mācījās toreizējā dekāna Marka Sluckova dēls – Ilja Sluckovs, visnotaļ talantīgs pianists. Viņam bija spēcīga aizmugure, un viņš mērķēja uz mācību turpināšanu. Nospēlēju valsts eksāmenu, pārējos mūzikas priekšmetos bija labas atzīmes, solfedžo, harmonijā, arī klavierēs, pavadījumos, kameransambļos. Daudz un nopietni spēlēju kameransambļus pie Jāņa Ķepīša. Vienīgais, kur man nepaveicās valsts eksāmenā, bija zinātniskais komunisms, tur dabūju “trīs”. Tas savā ziņā nozīmēja, ka mana tālākā karjera ir norakta, lai ietu tālāk uz Maskavu vai Ļeņingradu studēt aspirantūrā. Es pat gribēju šo eksāmenu pārlikt, taču neviens tā arī nespēja man paskaidrot, kāpēc tik zems vērtējums. Toreizējais rektors Jānis Ozoliņš bija komisijā. Viņš bija izvairīgs, kad viņam ko jautāju par vērtējumu. Vienkārsi esot bijusi “nepārlicenoša atbilde”. Zinātniskais komunisms tolaik bija svarīgs priekšmets.

Valsts eksāmenā klavierspēlē žūrijas komisijas priekšsēdētājs bija lietuvietis Eduards Balsis. Viņš atzinīgi mani novērtēja, ieliekot augstāko atzīmi “pieci”.

Novērtējumā pavidēja ideja, ka vajadzētu mācīties tālāk. Tā kā Sluckova dēls mērķēja uz Ļeņingradu, tad man doma varēja būt par Maskavu. Nezinu, kāda iemesla pēc, bet nekādi dokumenti par mani uz Maskavu netika aizsūtīti. Tolaik to pats nevarēju izdarīt. Pēc kāda laiciņa satiku prorektoru Dzintaru Kļaviņu, kurš pēdējā laikā bija labvēlīgs pret mani, un viņš man sacīja, ka labāk nemaz nezināt, kas par to lietu. Viss tika noraksts, noklusināts, un es paliku uz vietas.

Sākās koncertmeistara darbs pie vadošiem diriģentiem – pie rektora Jāņa Ozoliņa, Imanta Kokara, Daumanta Gaiļa. Vēlāk strādāju arī pie simfoniskā orķestra diriģentiem. Tostarp pie Vasilija Sinaiska, kurš tolaik bija mūsu orķestra diriģents un konservatorijas mācībspēks. Tā bija liela skola, jo viņa limenis un profesionalitāte atšķīrās no mūsu domāšanas. Nokļuvi arī pie vijolniekiem: diezgan daudz strādāju pie Jura Švolkovska, Induļa Dālmaņa, pie pārējiem – epizodiski.

Kā jūs satikāties ar Vasiliju Sinaiski?

Pirmkārt, specialitātes pedagogs pats izvēlas koncertmeistaru. Iespējams, ka Sinaiskis pirms tam bija mani dzirdējis spēlējām. Vēlāk arī diezgan daudz sadarbojāmies. Pēc kāda laika sāku strādāt pie Edgara Račevska Radio korī, jo tur atbrīvojās koncertmeistara vieta. Gan jāpiezīmē, ka Radio kori tieši tādas koncertmeistara vietas nebija, bet Račevskis izkārtoja un mani paaicināja. Sākumā darbus apvienoju, bet vēlāk Radio koris man skaitījās kā pamatvieta, tādēļ konservatorijā slodzi samazināju. Paliku pie Imanta Kokara, Vasilija Sinaiska un arī pie Jura Švolkovska.

Darba bija daudz – ar Radio kori vajadzēja regulāri iestudēt dažādus skaņdarbus. Gan jaundarbus, gan citus. Sākumā viss notika ar klavierēm, vēlāk pievienojās orķestris. Atceros, ka Sinaiskis dažkārt mani paaicināja. Reiz palūdza pastrādāt ar solistiem Mocarta Rekviēmā, kas galīgi nebija mana sfēra. Dažkārt nācās spēlēt no partitūras, jo klavierizvilkumu nebija – gan jaundarbiem, gan arī klasiskajai mūzikai. Sinaiskis par manu partitūras spēli esot teicis: “Jā, tā no partitūras prātis spēlēt tikai Sergejs Prokofjevs.” Tā ir sava specifika, bet es biju jau tā piešāvis, ka uzreiz zināju, kas jātransponē, kura balstiņa būtu svarīgāka konkrētā brīdī. Vēlāk arī pie ērģelēm sanāca sadarboties ar Sinaiski. Bija koncerti, kas notika Lielajā gildē. Tur nebija ērģeļu, bet uz tās pašas “Prelūdijas” vai kāda cita sintezatora man nācās piespēlēt ērģelpartiju. Muzicējot kopā ar Radio kori, tā arī bija laba skola, repertuārs mainījās milzīgos tempos.

Par koriem runājot, es gribētu kādus vārdus veltīt Leonīda Vīgnera kamerkorim. Ar to es gadus desmit kopā darbojos. Faktiski līdz pēdējam brīdim, kamēr vien

koris pastāvēja. Sākotnēji tas bija krietni lielāks. Sabrauca diriģenti no visas Latvijas. Bija vajadzīgs koncertmeistars ar klavierēm, vēlāk ar ērģelēm. Vīgners strādāja ar dažādiem koncertmeistariem, bet vienu reizi kāds mani lūdza aizvietot. Tā es paliku pie Vīgnera, viņš mani vaļā vairs nelaida. Tā laikam bija lielākā skola manā dzīvē: izurbties cauri mūzikai kopā ar viņu.

Jāsāk kaut vai ar lielajiem darbiem, Baha *Magnificat* visas daļas pēc kārtas ar klavierēm. Vīgnera darba stils bija šāds: ja nebija kāds īpašs koncerts, solista partijas dziedāja visa grupa. Galvenā doma bija pilnveidot diriģentus, kas paši bija dziedātāji. Ne tikai iepazīt mūziku, bet domāt par interpretāciju. Starp dziedātājiem bija fanātiķi, kuri mēģinājumus rakstīja magnetofonā, pierakstīja visu, ko viņš teica. Pēc Vīgnera neesmu manījis nevienu, kas tā strādātu ar kori. Reizēm bija ļoti grūti ar viņu: pilnīgs vājprāts, nepārtraukta kliegšana. Kad pienāca koncerts, – katarse. Baha Mesa siminorā, pasijas Vīgners mazāk iestudēja, Mocarta Rekviēms, Bēthovena Mesa domāžorā, Brāmsa “Vācu rekviēms”. Virkne latviešu komponistu skaņdarbu, piemēram, Imanta Kalniņa oratorija “Rīta cēliens”. Bieži repertuārs bija *a cappella*, bet Vīgneram vajadzēja, lai visu laiku sēžu pie klavierēm, pārbaudu kādu toni vai iespēļu kādu vietu. Brižiem tas man šķita diezgan neērti, bet es biju spiests dzirdēt visu, ko viņš sacīja.

Viņam bijusi fenomenāla dzirde.

Neteiksim, ka tas bija galvenais. Runājot par tīrību, protams, pie tā tika strādāts. Bet tas nebija svarīgākais. Runa vairāk bija par izpildījumu, frāzējumu. Neticami daudz laika tika veltīts tam, kā “iznest tekstu”. Ko saka teksts? Ja tā ir “Gaismas pils”, tad kā viņa celsies augšā...

Vīgners varētu būt tāds aktieris uz skatuves, kāds bija Eduards Smilģis, kas katru vārdu mācējis pasniegt. Ja tekstam pieliec mūziku klāt, tad tas aiziet. Tagad bieži visi domā par intonatīvu tīrību, līdzenumu, legato. Kā izrunā vai neizrunā tekstu, tas dažkārt, šķiet, nav svarīgi. Vīgners skaidroja arī latīņu tekstus, piemēram Bahā – ko kas nozīmē. Fantastiski, kā viņš visu to paguva.



Talsos veidojot skaņuplašu sēriju “Latvijas vēsturiskās ērģeles”

Koris sāka ne tikai dziedāt, bet muzikāli runāt. Protams, arī spēlēt tas pats tika prasīts. Atceros, ka paņēmu vienu akordu un Vigners sacīja: "Krešendo taisi uz akordu!" Tas nenozīmēja, ka jāsāk tremolēt. Nē, sēdi un brīnies, kā to izdarīt. Tu paņem vienu akordu, un pēc tam otrs akords jāsasaista kopā ar muzikālo domu. Uzdevumi reizēm bija abstrakti, bet tie bija jāizprot.

Pavadījumi ar ērģelēm nāca mazliet vēlāk – tikai tad, kad sāku tās kārtīgi mācīties. Vigners mani paaicināja uz koncertiem, piemēram, Kuldigas Katrīnas baznīcā, Valmieras toreizējā koncertzālē Sīmaņa baznīcā vai citur. Atceros, kādu reizi, kad korītim bija jubileja un divās dienās notika trīs koncerti. Viens – sestdienas vakarpusē konservatorijas Lielajā zālē: Mocarta Rekvīems ar klavierēm. Orķestri Vigners principa pēc neņēma, jo viņam tobrīd bija konflikts ar Radio vadību. Vigners tika atlaists no galvenā diriģenta pienākumiem, palika tikai par diriģentu un no tās reizes negāja uz mēģinājumiem un algu neņēma. Par to viņš negribēja ne dzirdēt. Vēlāk ar operas orķestri mazliet sadarbojās un tad nāca konservatorijas orķestris. Iedomājoties, ka jāspēlē Mocarta Rekvīms ar klavierēm no viena gala līdz otram, pārņēma tirākās šaumas. Svētdien, dienas laikā, koncerts notika Latvijas Universitātes Lielajā aulā. Koncerta pamatā bija *a cappella* programma, man vajadzēja spēlēt tikai dažus pavadījumus. Šo koncertu vēlējās ierakstīt Radio, bet Vigners neļāva ierakstīt savus koncertus. Atnāca Radio redaktore [Ludmila] Lukševica uz koncertu. Vigners diriģē pirmo dziesmu – no dziesmusvētku obligātā repertuāra – Imanta Kalniņa dziesmu "Leņīnam". Diriģents kustina rokas un skatās apkārt. Protams, ierauga, ka visapkārt salikti mikrofoni.

Pēc pirmās dziesmas viņš pagriezās pret zāli un lūdza novākt mikrofonus. Lukševica teica: "Profesor, mēs taču sarunājam." Taču Vigners atbildēja: "Lūdzu novākt mikrofonus." Savā ziņā žēl, ka koncerts netika ierakstīts, jo dažas lietišas tajā patiešām bija foršas. Vakarā, turpat aulā, bija koncerts ar klavierēm, un tajā skanēja Brāmsa "Vācu rekvīms". Diemžēl nav ierakstu, kuros būtu dzirdams, kā Vigners veido mūziku.

Tādat tālaika spilgtākā personība jums bija Leonīds Vigners?

Laikam jau jā. Mums kontakts bija labs, viņš centās mani pieturēt. Dažas reizes, kad Vignera otra kora "Mūza" pastāvīgā koncertmeistare Ilze Dzērve netika, man nācās viņu aizstāt.

Darbs ar Vigneru – tās nebija divas stundas pie klavierēm, bet vismaz reizi mēnesī trīs dienas. Piektdienas pēcpusdienā – četras stundas no vietas ar mazām pauzītēm. Sestdien – visu dienu no desmitiem rītā līdz sešiem vakarā. Iespējams, ka tajā pašā vakarā pēc mazas pauzes vēl bija arī koncerts. Svētdien turpinājās mēģināšana.

Tikai svētdienas pēcpusdienā cilvēki devās projām. Tas bija intensīvs darbs, kārtīga meistarklase, līdz ar to bija jābūt iekšā procesā līdz ausīm.

Vasarās notika kora nometnes, piemēram, Mazsalacā, Salacgrīvā, vairākkārt Kuldigas mūzikas skolā. Nedēļas nogalēs sekoja koncerti. Katru dienu mēģinājumi, bija arī saviesīgā dzīve – kolektīvs jauks. Tā laika pazīstami diriģenti ņēma līdzdalību šajās nometnēs.

Līdz kuram laikam pastāvēja koris?

Viens faktors bija Vignera vecums. Neatceros, kad notika pēdējie koncerti, domāju, ka koris pastāvēja līdz 80. gadu beigām. Piedalīšanās dziesmusvētkos – tās ir lielas masas, tur vajag tikai parādīties. Intensīvs darbs aci pret aci ir pilnīgi kaut kas cits.

Tobrīd parādījās virkne jaunu komponisti: Vilnis Šmīdbergs, Pēteris Vasks, Selga Mence, Imants Zemzaris, Aivars Kalējs.



Ar Aivaru Kalēju un Pēteri Vasku

Man patika arī ārzemju komponistu mūsdienu mūzika. Reizi gadā man bija solo koncerts ar jaunu programmu. Divas programmas ar latviešu komponistiem, Alfrēds Kalniņš, Jāzeps Vītols, Ādolfs Skulte u. c. Koncerti notika ne tikai Rīgā, bet arī Liepājā, Valmierā, Cēsīs.

Kādās telpās jūs koncertējāt?

Cik atceros, Liepājā spēlēju mūzikas vidusskolas Lielajā zālē, arī Cēsīs – mūzikas skolā, bet, piemēram, Valmierā vairāk uzstājos baznīcās ar koriem, Rīgā – konservatorijā. Bija uzstāšanās arī citviet Rīgā, piemēram Kamerzālē Kaļķu ielā, kur šobrīd atrodas Valsts kora mēģinājumu telpa.

Kā Jūs ieinteresēja jauno komponistu mūzika?

Man patika tādas lietišas spēlēt. Bijām arī personiski pazīstami, un tā tas dabiski aizgāja.

Imants Zemzaris pats bija lielisks pianists, bet šo to no viņa esmu spēlējis. Viņš man speciāli uzrakstīja sonāti, to ierakstīja Radio, bet diemžēl ieraksts ir pazudis. Sonāte trijos dziedājumos. Ļoti īpatnēja mūzika.

Šis ieraksts tiešām ir pazudis?

Jā, sen jau. Rakstīja lentēs. Iespējams, kaut ko netišām uzrakstīja virsū, jo tolaik lentes izmantoja vairākkārt. Varbūt man koncertieraksts saglabājies mājās ne pārāk labā kvalitātē.

Vai bez klavieru solo tika spēlēti arī pavadījumi, kameransambļi?

Jā, protams. Diezgan daudz kameransambļos spēlēju. Kādu brīdi mums bija klaviertrio. Sastāvi dažādi. Sākumā ar Jāni Bulavu un Armandu Nelsonu. Daudz kopā veidojām – gan Ķepiņa Trio, gan Brāmsu, Šūbertu, Bēthovenu un citus stīķišus. Tad sastāvs pamainījās. Kādu brīdi pirmais vijolnieks bija Indulis Sūna, kurš vēlāk aizbrauca uz Kanādu, bet čellists – Viesturs Vecbaštiks. Vienubrīd vijoli spēlēja Reinis Galenieks.

Radiofonā atradu ierakstus ar vijolnieci Rasmu Lielmani. Ar viņu kopā muzicējāt ar klavierēm vai ērģelēm?

Ar ērģelēm. Ir spēlēts arī kopā koncertos.

Koncerti vēl turpinājās laikā, kad jau otrreiz biju iestājies konservatorijā, tad jau ērģeļu klasē. Tad gan pamazām klavieres aizgāja otrajā plānā. Vairāk iniciatīvas, iespējams, nāca tieši no koriem, tāpēc pievērsos ērģelēm. Piemēram, Radio koris bieži dziedāja telpās, kur ir ērģeles, līdz ar to radās vajadzība ko pavadīt uz ērģelēm. Nebija tāda noteikta mērķa – lai spēlētu Bahu, pārsviežos uz ērģelēm, nē.

Varbūt zināmā mērā tas bija saistīts ar jaundarbiem ērģelēm. Tie gan nāca vēlāk, kad jau biju sācis mācīties ērģeļspēli. Arī sadarbība ar Romualdu Jermaku, ārkārtīgi lielo ērģeļu fanu, droši vien mani iespaidoja. Viņam bija nopietna interese par ērģelēm. Sevišķi spilgti tas izpaudās darbā pie skaņuplašu sērijas "Latvijas vēsturiskās ērģeles", ko uzsāka Jermaks. Palīgi sākumā bija Doma ērģelmeistari, viņi saveda ērģeles kārtībā. Tas prasīja naudu. Naudas nebija, un tad atlika mums, interesentiem, biežāk pieslēgties. Tādā ziņā es biju klāt pie ērģelēm. Biju asistents Aivaram Kalējam, pašu pirmo reizi asistēju Rīgas Domā Kalēja valsts eksāmena programmā.

Lielāka interese par ērģelēm sākās tad, kad kopā ar Kalēju sākām apbraukāt Latviju ar motociklu. Pierakstījām ērģeļu dispozicijas, izpētījām, paspēlējām. Savācām visai aptuvenu to informāciju, jo sākumā jau nebija zināms nekas. Ilmas Grauzdiņas grāmata nāca vēlāk. Tas jau bija kā rezumējums. Jermaks arī to pašu bija darījis, vairāk individuāli pa Latgali. Viņam bija kladītes ar daudziem pierakstiem.

Caur skaņuplašu ierakstiem mēs ar Jermaku jau vairāk sadarbojāmies. Tad jau es konkrētāk novērtēju instrumentus. Skaņuplates sērijā "Latvijas vēsturiskās ērģeles" rakstīja vairāki ērģelnieki. Piepalīdzēju, pieskaņoju, ko vajadzēja. Vienā braucienā pat vairākas ērģeles nācās pieskaņot.

Ērģeļu pieskaņošanu kāds ierādīja?

Varbūt. Pašas pirmās reizes biju kopā ar Gunāru Dālmani. Viena reize kopā bijām Rucavā. Gunārs bija atbraucis kā vienīgais no Doma meistariem, arī mēs ar Jermaku tur bijām. Savukārt Aivars Kalējs spēlēja.

Vairākas dienas dzīvojām uz vietas, kamēr savedām ērģeles kārtībā. Man pašam bija liela interese par to. Biju gan pārskatījis, gan pārфотографējis visas pieejamās grāmatas, ko varēja Rīgas bibliotēkās dabūt.

Jermaka lielais pasākums ar platēm ir fantastisks, ja tā padomā. Viss notika bez naudas, netika maksāts ne ērgelniekam, ne meistariem. Ierakstu aparāturu dabūjām caur radio un caur Vissavienības skaņuplašu firmu "Melodija", kas šīs plates izlaida. Ierakstu autobusu viņi deva, pārējais viss uz brīvprātības principiem. Mūsdienās diez vai kāds dabūtu ko tādu gatavu. Par to jau vien atsevišķu grāmatu varētu sarakstīt.

Ja raugāties no šodienas skatpunkta, kā ērģeļu meistari tolaik strādāja, jāatzīst, ka tas nebija labākais veids, jo, pirmkārt, nebija zināšanu, otrkārt, nebija materiālu. Piemēram, nebija nekādu iespēju dabūt remontiem nepieciešamās ādiņas. Atceros, kaut kad ar Kalēju remontētām ērģeles, viņš man dažreiz pievienojās kā palīgs – tehniski gan ne tik daudz ko saprata, bet palīgu vajadzēja. Neretas ērģelēm dabūjām kažokādas gabalu, un pirmais darbs bija dabūt spalvu nost, lai tiktu pie gludas ādas, ar ko salabot plēšas. It kā elementāra lieta, bet tas notika gaužām diletantiski. Tā nedrīkst strādāt pie ērģelēm, bet es ceru, ka neko neatgriezies nēesam sabojājuši. Toreiz bija tāda izpratne, kāda bija.

No otras puses, ja mēs toreiz tās plēšas nebūtu salabojuši, pēc gada tās būtu izmesas ārā. Daudziem ļaudīm domāšana šajā ziņā bija gaužām primitīva: spēlējamās jau nav, ko tad tāds krāms te stāv. Tā tas notika ne vienā vien baznīcā. Vistrakāk bija gadījumos, kad baznīcu aizslēdza ciet, draudzes vairs nebija, atbildīgo nebija. Pirmos mēnešus durvis vēl turējās ciet, tad pēc laika tās atlauza, un drīz vairs iekšā nekā nepalika.

Viens no tādiem krimināliem gadījumiem bija Puzes ērģeles. Tur bija pavisam mazs viena manuāla instruments, bez pedāļa, bet ļoti dzidrs, labskanīgs. Es to biju redzējis jau agrāk, kad ar Kalēju kopā apbraukājām Kurzemi. Atceros, ka ar Jermaku braucām uz ciema padomi, lai pateiktu, ka jums te tādas ērģeles, tās vajadzētu sargāt un taupīt. Gan jau zinādami, ka tajos laikos ciema padomē par tādām lietām runāt nevarēja, mēs tomēr to mēģinājām darīt. Draudze beidza pastāvēt. Sākumā baznīca bija aizslēgta. Bet tad zvanīja Aivars Kalējs un sacīja, ka steidzami jābrauc uz Puzi, jo baznīca ir uzlauzta un nav zināms, kas notiek ar ērģelēm. Aizbraucām un redzējām, ka mazās stabules izmētātas pa grīdu, lielās stabules sabradātas, taču kaut kas bija vēl ērģelēs iekšā. Piebraucām ar savu mašīnu, pārpalikušās stabules sakrāvām mašīnā un atvedām uz Rīgu. Vēlāk viena daļa šo stabuļu nonāca Saulkrastu vecajās ērģelēs, jo arī šim instrumentam trūka stabuļu. Šīs ērģeles tika spēlētas, un tādā veidā stabu-



Ar Pēteri Sīpolnieku un Ati Stepīnu Liepājas Sv. Trīsvienības baznīcā

les no Puzes ērģelēm tika paglābtas. Tagad pārpalikumu ērģelmeistars Jānis Kalniņš ir salicis Puzē atpakaļ. Ja mēs nebūtu likušie ne zinis, tur tagad būtu tukša vieta. Tolaik nevarēja aiziet uz ciema padomi un teikt: "Pielieciet sargu un sargājiet ērģeles!"

Man ir melnbaltas fotogrāfijas kā pierādījums, kā tolaik tur izskatījās. Sākumā pat Jānis Kalniņš neticēja, bija stipri aizvainots. Dažas ērģeles šādi ir aizceļojušas caur citām rokām uz Baltkrieviju, Ukrainu. Ir bijuši gadījumi, ko redzējuši vietējie, kad lietuvieši nakts melnumā piebraukuši ar smago mašīnu, uzlauzuši baznīcu un visu aizveduši. Nākošajā rītā nekas pāri nav palicis, piemēram, Annas baznīcā Piņķos. Mūsdienās to ir grūti iztēloties – tagad, kad par katru kultūras pieminekli turamies.

Šie jautājumi par ērģelēm tika pacelti caur platēm mūzikas raidījumiem televīzijā. Tie bija speciāli safilmēti raidījumi par Kurzemes ērģelēm. Tos veidoja Ilma Grauzdiņa un televīzijas redaktore Inese Žune (Unas Cintiņas un Induļa Cintiņa mamma, ērgelnieka Oļģerta Cintiņa dzīvesbiedre). Arī mēs tajā grupiņā piedalījāmies.

Kad radās doma par nopietnu pievēršanos ērģeļspēlei, aizgāju pie Imanta Kokara – tad viņš jau bija rektors. Kokars ļoti atbalstīja mani un teica: "Jā, darām!"

Aizgāju pie Larisas Bulavas uz konsultāciju, viņa tobrīd bija vienīgā pedagoge Ērģeļklasē. Pēc tam nospēlēju eksāmenu. Tad uz ērģeļu klasi strādāt atnāca Pēteris Sīpolnieks, jo audzēkņu skaits palielinājās. Es biju pirmais Sīpolnieka skolnieks (studēju pie viņa no 1979. līdz 1983. gadam), bez manis speciālajā ērģeļklasē tolaik mācījās arī Marta Čirkše-Ozoliņa, Atis Stepīns, Vita Kalnciema. Sīpolnieks mani jau bija ievērojis no ierakstu laikiem, bijām sastapušie gan Talsu, gan Liepājas baznīcās. Pēteris Sīpolnieks piedalījās ierakstos, ko veidoja televīzija. Savukārt es

muzicēju kopā ar Jāni Sproģi, bet tas bija cits ieraksts. Daži komponisti bija vilušie, ka pametu klavieres, kā savulaik to izdarīju ar vijoli. Piemēram, Pauls Dambis mani novērtēja vairāk kā pianistu. Tajā laikā sāka parādīties Vaska, Zemzara, vēlāk Einfeldes ērģeļkompozīcijas.

Spilgtākās atmiņas par Pēteri Sīpolnieku?

Tolaik nedomāja nopietni par metodiku un inovācijām. Vārdos grūti raksturot viņa metodes. Arī par citiem skolotājiem man ir grūti to izstāstīt. Par Vīgneru vienkārši varu cilvēcīgi atcerēties piedzīvoto, bet to, kas katram pedagogam no citiem būtu atšķirīgs metožu ziņā, grūti teikt.

Darbam Sīpolnieks piegāja lietišķi un profesionāli. Man ar viņu bija labs kontakts. Sīpolnieks bija iejūtīgs un smalks cilvēks. Bija jāsaprot, ka ērģeļspēle viņam bija galvenais dzīvē – dzīvesveids. Nodarbības notika pamatīgi, gatavu receptu nebija. Viņam, tāpat kā Vanadziņam, piemita uzskats, ka, kamēr viss vēl nav gatavs, jāspēlē lēnos tempos. Stundās tika daudz runāts un strādāts pie artikulācijas. Sīpolnieks nebija ne par mata tiesu sliktāks par Vanadziņu. Intereses mums bija kopīgas, tādēļ bija vieglāk saprasties.

Runājot par Sīpolnieku, nevar nepieņemt viņa kundzi Viju Vismani, kura pastāvīgi piedalījās koncertos un eksāmenos, izteica savas domas un vēlējumus pirms eksāmeniem. Vija Vismane muzikālā ziņā pat bija spilgtāka par Pēteri Sīpolnieku, kurš pirmām kārtām bija darba rūķis. No viņa varēja pamācīties, to, kā viss ir rūpīgi sareģistrēts, pārdomāts, filigrāni izdarīts.

Reģistrēšanas skola no viņa aizgūta?

Tā varētu būt, kaut gan praktiski visas reģistrācijas veidoju pats gan konservatorijā, gan universitātē. Pie reģistrācijām vairāk piekasījās Vija Vismane. Viņa, starp citu, palīdzēja veidot reģistrācijas Pēterim Sīpolniekam.

Studiju laikā visi pret mani bija labi noskaņoti, arī rektors Imants Kokars un prorektors Dzintars Kļaviņš. Tolaik ērģelniekiem nebija speciālas programmas. Bija pavadījums, ansamblis. Liturģiskā spēle nebija iedomājama. Pārējā programma salīdzinoši brīva, jo visu biju beidzis jau pirmajā reizē, kad studēju Klaviernodaļā. Kad beidzu Ērģelklasi, zinātniskajā komunismā man tika ielikta atzīme "pieci", bet neatceiros, ka būtu šādu priekšmetu vēlreiz licis.

Pats Dzintars Kļaviņš vēlējās man pasniegt skaņdarbu analīzi, līdzīgi kā Mesiāns to darīja Parīzes konservatorijā. Atceros, ka šajās stundās skatījām repertuāru, kas tobrīd tika spēlēts, piemēram, ērģelšonāti lika spēlēt pa balsīm uz klavierēm, pētit balsvedību un to, kā veidojas polifonija. Kļaviņš arī gribēja, lai mācos pie Jāņa Ivanova instrumentāciju, bet šī ideja ātri vien izplēnēja. Pieņemu, ka Ivanovs labprāt būtu to darījis, jo biju nospēlējis viņa 24 skicējumus klavierēm, ko viņš pats koncertā dzirdēja un atzinīgi novērtēja. Ļoti žēl, ka šī iecere par instrumentāciju neīstenojās. Tā būtu bijusi iespēja aprunāties ar lielu personību.

Pārlikums, ko vēlāk rakstijāt, veicāt patstāvīgi, bez citu palīdzības un ieteikumiem?

Sipolnieks mani rosināja uz šādu ideju. Arī viņu pašu interesēja viņa paaudzes komponisti, piemēram, Mārgers Zariņš, Jānis Ivanovs. **Jāzepa Vītola "Viļņu dziesma" atzīta par vienu no veiksmīgākajiem jūsu pārlikumiem.**

Tas notika daudz vēlāk, bet ideja dzima agri. Pirmie darbi, ko pārliku, bija Jāņa Ivanova daži mazi skaņdarbiņi, vēlāk pārliku Alfrēda Kalniņa himnu "Manai dzimtenei". Tikai pēc tam nāca "Viļņu dziesma". To agrāk biju spēlējis uz klavierēm. Man sen tā doma nelika mieru – jutu, ka "Viļņu dziesma" būtu ideāls skaņdarbs ērģelēm.

Mani pārlikšanas principi ir šādi: cenšos respektēt katru notiņu, ko komponists rakstījis klavierēm, vai katru noti, kas orķestri paredzēta. Tādā veidā sākotnēji mēģinu visu burtiski pārlikt ērģeļu trijās sistēmās. Taču ne vienmēr visu var pārlikt – no kaut kā ir jāatsakās, dažviet kas jāpieliek klāt. Klavieru labais pedālis ērģelēm izpaliek, līdz ar to nav iespējami harmoniskie uzslāņojumi, akordu pludināšana – ērģelēm tas dažkārt jādara, kādu noti pagarinot, uzslāņojot, tādējādi panākot šo efektu. Varbūt pārlietu piekasīgi, bet cenšos tekstūlu ļoti precīzi pārlikt. Citi pārlicēji iziet no mūzikas, dažkārt visas notis burtiski neievērojot. Nezinu, kurš pārlikšanas veids grūtāks, kurš veiksmīgāks.

Tas nav viegls darbs. Man nāk prātā Žans Gijū, kurš pārlika Prokofjeva Tokātu ērģelēm. Tas ir augstākās pilotāžas darbs. Jāņem vērā, ka Gijū ir fantastisks ērģelniece, kurš arī komponē, līdz ar to ekselenti pārvalda šīs lietas. Faktūrā neizbēgami dažas lietas

ir pamainītas. Galvenā atziņa, ka veikt pārlikumus ir ārkārtīgi interesants darbs, bet receptes, kā pareizi to darīt, man nav.

Domāju, ka pārlikšanas idejas man radās laikā, kad strādāju ar korim. Leonida Vignera laikā "uztaisīju" Hindemita četrdaļīgu skaņdarbu. Tiesa, neesmu to pabeidzis līdz galam. Oriģinālā šis skaņdarbs rakstīts korim un pūtējiem. Skaņdarba tēma ir par Pastaro dienu. Klavierizvilkums man bija, bet tad nācās šo skaņdarbu pārlikt ērģelēm. Amatierieraksts ir saglabājies, kad spēlēju šo skaņdarbu Kuldīgas Sv. Katrīnas baznīcā. Tajā pašā laikā pārliku Lūcijas Garūtas kantāti "Viņš lido", kas veltīta Jurijam Gagarinam, Jāzepa Vītola "Beverīnas dziedoni" un Pētera Barisona "Brīnumzemi".

Ko darijāt pēc Ērģelklases pabeigšanas?

1984. gadā pēc restaurācijas atvēra Rīgas Domu. Atklāšanas koncertā un tālākajos koncertos Sipolniekam bija atvēlēta redzama vieta. Mārgers Zariņš speciāli šim gadījumam uzrakstīja Divertismentu, Romualds Jermaks – Koncertu diviem ērģelniekiem ar kamerorķestri. Šajā koncertā spēlēja arī Oļģerts Cintiņš un Jevgeņija Ļisicina. Tā kā īsu brīdi pirms Rīgas Doma atklāšanas Sipolnieks bija aizgājis mūžībā, Jermaka ērģelkoncertu kopā ar Cintiņu spēlēju es. Mana vieta bija pie mazā spēles galda. Tie bija trīs koncerti cits pēc cita.

Mārgera Zariņa Divertismenta pirmatskaņojums līdz ar to nāca vēlāk. Pēc atklāšanas pagāja brītiņš, kad man zvanīja Silvija Zaķe, tolaik viņa strādāja Filharmonijā pie programmām. Tā man tika piešķirts pirmais solokonzerts. Reti kad esmu bijis tik apstulbis, kā toreiz. Nācās piekrist. Atceros, ka spēlēju Johana Sebastiāna Baha Prelūdiju un fūgu dominorā.

Pēc kāda laika man atkal piedāvāja koncertu Rīgas Domā. Pēc pāris mēnešiem Filharmonija bija gatava mani pieņemt darbā par štata ērģelnieku. Tas nozīmēja, ka jāpamet Radio koris un konservatorija. Sākumā vēl mēģināju ko savienot. Latvijas Valsts filharmonija tolaik bija liela iestāde, kas atradās Antonijas ielā. Visas programmas bija jāiet saskaņot tur. Līvu laukumā atradās speciālās klases, klavieru noliktavas, tērpu bāzes, fotogrāfa kabinets, kurā veidoja fotogrāfijas Filharmonijai, savukārt Kaļķu ielā bija Kamerzāle, mēģinājumu telpas, klavieru bāze (darbnīca un noma),

bibliotēka un visāda cita veida saimniecība. Vēlāk visa direkcija pārcēlās uz Kaļķu ielu. Sākumā direktore bija Esfira Rapiņa. Drīz pēc viņas nāca Alfrēds Cinovskis, viņš bija galvenais organizētājs, plānotājs. Tad Viesturs Vitolīns.

Pamatdarbs man bija Filharmonija. Tur eksistēja vairākas štata vienības: Valsts koris, Filharmonijas kamerorķestris, stīgu trio, dejojāji, estrādes ansambļi un vesela grupa solistu, kuri nebija operas solisti, piemēram, Leonarda Daine, Luīza Andruševiča, Maija Krigena, vijolnieks Indulis Sūna un citi. Katram solistam bija jāizpilda mēneša norma. Mazliet vairāk par trim solokonzertiem, tad alga bija garantēta. Pārējā laikā varēju darīt to, ko vēlējos. Nosacījumos nebija rakstīts, ka jāspēlē trīs dažādi koncerti, līdz ar to Rīgas Domā programmas dažkārt atkārtojās, bet tas vairāk bija saistīts ar ļoti intensīvo koncertu grafiku, jo vienkārši nepietika laika ērģelnieku mēģinājumiem. Uzstāšanās ar kādu atsevišķu skaņdarbu vai vienu pavadījumu bija viena norma. Par solokonzertu maksāja trīs normas. Ja bija braucieni, vieskoncerti, tie gāja caur Maskavas koncertorganizāciju "Goskoncert". Tur jau bija piemaksas un varēja labi nopelnīt. Varēja saņemt piemaksas par meistarību redzamākajiem izpildītājiem. Likmes ko piešķīra Kultūras ministrija, bija dažādas. Pēc augstskolas beigšanas bija mazākā likme, kad par koncertu maksāja 7–8 rubļus, ja solokonzerts, tad 20 rubļus, līdz ar to mēnesī ap 100. Vēlāk likmes pacēlās, tās oficiāli piešķīra komisija. Ja salīdzina ar Rietumu likmēm, tas tomēr bija gaužām skumīgi.

Viestura Vitolīna laikā man kā ērģelniekam piešķīra visaugstāko kategoriju. Diemžēl sākās lielais sajukums, Filharmonija mainījās, tika slēgti līgumi par konkrētiem koncertiem. Filharmonijas labi iedibinātā kārtība beidza pastāvēt. Tā arī nesaņēmu nevienu honorāru ar jauno likmi.

Filharmonijā darbojos no 1984. līdz 1998. gadam, kad koncertu rīkošanu pārņēma Latvijas Koncertdirekcija un vēlāk "Latvijas Koncerti" (kopš 2005. gada koncertus Rīgas Domā rīko Rīgas Doma koncertorganizācija – aut. piez.).

1986. gadā līdztekus solista-ērģelnieka pienākumiem sāku strādāt par Latvijas Valsts konservatorijas Ērģelklases pedagogu.



Ar studentēm 70. dzimšanas dienas koncertā Rīgas Domā



Ar dzīvesbiedri Edīti Alpi

Filharmonija bija stabila vieta. Tur mēs tikām novērtēti. Mēģinājumi bija minimāli, apmēram trīs pirms koncerta. Vasarās Rīgas Doma baznīcā pat bija seši koncerti nedēļā. Divas trīs reizes varēja atkārtoties programma nedēļas laikā. Galvenais mīnuss: nevarēja spēlēt un mēģināt, kad vien gribējās.

Man bija gods spēlēt Rīgas Domā tad, kad Rīgā bija atbraucis Mihails Gorbačovs. Speciāli tika sagatavota programma. Spēlēja Jermaka "Pūt, vējiņi", pavadīju Aleksandru Poļakovu. Atceros, ka bija apsardze, pirms koncerta blakus pie spēles galda nostājās Filharmonijas direktors, otrā pusē Viesturs Vītolīšs. Tagad domāju, kas būtu noticis, ja tolaik būtu nospēlējis ne to, kas paredzēts.

Kas tolaik asistēja?

Liekas, tā bija Lilita Ozola. Asistenti bija vairāki, bieži vien ērģelnieki asistēja cits citam, arī pieredzējušākie jaunie ērģelnieki un studenti, piemēram, Līgita Sneibe, Lilita Ozola. Ilze Kroje ļoti īsu laiku asistēja Rīgas Domā, toties Aivars Kalējs asistējis daudz. Arnolds Dimants sāka asistēt vēlāk. Pašos pirmajos koncertierakstos man asistēja Kalējs. Ar Kalēju bija interesanti, jo viņš cēla gaismā komponistus, kas šeit nebija zināmi vai bija mazpazīstami, piemēram, Marselu Dīprē, Paulu Hindemitu, Olivjē Mesiānu. Pagāja diezgan ilgs laiks, iekams Aivars Kalējs varēja spēlēt pēc Doma ērģeļu atklāšanas koncerta. Domāju, ka viņam tika uzlikts neizskaidrojams veto, neskatoties uz to, ka viņa mamma tajā laikā bija kultūras ministra Vladimira Kaupuža sekretāre.

Pastāstiet par pirmajiem ārzemju braucieniem.

Pirmie braucieni notika ar korišiem. Pats pirmais agrā jaunībā – ar Pionieru pils bērnu kora "Rīga" vecāko grupu, kurai biju koncertmeistars (tā bija iespēja izstaigāt Rīgas pili krustu šķērsu, jo mēģinājumi notika pili). Vēl pēc daudziem gadiem, kad satiku Latvijas Universitātes profesori Ilzi Rūmniece, viņa sacīja: "Atceros, ka jūs mūsu korītim spēlējāt pavadījumus." Jautāju: "Kāds jums toreiz bija uzvārds?" Viņa atbildēja, ka esot bijusi Ilze Vēze. Tādu atceros, kopā braucām uz Bulgāriju.

Ar pašdarbības kori bijām Rumānijā. Ar Radio kori bija divi braucieni uz Poliju un Vāciju. Tad kādu brīdi nekas nenotika. Sāku strādāt par ērģelnieku. Pirmais ērģelnieku brauciens nenotika, bet ne manas vainas dēļ. Bija jābrauc Olgertam Cintiņam, bet, būdams Parīzē, viņš bija "nepareizi uzvedies", līdz ar to mūsu drošības iestādes viņu nepalaida. Man pēkšņi nācās ielēkt viņa vietā. Pirms brauciena programmu vajadzēja nospēlēt Rīgas Domā ar Valsts kori un Imantu Cepīti, bija arī kāds soloskaņdarbs. Aizbraucām uz Maskavu, koris saņēma vīzu un nākamajā dienā aizbrauca uz Vācijas Federatīvo Republiku. Man bija jāpaliek Maskavā un nākamā dienā jāiet uz Kultūras ministriju. Izrādās, vācieši neiedeva vīzu, jo domāja, ka esmu spiegs, ja reiz mani grib aizsūtīt Cintiņa vietā.

Nākošais ārzemju brauciens bija uz Somiju kopā ar Solveigu Raju un Valdi Zariņu. Kopā sniedzām vismaz astoņus koncertus. Bija arī brauciens uz Rietumbeļini ar kori *Ave Sol*. Tur spēlēja gan solokonzertus, gan kopā ar kori. Atceros, ka dzīvojam lielā viesnīcā, tādā kā lielā dzīvoklī kopā ar Liepājas "Līviem". Ar Virgām, Grodumu. Tolaik Berlīnes mūris vēl nebija nojaukts.

Kā ar tālākiem braucieniem?

Pirmais tālais brauciens bija zīmīgs. Tā tiešais iemesls un mērķis bija ASV–Jūrmalas konference. Vienu gadu tā notika Padomju Savienībā – divas reizes Jūrmalā, citus gadus citur. Pirmkārt, viens ASV senators šeit pateica, ka ir notikusi okupācija, publika bija izmeklēta, konference notika Dzintaru koncertzālē. Bija atbraukusi vesela grupa ar Amerikas latviešiem. Šajā pašā Amerikas konferences laikā delegācijai notika koncerts Rīgas Domā, kur man vajadzēja spēlēt kopā ar Amerikas vijolnieku. Atceros, spēlējām Čaikovska kompozīcijas.

Nākošajā rudenī notika atbildes konference Čatokvā – senā indiāņu ciematīnā netālu no Kanādas robežas. Čatokvā bija valējs amfiteātris, kur atradās četru manuālu ērģeļu, daļēji zem jumta. Atceros, ka spēlēja solokonzertu, man arī vajadzēja spēlēt atklāšanā PSRS himnu. Vienu brīdi prātā ienāca doma – kas būtu, ja pēc PSRS himnas es nospēlētu Latvijas Republikas himnu... Droši vien būtu iegājis vēsturē.

Viens koncerts notika kopā ar Valdi Zariņu, pēc tam arī ar Jāni Sproģi. Bija vēl citi koncerti Vašingtonā. Uz turieni bija noorganizēta speciāla lidmašīna no Maskavas. Vesela virkne politiķu devās kopā ar māksliniekiem, kuru vidū bija Uldis Stabulnieks, Aija Kukule, Jānis Sproģis, Valdis Zariņš, džeisti un es. Notika ekskursijas, bet interesantākais – tur bija iespēja satikties ar trimdas latviešiem. Pēc koncerta mani uzreiz nointervēja Vita Tērauda. Viņa pārstāvēja radio "Amerikas balss".

Tālākie Amerikas braucieni sekoja ar zēnu kori, bija arī vairāki pasākumi, uz

kuriem aicināja Amerikas Latviešu ērģelnieku gilde, – "Latviešu ērģeļu dienas", kas notika Bostonā un Ņujorkā. Kādu no braucieniem noorganizēja vietējais solists – tenors Pēteris Lielzuika. Tajos piedalījāmies kopā ar Solveigu Raju. Pusotra mēneša laikā notika apmēram 30 koncertu, galvenokārt tikai latviešu publikai, latviešu draudzēm dažādās irētās baznīcās. Tas bija jau 90. gados. Gadījās arī koncerti, kur amerikāņi aicināja mani spēlēt katedrālēs, piemēram, Klīvlendas katedrālē.

Kopumā Amerikā esmu bijis astoņas reizes. Vienmēr viss bija savienots: ja latvieši aicināja, tad notika arī daži koncerti amerikāņu baznīcās amerikāņu publikai.

Uz Austrāliju braucām kopā ar Jāni Sproģi. Šo braucienu arī organizēja latvieši. Baznīcas irētas, ērģeļu pieklājīgas, tiesa, latviešu baznīcās dažkārt nācās spēlēt uz elektroniskām ērģelēm.

Vai tie ir nozīmīgākie ārzemju koncerti?

Interesanti koncerti notikuši arī Somijā un Zviedrijā. Somijā sanācis daudz būt, spēlēt gan Helsinku Domā, gan Turku Domā, Helsinku Jāņa baznīcā, tāpat neparastajā Tempļa baznīcā, kas iecirsta klintī, Kopio Domā, kā arī vairākviet ārpus Helsinkiem. Esmu gan spēlējis solokonzertus, gan uzstājies kopā ar citiem māksliniekiem, piemēram, Aleksandru Antoņenko. Atceros, kādā koncertā viena daļa notika ar klavierēm, otra daļa ar ērģelēm, jo baznīcā bija labas *Steinway* klavīeres.

Kopumā visvairāk koncertu notikuši Padomju Savienības daļā, ieskaitot Kirgizstānu, Kazahstānu, Ukrainu, Sibīriju, Baltkrieviju, Tatarstānu. Svarīgi koncerti vairākas reizes bijuši Sanktpēterburgas filharmonijas Lielajā zālē. Vairākkārt esmu tur viesojies vēl padomju laikos, bet pāris reižu arī pēc tam, pēdējoreiz jau pie jaunajām ērģelēm.

Maskavā dažas reizes esmu spēlējis koncertos Maskavas filharmonijas Čaikovska zālē, tāpat arī Maskavas konservatorijā, Glīnkas muzejā, pēdējos gados trīs reizes programmas spēlētās Maskavas Katoļu katedrālē, kur, pēc vairāku krievu ērģelnieku domām, ir labākā ērģeļzāle visā Krievijā.

No nozīmīgākajām uzstāšanās vietām Vācijā varētu minēt Brēmenes Domu, Berlīnes Domu, Berlīnes *Konzerthaus*.

Kā ar Ķīnas braucieniem?

Ķīnas braucienā piedalījās Latvijas vēstniecība. Bija divi koncerti: viens notika Pekinas koncertzālē tā saucamajā Aizliegtajā pilsētā (vēsturiskais Pekinas centrs), otrs – Kantonas *Xinghai Concert Hall*, arī milzīgi lielā pilsētā. Tur atradās jaunas četru manuālu ērģeļu, bet diezgan sliktā stāvoklī. Acīmredzot nebija cilvēku, kas mācētu tās apkopt. Publikas bija daudz, un ķīniešu interese liela, jo ērģeļu un ērģelmūzika viņiem tolaik bija sveša un neizzināta lieta. ●



Armands Znotiņš

Komponists Alvils Altmanis

Ar Alvila Altmaņa mūziku pirmā būtiskā sastapšanās notika ap 2002. gadu. Nesen bija iznācis Rīgas saksofonu kvarteta un francūža Žana Pjēra Baralioli albums *Le pont Mirabeau* (pēc Gijoma Apolinēra dzejoļa “Mirabo tilts”), kur latviešu komponistu daiļradi pārstāvēja Ilzes Arnes tituldarbs, Vinetas Lices opuss “Spēles” pieciem saksofoņiem un Altmaņa *Ex similis consilio*.

Otra nozīmīga sastapšanās notiek 2010. gada latviešu simfoniskās mūzikas lielkoncertā, kur *Sinfonietta Rīga* un Guntis Kuzma spēlē Andra Dzeniņa jauno koncertu klarnetei un orķestrim “Pilsētas tulkots”, Liepājas Simfoniskais orķestris un Ieva Parša spēlē un dzied Imanta Mežaraupa jaunradīto opusu “Jau ziemiņa kājas aun”, Latvijas Nacionālās operas orķestris atceras par Marģera Zariņa *Concerto grosso* un interpretē Imanta Kalniņa Sestās simfonijas trešo daļu, bet vēl viens pirmatskaņojums saistīts ar Alvila Altmaņa vārdu. Solists Gunārs Upatnieks autoram apliecinājis – jā, komponists patiešām radījis pirmo kontrabasa koncertu latviešu mūzikā, un ar šo pieteikumu uz skatuves tad arī dodas Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris Normunda Vaiča vadībā.

Trešā būtiskā sastapšanās pienāk 2020. gadā, kad Alvils Altmanis svin septiņdesmito jubileju. 20. septembrī Rīgas Latviešu biedrības Zelta zālē notiek autorkoncerts, un tajā piedalās spožāko Latvijas kamer-mūziķu plejāde: klarnetisti Mārtiņš Circenis un Guntis Kuzma, pianisti Mārtiņš Zilberts un Agnese Egliņa, flautiste Dita Krenberga, čelliste Diāna Ozoliņa, obojists Pēteris Endzelis, ansamblis *Altera veritas* ar Andu Eglīti, Ievu Mežgaili, Andi Klučnieku un Artūru Noviku. Ciklā “Trīs iespējamās noskaņas” mecosoprānam, klarnetei un klavierēm teicamā vokālā formā ir Laura Grecka, Mūzikas akadēmijas docētājs Jānis Matulis uz skatuves kāpj ar klavierminiaturu *Amabile*, un programmā arī pirmatskaņojums – svīta “Muzikāli momenti” flautai un klavierēm. *Altera veritas* ansamblim (divas kokles, flauta un akordeons) Altmanis radījis “Serenādi Fransuāzai”, citam kvartetam – flautai, klarnetei, čellam un klavierēm – “Divertismentu”, Johanam Sebastiānam Baham veltīts klarnetes solodarbs *Hommage à Bach*, bet Romualdam Kalsonam – *Sonata quasi stilizzata* (1994. gada pirmatskaņojumā – obojai un klavesīnam, 2020. gada koncertā – ar klavieru līdzdalību).

Šādi piedzīvotā muzikālā pieredze uzreiz ļauj definēt visnotaļ daudzus secinājumus. Pirmkārt, Altmanis labprāt raksta kamer-mūziku, kur viņam tuvas gan klasicismam radniecīgas formas, gan neordinārāki instrumentu salikumi. Otrkārt, komponista skaņdarbu sarakstā bieži minēta klarnete un saksofons, un tas pašsaprotamu iemeslu dēļ – Altmanis pats spēlē klarneti, basklarneti, saksofonu. Treškārt, arī orķestra mūzikā atrasti vēl nebijuši ceļi. Artūrs Grīnups koncertu kontrabasam un orķestrim tā arī neuzrakstīja, un viņa laikabiedri orķestra mūziķu rindās Edmunds Goldšteins, Alfrēds Tiss un Oļegs Barskovs arī nē, Pētera Vaska un Kristapa Pētersona kontrabasa koncerti joprojām tiek gaidīti, un tādejādi Alvils Altmanis ir pirmais. Taisnība, šogad pirmatskaņots Pētersona Koncerts flautai, kontrabasam un orķestrim un Ilonas Breģes Piektais Rīgas koncerts klarnetei, kontrabasam un orķestrim, tomēr koncertus zemākajam stīgu instrumentam ir laipni aicināti radīt arī Jānis Petraškevičs un Maija Einfelde, Mārtiņš Viļums un Santa Ratniece.

INSTRUMENTĀLIE KONCERTI

Alvils Altmanis sarakstījis arī Koncertu basklarnetei un kamer-orķestrim, ko 1999. gadā pirmatskaņojis kopā ar Normunda Šnē vadītajiem “Rīgas kamer-mūziķiem”. Koncerta otro redakciju 2002. gadā spēlējis Uldis Locenieks ar Liepājas Simfonisko orķestri Imanta Rešņa vadībā, un otrs skaņdarbs šādam sastāvam latviešu mūzikā vēl aizvien nav uzrakstīts. Iespējams, lielākās cerības uz Santu Bušu (viņa ir autore 2010. gada partitūrai *Rosmarin* basklarnetei solo), bet varbūt mūs kādreiz pārsteigs Agneta Krilova vai Marina Vidmonte.

Saksofonkoncertu klāsts latviešu mūzikā ir apjomīgāks: Ģederta Ramana 1962. gada koncertam jau 21. gadsimtā sekojis Romualds Jermaks, Andris Dzenītis, Rihards Zaļupe (*4+4 Squared* saksofonu kvartetam un orķestrim), Vilnis Šmīdbergs, Platons Buravickis. Taču arī Altmanis neatpaliek – 2019. gada opuss *Aspectus* rakstīts diviem saksofonu kvartetiem un stīgu orķestrim. Pie diriģenta pulsts toreiz stājās Jānis Staķeckis, un viņš pavisam nesen – 2022. gada 7. aprīlī – diriģēja pirmatskaņojumu arī Altmaņa Saksofonkoncertam ar Oskara Petrauska solo. Cits jau vairākkārt piesaukts solists – Guntis Kuzma – 2005. gadā pirmoreiz spēlējis Altmaņa *Concertino* klarnetei un stīgu orķestrim.

Visbeidzot, arī alta koncertu latviešu mūzikā nemaz nav tik daudz, jo ar tādiem meistariem kā Maija Einfelde, Pēteris Vasks un Tālvāldis Ķeniņš acīmredzot reti kurš grib sacensties. Taču ne velti Altmanis izteicies: “Mani brīvu dara tas, ka nesalīdzinu sevi ar citiem.” Un viņa Koncerts altam un orķestrim *Modus vivendi* uztverams kā vērtība pati par sevi. Alta koncerta pirmo versiju 2002. gadā spēlēja Arigo Štrāls, bet otro redakciju 2005. gadā – Andra Dārziņa. Tātad – instrumentālā koncerta žanrā attiecībā uz Alvilu Altmani jāpiesauc zemi, piesātināti tembri un krāšņs, daudzpusīgs devums.

PAAUDZE UN ATPAZĪSTAMĪBA

Nākamā secinājumu virkne aicina atgriezties pie Altmaņa kamer-mūzikas – ar un bez saksofoniem, un šie skaņdarbi ļauj novērtēt komponista daiļrades atraktīvo raksturu, muzikālās frāzes plastiku, spēju savu radošo domu ietērt emocionāli trāpīgās intonācijās, lakoniskā slīpējumā un tematiskos kontrastos. Tajā ir daudz kā franciska – saksofons radies Francijā, *Altera veritas* ansamblī iekļautais akordeons atbalso franču šansonus, bet Altmaņa Koncerts saksofonam un orķestrim sasauca ar Ilzes Arnes Koncertu saksofonam un kamerorķestrim “Atvadas no Parīzes”, skaņdarbā “Mirabo tilts” klātesošais Apolinērs – ar Fransuāzu Sagānu *Altera veritas* sastāvam rakstītajā opusā.

Taču tādējādi uzreiz rodas arī otrs secinājums – Altmaņa kamer-mūzikā tikpat lielā mērā ir arī daudz kā latviska. Vinetas Līces daiļrade jau raksturota komponistes sarunā ar Ernestu Valtu Circeni (“Mūzikas Saules” 2022. gada pirmais numurs), Ilze Arne, cerams, piedzīvos tādu pašu uzmanību nākamgad gaidāmajā nozīmīgajā jubilejā, bet šeit noteikti jāpiemin vēl trešā Altmaņa paaudzes komponiste ar ievēribas cienīgu veikumu kamer-mūzikā – Selga Mence. Niansēti krāstoņi, prasmīgi organizēta intonatīvā virzība, apcerīgas noskaņas un kolorīti dramatisma uzplaisnījumi – arī šīs muzikālās raksturiezīmes vieno Selgu Menci un Alvilu Altmani, arī šo iemeslu dēļ koncertzālēs gluži labi iespējami Selgas Mences klavieru kvarteta, klavieru trio, saksofonu kvarteta “Mīlestības un naida dziesmas” un opusa “Vasaras smaržas” dialogi ar Altmaņa variācijām pūšaminstrumentu kvintetam, “Triptihu” vijolei un čellam, monologu klarnetei “Vēstules no vientulības” un ciklu “Bērnības atmiņu pieraksti” saksofonu kvartetam.

Visbeidzot, salīdzinājums ar Ilzi Arni, Vinetu Līci un Selgu Menci piemērojams vēl kādā citā aspektā. Viņas palikušas slave-nāku latviešu autoru ēnā, un arī Alvila Altmaņa mūzika noteikti varētu skanēt biežāk. Jautājumā par atpazīstamību un atskaņotāju ieinteresētību gan der palūkoties arī no otra skatpunkta – atmiņā spilgti palicis 2019. gada janvārī Zirgu ielas koncertzālē notikušā Maijas Einfeldes jubilejas koncerta kontekstā atkal paustais, ka Einfeldes mūzika līdz pat 90. gadiem bijusi nespēlēta, nenovērtēta, nepamanīta, kas veidoja nepārprotamu pretstatu tajā pašā jubilejas vakarā piesaukto interpretu vārdiem komponistes partitūru pirmatskaņojumos 80. gados un vēl senākā pagātnē. Un tur nu bija gan Arvids Klišāns un Andrejs Senakols, gan Jānis Bulavs, Larisa Bulava, Luīza Andruševiča un Ilga Tīkuse, tātad šie vokālās un instrumentālās mākslas meistari tomēr saprata, pamanīja, novērtēja.



Gunta Kuzmas un Agneses Egļinas CD atvēršanas svētkos 2022. gada 15. jūnijā “Tu jau zini kur”

Arī Alvila Altmaņa skaņdarbu lasījumos piedalījusies, kā jau minēju, spoža kamer-mūziķu plejāde, kur līdzās komponista septiņdesmitās jubilejas koncerta interpretiem vēlreiz jāatkārto Arvida Klišāna vārds, turpat atgādinot par Vilni Pelnēnu, Aldi Liepiņu, Venti Zilbertu, Sigurdu Circeni, Jāni Porieti, protams, arī par saksofonistiem Arti Šimani, Aināru Šablovski, Gintu Pabērzu, Ilzi Lejiņu. Diriģentu vidū vēl jānosauca Andris Veismanis, Andris Vecumnieks, Aigars Meri, Raitis Ašmanis.

Taču jāpiekrīt, ka tas isti neatrisina problēmu ar veiksmīgu un pašu interpretu labi uzņemtu darbu iegulšanos arhīvu plauktos pēc pirmā un nereti arī vienīgā atskaņojuma. Un iepazīšanās ar Alvila Altmaņa daiļradi gan simfoniskās mūzikas lieldarbu, gan kamer-mūzikas opusu jomā vēlreiz un vēlreiz raisa atziņu, ka šo partitūru nu gan derētu atskaņot atkal, ka šeit nenāktu par sliktu iesaistīt arī ārzemju interpretus. Katrā ziņā Alvila Altmaņa balss ir pietiekami skanīga un pietiekami interesanta, lai tā nepazustu komponista laikabiedru un zināmā mērā arī gara radnieku Pētera Vaska, Pētera Plakida, Mārtiņa Brauna, Jura Karlsona un Imanta Zemzara kopīgi veidotajā korī.

TAPŠANA

Pirms detalizētākas pievēršanās Altmaņa vērtīgākajiem vai arī neparastākajiem, savdabīgākajiem, diskutablākajiem darbiem nepieciešami pāris biogrāfiski pieturas punkti. Un tie arī izskaidro, kādēļ komponista skaņdarbu saraksts sākas tikai ar 90. gadiem, lai gan jau pirms tam gūta bagāta muzikālā pieredze.

Alvils Altmanis dzimis 1950. gada 1. jūlijā Sidrabenes pagastā. Tuvākā pilsēta ar mūzikas vidusskolu – Jelgava, un tur arī Altmanis pabeidza klarnetes klasi. Seko darbs Dobeles Mūzikas skolā, Orķestrī “Rīga”, Latvijas Radio bigbendā, dalība džeza un populārās mūzikas konkursos un festivālos. 1981. gada “Liepājas dzintārā” Altmanis saņēma balvu kā labākais instrumentālists, klarnetes un basklarnetes spēle regulāri iemūžināta ierakstos Latvijas Radio studijā. Turpat jāpiebilst, ka par klarnetistu kļuvis arī tagad Igaunijas Nacionālajā operā strādājošais komponista dēls Edmunds Altmanis.

Ap 35 gadu vecumu Alvils Altmanis atzīst, ka ar līdzšinējo izglītību atskaņotājmākslā tomēr nepietiek, tādēļ 1990. gadā viņš absolvē Mūzikas akadēmijas klarnetes klasi, kur studēja pie Eduarda Medņa un Ģirta Pāžes. Līdztekus Altmanis sācis darbu Latvijas Nacionālajā simfoniskajā orķestrī un strādājis arī Jūrmalas

Mūzikas vidusskolā, vēlāk Jelgavā, Rīgā un, visbeidzot, Ulbrokas Mūzikas un mākslas skolā. Uztāties ne tikai kā orķestra mākslinieks, bet arī kā solists.

Ap 40 gadu vecumu Altmanis atzīst, ka tomēr noderētu izglītība arī kompozīcijā. Viņš to iegūst Mūzikas akadēmijā Romualda Kalsona klasē (augstskola otrreiz absolvēta 1995. gadā). 2019. gada intervijā uz Sandras Ņedzeckas jautājumu: “Vai ir vēl kāds komponists blakus Ešenvaldam, par ko jums ir bijis liels prieks – par viņa panākumiem, izaugsmi?” Kalsons atbild: “Nu, protams! Kristaps Pētersons ir ļoti veiksmīgs, Santa Ratniece, Alvis Altmanis, kurš iestājās jau tādā diezgan labā vecumā, bet arī ļoti labi mācījās.”

Tolaik Altmaņa veikumu novērtē ne tikai Latvijā – jau pieminētās 1992. gada Variācijas pūšaminstrumentu kvintetam tiek godalgotas ar I vietu kompozīciju konkursā Nīderlandes pilsētā Enschedē, un šis opuss patiešām uzskatāms par īpaši izdevušos.

Jāteic, ka zināma līdzība ar skolotāja mūziku Alvilu Altmaņa daiļradē tiešām saklausāma – iepriekšminēto variāciju cikls ir klorīts piemērs tēlu un raksturu sprieguma, temporitma aktivitātes, dažādu skaņuraksta vēstījuma slāņu pārklāšanās, daudznozīmīgas humora izjūtas klātbūtnei. Arī citkārt Altmaņa kameramūzikā un orķestra mūzikā ir regulāri klātesoša māksliniecisko ideju, nostādņu, intonāciju vitalitāte, ekspresija un negaidītu pavērsienu izgaismošanās. Protams, līdz zināmai robežai – groteska, satīra un sarkasms Altmaņa daiļradei pamatā tomēr nav raksturīgi, un arī dzīves banalitātes, absurda un vienmuļības apjauksma caur uzsvērtā dramatisma prizmu paliek Romualda Kalsona ziņā. Arī attiecībā uz gados jaunākajiem Kalsona studentiem Altmaņa daiļradē ir gan līdzības, gan atšķirības: viņš, bez šaubām, nav avangardists Santas Ratnieces, Kristapa Pēterona un agrīnā Ērika Ešenvalda izpratnē, taču mūzikas kontemplatīvī rakursi, poētiskie vaibsti un rūpīgi izplānotie tematiskā materiāla attīstības parametri acīmredzot bijuši būtiski viņiem visiem.

Un vēl kāda kvalitāte, ko atspoguļo daudzkrāsainais skaņuraksts Altmaņa Koncertā saksofonam un orķestrim, opusā *Aspectus* diviem saksofonu kvartetiem un stīgu orķestrim, darbā “Pārvērtības” pūšaminstrumentu kvintetam un sitaminstrumentiem, Koncertā basklarnetei un kamerorķestrim, partitūrā *Toccare* klavierēm, stīgu orķestrim, arfai un sitaminstrumentiem, patiesībā visur, kur nav viendabīgs tembrālais sastāvs vai vienbalsīgs monologs, – Altmanis, tāpat kā Kristaps Pētersons un abu kopīgais skolotājs, ļoti labi zina, ko darīt ar instrumentu tembriem un krāsām, kā izveidot saistošus un dzīvīgus orķestrālos salikumus. Un tas arī šķiet likumsakarīgi, ņemot vērā Altmaņa studijas pie Romualda Kalsona kā vispārāzītā instrumentācijas meistara, ņemot vērā visus šos daudzus gadus, ko Altmanis aizvadījis simfoniskajos orķestros, pūtēju orķestros, bigbendos.

IEŅĀKŠANA

Tā nu latviešu kompozīcijas mākslā 90. gadu sākumā Alvis Altmanis ienāca droši un pārliecinoši. Ne tikai ar instrumentālo mūziku vien – 1994. gadā Antra Bigača dziedājusī vokālo ciklu “Tā klusā nakts” (flautu, čellu un klavieres spēlēja Aiva Zauberga, Leons Veldre un Aldis Liepiņš), bet nedaudz vēlāk pirmoreiz izskanēja Ziemassvētku kantāte “Svētvakars” un opuss “Pārņākšana” mecosoprānam un čellu ansamblim.

Jāatgādina, ka līdzīgi notika ar Georgu Pelēci un Pēteri Butānu – tajā pašā gadu desmitā plašāka publika beidzot uzzināja par Pelēča mūzikas apskaidrotajām konsonansēm, savukārt Butāns pēc ilgstoša darba pūtēju orķestru vadībā un mūzikas skolās pabeidza Pētera Plakida kompozīcijas klasi, kam sekoja pirmie nozīmīgie lieldarbi. Uz 90. gadu sliekšņa sevi piesaka arī Rihards Dubra, kurš tāpat izmēģina spēkus laikmetīgās kompozīcijas tehnikās un tālāk uzreiz pievērsās “jaunās vienkāršības” izteiksmei un sakrālām tēmām.

Tādējādi Altmanis daudzējādā ziņā uzlūkojams kā gara radienieks vairākiem līdzgaitniekiem, domubiedriem, kolēģiem, kur



Ar Māri Sirmo

katreiz notikusi saskaršanās ar nedaudz atšķirīgu daiļrades šķautni. Pirmais loks: Vineta Līce, Ilze Arne, Selga Mence. Otrais loks: Pēteris Vasks, Maija Einfelde, Pēteris Plakidis. Trešais loks: Rihards Dubra, Pēteris Butāns, Ēriks Ešenvalds. Un no tā izriet vēl kāda likumsakarība – tie, kas vēlas, var droši Altmaņa mūzikā uztvert ne tikai estētisku, bet arī ētisku dimensiju.

TUVPLĀNI

Par sevišķi vērtīgu Altmaņa mūzikas īpašību jānosauc komponista spēja savās lielajās simfoniskajās partitūrās ievest klausītāju mākslinieciskā ceļojumā, no kura viņš iznāk citādāks, nekā sākumā. Jā, ļoti iespējams, arī labāks – ja vēlreiz pieminam ideju par mūzikas ētisko lomu un iedarbību. Taču katrā gadījumā klausītājs ir guvis jaunu pieredzi, jaunas zināšanas un emocionālos impulsus – it īpaši tādēļ, ka Altmaņa opusus nekad nenotiek tā, kā varētu domāt pēc pirmajām taktīm, ka tie vienmēr dodas neierastos un iepriekšnezināmos virzienos.

Tas, raksturīgs, piemēram, vienai no Altmaņa daiļrades virsotnēm – Kontrabasa koncertam. No vienas puses, tās, protams, ir latviešu mūzikā ļoti zināmās “līdzenuma ainavas” – ar emocionālu kontemplāciju, psiholoģisku introspekciju un kontrabasa spēli, ko Gunārs Upatnieks iedzīvina dziedāšos un siltos toņos. Taču, no otras puses, komponists nekavējas vienā intonāciju gammā vai noskaņu spektrā – un tad klausītājam pēkšņi pavērs skats no Tērvetes pilskalna. Vai Sidrabenes pilskalna. Nevienš isti nezina, kur tas bijis – varbūt identificējams ar Dobes pilskalnu, varbūt tomēr nē, taču Altmaņa Kontrabasa koncertā tur nepārprotami iespējams nokļūt. Iepriekšminēto iemeslu dēļ šī partitūra raisa asociācijas ar Andra Dzeniša Otro simfoniju “Silts vējš”, ar tajā jaušamajiem komponista ceļojumiem pa Kurzemes jūras piekrasti. Dzeniša simfonija, bez šaubām, jāatskaņo atkal, un Altmaņa Kontrabasa koncerts tieši tāpat.

Otra Altmaņa daiļrades virsotne – Alta koncerts *Modus vivendi*. Arī šeit viengabalaina muzikālā attīstība, arī šeit iespējas intensīvai un piesātinātai solista interpretācijai spilgtā un nianšētā dialogā ar orķestri, taču emocionālais vēstījums sāpīgāks un skarbāks, ar vairākām dramatiskām atskārsēm, līdz pienāk apskaidrota izskaņa. *Modus vivendi* sabalsojas ar Einfeldes daiļradi – “Trim jūras dziesmām” obojai, mežragam un stīgu orķestrim, Alta koncertu, ciklu “Skumjās serenādes” (“Trīs dziedājumi mirstošai jūrai”), arī ar Viļņa Šmīdberga Trešo simfoniju un vairākām citām komponista partitūrām. Šmīdberga mūzika pelnījusi plašāku

starptautisko apriņķu, un arī Altmaņa Alta koncerts katrā ziņā jāspēlē ne tikai Andrai Dārziņai un Arigo Štrālam vien.

Trešā virsotne – Koncerts basklarnetei un kamerorķestrim. Skaņdarbs sākas ar Šostakoviča muzikālajiem iniciāļiem, un pēc šī četru nošu motīva seko nojausmas par vēl vairākām semantiskām zīmēm; kopējā noskaņa diezgan drūma, kur pienācīga vieta atrasta gan trauksmainām, spraigām un rēgainām intonācijām, gan dramatiskiem kāpinājumiem un liriskai apcerei; vēstījuma grotesko ievirzi akcentē sitaminstrumentu izmantojums, bet finālā dzirdamā basklarnetes un orķestra aizkļūšana uz simfodžeza lauku atgādina vien to, ka dzīve 1999. gada Rīgā absolūtajam vairumam sabiedrības bija diezgan nepanesama. Altmaņa Koncertu basklarnetei un kamerorķestrim der atskaņot vienā programmā kā sabalsojumu vai kontrastu ar Rodiona Šcedrina, Sofijas Gubaiduļinas, Jeļenas Firsovas vai Šostakoviča skolnieces Gaļinas Ustvoļskas darbiem, nepiemirstot arī par iepriekšminēto Ģederta Ramana koncertu saksofonam un orķestrim vai kādu citu ne gluži standartrepertuārā esošu latviešu komponista partitūru.

Neapšaubāma vērtība piemīt arī 1995. gada skaņdarbam *Toccare* klavierēm, stīgu orķestrim, arfai un sitaminstrumentiem (2. redakcija 2000. gadā) un 2005. gada *Concertino* klarnetei un stīgu orķestrim. Iespējams, tas ir labākais veids, kā iepazīties ar Altmaņa daiļradi – pēc Basklarnetes koncerta tumšo un daudznozīmīgo krāsu paletes virzīties tālāk uz partitūru *Toccare*, kur savukārt skaidri dzirdami mājieni par Emīla Dārziņa “Melanholisko valsī” savijumā ar Altmaņa skaņuraksta traģiskajām zemstrāvām, gaišajiem blāzmojumiem un dramatiskajām dzīlēm, lai pēc tam priecātos par *Concertino* lirisko izteiksmību, kas pāriet vitālu emociju plūsmā. *Toccare* savulaik skanēja Aleksandra Viļumaņa un Viestura Gaiļa vadībā, tagad nenāktu par sliktu vēl kāda diriģenta skatījums. *Concertino* klarnetei un stīgu orķestrim Guntis Kuzma interpretējis gan kā solists kopā ar Andra Vecumnieka vadīto *Sinfonia concertante*, gan arī pie šī kamerorķestra diriģenta pulsts kopā ar klarnetisti Annu Gāgani, un noteikti nepieciešami vēl citi priekšnesumi, vēl citu lielisku solistu un diriģentu iesaistīšanās.



Ar Jāni Staņecku

Altmaņa simfoniskajai mūzikai zināmā mērā pielīdzināms arī Kvintets klarnetei un stīgu kvartetam un “Pārvērtības” pūšaminstrumentu kvintetam un sitaminstrumentiem – gan apjoma, gan instrumentācijas bagātīguma, gan mākslinieciskā piepildījuma dēļ. Orķestra un kameramūzikas robežu sapludināšana, uzsvērtais koncertiskums un tēlu kontrasti atsauc atmiņā Tālvilka Ķeniņa daiļradi, bet gaišie, kolorītie raksturi rada papildu simpātijas kā atskaņotājiem, tā klausītājiem.

Būtībā šādi vērojumi attiecināmi uz Altmaņa kamerdarbiem kopumā, arī tur, kur lielāka loma filozofiskai apcerei vai nostalgiskām izjūtām, tādēļ nav pārsteigums, ka komponista opusus dažāda salikuma kameransambļi spēlē un ieskaņo regulāri. Līdzās noskaņu sfērai ļoti variabls arī skaitliskais sastāvs un tembrālā izvēle – no viena vienīga instrumenta (*Capriccio* klarnetei) līdz sešiem atskaņotājiem (“Vēcīgas motīvi” pūšaminstrumentu kvintetam un sitaminstrumentiem), pārstāvēti arī dueti (“Diptihs” fagotam un basklarnetei), trio (Trīs miniatūras” flautai, fagotam un klavierēm), kvarteti (*De intregro* četrām klarnetēm), kvinteti (*Ex similis consilio* pieciem saksofoniem). Balāde “Tēvzemei” rakstīta diviem soprāna saksofoniem un kokļu ansamblim, bet ar 2019. gadā komponēto kamersimfoniju stīgām atkal atgriežamies orķestra mūzikas laukā. Kā redzams, labi saprotamu iemeslu dēļ komponistam ir tuvi instrumenti no klarnešu un saksofonu dzimtas, bet klasiskie stīgu kvarteta un klavieru trio sastāvi Altmaņa mūzikā joprojām gaida savus pasūtītājus un interpretus.

Līdzīgi ar klavierkoncertu, vijolkoncertu, čella koncertu. Turpretī saksofona koncerti ir, un gan opuss *Aspectus*, kur kopā ar stīgu orķestri jāspēlē veseliem astoņiem saksofonistiem, gan 2022. gada jaundarbs, kur pietiek ar vienu solistu, atspoguļo autora radošās personības gaišākās puses un interesi par džeza – drīzāk bigbenda formātā, nevis, piemēram, skarbās un trauksmainās bībopa improvizācijās.

Bet varbūt tomēr tieši šāds skatpunkts abus citādā ziņā pievilcīgos saksofona koncertus atsvaidzinātu, jo Altmaņa daiļradē vairāku žanru aptvērumā dažbrīd manāma pārāk neizvēlīga attieksme pret tematiskā materiāla diferenciāciju – kas komponistam raisījis acumirkliņas simpātijas, tas arī tiek iemests skaņdarba stilistisko būvelementu vidū. Bieži vien rezultāts sanāk tīri labs, bet citkārt rada zināmas aizdomas. Katrā ziņā tā noticis ar 2020. gada Garīgās mūzikas festivālā atskaņoto *Missa brevis* korim un džeza instrumentālajai grupai. Vienā brīdī šķiet, ka tās tomēr ir tikai atblāzmas no Džūka Elingtona garīgajiem koncertiem, tādēļ jāsecina, ka sakrālajā mūzikā un vokālajā skaņumāslā vispār Altmanis lielākus un iedvesmojošākus panākumus guvis, piemēram, opusā *Ave Maria*, ko 2007. gadā dziedāja Sanita Sinkēviča Andra Veismaņa diriģētā Vidzemes kamerorķestra pavadībā.

VĒLĒJUMS

Noslēgumā jāatgriežas pie paša sākuma – 2000. gada albuma “Mirabo tilts”, kur Klāva Elsberga atdzejojumā citēts Gijoms Apolinērs: “Zem Mirabo tilta plūst Sēna / Un mīlestība tur stīd / Laime jau pati nenāk / Bet ko nu vairs atmiņas līdz / Nakts nāk virsū pulkstens sit / Stāvu es dienas rit”.

Elsberga dzīve aprāvās 28 gadu vecumā, Apolinēra – 38 gados. Tagad, kad pats galvenais ir netrāpīties zem brūkošās Krievijas Federācijas drupām, cilvēkiem caurmērā lemts ilgāks mūžs, tādēļ jācer, ka Alvis Altmanis šajā gadu desmitā starp 70 un 80 gadu vecumu atskaņotājiem un klausītājiem vēl dos pietiekami daudz kā jauna.

Kā būtu ar Klāva Elsberga dzejas inspirētu vokālo ciklu? Vai solodziesmām ar Jura Kunnosa, Aivara Neibarta, Mairas Asares vārdiem? Vai arī Altmaņa atbildi Linarda Tauna dzejkoncertam? Cikla “Trīs iespējamās noskaņas” soliste Laura Grecka jau pieminēta, un var pieņemt, ka atsauktos arī Ilze Grēvele-Skaraine, Katrīna Paula Felsberga, Evija Martinsone. Nešaubos, ka vairāki jaunatklājumi vēl priekšā. ●

Radikālais optimists, kurš maina pasauli ap sevi

KOMPONISTS BENS LUNNS PAR PAGĀTNI, KO MANTOJAM, UN NĀKOTNI, KO VEIDOJAM

“Sveiki, Aleksandra! *It is wonderful to meet you*” [Ir lieliski tevi satikt],” tā savu pirmo e-vēstuli man 2021. gada novembrī uzsāk Bens Lunns (*Ben Lunn*). Šī ir atbilde uz preses ziņu, ko nosūtīju viņam sakarā ar Mārgera Zariņa mūzikas albuma iznākšanu. Bens ir angļu komponists un muzikologs, kura redzeslokā citām svarīgām tēmām pa vidu ir Baltijas valstu mūzika. “Baltijas gaiss ir tik ļoti nepieciešams manām plaušām,” raksta Bens, un es dodos izpētīt iemeslus, kāpēc. Esam vienaudži, lasu biogrāfiju viņa mājaslapā un kārtējo reizi novērtēju, cik daudz spēj izdarīt tikai viens cilvēks un cik ļoti mūzika var kļūt par platformu un impulsu pasaules mainīšanai. Un cik neaptverami daudz pasaulē vēl ir, ko mainīt. Bens Lunns ir komponists un diriģents, pasniedzējs un mūzikas žurnālists. Studējis Velsas Karaliskajā Mūzikas un teātra koledžā un Lietuvas Mūzikas un teātra akadēmijā, dzīvo Skotijā, ir divu Skotijas mūzikas balvu ieguvējs, strādā ar *Drake Music* un *Drake Music Scotland*, komponējis simfoniskajiem orķestriem un vairākiem desmitiem citu ansambļu, solistiem un teātra izrādēm vairākās pasaules valstīs. Lasījis lekcijas pasaules vadošajās akadēmiskajās institūcijās, tostarp Fordemas universitātē, Skotijas Karaliskajā konservatorijā un

Amsterdamas konservatorijā; viņa rakstus publicēja Lielbritānijā, Vācijā, ASV, Krievijā, Lietuvā un Latvijā (arī žurnālā “Mūzikas Saule”).

2021. gadā Bens Lunns palīdzēja dibināt *Disabled Artists Network UK* jeb Apvienotās Karalistes tīklu māksliniekiem ar īpašām vajadzībām un gadu pirms tam tika izvēlēts, lai pārstāvētu Līdztiesību komiteju Mūziķu savienībā. Mēs tiekamies maija vidū Hannoverē, Vācijā, lielākajā Eiropas klasiskās un laikmetīgās mūzikas forumā *Classical:Next* dienu, pirms Bens piedalās publiskajā diskusijā par to, kā veidot tiltus starp sabiedrību un bērniem ar autiskā spektra traucējumiem caur mūziku. Bens plaši smaida un saka: “Esmu gatavs. Jautā.”

Kā sākās tavas attiecības ar Baltijas valstu mūziku?

Mans kompozīcijas pasniedzējs Velsā iepazīstināja mani ar dažādiem Baltijas mūzikas aspektiem un personībām — tādiem komponistiem kā Bronūs Kutāvičs, Pēteris Plakidis, Toivo Tulevs un daudzi citi. Viņam bija aptuveni sešdesmit disku kolekcija, un vienu dienu viņš teica – tevi tas interesē, vienkārši paņem un paklausies. Un es pavadīju Lieldienu brīvdienas, noklausoties katru disku no sākuma līdz beigām, un iemilējos dzirdētajā. Visos šajos

albumos esmu manījis ļoti internacionālas tendences, kas sastopamas daudzviet pasaulē: sirreālisms, spektrālisms, minimālisms, neoromantisms. Taču visām šīm tendencēm klāt bija arī nacionālais raksturs, katrā no trim Baltijas valstīm savs, un tas padarīja šo mūziku unikālu. Man tas ļoti patika, un es pieteicos maģistra studijām Lietuvā – likās, ka labākais veids, kā uzzināt vairāk par šo visu, ir pašam aizbraukt un uz vietas izstudēt.

Cik sen tas bija?

Apzinātais lēmums atnāca 2013. gadā. Man bija patiesi interesanti uzzināt arī to, kas notika ar Baltijas valstu mūziku pirms 1990. gada, kad aktīvi darbojās Jānis Ivanovs, Ādolfs Skulte, Eino Tambergs, Vītauts Montvila. Ir daudz stereotipu par to, kādi bija tie padomju gadi, taču tolaik notika arī kaut kas pavisam citāds, un tas man bija jāatklāj. Vienīgais iemesls, kāpēc izvēlējos Lietuvu, nevis Latviju vai Igauniju, ir tas, ka Lietuvā tobrīd man bija vairāki draugi.

Tevi sauc par dzīves mūzikas komponistu. Par ko tu parasti raksti?

Šis ir citāts no maniem iestājškāmeniem Lietuvas Mūzikas un teātra akadēmijā Viļņā. To teica viens no pasniedzējiem – Mantauts Krukausks. Senās Romas dramaturgs Terencijs teicis, ka nekas cilvēcis viņam nav svešs, un manā gadījumā tas attiecināms uz ziņkārību par dzīves niansēm. Es savos darbos aplūkoju izaicinājumus, pozitīvo, priecīgo – dažādas dzīves sastāvdaļas. Un šis arī korēlē ar atskatīšanos uz dzimtajām mājām, jo es nāku no tās Anglijas daļas, kuras vēsture stipri atšķirās no pārējās Anglijas.

Vai tas ir arī tavu kompozīciju nosaukumu iedvesmas avots?

Nosaukumiem es parasti atrodu kādus citātus, kas mani uzrunā. Piemēram, viens no maniem darbiem saucas “Mūsu izsmalcinātais ierocis”, un šis bija nosaukums vienai Londonas izstādei, kurā tika rādīti kādreizējā Mozambikas prezidenta Samoras Mačela laika revolūcijas plakāti. Mozambika pēc ilgstoša Portugāles sloga bija kļuvusi par neatkarīgu valsti, kur kultūra ieņēma centrālo vietu. Un nosaukt kultūru par izsmalcinātu ieroci, manuprāt, ir ļoti spēcīgi.

Kā tu jūties, kad klausies, kā citi mūziķi spēlē tevis komponētos darbus?

Man pašam švaki padodas spēlēt instrumentus, tāpēc vienmēr ir jauki skatīties, kā to dara citi. Esmu audzis, spēlējot pūtēju orķestros, un man visvairāk padevās spēlēt eifoniju, taču solorepertuāra klāsts šim instrumentam bija mazāks par nulli. Tāpēc, uzsākot bakalaura studijas, man nebija tieši nekādu iemeslu iemācīties to spēlēt labi, turklāt biju tehniski sliktāks par citiem mūziķiem. Nebija arī gana daudz prakses, tāpēc bija tā, ka galva un pirksti atceras, kā spēlēt, bet lūpas nevelk līdzī. Turklāt es sāku spēlēt klavieres tikai pirms četriem gadiem, tāpēc joprojām protu šo instrumentu tikai pamatlīmenī – varu ļoti lēni nospēlēt Skarlati sonātes.

Pašlaik daudz darbojos kā diriģents, un šī ir ļoti interesanta pieredze. Kā komponists tu vienkārši sēdi un uztver mūziku, dzirdi kopskaņu, taču nevari nekādi ar to mijiedarboties.

Ko tev nozīmē klausīšanās?

Labs jautājums. Kad klausies mēģinājumu vai pirmatskaņojumu, ir citādi, it īpaši mēģinājumos – klausies un centies pārliecināties, ka nekas no uzrakstītā neskan nepareizi. Tāpēc te nav runa par baudīšanu. Līdzīgi ir ar komponēšanu: pienāk koncerts, un tu vienkārši sēdi un klausies – jauka, bet stresaina pieredze, jo nevari pārtraukt atskaņojumu vai vēl pamainīt kaut ko, atliek tikai vērot. Man ir ļoti paveicies ar pēdējiem koncertiem, tie bija nevainojami, it īpaši ņemot vērā, ka tie bija pirmie lielie koncerti kopš pandēmijas sākuma.

Kāda vispār ir tava mīļākā skaņa? Pirmā, ko tev gribētos dzirdēt, piemēram, savā brīvdienas rītā?

Tā pat nav mūzikas skaņa – no rītiem man patīk klausīties savu kaķeni. Viņa ir stipri plāpīga un mīļi murrā augstā tonī, tas ir ļoti patīkami. Viņa piedāvā sava veida dialogu, un tas lēnām atmodina manas smadzenes, lai varētu piemeklēt kādas mūzikas skaņas kā pavadījumu.

Tavā mājaslapā atrodama diezgan iespaidīga kompozīciju liste. Kas no visa tā bija izaicinošākais?

Droši vien projekts, kurš norisinās patlaban: darbs *Vox clamantis*, ko rakstu Skotijas Nacionālajam orķestrim. Tikko saņēmu finansējumu, lai pārvērstu to lielākā darbā. Tas arī atspoguļo manu attieksmi pret britu kultūru un identitāti – šis ir nopietns mēģinājums atainot vienu no visāunākajām imperiālistu nācijām, kas vēsturiski ietekmējusi lielu daļu sabiedrības.

Kompozīcijas pirmā daļa tapusi, domājot par notikumiem 15. gadsimtā – laikā, kad zemnieki Lielbritānijā pirmoreiz rikojās kā šķira un saskatīja savā darbībā nākotnes potenciālu. Melnajam amerikāņu dzejniekam Lengstonam Hjūsam ir dzejolis ar nosaukumu “Demokrātija”, kur teikts: ja demokrātija patiešām pastāvētu, tai būtu jābūt pārdomātai. Laikā, kad viņš to rakstīja, lielākajai daļai Amerikas demokrātija visnelikās pārdomāta. Šajā dzejolī ir viena rinda, kas man īpaši tik – “Es nevaru dzīvot no rītdienas maizes”. Mēs varam uzburt skaistas nākotnes ainas, taču nevaram vienkārši gaidīt, kad sapņi piepildīsies, – mums pašiem jārikojas, lai vēlamais notiktu.

Manu kompozīcijas tapšanu ietekmējušas arī koncentrācijas nometņu dziesmas, ko rakstījuši sociālisti, arodbiedrību biedri un komunisti, kurus apspieda pie varas esošie nacisti. Apcietinātajiem bija jārok tranšejas gar visu Ziemeļvāciju, un, lai izklaidētu sevi, neļautu apspiest garu un varētu izteikties politiski, viņi dziedāja. Kad britu sabiedrība sapratis, kas patiesībā savulaik notika un kāda īsti bijusi mūsu vēsture, tas būs lielisks mirklis.

Vai saskati visā šajā paralēles starp Apvienoto Karalisti un Baltijas valstīm?

Jā, šī ķēde aizved mūs pie neatkarības iegūšanas pēc Pirmā pasaules kara līdz ar vīziju par to, kā tad varētu būt bijis. Līdzīgas jautājumus sev uzdeva Baltkrievija, Somija, Polija, vēl vairākas citas zemes. Tā bija vīzija par “iespējams, mēs varam te kaut ko iesākt un uzbūvēt” un diskusija par to, vai Baltijas valstu, Krievijas, Polijas, Vācijas sabiedrība saprata visa notiekošā patieso nozīmi. Šis salīdzinājums ir svarīgs, jo vīzijas katrai valstij bija atšķirīgas. Līdz 1905. gadam diemžēl valdīja utopiskas noskaņas – “izveidosim šo lielisko republiku”, bet valdības limenī to uztvēra pavisam citādi.

Latvijas Komponistu savienības priekšsēdētājs Rolands Kronlaks uzaicināja tevi šoruden uz Rīgu, lai pasniegtu meistarklasi Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas studentiem. Par ko tu ar viņiem runāsi?

Galvenais, par ko vēlos runāt ar studentiem, ir nepieciešamība saprast, kādai auditorijai domāta viņu mūzika. Man šķiet, šis ir galvenais jautājums, kas māksliniekiem jāaudzod pašam sev. Ja tu zini, ko mēģini uzrunāt un ar ko sarunājies, tu vari izdomāt, tieši kā to darīsi.

Mīnēšu vienu piemēru: viens no maniem darbiem ir par Ziemeļaustrumangliju, un tajā parādās daudz pūšaminstrumentu, jo ilgstošu laiku vienīgie ansamblī, ko cilvēki pazina, tur bija pūtēju vienības. Neskatoties uz to, ka šie instrumenti nav raksturīgi augstākminētajam reģionam, daudzi vietējie sākuši iepazīt mūziku caur pūšamajiem, tāpēc izmantoju tos, nevis stīgu orķestri, flautu ansamblī vai ko citu.

Ir jāatrod istais veids, kā veidot savu identitāti, un tas jā dara tā, lai to varētu uztvert arī amatieris, kas ar mūziku nav tik labi pazīstams. Šī ir ļoti sarežģīta prasme, taču to vērts apgūt.

Tu diezgan daudz runā par pārmaiņām. Vai gribētu sev kādu superspēju?

Atklāti sakot, būtu jauki, ja man būtu nedaudz vairāk enerģijas. Tā allaž bijusi mana problēma, bet tā ir hroniska un nav īsti superspēja. (*smejas*) Pasaules mainīšanas procesi jau ir skatāmi daudz plašākā kontekstā, un, ja mēs runājam par atsevišķiem cilvēkiem, viss ir daudz sarežģītāk. Protams, ir vajadzīgi arī individuālie lideri, lai iekustinātu izmaiņas. Un es laikam vairs tik ļoti nesapņoju par to, lai kļūtu par supervaroni, kā tad, kad biju mazs.

Par ko tu sapņoji kļūt?

Mani fascinēja japāņu šovs *The Power Rangers*, ļoti kičīgs un smieklīgs. Pašlaik gan to būtu dīvaini skatīties, bet septiņgadīgajam

bērnam likās – šie ir kruti pusaudži, kas nodarbojas ar karatē. Es gribēju kļūt par vienu no tiem spēka reindžeriem, aizgāju uz karatē nodarbību un turpināju to darīt līdz deviņu gadu vecumam, tiku līdz melnajai jostai, un kaut kur avīzē bija maza mīla bilde ar mani un melno jostu.

Šis gan ir stāsts par mērķu sasniegšanu! Rītdien tu runāsi *Classical:Next* konferencē par svarīgām tēmām, kas cieši saistītas ar bērību. Kāpēc tev tās liekas svarīgas?

Runāšu par to, kā darbs ar autiskajiem bērniem būtu jāturpina līdz viņu pieaugšanas brīdim. Pašlaik ir ļoti daudz problēmu ar atbalsta trūkumu cilvēkiem ar īpašām vajadzībām mākslas nozarē, jo sabiedrība reti atzīst tos par māksliniekiem vai arī nedod viņiem instrumentus, kas nepieciešami, lai viņi kļūtu par māksliniekiem.

2019. gadā izveidoju koncertsēriju ar nosaukumu “Dažādības”: pasūtīāju skaņdarbus septiņiem komponistiem ar īpašām vajadzībām. Mūzika bija rakstīta dažādiem sastāviem un tādiem instrumentiem, ar kuriem varētu strādāt cilvēki ar īpašām vajadzībām. Šajā koncertsērijā es arī runāju par to, kā dažādas ar pieejamību saistītas lietas var ietekmēt to, kā tu izvēlies repertuāru. Reizēm cilvēkiem bija jāstāsta, kas notiks tālāk, kas notiks tad, kad viņi aicinās komponistu atnākt un saņemt aplausus pēc kompozīcijas izskanēšanas.

Arī runājot par cilvēkiem kopumā – ir rituāli, kas raksturīgi klasiskajai mūzikai, taču, ja esi džeza fans un nāc uz klasisko koncertu, daži no šiem rituāliem liksies divaini, ja nebūsi ar tiem pazīstams. Tieši tāpat arī tad, ja esi klasiskais mūziķis un pārāk bieži neapmeklē džeza koncertus, tev šķitīs, ka jāgaida līdz kompozīcijas beigām, tāpēc būsi pārsteigts, kāpēc cilvēki pēkšņi vairākkārt aplaudē skaņdarbam pa vidu.

Šis viss šķiet ļoti saprotams. Kas no tā būtu detalizētāk jāskaidro cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, kad runa ir par mūzikas klausīšanos?

Šajā gadījumā bijām runājuši par cilvēku fiziskajām barjerām. Piemēram, ja cilvēkiem mēdz uzņākt trauksmes lēkmes, mēs

runājam ar viņiem par to, kā var mazināt vai novērst trauksmi. Palīdz, piemēram, uzskatāms video, kurā mūziķis spēlē digitālo orķestri ar instrumentiem, kas speciāli izgatavoti cilvēkiem ar funkcionālajiem traucējumiem.

Tajā video mēs arī parādām visu procesu: kas notiek, kad tu atnāc uz bilešu kasi, kādus jautājumus tev uzdos, kur tu dosies pēc tam, kad saņemsi savu biļeti. Vari doties uz labierīcībām, tur var būt paskaļi, vari uzreiz doties uz koncertzāli un ērti iekārtoties koncerta baudīšanai. Cilvēks var noskatīties to video un izdomāt, vai viņš vēlas doties uz koncertu, zinot visu, kas viņu sagaida.

Vai *Disabled Artists Network* izskaidro šādas specifiskas lietas arī mūzikas nozares cilvēkiem?

Disabled Artists Network tika dibināts 2021. gada februārī pēc konferences Aberdīnā, uz kuru tika uzaicināti daudzi mūziķi ar īpašām vajadzībām, lai apmainītos ar pieredzi. Profesionāli sanāca kopā, lai apspriestu, kā viņi mēģina tikt galā ar problēmām nozarē. Un liela problēma, ko esmu konstatējis, ir tā, ka daudzās jomās māksliniekiem ar īpašām vajadzībām rodas grūtības un viņiem nepieciešama palīdzība, lai kļūtu par profesionāliem. Piemēram, apgrūtināta ir piekļuve izglītībai; grūti tikt pie mūzikas instrumentiem, ko šādi cilvēki fiziski spēj izmantot; pārmēru sarežģīta mēdz būt arī nošu valoda – ja cilvēkam ir problēmas ar mentālo informācijas apstrādāšanu, var būt stipri problemātiski nolasīt daudz nošu vienā lappusē, tāpēc nepieciešams lietot citādu nošu valodu.

Mūziķiem jāreklamē sevi, jākomunicē ar citiem, un tā arī varētu būt problēma. Piemēram, te, forumā *Classical:Next*, visi staigā apkārt un promotē sevi, mēģina sarunāt sev papildkoncertus utt. Ja tev ātri piezogas nogurums vai tu vienkārši nezini, kā to darīt, tas kļūst apgrūtināsi. Mēdz būt sarežģīti arī pieteikties finansējumam, tāpēc mūsu organizācija mēģina aizpildīt šos caurumus. Aicinām profesionālās organizācijas un cilvēkus, lai runātu par savu darbu. Šādās tikšanās reizēs komponisti ar īpašām vajadzībām var iemācīties, kā stādīties priekšā ansamblim, kā izveidot darbības plānu, kā strādāt ar orķestri, tikt pie pasūtījuma vai piedāvāt ideju, jo



tas viss notiek nedaudz citādā ātrumā nekā, piemēram, solistam. Tikmēr solistam var rasties citas problēmas – piemēram, kā atrast komponistu vai kā veidot sarunu. Mēs arī palīdzam viņiem attīstīt savus personīgos projektus, viņi daudz mācās cits no cita, un tas viņus iedvesmo.

Ārkārtīgi svarīgas lietas! Vai drikstu jautāt, kāds ir tavs personīgais stāsts, kas slēpjas aiz šī visa?

Jā. Tātad savu pirmo diagnozi es saņēmu četrus gadus vecumā. Pēc tam tā tika vairākkārt mainīta. No sākuma to sauca par semantiski pragmatiskiem traucējumiem – pašlaik šādas diagnozes vairs nevienam neuzstāda. Būtībā tas vienkārši nozīmēja to, ka man ne īpaši labi veicās ar semantiku un es nebiju gana pragmatisks. Tad man konstatēja Aspergera sindromu, vēlāk – autiskā spektra traucējumus, ko pēc tam vienkārši nosauca par autismu. Saņēmu daudz atbalsta un ļoti agrā vecumā izgāju cauri pamatīgai valodas un runas terapijai, man mācīja, kā orientēties pasaulē, un deva padomus citās svarīgās lietās. Tieši tādēļ mana spēja noturēt sarunu ir daudz augstāka nekā jebkuram citam, kurš ir vienkārši autists. [Mūsu saruna ar Benu nevienā brīdī neatšķiras no sarunas ar jebkuru citu cilvēku, līdz ar to ir grūti noticēt, ka pagātnē būtu bijušas jebkādas problēmas – aut. piez.]

Agrāk netiku runājis par sevi kā par cilvēku ar īpašām vajadzībām, jo iepriekš nebija nācies tik bieži staigāt ar spieķi un valkāt brilles. Taču, tiklīdz pārcēlos uz Baltiju, sapratu, ka manā vārdu krājumā nav gana daudz vārdu, lai es varētu ērti izkļūt no jebkuras situācijas. Redzi, tas nav kaut kas, no kā var vienkārši tikt vaļā – esmu tāds un arī nemaz negribu būt citāds. Sāku pats sev tīri labi patikt. Un ja es gribētu pārstāt būt cilvēks ar īpašām vajadzībām, tas nozīmētu pārstāt pieņemt arī citus cilvēkus ar īpašām vajadzībām, bet tas nebūtu godīgi.

Man izdevās veiksmīgi pabeigt tradicionālu mūzikas izglītības ciklu un tikt līdz pozīcijai, kurā varu aktīvi atbalstīt cilvēkus, kuriem nav sanācis izdzīvot visu šo procesu. Manos spēkos ir padarīt daudz ko viņiem pieejamāku.

Mūzikas pasaulē ir daudz visa kā brīnišķīga. Jā, es savulaik tiku daudz sūdzējies par eksāmeniem, individuāliem pasniedzējiem un mācību priekšmetiem, bet, iespējams, bija noteikti iemesli, kādēļ man vienkārši nesanāca to izbaudīt. Tagad palaikam man traucē hroniskas sāpes vai hronisks nogurums, es vēl neesmu saņēmis pilnu diagnozi un skaidrojumu tam, taču spieķis palīdz, un, man šķiet, es neizskatos pēc galīgi veca vīriņa, un tas arī ir diezgan jauki. (smejas)

Kas Baltijas valstīm un pasaulei kopumā vēl ir jāiemācās saistībā ar visu šo?

Kamēr dzīvoju Baltijā, man bija grūti izskaidrot šo visu valodas barjeras dēļ: runājot latviski un lietuviski, manā krājumā bija ievērojami mazāk vārdu, un ir diezgan stresaini mēģināt svešvalodā izteikties par šīm problēmām. Pat ja sāc skaidrot vienkāršas panikas lēkmes vai trauksmi, cilvēki uztver to diezgan pārspīlēti.

Galvenais, ko ievēroju attiecībā uz atbalstu cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, – ir pilgti manāma diskriminācija. Tas daļēji ir tāpēc, ka pret cilvēkiem ar īpašām vajadzībām Baltijas valstīs ir pilnīgi citāda, medikalizēta attieksme: ir specializētas medicīnas iestādes un specializētas skolas, kas vienkārši aizved šādus cilvēkus prom no sabiedrības. Īpašajiem bērniem nepieciešams atbalsts, taču viņu izolēšana no sabiedrības nepalīdz – šādi viņiem nav nekādu iespēju integrēties un iekļauties.

Ikvienas sabiedrības loceklis var kaut ko sniegt sabiedrībai kopumā. Jautājums ir tikai par to, vai mēs atrodam, kā tieši.

Pasaule ir pilna ar stereotipiem, taču galvenais stereotips, kas valda arī Lielbritānijā, ir – vai cilvēki ar īpašām vajadzībām var kļūt par māksliniekiem.

Vairākums domā – jā, mēs gribam par viņiem rūpēties, un neviens neuzskata, ka viņi nedrīkst eksistēt, bet bieži vien tā attieksme ir: “Dievs ar viņiem – nabaga dvēseles”.

Mēs bieži žēlojam citādus cilvēkus, to arī esmu manijusi.

Jā, un tas nozīmē to, ka visādas jaukas lietas, piemēram, māksla, kļūst pilnīgi atstātas novārtā. Un tas ir ļoti skumīgi. Varbūt vienkārši iedodam cilvēkam ar īpašām vajadzībām otiņu un paskatāmies, ko viņš ar to var izdarīt? Vai arī dodam viņam iespēju rakstīt mūziku un brīvi izteikties sabiedrībā ar savu mākslu?

Man līdz šim sanācis organizēt trīs koncertus ar mūziku, ko rakstījuši tikai komponisti ar īpašām vajadzībām, un ik reizi tie bijuši dažādi komponisti. Kaut kur pasaulē ir kopienas, kas ar to nodarbojas, taču tās ir puspiemirstas, jo ir tik daudz stereotipu. Tā ir problēma visur pasaulē.

Tavā mājaslapā pieminēta ciņa par taisnīgumu. Par ko, tavuprāt, pasaule cīnās?

Šis ir lieliskas komponistes ar īpašām vajadzībām. Piemēram, Džemma Neša (*Nash*). Viņa izauga laikā, kad parādījās jauna formācija, kas 1995. gadā izstrādāja Aktu pret diskrimināciju uz invaliditātes pamata. Šis bija pats sākums izmaiņām Lielbritānijā, tas panāca to, ka tādām publiskām ēkām kā bankas un skolas jābūt pieejamām cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Šādi cilvēki ļoti ilgi cīnījās par to, lai varētu brīvi doties uz bibliotēku vai lielveikalu. Tāpēc es uzrakstīju kompozīciju ar nosaukumu *T-4*: tā ir par iznīcināšanas programmu, ko nacisti piemēroja cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, vienu no daudzajām nacistu veiktajām lielajām represijām, kas sakņojās pieņemumā, ka šie cilvēki pieprasa no sabiedrības vairāk nekā spēj dot tai pretī*.

Līdztekus tam cilvēkus ar īpašām vajadzībām izmantoja eksperimentiem kā izmēģinājuma trusīšus, tieši tāpat kā ebrejus koncentrācijas nometnēs. Taču holokausta memoriāli viscaur pasaulē ir tūkstošiem, turpretim pieminēkļi cilvēkiem ar īpašām vajadzībām ir precīzi divi, un abi atrodas Berlīnē, kur aizsākās šī programma.

Mūsdienās joprojām ir daudz problēmu: šādiem cilvēkiem grūtāk atrast darbu, viņi saņem mazāk atbalsta no valdības, un es mēģinu atspoguļot šīs problēmas savā mūzikā, kā arī runāt ar cilvēkiem, lai mudinātu viņus pašus mainīt lietas uz labu.

Vai tev pašam kādreiz bijušas šaubas par savām spējām, muzikālo talantu vai karjeru?

Par karjeru jā, par talantu – ne tik ļoti. Zinu, ka daru diezgan interesantas lietas, vismaz tādas, kas interesantas man pašam. Kad pārcēlos no Viļņas uz Skotiju, sapratu, cik grūti tur atrast sev vietu. Nebiju tur mācījies, nebiju vietējais, un man nebija iespējas ātri atrast līdzgaitniekus. Tāpēc vismaz kādus trīs gadus gandrīz visi mani darbi tika atskaņoti vai vismaz bija saistīti ar ārzemēm, pateicoties lieliskiem ansambļiem ārpus Lielbritānijas. Tad arī piezagās tā sajūta, ka Lielbritānijā neesmu īpaši vajadzīgs, un es sāku meklēt “normālu” darbu, lai varētu apmaksāt rēķinus.

Situācija drīz vien kļuva drūma, un esmu priecīgs, ka pašlaik vairs šādi nejūtos. Tas viss notiek, pateicoties daudzu cilvēku un organizāciju atbalstam, viņi turēja mani virs ūdens. Patlaban, pateicoties *Disabled Artists Network*, jūtos noderīgs darbam arī ārpus komponēšanas. Daru lietas cilvēkiem, kas uz mani paļaujas.

Kādu padomu tu varētu dot cilvēkiem, kurus nomoka šaubas par savām spējām?

Itāļu filozofam un rakstniekam Antonio Gramši (*Gramsci*) bija lielisks teiciens – “Prāta pesimisms, gara optimisms”. Tas nozīmē to, ka mēs zinām – dzīve palaikam ir sūds, bet mūsu spēkos ir to mainīt. Un vēl ir tāds Daremas ograču asociācijas moto, kas man pie sirds – “Pagātnē, ko mantojam, nākotnē, ko veidojam”.

Mēs nevaram kontrolēt to, kas ir noticis pagātnē un bijis pirms mums, taču mēs varam kontrolēt to, kas sekos. Un šis ir tas varas elements, kas piemīt ikvienam no mums. Ja varam vienoties, varam arī cīnīties, lai mainītu lietas uz labu. Šāds radikāls optimisms silda manu dvēseli, un es ticu, ka tas spēj sasildīt un iedvesmot arī citus. 🌟

* Ādolfs Hitlers uzsāka *Aktion T4* istenošanu 1939. gadā – tā bija eitanāzijas programma, paredzēta, lai nogalinātu neārstējamos, vecos un cilvēkus ar īpašām vajadzībām; T4 tika oficiāli apstādināta 1941. gadā, taču cilvēku nogalināšana Hitlera paspārnē slepeni turpinājās līdz pat 1945. gadam

Juris Griņevičs

Harisma II

“Atskaņotājmākslā harisma pamatā vienmēr būs zināmu profesionālo kvalitāšu kopums, bet tam nevajag pilnu komplektu, iespējamās pat būtiskas nepilnības”

Hincenbergas Juris, MS I/2022, 74. lpp.

Atskaņotājmākslā perfekciju visos tās aspektos spēj novērtēt tikai profesionāļi, bet mūzika galu galā taču nav domāta vienīgi speciālistiem, tā skar vai visu civilizēto, kulturālo pasauli, pie tam visspilgtākajās izpausmēs pat daudzās paaudzēs. Joprojām mūs saista, piem., Enriko Karūzo sniegums (20. gadsimta pirmie divdesmit gadi), Friča Kreislera, Sergeja Rahmaninova u. c. titānu lasījumi, kas, par laimi, saglabāti skaņu ierakstos.

Savā dziļākajā būtībā Dieva izredzētie harismātiķi sevi iemieso arī kaut ko sātanisku. Kāpēc? Viņu snieguma starojuma spožums sabiedrībai neļauj pilnībā novērtēt citus gandrīz tikpat iespaidīgus māksliniekus. Piem., vijolnieku Nātanu Milšteinu, kurš savā laikā bija nākamais aiz Jašas Heifeca, diriģentu Hansu Knapertsbušu Vilhelma Furtvenglera ēnā, pie mums Kārli Zariņu salīdzinājumā ar Jāni Zāberu u. tml.

Vēlreiz uzsveru: “..vērtējums vienmēr būs ar lielāku vai mazāku subjektivisma piedevu, jo gandrīz neiespējami objektīvi novērtēt intuitīvi iemilēto, piem., vismīļāko cilvēku” (Hincenbergas Juris, MS I 2022, 74. lpp). Atšķirībā no Marinas Rebekas šī raksta varoņi nevar lepoties ar vokālo perfekciju, taču 20.–40. gados viņu popularitāte visplašākajā sabiedrībā bija nesalīdzināmi lielāka, nekā latviešu zvaigznei tagad (paldies Dievam, viņa nedarbojas subkulturā!).

Tolaik jo daudzās mājās godavietā pie sienas bija Riharda Taubera vai Jana Kiepuras portreti visiespējamākos variantos: gan dārgi ierāmētos, gan vienkāršos izgriezumos no avīzēm un žurnāliem, un, protams, bija arī iedziedātās skaņuplates. Ilgus gadus vadot konservatorijas fonotēku, gan fondu iepirkumus, gan dāvinājumus saņēmu viņu šellaka plates no “miera laiku” turīgo ļaužu kolekcijām.

Lai cik atšķirīgi bija šie divi tenori, abus vienotja tehniskie mīļi – skaņuplates un kopš 1930. gada arī skaņu filmas, kas toreiz kļuva nenormāli populāras. Nav nekā jauna šajā bēdu lejā: atcerēsimies, ka Enriko Karūzo fenomena atpazīstamībā vislielākā loma bija skaņuplatēm, kas nonāca zemeslodes visattālākajos nostūros.

Tā kā jebkurā cilvēka darbības jomā hronoloģiskais princips nepieviļ, sāksim ar vecāko mākslinieku.

RIHARDS TAUBERS (Tauber, 1891–1948)

Viņš piedzima Lincā kā aktrises ārlaulības dēls. Taubera tēvs bija aktieris un vēlāk teātra vadītājs Kemnicā, kur savam

bēnam izkārtēja debiju, pēc kuras veiksmes savu miesas daļu oficiāli adoptēja. Konservatorijā Rihards studēja klavier spēli, kompozīciju un diriģēšanu, kas lieti noderēja vēlāk. Tomēr jauneklīs sapņoja par dziedāšanu, tikai... pilnīgi visi vokālie pedagogi, pie kuriem vērsās Rihards, atzina viņu par profesionāli neatbilstošu un bezperspektīvu. Vienīgi Karls Beiness (*Beines*) nenoraidīja viņu un tādējādi iemantoja vietu vokālās mākslas vēsturē. Vēlāk Rihards Taubers pateicībā ieskaņoja platēs vairākas sava skolotāja dziesmas.

1913. gadā fiziskā tēva vadītajā provinciālajā Kemnicas teātrī Rihards debitēja Tamino lomā Mocarta operā “Burvju flautā”, kas vēlāk kļuva par vienu no viņa operrepertuāra lielākajām veiksmēm. Debiju pamanīja, un sekoja uzaicinājums vienā no tālaika Eiropas vislabākajiem teātriem – Drēzdenes Galma operā. Vēlāk jau sekoja Berlīne, Vīne u. c.

Taubera muzikālā izglītība apvienojumā ar apdāvinātību ļāva apgūt skaņdarbus ļoti ātri. Piem., Fausta partiju viņš iestudēja 48 stundās! Savukārt ierakstos viņš reizēm pats sevi pavadīja uz klavierēm vai diriģēja.

Tomēr ne jau operteātris noteica jaunā dziedotāja vietu vokālajā mākslā. Tālaika Austrijas un Vācijas teātros nebija tenoru deficīta, un spēka ziņā ierobežotais Taubers ar ne visai kvalitatīvu augšējo reģistru nebija konkurents. Un tomēr publika deva priekšroku viņam, nevis fenomenālo augšu īpašniekam Jozefam Šmitam, kurš, līdzīgi Tauberam, pēc nacistu nākšanas pie varas bija spiests doties svešumā. Te analogija no pašu “dārziņa”: harismātiskais Mariss Vētra ar nekvalitatīvu augšējo reģistru un pašmāju vokālo augšu fenomens Artūrs Priednieks-Kavara. Galvenais panākumu iemesls – Dieva dotā harisma. Vai katrā intonācijā Taubers spēja radīt sevišķu emocionālo auru, patiesu vitāli erotisku gaisotni.

20. gadu sākumā intensificējās Taubera darbība ierakstu studijā. Līdz pat elektrisko ieskaņojumu ēras sākumam 1925. gadā dziedonis paspēja studijā fiksēt 120 plašu puses. Dominēja populāras operu ārijas un solodziesmas. Balsij piemīt svaigāks, jauneklīgāks skanējums, salīdzinot ar 30. gadu ierakstiem.

1920. gadā notika liktenīga sastapšanās ar tajā laikā jau populāro komponistu Franci Lehāru, kam bija milzīga nozīme abu šo mūziķu likteņos. S. c., tieši Lehārs īstenībā bija Ādolfā Hitlera mīļākais kom-

ponists (nevis Vāgners!). Līdzīgi vairākas padomju cilvēku paaudzes tika barotas ar informāciju par cita tirāna – Vladimira Uljanova – mīlestību uz Bēthovena mūziku, taču īstenībā viņa simpātijas piederēja Vāgneram. (S. c., ko milē V. P.?)

Tieši Rihardam Tauberam tika komponētas galvenās lomas operetēs “Čigānu mīla”, “Fraskita”, “Paganīni”, “Carevičs”, “Smaidu zeme”. Te piebilde, ka šīs operetes dziesma *Dein ist mein ganzes Herz* (“Tev pieder mana sirds”) kļuva it kā par Taubera vizitkarti, firmaszīmi. Tās popularitāte 30. gados bija milzīga (neoficiāls latviskojums “Tev pieder mana govs un viss piens, ko tā dos!”). Sekoja “Skaista ir pasaule” un “Dzudita”. Atkal savstarpēja mijiedarbība: Taubera skaņuplates popularizēja Lehāra mūziku (līdzīgi kā gadsimta sākumā Karūzo popularizēja itāļu jaundarbus), savukārt Lehāra izteiksmīgās melodijas – to atveidotāju.

Kopš 20. gadu vidus tenors retāk dziedāja operu izrādes, koncentrējoties uz operetēm un skaņu ierakstiem. Savam laikam viņa fonogrāfiskais mantojums ir milzīgs: 720 plašu puses. Tieši Taubera popularitāte viņa ierakstu izdevēju Odeon/Parlophon izvirzīja biznesa priekšgalā. Diemžēl kara gados rūpnīca un arhīvs ar visām oriģinālmaticēm gāja bojā, tāpēc vēlāk dziedotāja ieskaņojumi tika izdoti kopijās no komercplātēm.

Atšķirībā no Karūzo viņa jaunākais kolēģis izmantoja jaunu mākslas mediju, kas parādījās ap 1930. gadu – skaņu filmu. Šis žanrs attīstījās ārkārtīgi strauji. Diemžēl sižeti bija naivi vai pat muļķīgi, toties tenors



Rihards Taubers

te varēja izdziedāties, parādot vai visas savas iespējas. Rihards Taubers piedalījies 12 skaņu filmās.

Nākot pie varas nacistiem, ebreju izcelsmes dziedonis vispirms pārcēlās uz Austriju, bet pēc tās anšlusa – uz Angliju. Protams, tika zaudēta visa nauda, kas bija bankā. Kara gados Taubers aktīvi darbojās koncertos, komponēja opereti *Old Chelsea*, veica daudzus ieskaņojumus angļu valodā.

Viņa beidzamā uzstāšanās uz operskatuves notika 1947. gada 27. septembrī, kad Vīnes Valsts opera sniedza viesizrādes Londonā. Riharda Taubers atveidoja donu Otāvio Mocarta operā “Dons Žuans”. Jaunā Elizabete Švarckopfa savās atmiņās to dēvē par viņas mūža spilgtāko piedzīvoto izrādi. Bet dziedonis tolaik jau bija smagi slim ar artrītu, pusneredzīgs, un viņam funkcionēja tikai viena plauša. Trīs dienās vēlāk plauša tika izoperēta, bet vēzis jau bija pārāk ielaists, un medicīna bija bezspējīga.

Savā fiziskajā veidolā un manierēs Rihards Taubers pārstāvēja *fin de siècle*, un pēc Pirmā pasaules kara krietna sabiedrības daļa izjuta nostalgiju pēc vecajiem, labajiem laikiem, pretstatot tos tālaika brutalitātei, rupjībai un arī morālajam pagrimumam. Erotiskums, bez kā nav iespējama patiesa māksla, vienmēr bija aristokrātiski cēls, izsmalcināts. Reizē tas bija arī kādas estētikas spožs noriets. Protams, kā kontrasts aktuālajai realitātei tas saista mūs arī gadsimtu vēlāk.

JANS KIEPURA (Kiepura, 1902–1966)

Diametrāli atšķirīga personība. Rihards Taubers būtībā piederēja laikam pirms Pirmā pasaules kara, turpretim poļu tenors Jans Kiepura [oriģinālā uzsvars uz otrās zilbes – red. piez.] pieteica jaunu pieeju kultūrai, jaunu skatījumu uz t. s. akadēmisko mūziku – tas jo pilgti izpaužas kopš pagājušā gadsimta vidus un ir raksturīgs arī mūsdienām.



Jans Kiepura

Darbības jomas abiem bija identiskas: opera un operete (būtībā tikai “Jautrā atraitne”, toties vairāk nekā 2000 izrāžu piecās valodās gandrīz visos kontinentos). Taubera repertuārā bija apm. 100 operu un operēšu partiju, savukārt Kiepuram operu lomu klāsts ir visai pakusls: Hosē, de Griē, Kalafs, Kavaradosi, Rūdolfs, Radamess. Arī polim opera nebija visnozīmīgākā darbības joma.

Turklāt abus vienoja izdevējs *Odeon/Parlophon* – kā firma varēja izturēt tādas divas supersmagsvara lokomotīves?

Jau skolas gados zēns izcēlās ar lielu fizisku spēku un drosmi, kas praktiski realizējās jau pusaudža gados ciņās par Polijas neatkarību. Vokālās studijas pie kādreiz slavenā baritona Vaclava Bžeziņska (*Brzeziński*, savulaik viņu dēvēja par poļu Batistīni) bija visai neilgas. 1924. gadā Janam pavērās iespēja Varšavas Lielajā teātrī nodziedāt dažas solofrāzes kori, bet viņš, cenšoties sev pievērst klausītāju uzmanību, tā “pārvilka” augšējās skaņas, ka tika no operas izraidīts.

Jau agrā jaunībā Jans Kiepura izcēlās ar sevišķu drosmi, pat nekaunību, lai iegūtu dažādas protekcijas no šās pasaules dažādu kalibru varenajiem. Pateicoties šai rakstura īpašībai, 1925. gadā jaunais dziedonis debiņēja galvenajā lomā Moņuško operā “Haļka”. Kaut arī te neiztika bez tīri tenorālām ārišķībām, publikas uzmanību izdevās pievērst. Sekoja uzaicinājums Varšavas Lielajā teātrī Fausta lomā.

Neraugoties uz panākumiem, jaunajam dziedonim Polijas ūdeņi likās pārāk sekli un viņš gatavojās iekarot pasauli, sākot no visaugstākās virsotnes – Vīnes Valsts operas. Fantastiskā veidā izdevās iegūt audienči pie visuvarēnā direktora Franca Šalka (viņam pieder slavenā atziņa: jebkurš teātris ir trakomāja, bet opera – nodaļa neārstējamam). Un sekoja neticamais: Janam Kiepuram piedāvāja debiju operā “Toska”, kaut arī itāļu valodā viņš zināja vienīgi abas ārijas. Primadonnas Marija Jērica* (*Jeritza*) un Lote Lēmane cīnījās, lai sev iegūtu jauno, izcili izskatīgo, sportisko vīrieti. Ciņas iznākums lielā mērā atgādina īsteni sālamānisko Direktora lēmumu Mocarta operā “Teātra direktors”. Izrādē dziedāja Jērica, toties Lēmane studijā ieskaņoja divus duetus. Retrospektīvā – kura dāma bija lielāka ieguvēja? Lēmums tomēr bija stratēģiski pareizs, jo čehiete bija ievērojami labāka aktrise un arī viena no no visdaiļākajām soprānistēm.

Tālākais jau ir tradicionāla banalitāte izcilo dziedoņu biogrāfijās, “savadīgumā” sacenšoties, piem., ar sportistu intervijām mūsdienās. Proti, izrādes daudzus operteātros, neskaitāmi koncerti. To programmas gan būtiski atšķirās, piem., no vācu kamerdziedoņu veikuma. Īstenībā Jans Kiepura nemaz nebija spējīgs nodziedāt pilnu kamerdziedoņu programmu. Un tā:

vispopulārākās operu ārijas, dažas tikpat pazīstamas dziesmas un... šļāgeri. Poļu auditorijai, kā likums, arī dažas pseidotautsdziesmas. Toties atšķirībā no Taubera Kiepura dziedāja, piem., no viesnīcas balkona, teātra iezes un arī stāvēt uz automašīnas jumta. Protams, daudz laika tika veltīts dažādām intervijām, un tas nebija iedomājams iepriekšējā paaudzē.

1936. gadā Jans Kiepura apprecējās ar Ungārijā dzimušo vācu ebreju kinoaktrisi un dziedoni Martu Egertu** (*Eggerth*, 1912–2013). Tika teiktas ardīevas vētrainai personīgajai dzīvei, un pasaule ieguva jaunu, ideālu milas pāri. Abus vienoja arī skaņufilmas: Kiepuram – 12, Egertai – vairāk nekā 40. Atbilstoši tālaika praksei katra filma tika ieskaņota 2–4 valodās, visbiežāk ar atšķirīgiem partneriem. Arī Francis Lehārs lāvās Martas Egertas valdzinājumam un viņai komponēja mūziku dažām filmām.

Tieši skaņu filmas Kiepuru pāri darīja pazīstamu visā pasaulē. Slava rezultējās ar uzaicinājumu Ņujorkas *Metropolitan Opera*, kur tika dziedāts četras sezonas. Oficiālā versija pauž, ka tenoru neesot apmierinājis atalgojums, tomēr liekas, ka īstais aiziešanas iemesls bija vokālās formas kritums – balss nespēja izturēt milzīgo slodzi, kas bija sākusies pēkšņi, bez iesildīšanās. S. c., līdzīgs liktenis piemeklēja slaveno basu Ecio Pincu (*Pinza*), kurš arī pārgāja uz Brodveju.

Klausoties Kiepuram 40. gadu otrās puses ieskaņojumus, top skaidrs, ka tāds skaņējums neatbilda pasaules pirmā operteātra standartiem. Brodvejā, tiesa, varēja nopelnīt krietni vairāk, un te zelta devēja bija atkal Lehāra operete “Jautrā atraitne”, kurā Kiepuru pāris uzstājās vairāk nekā 2000 reizi visā pasaulē piecās valodās.

Gan Tauberam, gan Kiepuram galvenā darbības sfēra bija operete un skaņu filmas. Taubera firmaszīme, kā zinām, bija “Tev pieder mana sirds”, savukārt Kiepura saistījās ar dziesmām no kinofilmām: “Ninon, jele pasmaidi”, “Brunetes, blondīnes”. Bez tīri tenorīgām kvalitātēm Kiepuram panākumus veicināja šai balss kategorijai netipiski sportiska, seksapīla āriene, milzīgs temperaments, pašpārliecinātība. Tas viss nodrošināja mūsdienu popzvaigznei līdzīgu slavu.

Kiepuram mūžs noslēdzās 1966. gadā Ņujorkā, saņemot ziņu par neveiksmīgu finanšu darījumu.

PS: Lai pārliecinātos par šo vārdu patiesīgu, lūdzu, klausieties! Autortiesības vairs nav spēkā. 🎧

* Marijai Jēricai Rihards Štrauss veltīja savu pēdējo dziesmu “Kāršrozes” (*Malven*), taču viņa to, nevienam nerādot, turēja atvilktnē līdz nāvei

** 87 gadu vecumā Marta Egerta vēl dziedāja koncertā Vīnes Valsts operā, bet beidzamo reizi publiski uzstājās divus gadus pirms nāves (salīdz. ar Magdu Olivero)

Šopavasār notika kārtējais mūzikas vidusskolu audzēkņu konkurss, kurā sacenšas topošie muzikologi un komponisti. Žūrijas dalībniece Lauma Mellēna-Bartkeviča ierosināja kādu no jauno aprakstnieku sacensības dalībniekiem prezentēt MS vasaras laidienā. No piedāvātajiem laureātu tekstiem kā savu favorītu izvēlējāmies dalītās II vietas ieguvēja Dāvida Krista Baloža sarunu par Pēteri Plakidi. Žurnāla laidiena tapšanas laikā Dāvids Krists absolvē Jāzepa Mediņa Rīgas Mūzikas vidusskolas Mūzikas vēstures un teorijas nodaļu.



Dāvids Balodis

Mūzikas un kopības vēstnieki pasaulei *The Transatlantic Trio*

Pēteris PLAKIDIS (1947–2017) pazīstams ne tikai kā komponists, bet arī kā izcils pianists. Daudzi laikabiedri un kolēģi izcēlušī viņa prasmes sadarboties ar solistiem, kā arī spējas no klavierēm izvilināt orķestra cienīgu skanējumu. Skaņraža 75 gadu jubilejai par godu vēlos vairāk uzmanības pievērst viņa koncertdarbībai un attiecībām ar citiem.

Viens no spilgtākajiem Plakida karjeras posmiem bija no 1991. līdz 2004. gadam, kad viņš ar draugiem nodibināja ansambli *The Transatlantic Trio*, kas aktīvi uzstājās ne tikai Latvijā, bet arī ASV, Apvienotajā Karalistē un citur pasaulē.

13. martā *zoom* platformā dalīties atmiņās par šī ansambļa darbību aicināju komponista kolēģus: čellistu Ivaru BEZPROZVANOVU un klarnetistu Ēriku MANDATU.

Kādi bija ansambļa pirmsākumi? Kam pieder ideja?

Ivars: Domāju, ka Ērikam vajadzētu runāt pirmajam par šo, jo viņi ar Pēteri bija satikušies pirms tam – Amerikā, kad notika studentu apmaiņas programma starp Dienvidilinojas Universitāti un Latvijas Mūzikas akadēmiju.

Ēriks: Satikāmies 1990. gadā. Mēs gan patiesībā tajā laikā viens otru nemaz tik bieži nesatikām, tomēr spēlējām kopā un to arī izbaudījām. Kad Pēteris aizbrauca atpakaļ uz Latviju, tika gatavots līdzīgs brauciens

arī no Amerikas. Es sākotnēji nebiju iekļauts dalībnieku sastāvā, bet, tā kā kora diriģents 1991. gada barikāžu iespaidā bija uztraucies par drošību, viņš no braukšanas atteicās. Līdz ar to Pēteris painteresējās, vai es nevarētu braukt šī diriģenta vietā. Es no šaušanas nebaidījos (*smejas*), man bija svarīga tikai mūzika, tāpēc 1991. gada maijā atbraucu uz Latviju un paliku tur mēnesi. Pēterim ar Ivaru bija sagatavoti plāni programmai, ko spēlēt kopā. Ivars noteikti jau zināja par plāniem, pirms es vēl biju atbraucis, vai ne?

Ivars: Kurš to var zināt? (*smejas*) Tās jau ir senas atmiņas, es vairs neatceros.

Runājot par jūsu muzicēšanu ASV: vai tā bija jūsu pašu ideja, vai arī daļa no mācību procesa?

Ēriks: Jā, tas bija mūsu pašu lēmums. Pēterim bija daudz dažādu ideju par skaņdarbiem, ko atskaņot. Mēs izbaudījām procesu un jau meklējām repertuāru, ko spēlēt kopā Latvijā.

Vai sākotnēji spēlējāt citu komponistu mūziku, vai arī jau tad sākat atskaņot Pētera skaņdarbus?

Ēriks: Sākām ar citiem komponistiem: Ludvigu van Bēthovenu, Johanesu Brāmsu, vēlāk arī Robertu Šūmani, Kamilu Sensānsu, Fransisu Pulenku u. c. Bet, kad trio sanāca kopā, tad līdzās Bēthovenam un Brāmsam spēlējām arī Robertu Mučinski, Aleksandru fon Cemplinski, Vensānu d'Endī... Pēteris pats uzrakstījis mums "Veltījumu Brāmsam", ko, protams, daudz atskaņojām.

Ivars: Visam iepriekš nosauktajam varu pievienot Tālivaldi Ķeniņu, kurš uzrakstīja opusu speciāli mums, kad gatavojāmies pirmo reizi doties koncertēt uz ASV kā trio. Pirmā daļa bija radīta, iespējams, kā dāvana Pēterim dzimšanas dienā (kārtīgi neatceros), bet pēc tam Ķeniņš uzrakstīja vēl divas daļas, kuras paspējām ātri iestudēt un atskaņot. Bet, turpinot par darbības pirmsākumiem Latvijā, pirmais mūsu skaņdarbs bija Olivjē Mesiāna "Kvartets laika galam", un 1991. gadā tas bija šī darba pirmatskaņojums Latvijā.

Kā jūs spējāt saspēlēties, dzīvojot divos dažādos pasaules nostūros – kā tas notika?

Ēriks: Tas bija ļoti grūti. Pirmajos gados man bija liels atbalsts no universitātes, lai varētu vairākkārt braukt uz Latviju. 90. gados, es pat nezinu, kādas astoņas deviņas reizes mēs tikāmies Latvijā un mēģinājām. Mēs pēc tam braucām gan uz Angliju, gan Velsu, gan arī uz ASV, tomēr lielākā daļa mēģinājumu un ierakstu notika Rīgā.

Tādā gadījumā: kā notika sadarbība, kad Ēriks nebija Latvijā, bet uzturējās ASV?

Ivars: Pirmoreiz Ēriks bija Latvijā, lai ar mums atskaņotu Mesiāna "Kvartetu". Pirms tam mēs, protams, bijām mēģinājuši Rīgā divatā vai trijātā ar vijolnieci Inesi Milzarāju, jo, piemēram, pirmajā daļā bija grūti saprast, kad čellam ir jāiestājas un jābeidz. Tāpēc sākotnēji mēģinājumi notika

bez Ērika. Visbiežāk pie Pētera mājās vai arī Mūzikas akadēmijā.

Ja pareizi saprotu, jūs devāt priekšroku klasiski romantiskai, nevis modernākai mūzikai?

Ēriks: Jā, mūsu trio tas bija raksturīgi.

Un kāds bija jūsu personīgais viedoklis par šo repertuāru: varbūt vēlējāties kādas pārmaiņas?

Ēriks: (*smejas*) Man vienmēr patikusi jaunā mūzika. Bet ik reizi sajūtas, ko spēja radīt mūzika, mums spēlējot kopā, bija tik spēcīgas, ka lika mums uztvert šo stilu par nepieciešamu.

Ivars: Jā, dažreiz tas bija vienkārši maģiski... Es sev ik pa laikam uzdevu jautājumu: "Kā mēs to darām kopā? Tas ir neiespējami, ka mēs uz mirkli "pazūdam", bet drīz atkal atsākam kopā." Jā, labi, ja tam tā ir jābūt, tad viss kārtībā. (*smejas*) Tā tiešām bija maģija. Un ir jābūt maģijai, citādi nevarētu būt tāda trio.

Ēriks: Tas tiesa, un tieši ar šo grupu maģija bija ļoti spēcīga...



Runājot par jūsu pieredzi ar Pētera Plakida mūziku: cik daudz viņa opusu bija jūsu repertuārā un kā tas ietekmēja jūsu laikmetīgās mūzikas izpratni un gaumi?

Ivars: Es varētu sākt ar paša Pētera personību un pēc tam runāt par mūziku. Viņš bija īsta dzīvā enciklopēdija, īsts tēzauris. Viņš zināja visu par jebkuru mūzikas lietu, ko mācījās vai atskaņoja. Akadēmijā viņš pasniedza instrumentāciju, līdz ar to arī lieliski pārzināja visus instrumentus un to spējas. Viņš man devis dziļu izpratni par mūziku un ansambļa kopspēli.

Ēriks: Pavisam noteikti. Zināšanas par dažādām krāsām, kā mums kļūt par jebkuru instrumentu – par fagotistu, par flautistu – tas domāšanas veids nāca no Pētera un viņa prasmēm. Atceros, kā viņš mums teica, ka "šeit jāskan kā fagotam", un ar kreiso roku uz klavierēm to nospēlēja tā, ka tas arī skaņēja pēc fagota.

Ivars: Ir bijis arī tā, ka viņš tev liek spēlēt kā čellam vai fagotam, bet man – kā klarnetei. Manuprāt, svarīgi, ka mēs nebijām tikai mūziķu ansamblis – mēs bijām domubiedri.

Runājot par Pētera mūziku, tā bija ļoti latviska, būtībā balstīta uz latviešu tautsdziesmām, kas tika apvienotas viņa paša skaņurakstā kā bilžu miklā. Dažreiz esmu piedalījies viņa komponēšanas procesā. Pēteris prasījis man padomu, kad nevarēja izdomāt, kā salikt kopā šādas bilžu miklas.

– "Vienkārši saliec kopā."

– "Labi, nav problēmu..." ātri saraksta un dod tālāk. (*smejas*)

Runājot par mūzikas izpratni un gaumi, Pēterim tajā ir bijusi vislielākā ietekme. Viņš bija mans, kā mēs saucām, i z j ū t u s k o l o t ā j s.

Ēriks: Man ir līdzīga pieredze ar viņu. Pētera ietekme bijusi tik stipra, ka es spēju pat saklausīt latviešu valodu viņa mūzikā. Es gan, protams, nerunāju latviski īpaši labi – zināju tikai dažus vārdus –, bet

atceros, ka tad, kad uztājāmies kopā, spēju to sadzirdēt. Un varēja just, ka klausītāji dzird to pašu. Tas, ko Pēteris spēja pateikt caur mūziku un ko viņš mums iemācīja, bija pilnīgi patiesi un dziļi.

Ivars: Zini, Ērik, kas ir interesanti: pagājušogad piedalījies radoraidījumā "Orfeja auss", un tēma bija par skaņdarbu "Veltījums Brāmsam". Egils Šēfers, raidījuma vadītājs, teica, ka klausījies šo darbu daudzās interpretācijās un mūsu versija bijusi labākā, sevišķi lēnā daļa.

Kā jūs raksturotu savstarpējās attiecības? Tā kā Pēteris Plakidis daudz strādāja arī kā pasniedzējs akadēmijā, vai viņa iekšējais pedagogs parādījās arī jūsu mēģinājumos vai uzstāšanās reizēs?

Ēriks: Jā, pilnīgi noteikti. Tomēr mūsu attiecības bija kas vairāk nekā tikai mēģinājumi, jo arī brīvais laiks, ko pavadījām kopā, vērtības ziņā pielīdzināms mēģinā-

jumam, kad pilnveidojām prasmes sajost cits citu. Mūzika bija tikai dabisks turpinājums mūsu sarunām un draudzībai. Protams, bija brīži, kad kārtīgāk jāizstrādā kādi posmi, bet kopumā mūsu attiecības nemainījās arī spēlēšanas laikā – mēs visu laiku bijām kā draugi, vienalga, ar vai bez instrumentiem.

Ivars: Piekritu – mūsu attiecības un mūzika nav nodalāmas viena no otras. Bet es tomēr nevarētu teikt, ka ārpus mēģinājumiem kāds no mums būtu kā skolotājs, mēs vairāk izbaudījām cits cita kompāniju. Arī pēc mēģinājumu beigām šie mēģinājumi tomēr it kā turpinājās citur, jo runājām pārsvarā par mūziku. Ja vien kaut kur nesēņojām vai nedarijām ko citu. (*smejas*)

Kādas ir jūsu spilgtākās atmiņas no koncertēšanas?

Ivars: Es gan neatceros tagad ļoti daudz saistībā ar Pēteri, toties ar tevi, Ērik, man ir atmiņas par reizi, kad pirmo reizi koncertējām Vāgnera zālē. Tu teici: “Esmu te jau bijis!”

Ēriks: Jā, tiku sapņojis, ka esmu Vāgnera zāles aizkulisēs pirms daudziem gadiem, un, kad mēs tur uzstājamies, šķita, ka esmu tur jau bijis pirms ilga laika, līdz ar to tā vide šķita tik dabiska. Arī daudzas citas lietas un atmiņas, ne tikai muzikālas, par Latviju šķitušas ļoti labas un pareizas.



Ivars: Un jāņem vērā, ka tie vēl bija laiki, kad Latvija tikko atguva neatkarību, tagad daudz kas mainījies. Bet, runājot par Pēteri, ir darītas daudzas jautras lietas, jo viņš bija ekstraordināra personība – kā mēs smējāmies! Ar viņu smieklīgi atgadījumi varēja notikt ik uz soļa.

Ēriks: Es visu mūsu kopīgi pavadīto laiku uztveru kā vienotu, nesadalāmu stāstu.

Ja Pēteris Plakidis būtu vēl dzīvs, kāda, jūsuprāt, būtu ansambļa nākotne?

Ēriks: Tie mirkli, ko pavadījām kopā, bija lieliski un noteikti arī nepieciešami, lai izveidotu savstarpēju saikni, un to ietekmēja arī tālaika valdošā situācija. Man šī vienotība konkrētajā laikposmā bijusi tikpat svarīga, kā mūsu muzikālā darbība – šī iespēja būt kopā, ceļot kā abu valstu vēstniekiem uz citām pasaules malām, lai parādītu, cik svarīgi ir būt kopā un iegūt draugus. Tās, manuprāt, bija ļoti svarīgas mūsu attiecību sastāvdaļas. Mūsdienās tas joprojām ir vērtīgi, bet tomēr būtu citādi. Neesmu pat īsti pārliecināts, vai iztēlojos, kā tas būtu – ceru, ka mēs negribētu spēlēt tikai šlāgerus.

Varbūt tās ir sava veida bailes no ieslīgšanas rutinā?

Ēriks: Kaut kas uz to pusi, bet ne gluži bailes. Bija ļoti svarīgs tas prieks, ka varam atkal satikties, it sevišķi tāpēc, ka tolaik nebija viegli to izdarīt. Tagad mēs varam ceļot daudz vieglāk, un tas varētu likt mūsu atkalredzēšanās priekam šķīst mazāk svarīgam.

Ivars: Es ticu, ka katram kolektīvam, ansamblim atvēlēts savs laiks, un mums šis labākais laiks arī bija tad, kad bija visgrūtāk būt kopā. Mūsu laiks bija 20. gadsimta 90. gadi, un, lai gan mēs mēģinājām sarakstīties e-pastā un sarunāt, kad atkal tikties, man tomēr bija sajūta, ka tas nav nepieciešams. Tie 90. gadi vienkārši bija īstais brīdis, kad mums būt kopā.

Iespējams, ka jums jāsāk jauns cikls ansambļa darbībā – ar jaunu pianistu.

Ēriks: Mēs esam par to runājuši. Ceram, ka koronavīruss vairs neapgrūtinās mūsu ikdienu, un tad arī varētu atsākt muzicēt – man tas ļoti patiktu. 🎵



INTROVERTĀS MĀKSLAS FESTIVĀLS

2022

INTROVERT ART FESTIVAL

AD LUCEM

7. jūlijā 19.00

Mežaparka Lielās estrādes
Kokaru zālē

8. jūlijā 19.00

Ventspils koncertzālē
Latvija

Žans Pols Desī
AD LUCEM

pirmatskaņojums Baltijā

Žans Pols DESĪ *Jean-Paul Dessy,*
Beļģija, čells, elektronika

Romēns DEJĒZS *Romain Dayez,*
Beļģija / Francija, balss, elektronika

BIĻETES

BIĻEŠU
PARADĪZE

VAIRĀK
PAR FESTIVĀLU



Festivāls Ad Lucem



SKAŅU MEŽS 20 GADI

23. – 24. SEPTEBRĪ,
HANZAS PERONĀ

"Pasaules līmeņa eksperimentālās
mūzikas festivāls"

— Bils Meijers
("Magnet", "Downbeat", "The Wire")

Eksperimentālā hip-hopa grupa Clipping ar
"Grammy" balvas laureāta Dāvida Dīgsa
pedaļiņšanos

Komponists Pēters Ablingers un
vijolniece Biliana Vučkova

Evijas Skukes jaundarbs

Kassel Jaeger ar studijas GRM klasiķa
Bernāra Parmedžāni mūziku

Grupa Ahmed ar avangarda džezu no islāma
perspektīvas

Soprāns Alīja Alsultāni un vinilplašu manipulatori
Mariama Rezaei

Elektroniskās mūzikas producentu
duets Space Afrika

un citi



www.bilesuserviss.lv
www.skanumezs.lv



Daiga Mazvērsīte

Kad sirds svārstās mūzikas ritmā

OGRES "METRONOMS"

Kad Latvijas Radio skaņu arhīvā palēnām tika digitalizēti arī tā saukto estrādes pašdarbnieku ieraksti, gaismā nāca ārkārtīgi interesantas lietas. Piemēram, Ogres kultūras nama ansambļa "Metronoms" ieskaņojumi, kuri lika uzdot jautājumus: kas bija maigās balss īpašnice Maija Perlbahe, tik skaisti dziedošā Anita Eglīte un galu galā – kolektīva dibinātājs Voldemārs Putniņš, par pārējiem mūziķiem un neskaitāmajiem solistiem nerunājot? Klistot baumām un pieņēmumiem par "Metronoma" vēsturi, nācās ielūkoties ne tikai vecās avīzēs, bet arī uzrunāt tos, kam bijusi muzikālā saistība ar šo Ogres muzikālo brīnumu – pirmo Tautas estrādes ansambli Latvijā, kas šo tobrīd lepni skanošo goda nosaukumu ieguva 1968. gada 15. janvārī!

PĒC PUTNIŅA NOTĪM

Par "Metronoma" darbību īsti vietā būtu apzīmējums – leģenda. Ne tāpēc, ka ansamblis, sākotnēji estrādes orķestris, būtu gāzis milzu kalnus un guvis spīdošas uzvaras slavenos konkursos, bet tādēļ, ka tā darbības vēsture kļuvusi par mutvārdu daiļradi un apaugusi dažādiem pieņēmumiem. Visu "pa plauktiņiem" salikt nav iespējams, jo ne Ogres muzejs, ne tagadējais kultūras nams

nespēja palīdzēt ar kādiem arhīva materiāliem, un paši dalībnieki kā kolektīva dibināšanas laiku minēja dažādus gadskaitļus. Tad nu atkal, vadoties no drukāta vārda, publikācijā par "Metronoma" 15. jubileju (J. Šalters "Plūst Metronoma skaņas", "Padomju Ceļš", 1973. gada 24. februāris) melns uz balta rakstīts, ka Ogres rajona kultūras nama estrādes ansamblis dzimis 1958. gadā un tā dibinātājs ir Voldemārs Putniņš.

Putniņa uzvārdu "Mūzikas Saulē" pieminējām iepriekšējā laidiena rakstā par sintezatoru izgudrotāju un mikrofonu ģēniju Feliksu Staņeviču, atstāstot viņa atmiņas par darbošanos kolhoza "Lāčplēsis" estrādes orķestrī, kuru vadīja šis mūziķis. Meklējot sīkākas ziņas, izdevās noskaidrot, ka Voldemārs Putniņš dzimis 1926. gadā, audzis Viesītē, kur vecāki novērtēja zēna lielisko muzikālo dzirdi un interesi par skaņumākslu, un jau triju gadu vecumā viņš tika pie dāvanas – mutes harmonikām. Sešu gadu vecumā puika sēdies pie klavierēm, kas lauku zēnam bija liela greznība. Komponists un pianists Arvīds Žilinskis vasaras pavadīja tajā pašā pusē, savā lauku mājā, un viņš pulcināja apkaimes ļaudis, padomu neliedzot arī Voldemāram. Voldemāra tēvs, pagasta biedrības mājas orķestra vadītājs, ierādīja dēlam arī trompetes spēli, un Putniņš kļuva par kornetistu orķestrī. Sekoja studijas konservatorijā un Staņeviča aprakstītie notikumi, kad Voldemāram nācies spēlēt vērmahta pūtēju



Voldemārs Putniņš, 1964

orķestrī maršus. Par staigāšanu vācu formā nācās izciest apcietinājumu un izsūtījumu, kur atkal glāba muzicēšana.

Nav zināmi apstākļi, kādos 1958. gadā Putniņš Ogres kultūras namā izveidoja estrādes orķestri, – tajā viņš pats spēlēja trompeti, bet varēja nosēsties arī pie klavierēm vai ksilofona. Cik noprotams, kolektīvs darbojies pēc tālaika estrādes žanra principiem – līdzīgi Rīgas Estrādes orķestrim arī ogrēnieši ne tikai spēlēja un dziedāja, koncertprogrammu papildināja dejotāji, akrobāti un asprātīgi konferansjē. Galvenā atšķirība no padomju estrādes mākslā paraugu radošajiem rīdliniekiem bija tā, ka šī orķestra dalībnieki bija pašdarbnieki. Protams, ar



Māra Pope un Inese Ziņģīte

laiku viņu vidū parādījās mūzikas skolu, arī mūzikas vidusskolu audzēkņi, turklāt 50. gados piedalīšanās skolas muzikālajā pašdarbībā radīja labu pirmo augsni spirtu un spēcīgu talantu stādu dzinumiem.

Kad nu 60. gadu otrajā pusē Ogres kultūras nama pašdarbnieki jau sevi dēvēja par ansambli un arvien skaļāk un biežāk lietoja nosaukumu "Metronoms", sastāvā bijuši 18 dalībnieki: astoņi mūziķi, divi pāri dejotāju (Lilita Zača, Vitālijs Stepiņš u. c.), akrobāte Inese Pētersone – tā pati slavenā "rāpotāja" Inese Ziņģīte, kas jau tolaik pārsteidza ar čūskas lokanību, četri solisti un programmas pieteicējs Jānis Ķekars no Leļļu teātra, kas plēsa jokus starp dziesmām. Gadu pirms iesaukuma armijā (1969) klavieres pie Putniņa spēlējis Ivars Kraucis, vēlākais Ādažu "Suvenīra" vadītājs, kas dienesta gados vadīja karavīru ansambli "Zvaigznīte". Viņš sevi uzskatīja par prasmiņu improvizētāju, jo bija izgājis praktiskā džeza apmācību Rīgas smalkajā restorānā "Astorijs", un nu bija sašutis, ka viņam pēc šīs radošās pieredzes jāspēlē precīzi no Voldemāra Putniņa izsniegtajām notīm. Par katru atkāpi no partitūras vadītājs sarauca pieri, turpretim citiem, kas nebija skolojušies Jāzepa Mediņa mūzikas vidusskolā kā Kraucis, precīzs nošu pieraksts nāca par labu.

Radio kopš 1968. gadā glabātajos ierakstos atklājas solistes Maija Perlbahe un Māra Pope, kā arī dziedonis Egils Čakstiņš.

Instrumentālistu sniegunā ieskaņoti divi instrumentāli skaņdarbi (repertuārā tolaik bijis arī Egila Švarca skaņdarbs "Brašais četrinieks" u. c.): "Medus garša" un "Pēdas sniegā", pēdējā autors ir 60. gadu estrādes mākslas aktīvs administrators, pie viena komponists Valērijs Ickēvičs, kura skaņdarbi iekrāsoja žanra rītausmu reizē ar Elgu Igenbergu, Ģedertu Ramanu, Raimonu Paulu, Ringoldu Ori un citiem, tiesa, par viņa skatuves praktiķa darbību nekas nav dzirdēts.

Arī visi trīs solisti ieskaņojuši dziesmas no "Metronoma" koncertprogrammas, un tie nav latviešu autoru darbi: Perlbahas izpildītajam čehu autora Košica "Četrrocīgajam valsim" bijuši lieli panākumi koncertos, savukārt Māra Pope iedziedāja krievu valodā džeza mūziķa Staņislava Požlakova dziesmu "Osta". Patikami tembrētā alta īpašniece, vēlāk Liepiņa, pašlaik Fridrihsone (slavenā mākslinieka vedekla) bija gatava dalīties atmiņās par savu darbošanos "Metronomā" 60. gadu nogalē.

Māra bija tipiska pašdarbniece, mamma iemācījusi spēlēt klavieres, un meitene labi pazina notis, kas bija teju obligāta prasība Putniņa orķestrī (Voldemārs, starp citu, vienlaikus vadījis arī Ogres kultūras nama pūtēju orķestri, bijis pat rajona apvienotā orķestra diriģents), kam kā Pope viņa pievienojās 1965. gadā. "Pirms tam dziedāju kultūras nama meiteņu ansambli, tolaik vēl nelietoja nosaukumu "Metronoms". Maija Perlbahe bija vecāka par mani, uzstājās kultūras nama ballēs."

Tolaik viens no solistiem bijis Verners Tauriņš, otrs – Egils Čakstiņš, dziedājis kopš ansambļa dibināšanas – ieradies kā LPSR Viegļās rūpniecības speciālās remonta un montāžas pārvaldes krāsotājs. Čakstiņš bijis zvaigzne ogrēniešu koncer-



Egils Čakstiņš



Dzied Maija Perlbahe

tos, izpildīja Raimonda Paula "Mežrozīti" un Kublinska "Minikleitiņu", arī Ārnes Oita "Veco melodiju", abas ieskaņotas radio, kā arī šo un to no Toma Džonsa repertuāra. Uz 1970. gadu lēsts, ka liriskā, siltā balss tembra īpašnieks iestudējis 147 dažāda rakstura padomju un aizrobežu dziesmas, kas allaž guvušas nedalītu klausītāju atzinību. Viņš arī saņēmis diplomu Kauņas festivālā "Dzintara trompete" 1969. gadā.

TALKĀ NĀK RĪGAS RADIO PROFESIONĀĻI

Māra Fridrihsone pastāstīja, ka ar Putniņa komandu sadarbojies arī tolaik nebūt ne slavenais Andrejs Lihtenbergs, notikuši kopīgi koncerti, un pēc uzvaras kādā festivālā vai skatē viņiem balvā piešķirts brauciens uz Čehoslovākiju, Karlovivariem, kurp līdz devies arī Lihtenbergs. Šajā periodā taustiņus pēc Ivāra Krauča spēlējis Romualds Gibners, bungas sita Jānis Štauers, bija iespaidīga pūtēju grupa: Andris Dzenis (saksofons), trompetisti Andrejs (Andris) Jurjāns un kāds mūziķis, uzvārdā Ignatjevs, spēlēja arī Radio orķestra trombonists Jānis Voitekāns.

"Mūs parādīja arī televīzijā. Braucām uz festivālu "Kauņas pavasaris", tas notika milzīgā sporta hallē, kas bija pilna "līdz lūpai". Tur dziedāju dziesmu "Māmiņai" no Robertīno Loreti repertuāra, un ovācijas bija milzīgas. Dziedāju arī Kublinska "Noktirni" duetā ar krievu puisi, mūsu ansambļa solistu, uzvārdu neatceros (varbūt Igors Suņejevs, kas minēts kā "Metronoma" dziedātājs – aut. piez.). Bet mani ļoti traucēja tas, ka pašai pietrūkst skatuviskā nekaunības, es teiktu. Vienmēr pirms koncerta uztraucos, nervozēju, nebija sajūtas, ka visas durvis vaļā, un arī paškritikas bija par daudz. Dažreiz ar balsi bija grūti pārspēt to milzu troksni, ko sagādāja mūziķi. Un es jau nebiju nekāda galvenā soliste, bet viena no. Dziedāju koncertā trīs četras dziesmas. Turklāt vienlaikus strādāju Stradiņos par medmāsu." Māra pieminēja arī vecos grabužus autobusus, ar kuriem no Ogres viņi devušies uz koncertiem daudzviet Latvijā, taču braucieni allaž bijuši lustīgi.

Lihtenbergs "Metronoma" jaunās programmas pieņemšanas sakarā presē minēts 1970. gadā, kad soliste Ogrē bijusi arī Jautrite Vjakse – abi togad līdz ar Egilu Čakstiņu dziedājuši Kauņas festivālā



“Dzintara trompete”. Tobrīd ansambļa vadību uzņēmies saksofonists Jānis Frīdenbergs, un kā konsultants ar padomiem palīdzējis Aleksandrs Kublinskis.

Māra Fridrihsone pēc “Metronoma” 1972. gadā pārcēlās uz Ķeguma ansambli, vēlāk dziedāja kolhoza “Lāčplēsis” ansambli. Viņas vietā, pēc basista Bonifacija Lazdāna teiktā, uz laiku nākusi Anita Priekule – tā pati slavenā Anita Garanča!

Kad 1973. gada februārī “Metronoms” svinēja pastāvēšanas piecpadsmīto un Tautas kolektīva goda nosaukuma iegūšanas piekto gadskārtu, uz jubilejas koncertu tika aicināti arī bijušie solisti: Sandra Miesniece, Igors Suņejevs, Jānis Veidis un citi. Ansambli dziedājis arī vēlākais kolhoza “Jugla” priekšsēdētājs Georgs Blūķis, kā arī opersoliste Elga Brahmane, kas bija diriģenta Jura Kļaviņa sieva (Juris pats kādubrīd spēlēja kontrabas). Uz šo brīdi saskaitīts, ka “Metronoms” uzstājies jau vairāk nekā 1000 koncertos, apciemota Igaunija, Lietuva, Moldova, Polija, festivālā “Kauņas pavasaris” viņi muzicējuši jau trīs reizes! Tobrīd ansambli dziedāja Anita Eglīte, Skaidrite Pučka, Jana Žukova, Māris Bumbieris, saksofonu spēlēja Ludis Legzdiņš, vairāku skaņdarbu autors bija pianists Gibners, mūziķi cieši sadarbojās ar komponistiem Jāni Sildegu, Aivaru Krūmiņu, Ivaru Birkānu.

Presē (“Liesma”, nr. 11, 1976) ansamblis apzīmēts kā Ogres kultūras nama direktores Vilmas Milleres lielā mīlestība, par kuru reizēm bijušas jāizcīna milzu kaujas saistībā ar to vai citu sāpju bērnu. Droši vien problēmjautājums bija arī mūziķiem labi zināmā kaite, kuru Staņevičs pieminēja toskait saistībā ar Voldemāru Putniņu. Nav precīzu ziņu, kāpēc viņš pamet “Metronomu” uz pāris gadiem, lai 1970. gadā pievērstos kolhoza “Lāčplēsis” ansambļa dibināšanai. It kā sanācis skaļš skandāls, kurā iejaucies Ogres VDK priekšnieks Rubulis, un atlaists viss sastāvs. Tomēr Ogres kultūras nama

ansamblis atdzima ar jauniem spēkiem, kuriem šoreiz pievienojās Jāzepa Mediņa mūzikas vidusskolas kontrabasa klases audzēknis Bonifacijs Lazdāns.

Viņš apguva vijolspēli Daugavpils mūzikas vidusskolā, bija absolūtās dzirdes īpašnieks, taču apzinājās, ka plauksta un pirksti vijolei nav īsti piemēroti. Tad par Boni iesaukto Bonifaciju uzrunāja Daugavpils kultūras nama “Vārpa” diksilenda vadītājs, kura kontrabasists bija iesaukts armijā, bet pēc trim dienām jānotiek koncertam! Lazdānam jau bija pieredze ar ielēkšanu altista lomā kameransambli – pārskatīja vijoli kvartu zemāk un spēlēja alta atslēgā. Arī no kontrabasa Bonis nesabijās, drīz pagadījās paštaisita basģitāra, un “Vārpā” kāds sāka arī dziedāt. “Man bija sapnis par kompozīciju, rakstīju jau kopš bērnu dienām, pat sacerēju kaut kādu vijolkoncertu,” stāsta Lazdāns. “No Daugavpils trešā kursa aizgāju un iestājos Mediņos. Basģitāru pārdevu, lai būtu nauda, no kā Rīgā dzīvot.”

Mediņu kopmītnēs dzīvoja arī “Metronoma” trompetists Andrejs Jurjāns, kas Ogrē pakļuva zem vilciena drezīnas. Viņu bērū gājiens kļuva par Lazdāna pirmo sastapšanos ar “Metronoma” mūziķiem, kuru vidū bija vēl viens kopmītņu biedrs, Jānis Smilga, kurš tad arī Boni ievilkā grupā. Tolaik par vadītāju bija iecelts saksofonists

Jānis Frīdenbergs, Latvijas Radio estrādes orķestra mūziķis, programmā bija iekļauti dejotājas Margas Sveldes spēļu deju numuri ar atbilstīgu orķestra pavadījumu, kas sevišķi efektīgi izskatījušies uz brīvdabas skatuveim vasarā. Valdis Majevskis vadīja programmu un rādīja pantomīmu, kas, pēc Lazdāna teiktā, tolaik bijis noslēpumains un daudznozīmīgs žanrs un priekšnesumos jauties vārdos nepateikts protests sistēmai. Šād tad ar “Metronomu” tolaik sadarbojies aktieris Arnis Līcītis un vēlākais Leļļu teātra direktors Jānis Dziedātājs.

Liela reformas notika 1971. gadā, kad Ogres kultūras nams uzņēmies rīkot starptautisku balles dejas konkursu – tas noticis vairākus gadus pēc kārtas, un pavadījums dejās bija jāatskaņo kultūras nama orķestrim. Lazdāns atcerējās amizantu gadījumu no darbošanās “Metronomā”, kad viņiem gadumijā nācies daudz uzstāties dažāda ranga ierēdņu un priekšnieku svinībās, kuras tagad sauktu par Ziemassvētkiem, bet toreiz tās bija eglītes. Pirmajā daļā koncerts, otrajā – dejas. Modē bijusi Raimonda Paula “Cik klusa nakts”, un, kad kāda priekšnieka sieva pienākusi ar lūgumu atskaņot “Klusu nakti”, mūziķi draudzīgi rāvuši vaļā “Klusa nakts, svēta nakts”...

Komisija izvērtēja mūziķus, izbrāķēja ritma grupu, bundzinieka Štauera vietā tika uzaicināts pats Zigurds Rezevskis no Rīgas, par konsultantu salīga vēl vienu Radio estrādes orķestra mūziķi – trompetistu un aranžētāju Gunāru Rozenbergu! Rezevskis gan esot sēdējis ne tikai pie sitaminstrumentiem, bet arī pie klavierēm, pat vadījis meiteņu vokālo ansambli. Ar ogrēniešiem kopā muzicējis Olafs Šlesers, tiesa, nav īstas skaidribas – kā pianists vai dziedātājs, izpildītais arī viņa aranžētas tautasdziesmas. Joprojām dziedāja Verners Tauriņš, kas gan 1975. gadā pārcēlās uz Ādažu grupu “Suvenīrs”, droši vien bijušā “Metronoma” pianista Ivara Krauca uzaicināts.

Lazdāns min virkni mūziķu, kas darbojušies “Metronomā” rindās: Andris Dzenis (baritonsaksofons), Igors Kraupša (trombons), Valdis Zirnis (saksofons), Genādijs Ostrovskis (sitaminstrumenti), Juris Petkuns (taustiņi), Anatolijs Furmančuks (ģitāra), Viktors Pomarņevskis (ģitāra).



Pašam Lazdānam pirmais darbošanās posms nesanāca ilgs, jo puiši iesauca dienes-tā, viņš nenonāca vis slavenajā "Zvaigznītē", bet aiz Polārā loka, Murmanskas apgaba-la Apatitos, spēlēja armijas ansambli, pat vadīja pilsētas pūtēju orķestri. Atgriezies dzimtenē, atgriezās arī "Metronomā", kur jau priekšā bija Putniņš, kura rokās vadi-bas groži atkal nonākuši 1973. gadā, kad ansamblis pirmoreiz devies koncertēt uz Krieviju.

ANSAMBLIS AR 100 RUBĻU ALGU

70. gadu sākumā Voldemārs Putniņš bija izveidojis samērā spēcīgu ansambli kolhozā "Lāčplēsis", kurā iesaistījās brāļi Ostrovski – Bruno un Romualds, vēlākie populārās ka-pelas "Ornaments" dalībnieki. Muzikanti tad meklēti pat skolā, neprasot muzikālu izglītību. Brāļiem sākumā nebija instru-mentu. Uztaisījuši ģitāras no pagalēm, no-krāsojuši, uzstiepuši vecas klavieru stīgas – un pieņēmti par ģitāristiem. Putniņš smagi strādājis ar saviem audzēkņiem, mācījis no-tis, līcis daudz vingrināties. Tad, liekas, ap 1972. gadu viņš ar visu vai daļu "Lāčplēša" orķestra atgriezies Ogrē.

1973. gadā "Metronoma" solisti Janīna un Māris dzēra kāzas. Uz neilgu laiku "Metronomam" bija savs dziedošs pāris ar jau Latvijā slaveno uzvārdu Bumbieri. Janīna bijusi medmāsa Siguldā, un dziedā-tāju aizņemība pamatdarbos regulāri sa-režģījusi koncertdarību, turklāt vairākiem bijušas problēmas ar intonāciju. Ierakstos gan tas īsti nav jūtams. Bumbiere (Žukova) izjusti 1973. gadā ieskaņojusi Gunāra Freidenfelda "Ūdensnesēju", piebalsojot brāļiem Ostrovskiem, un šajā aranžējumā spilgtāk nekā Noras Bumbieres ierakstā izeaigojas dziesmas džezroka krāsas.

Skaidrīte Pučka studijā iemūžināju-si divas dziesmas no Margaritas Vilcānes repertuāra: Jāņa Sildega "Pusnakti" un Imanta Kalniņa "Karalienes dziesmu". Atkal teicams muzikālais priekšnesums – bur-vīgas oriģināla kopijas jutekliskā gaisotnē! Skaidrīte Pučka it kā vēlāk studējusi konser-vatorijā, izmēģinājusi spēkus operā, strādā-jusi Aizkraukles mūzikas skolā, savukārt soliste Anita Eglīte ilgus gadus mācījās Tāla Matīsa vokālajā studijā. Viņas sniegunā no 1975. gada līdz šai dienai saglabājušās dziesmas "Neraudi, māt" (ārzemju autors Kapilio) un Jura Karlsona "Balāde mīlestī-bai", ko dziedāja arī Margarita Vilcāne.

Anita Eglīte, meitas uzvārdā Grāvelsiņa, dzimusi Valmierā, vecāku, mežinieku, darba apstākļu dēļ pēc tam pārcēlusies uz Dikļiem, Strenčiem, tad Siguldu, kur sāka nopietni dziedāt. Bijis labs dziedāšanas skolotājs Jankovskis, un, kad skolasbiedre-nes izveidojušas koklētāju ansambli, viņām ar savu balsi pievienojās Anita. Pēc vidus-skolas Anita strādāja rūpnīcā VEF par te-



"Metronoms", 1972

lefonijas ceha regulētāju un kopā ar kolēģi Paulu Butkēviču, dziedošo aktieri, piedali-jās koncertfilmā "Kas viņi tādi" (1966) par VEF kultūras pils pašdarbnieku daiļradi.

Eglīte tolaik ākli darbojās Tāla Matīsa vokālajā vokālajā studijā, uzstājās studijas atklātajos koncertos, piedalījās VEF kultū-ras pils estrādes rēvijā "Uz Spīdolas vilņa" un sapņoja par dziedāšanu uz lielajām ska-tuvēm. Pie Matīsa Anita mācījusies ilgi – gadus desmit, līdz 70. gadu vidum, un bija privileģēta dziedāt, kas sirdij tik. Pēc viņas pašas teiktā, juzdamās pietiekami sagata-vota, startējusi Latvijas Valsts conserva-torijās vokālās nodaļas uzņemšanā, taču Aleksandrs Viļumanis izbrāķējis ar vēlēju-mu – pamācies vēl, meitenīt! Tikmēr kāds, dzirdējis viņas priekšnesumu, bija ieteicis pievienoties "Metronomam".

1974. gadā "Metronoms" veiksmīgi startē-ja Moldovas tradicionālajā festivālā "Dzies-mu pavasaris" Beļcosnetāluno Rumānijasro-bežas. Koncertprogrammu ogrēnieši atklāja ar Zigmunda Lorenca skaņdarbu "Introduk-cija", kam sekoja "Mazā dziesma" ar Friderika Šopēna mūziku – instrumentālajam skaņ-darbam vārdus sarakstījusi Voldemāra Putniņa sieva Mirdza. Anita Eglīte šo no-sauca par sev ļoti mīļu dziesmu. Viņas re-pertuārā bijusi arī Aleksandra Kublinska "Ai, dēlīn, ai" un Imanta Kalniņa "Katedrāle".

Anita izgāja par sievu pie klavierskaņo-tāja Jura Eglīša, kas 60. gadu nogalē spēlējis basģitāru estrādes ansambli kopā ar latvie-šu "hipijiem" Anti Rubīnu, Teodoru Gulbi, Arvidu Bitenieku un Leonu Malahovski, ceļojuši arī pa Sibīriju, savukārt Toljati rūp-nīcā snieguši pat septiņus koncertus no vie-tas. Eglīša brālis bija tas pats karavīru an-sambļa "Zvaigznīte" basists Valdis, kuram Juris esot iemācījis spēlēt basģitāru un kurš vēlāk kļuva par vienu no Latvijas labākajiem klavierskaņotājiem. Tad nu nav brīnums, ka Juris sievai sadabūja "Katedrāles" un varbūt ne tikai šīs dziesmas notis no LPSR Valsts Filharmonijas nošu bibliotēkas.

Atgriežoties pie festivāla Moldovā, toreiz orķestra priekšnesumā skanēja moldoviešu

tautasdziesma "Zaļā lapa". Janīna Bumbiere izpildīja Mindauga Tamošūna dziesmu "Kaija", savukārt Ulda Stabulnieka "Mums vajadzīgs miers" no Ojāra Grinberga re-pertuāra dziedāja Māris Bumbieris. Eglīte toreiz ieguva II vietu vokālistu konkurencē, kur pirmā netika piešķirta, "Metronoms" tika pie festivāla laureāta titula un iespējas uzstāties noslēguma koncertā.

Togad arī Latvijā ansambļa koncert-pavasaris bija izdevies: uzstāšanās notika Saulainē, Siguldā, Bauskā, kur klausītāji pēc radošas pauzes atkal sveica solistu Egilu Čakstiņu, skanot Edmunda Goldšteina "Deviņvīru spēkam" un citiem viņa re-pertuāra hitiem. Diemžēl solists mūžībā devās tragiski agri, 1977. gadā. Lielu daļu programmas atvēlēja instrumentālajai mū-zikai, ko sniedza pianists Aivars Dimants, trompetists Jānis Vasioleks, saksofonists un flautists Aivars Lūsis, trombonists Igors Kraupša, basists Ivans Ignatjevs un ģitārists Romualds Ostrovskis, kura brālis Bruno Ostrovskis bija iesaukts dienestā – karavīru ansambli "Zvaigznīte".

Kā lasāms laikrakstā "Padomju Ceļš", 1975. gadā "Metronoms" vēl darbojās Voldemāra Putniņa vadībā, un tobrīd atra-sa jauna metode ansambļa mēģinājumiem – instrumentālisti mēģina vispirms un tad ieraksta fonogrammu, kuru klausoties vo-kālisti mācās savas partijas. Tas ļāva solis-tiem gatavoties individuāli, jebkurā laikā sev ērtos apstākļos. Joprojām repertuārs tika veidots no latviešu, lietuviešu, krievu auto-ru skaņdarbiem. Soliste Renāte Kleinberga (Rozīte) izpildīja Jevgeņija Martinova kara tēmai veltīto "Šūplā dziesmu pelniem", kas ieskaņota Radio. Mārča Kalniņa dziesma "Nātru meita" skanēja Andreja Pētersona sniegunā, viņš bija papildinājis dziedoņu rindas līdzās Anitai Eglītei un Verneram Tauriņam, kuri 1974. gada Latvijas Tautas estrādes kolektīvu skatē ieguvuši II vietu dziedātāju sacensībā.

1975. gadā ansamblim pievienojās jau-ns solists – Igors Lodziņš, šī paša gada maijā kā konservatorijas I kursa students



"Metronoms", 1977

par "Metronoma" basistu kļuva Guntis Brancis: "Putniņš tolaik bija absolūts nedzērājs. Neļāva dzert arī mums, par ko bijām cemmīgi, pa kluso ierāvām pirms koncerta un pirms dejām otrajā daļā. Viņš kritizēja Kokamegi un Vasioleku, ka nevar lāga nopūst. Koncertos viņš sēdēja pie klavierēm, pašam anzaces īsti nebija, bet dejās Putniņš ņēma trompeti un spēlēja popūrijā "Veco ratiņu" un "Rozamundi" – kolosāli improvizēja!"

Brancis stāsta, ka visi bijuši noformēti oficiālā darbā kā ansamblis ar 100 rubļu algu, haltūras bijis īsts retums, bet pa reizei muzikantiem uzņemts desmitnieks pa virsu. 1976. gada sākumā Guntis, pašlaik pieprasīts jubileju saksofonists, 80. gados daudzu veiksmīgu dziesmu autors, pārcēlās uz "Suveniru", kam sekoja darbs Ulda Stabulnieka ansambli LPSR Valsts Filharmonijā.

Voldemāra Putniņa disciplīnu un stingrību slavēja arī Anita Eglīte: vadītājs ļoti sekojis intonācijas tīrībai, aizrādījis, ja kāds mēģinājumā ne tikai iesmējās, bet pat pasmaidīja nevietā. Kostīmus mūziķiem šuva ar kultūras nama pasūtījumu, šad tad dziedātājas uzvilkušas kaut ko no savas garderobes, un tolaik modē bija rokdarbi – Anitai pat notamborējusi sev kleitu. Dziedājusi līdz 70. gadu nogalei, viņa izbeidza sarežģītās pašdarbnieces gaitas, lai sāktu darbu Lauksaimniecības ministrijā, kur pavērs iespēja tikt pie dzīvokļa, rezultātā Eglīši iesakņojās iesakņojās Carnikavā. Anitas sapni par dziedāšanu vēlāk īstenoja meita Kristīne, Latvijas Radio kora dziedātāja.

NO UZVALKIEM LĪDZ DŽINSIEM

Pēc goda uzstāties Latvijas komjaunatnes kongresā un Maskavas Vissavienības tautsaimniecības izstādē ogrēniešiem pieklājās pildīt godpilno uzdevumu: 1976. gada rudenī koncertēt BAM celtniekiem. Triju nedēļu laikā 34 koncerti šķiet neiedomājami skaitļi, publikas kopskaitam sasniedzot 11 tūkstošus. Klausītājiem pie sirds sevišķi gājusi Raimonda Paula "Tā es tevi mīlēšu"



"Metronoms" BAMā, 1976

Anitas Eglītes priekšnesumā, Aleksandras Pahmutovas dziesmas, kā arī Gunāra Freidenfelda "Vecmāmiņai".

Nākamajā gadā, ansamblim atvadoties no Voldemāra Putniņa un piedaloties starptautiskā festivālā Ašhabadā (Turkmenistāna), vadība pārgāja Pētersona rokās, un bija būtiskas izmaiņas mūziķu sastāvā: Jānis Vasioleks (trompete), Egils Laubergs (trompete), Baiba Baika (viņole), Dzintars Jukumsons (trombons), Vilis Kokamegi (saksofons), Juris Lauris (basģi-

tāra), Andrejs Rozītis (sitaminstrumenti), Anatolijs Furmančuks (ģitāra), skaņu operators Vilnis Ventenīks, dziedāja Diāna Paegle (Vasioleka), programmā iekļauta latviešu estrāde un brālīgo republiku komponistu skaņdarbi.

No Furmančuka mutes Latvijas mūziķu žargonā iegājies jēdziens 'kalašonoks'. Anatolijs bijis no Krievijas ieklidis džeza ģitārists, muzicējis Rīgas kafējnicās, un reiz "Metronomā" deju vakarā ierosinājis, lai uzspēlētu kalašonoku. Kas tas tāds? "Kā lai šonakt vienaldzīgi klusē" jeb populārā dziesma par Vecpiebalgas ūdensrozēm, kuras pirmos vārdus Furmančuks sapratis savā vizē.

1977. gadā pie basa atkal ķērās Bonifacijs Lazdāns, kurš šad un tad kaut ko arī sacērēja. Pēc Pētersona ansambli vadīja Einārs Lorencs, kas bija studējis gan mūziku (kordinģēšanu), gan medicīnu, komponēja dziesmas un instrumentālu mūziku, spēlēja taustiņinstrumentus.

Pārrāvums "Metronoma" diskogrāfijā liecina, ka turpmākie desmit gadi nav saucami par tiem veiksmīgākajiem. 80. gadu sākumā Lorenca vadītajā ansambli dziedāja Velga Rituma (Novika), Natālija Provornaja un pat Žoržs Siksnā, pirms



Ar Žoržu Siksnu, 1982

tam solo dziedāja Renāte Porīte un Indulis Bratka, kā arī Tālis Valdis *alias* Tālivaldis Pēkšēns – Operetes teātra aktieris, kura talantu, seju un balsi visa Latvija iepazīna kinofilmā “Spēle”.

1980. gadā sastāvam pievienojās cits Tālis – bundzinieks Gžibovskis, kas jau iepriekš muzicēja Ogres deju ansambli kopā ar Ivaru Pilku un Konstantīnu Lī, korejieti un Alma-Atas un krievu tautības solistu. Darbs pie Lorenca Gžibovski ievada jaunā pasaulē – Eināram bijis uzlabots magnetofons, viņi daudz klausījušies ierakstus, no kuriem kā zibens spēriens pa pieri uz visu dzīvi Tālim atmiņā palicis koris, kas dziedājis Erola Gārdnera mūziku. “Metronomā” kopā ar viņiem muzicēja trompetists Jānis Ungurs, basists Zigmunds Žukovskis un Arvīds Purvs – flautists no Siguldas, kopskanējums reizēm līdzinājies *Earth Wind & Fire*. Mūziķi “pa komjaunatnes līniju” deleģēti braucienam uz Kamčatku, kur dīvainie Latvijas garmataini snieguši priekšnesumus karaspēku daļās.

Kad radušās nesaskaņas ar Ogres kultūras nama vadību, grupa uz laiku pārcēlusies uz Skrīveru kultūras namu, bet, kad uz LPSR Valsts filharmonijas grupu “Eolika” pārgāja Žukovskis, viņam drīz sekoja Gžibovskis, teikdams lielu paldies Eināram Lorencam, kurš tik veiksmīgi ievadīja tās mūzikas pasaulē, kuru pieņemts dēvēt par populāro. Un Eināra mazdēls Silvestrs Lorencs tagad spēlē un dzied iecienītajā šlagergrupā “Zelta kniede”.

Turpinoties Tautas estrādes ansambļu tradīcijai satikties skatēs, gadu no gada “Metronoms” turpināja par sevi atgādināt. Savukārt Voldemārs Putniņš 80. gadu sākumā vadījis Ogres 43. profesionāli tehniskās vidusskolas ansambli. Pēc viņa aiziešanas mūžībā 1983. gada decembrī laikraksti publicēja virkni līdzjūtības sludinājumu tuviniekiem. Interesanti, kas viņi bija, jo sievu mūzikis tika apglabājis pirms dažiem gadiem, bērnu nebija. It kā mūzikis pēkšņi miris ciemošanās reizē Jumpravā. Nav ziņu, kur palicis viņa nopietni veidotais, apjomīgais arhīvs, nošu krājumi...

Čakls ansambļu vadītājs Ogrē bija arī saksofonists, flautists, pēc izglītības Cēsu mūzikas vidusskolu beigušais klarnetists Aivars Lūsis, kas uz “Metronomu” atnāca no Valmieras “Kveldes” 1972. gadā un pēc četrus gadus darba sāka vadīt ansambli kolhozā “Lāčplēsis”. Ar laiku tas pārcēlās uz Ogres kultūras namu un strādāja ar nosaukumu “Meloss”, grupas ceļi aizveda uz Ikšķili, ansambļa solists bija Vladislavs Juhņevičs, dziedāja arī Lolita Vambute un slavenā rokģitārista Harija Zariņa sieva Linda.

Kad paputēja līdzšinējais “Metronoma” sastāvs, direktore Millere lūdza Lūsi ar visu mūziķu komandu atgriezties pie viņas uz Ogres kultūras namu, savukārt “Meloss”

turpināja darbību ar citu vadītāju, dziedot lielākoties joku dziesmas un sadarbojoties ar humoristu Žani Ezīti.

Šim Lūša vadītajam pēdējā etapa “Metronomam” jau piemita no iepriekšējiem atšķirīgs skanējums, jo Aivars cieniņa džežroku, šo to komponēja un pats un visai ražīgi aranžēja, instrumentālajai mūzikai programmās atvēlot nozīmīgu vietu. Tradicionālā formula – koncerts un dejas – palika spēkā arī 80. gados, kad grupas Latvijā dīga kā sēnes pēc lietus. “Metronoms” joprojām regulāri sniedza koncertus, piedalījās tradicionālajos estrādes svētkos Latvijas pilsētās, piemēram, Siguldā 1984. gadā muzicēja uz vienas skatuves kā līdzīgs pret līdzīgu ar Jura Pavitola “Saimi” un Ērika Ķīģeļa vadītajiem “Līviem”.

Lindai Zariņai tagad ar “firmas” gabaļiem piebalsoja varenās rīkles īpašnieks Oļegs Andrejevs, labāk pazīstams ar skatuves vārdu Alex, kas dziedāja, sēžot pie bungu komplekta. “Viņam bija ļoti laba ritma izjūta. Valmierā bija bundzinieks, kas nevarēja padziedāt, ja nesita līdzīgu ritmu vismaz ar tamburīnu,” komentēja Lūsis, pie kura Oļegs ieradās reizē ar Aivara vadītā Ogres vidusskolas ansambļa kādreizējiem dalībniekiem: ģitāristu Andri Briedi un basģitāristu Armandu Čāliti, kas jau pusaudža gados bija diezgan spursains jauniešs, tendēts uz alternatīvu, pasmagu roku. Savus ideālus Čālītis vēlāk īstenoja rokgrupā “Linga”, bet arī “Metronoma” sastāvā viņš šad tad sacerēja pa oriģināldziesmai roka stilā.



Koncertos regulāri tika iekļauti latviešu hiti no “Jumpravas”, *Credo*, “Eolikas” un citu slavenību repertuāra: “Par rozēm”, “Mākonis”, “Ūsainā puķe”, “Meitenei kafējnicā”, “Lūgums” u. c. Lūša aranžējumos. Aivars papildējis iegrāmatot “Metronoma” koncertus un pat to programmas, kurās lasāmi nosaukumi “Aiz loga”, “Okeāns”, “Noslēpums”, “Bērzi”, bet koncertu noslēgumā vienmēr skanēja Čālīša sacerējums “Jau saule riet”. “Galvassāpes” bija Harija Zariņa kompozīcija, Lūša skaņdarbs “Nesteidzini”

tika veidots džežroka stilā.

Taustiņus grupā tolaik spēlēja Dainis Stroža, no iepriekšējā sastāva “Metronoma” rindās joprojām bija trompetists Jānis Vasioleks, savukārt trompetistu Normundu Krastiņu aizvīlāja *ODIS*. Aivars Lūsis apgādāja savus padotos ar repertuāru un spēlēja saksofonu vai taustiņinstrumentus, un tad 1986. gadā, pēc Čālīša rekomendācijas, ogrēniešiem pievienojās rokeris, spursainais un dumpinieckais Aldis Šteimanis.

Viņa raibam pupasziedam līdzīgais mūžs būtu grāmatas vērts, un tā nebūtu diez ko priecīga, taču “Metronoms” beidzot padarīja Aldi par superzvaigzni, jo kopā ar šo ansambli ieskaņotā viņa sacerētā dziesma “Nāk nakts” sasniedza 13. vietu “Mikrofona ‘87” aptaujā, un līdz pat šim laikam tās lipīgā melodija rada tūlītēju atbalsi vietējo mūzikas mīļotāju auditorijā. “Nāk nakts” pirmoreiz koncertā Ogrē izpildīta maijā – tas redzams Lūša glītā rokrakstā aizpildītajā kantoņa grāmatā. Ciemupe, Stalģene, Bauska, Nica, Smiltene, Ogre. Pusotru stundu ilgam koncertam, kurā skanēja arī Šteimaņa “Mākoņstūmējs” un “Kaija”, sekoja dejas četrus stundu garumā. Skaidrs, ka šis bija pavisam cits “Metronoms” nekā iepriekšējos gadu desmitos, kad filigrāni un pedantiski Voldemārs Putniņš cēla savas skaņu katedrāles saskaņā ar estrādes žanra kanoniem.

1988. gada 23. janvārī durvis vēra par 3 miljoniem rubļu jaunuzceltais Ogres rajona kultūras nams, taču ansamblim “Metronoms” tajā vieta neatradās. Aivars

Lūsis kādu brīdi spēlēja Noru Bumbieri pavadošā grupā, pēc tam ilgus gadus uzstājās divatā ar Aldi Šteimani un ir mūzikā aktīvs šobaltdien.

2011. gada 5. jūnijā Ogres Kultūras centra lielajā zālē notika ansambļa dalībnieku koncerts, taču metronomam raksturīgā vienmērīgā kustība apstājusies jau sen. Par laimi, tās trīsdesmitgade dokumentēta vismaz divos desmitos skaņu ierakstu un arī šajā ogrēniešu darbības īsajā un noteikti nepilnīgajā pārskatā. ●



Dace Volfa

“Akacis”. Svētki pēc 30 gadiem

No 29. jūnija līdz 4. jūlijam Minesotas pavalsts galvaspilsētu Sentpolu pieskandinās Amerikas latviešu dziesmusvētki (oficiāli – XV Vispārējie latviešu dziesmu un deju svētki ASV). 2. jūlijā tur uzstāsies trimdas latviešu rokgrupa “Akacis”, kas dibināta pirms 45 gadiem, bet pēdējo reizi sniedza koncertus 90. gadu sākumā.

Lai patērzētu par “Akača” vēsturi un gaidāmo koncertu, tikos ar trim grupas mūziķiem, kas dzīvo Latvijā: oriģinālā sastāva dalībniekiem Gati Gaujenieku un Jāni Abenu, un Arnoldu Kārkli, kurš pievienojās grupai dažus gadus vēlāk. Sarunas laikā mūziķi daudz smējās un stāstīja interesantus atgadījumus, no kuriem tikai daļa iekļuva šajā rakstā, jo žurnāla lappuses paredz apjoma ierobežojumus.

Vai iepriekš esat piedalījušies Amerikas latviešu dziesmusvētkos? Kā “Akacis”? Vai varbūt kādā kori?

Arnolds: Kori – jā! Arī tautas deju uzvedumos ar skolas deju kopām.

Jānis: Saki, kuros latviešu dziesmusvētkos mēs neesam piedalījušies!

Gatis: Mēs ar Jāni senāk dziedājām Ņujorkas Latviešu kori. Atceros, ka vienreiz koncertā noģibu pēc nakts brauciena uz Toronto.

Arnolds: Diriģents Andrejs Jansons bija slavens ar savu nežēlīgo moku kambari, uz kuru viņš vilināja latviešu jauniešus.

Jānis: Viņš bija ļoti profesionāls, un mēs bijām ļoti neprofesionāli.

Gatis: Mana mamma bija tautas deju horeogrāfe un vadīja Ņujorkas “Trejdekņi”. Tur es vairākus gadus dejuju tautas dejas, Jānis arī. Kādu gadu arī Filadelfijas “Dzirkstelīte” pie Maijas Mednes. Tu taču arī dejojī?

Arnolds: Jā, protams!

Jānis: Tur pie Mednīšiem [trimdas kultūras darbinieku dzejnieka Modra Miervalda Medņa un Maijas Mednes ģimenes mājās] Jānis Bundža mums mācīja koklēšanu.

Jānis: Ja mums vēl atlika laiks, tad sestdienas skolā mācīja, ka Gaiziņkalns ir 312 metrus augsts, un deklamēt “Tālavas taurētāju”. Mēs kā bērni bijām diezgan aizņemti.

Gatis: Par to stāstīts arī vienā otrā “Akača” dziesmā.

Arnolds: Vēl papildinot – mans paps Valdis Kārklis, Maijas brālis, vadīja kokļu ansambli Vašingtonā, tā kā bija ne tikai dziesmusvētki, bet arī kokļu dienas un citi pasākumi. Tātad dziesmusvētkos mēs visi piedalījāmies, bet kā “Akacis”? Varbūt kādu balli arī nospēlējām...

Gatis: Kādas pāris reizes “Rokvakaros”.

Arnolds: Jā, tādus rokvakarus dziesmusvētku laikā sāka rīkot jaunajai paaudzei. Bet trimdas jauniešiem bija arī pašiem savas organizācijas un notikumi, piemēram, Amerikas latviešu jaunatnes apvienības (ALJA) un Vispasaules latviešu jaunatnes kongresi, kur oficiālo programmu papildināja kultūra un izklaide.

Gatis: “Akača” pirmā uzstāšanās notika Viljamstaunā, Masačūsetsā, Vispasaules latviešu jaunatnes kongresā 1978. gada jūlijā.

Jānis: Pēc gada bijām latviešu kongresā Hemslingenē, Vācijā, kas arī mums bija liels notikums. Klausītāji bija šokā, jo spēlējām dzezu, progresīvo roku, neko līdzīgu "Čikāgas piecišiem", "Trīs no Pārdaugavas" vai brāļiem Grašiem. Šos es minu, jo viņi mūs ļoti ietekmēja. Mēs viņus dzirdējām visur – mājās un ārpus tām.

Gatis: Tāda bija populārā izklaides mūzika latviešu sabiedrībā.

Jānis: Mēs bijām rokeri un mums likās – nu, kāpēc latviešiem nav kaut kādas nopietnas mūzikas?! Minētie mākslinieki bija viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc radās "Akacis".



Un tas notika pirms gandrīz 45 gadiem. Nozīmīga jubileja.

Gatis: Jā, 1977. ir mūsu dibināšanas gads. Būs jānosvin!

Vai ielūgums uz Amerikas latviešu dziesmusvētkiem šovasar bija pārsteigums, vai arī domājāt – būs tādi lieli svētki, gan jau par mums atcerēsies?

Arnolds: Pirms vairāk nekā 10 gadiem Rietumkrasta latvieši Venturā, Kalifornijā, rīkoja dziesmusvētkus, un es biju izsapņojis, ka "Akacim" tur vajag tikt, pat uzrakstīju garu pieteikuma vēstuli, bet toreiz neizdevās. Tagad mūsu labi draugi no tiem senajiem latviešu jaunatnes organizāciju laikiem rīcības komitejā lobēja mūsu iekļaušanu programmā.

Jānis: Vārdu sakot, letīņu mafija.

Arnolds: Sakritība vai likumsakarība, šie cilvēki ir arī aktīvi latviešu trimdas kultūras vēstures dokumentētāji, kas nupat pabeiguši filmu sēriju "Trimda dimd!", kurā apskata jau minētos "Čikāgas piecišus", "Trīs no Pārdaugavas", "Dunduru", Ilmāru Dzeni, "Roberts un latvieši" un mūs arī. Režisore Māra Pelēce no Mineapoles ļoti ieteica mūs svētku organizētājiem. Laikam funkteris ir uz dažādas publikas apvienošanu gan vecuma, gan ģeogrāfiskās izcelsmes ziņā.

Jānis: Savā laikā "Akacis" mūsu paaudzes trimdas latviešu vidē bija topā, tagad it kā jau skaitāmie leģendāri...

Gatis: Bet vairs neesam topā!

Kad jūs pēdējo reizi uzstājāties kopā kā "Akacis"?

Arnolds: Laikam Modra Medņa dzejas vakarā Rīgas krogā "Aptieka" 2013. gadā.

Jānis: Vai tad tas bija "Akacis"?

Arnolds: Savā ziņā – jā. Nu, formāli varbūt nē.

Gatis: Mēs uzstājāmies trijātā akustiski.

Bet kad notika pēdējais īstais rok koncerts, kur uz plakāta bija rakstīts – "Akacis"?

Gatis: Precīzi neatceramies, bet 90. gadu pašā sākumā.

Krietns laiciņš ir pagājis, tad jau tagad nepieciešama liela mēģināšana?

Arnolds: Pirms mēģināšana var sākties, jānonāk līdz vienprātībai, kas programmā būs, kāpēc to vajag vai nevajag, ko spējam izpildīt šajā sastāvā...

Gatis: Un, kas pašiem vēl neriebjas...

Arnolds: Tas bija garš sarakstes un domu apmaiņas process, ko sarežģīja apstākļi, ka mēs esam šeit, bet otra grupas daļa atrodas Amerikā. Klātienē satiksimies un samēģināsim tikai svētku nedēļā Minesotā.

Kāds būs "Akača" sastāvs šajā koncertā?

Jānis: Kopā ar mums trim dziedās Laila Medne, spēlēs grupas pirmā sastāva taustiņinstrumentu meistars Mārtiņš Strauss, vijolniece Laura Padega, no jauna pievienojies Dainis Romāns ar dažādiem pūšamajiem instrumentiem un Mārtiņš Linde pie bungām. Viņš aizvieto mūsu bundzinieku Aivaru Šmitu, kurš diemžēl vairs nevar piedalīties.

Arnolds: Viņš var, bet ļoti attālināti...

Gatis: Aivara gars noteikti būs uz skatuves, viņa kompozīcijas arī ir iekļautas programmā.

Pašlaik gaisotne pasaulē ir trauksmaina un neparedzama visās jomās – politikā, ekonomikā, dažādās biznesa nozarēs, šovbiznesu un mūzikas industriju ieskaitot. Tāpēc arvien interesantāk šķiet aplūkot norises plašākā kontekstā. Laiks, kad jūs, pavisam jauni, bet jau mītnes zemē dzimuši imigranti izveidojāt "Akaci", arī nebija vienkāršs. Nesen bija beidzies Vjetnamas karš...

Gatis: Mēs vēl bijām par jaunu, bet dažus gadus vecāki puīši gan runāja par iespējamu iesaukšanu armijā.

Jānis: Mēs bijām arī politiski: gājām demonstrācijās pie ANO un Vašingtonā ar plakātiem visu dienu staigājām. Tā arī bija kultūra. Ne tikai dejas un dziesmas, bet arī pretpadomju pasākumi.

Cik veci jūs bijāt? Gājāt vēl skolā?

Gatis: Mēs varējām stūrēt auto un nopirkt alu. Tad jau 18 bija.

Jānis: Gata tēvs strādāja dzīvokļu namā Bronksā, tāpēc mums bija pieejama pagraba noliktava mēģinājumiem. Tā bija mūsu istā dzimtene, kur varējām glabāt instrumentus un tikties nedēļas nogalēs.

Liela daļa latviešu trimdinieku, kas pēc Otrā pasaules kara kā pieaugušie vai bērni ieceļoja ASV, tālākajā dzīvē pieslējās konservatīviem uzskatiem un bija republikāņu partijas vēlētaj.

Jānis: Mūsu vecāku paaudze, kam tagad 85 vai vairāk, tādi ir. Viss centrējās ap latvietību. Mēs ar laiku droši vien kļūvām daudz progresīvāki.

Gatis: Pat vēl 70. gados bija uzskats, ka latvietim noteikti jāprecas ar latvieti.

Arnolds: Noteikti iesaku izstādi "Nyet, nyet, Soviet!" Dzelzceļa muzejā. Dažās no fotogrāfijām pat esam redzami.

Gatis: Pērn izdotā dokumentālā filma *Valiant!* arī ir par līdzīgu tēmu.

Arnolds: Šī politiskā vide radīja konfliktus un paaudžu plaisu. Kā hipiju laikos. Latviešu sabiedrībā bija arī daži politiski kreisāk noskaņoti jaunieši, viņu radikālisms gan vairāk izpaudās uzdzīvē un filozofēšanā, nevis reālā darbībā.

Gatis: Tā bija parasta provocēšana.

Arnolds: Ne tikai. Nopietnās sociālās zinātnēs profesoru vidē marksisma uzskati bija normāla lieta. Ja vēlēties iegūt humanitāru izglītību, pirmajos koledžasursos nācās lasīt šo literatūru.

Jānis: Es gan to nemācījos, jo studēju ķīmiju.

Gatis: Man arī koledžā un universitātē bija tādas stundas. Bet bija arī latviešu skola, kur Jānis Krēsliņš seniors mums stāstīja par okupēto Latviju, iepazīstināja ar starpkaru laika dzeju un literatūru.

Jānis: Mūsu latviešu skola līdzinājās ģimnāzijai, tur mācīja gramatiku, literatūru, vēsturi, ģeogrāfiju.

Arnolds: Bet izvairījās no padomju lietām. Ģimenēs, kas bija atvērtas sakariem ar Latviju, bija arī Raimonda Paula plates, Imanta Ziedoņa pirmās grāmatas. Modris Mednis, Jānis Krēsliņš seniors bija starp tiem.

Jānis: Brauca no Latvijas cilvēki, par kuriem bija zināms, ka tie ir čekisti. Viņi pie mums ciemojās un bucojās, un viss bija kārtībā. Mēs zinājām, kas viņi ir, un viņi zināja, ka mēs zinām, bet mēs tā abpusēji labvēlīgi satikāmies.

Arnolds: Piemēram, 18. novembra sarīkojumos Filadelfijas latviešu biedrībā, kur pulcējās vairāki simti cilvēku, vienmēr saprati, ka starp mums ir tādi un tādi, kas ir braukuši uz Padomju Latviju. Un, ja vēl tu viņus pazīsti!

Gatis: Ooo! Bija tautieši, kas stingri iestājās pret sakariem ar Latviju.

Jānis: Kad pirmo reizi braucām uz Latviju, kas mums neizdevās, nācās palikt Stokholmā, kur nosēdējām kādu nedēļu un braucām

atpakaļ mājās. Bija cilvēki, kas mūs uzaicināja, bet tad kāds viņu priekšnieks laikam pārdomāja un sāka mūs čakarēt – neatbildeja uz zvaniem un tādā garā. Tas bija 1979. gads un būtu bijis kas unikāls – latviešu rokgrupa no ASV uzstātos Latvijā! Daudzi šeit ne-maz neticēja, ka trimdā ir latvieši, nevienš viņiem to nebija stāstījis. Neticēja, kad teicu – esmu latvietis, bet dzimis Filadelfijā. Man bija jārada pase, lai to pierādītu.

Un kad izdevās pirmais brauciens Uz Latviju? Droši vien katram no jums tas bija atsevišķi.

Gatis: Nedēļu vai divus pēc Černobiļas atomelektrostacijas avārijas, 1987. vai 1988. gadā, atbraucu kā tūrists.

Jānis: Es 1981. gadā atbraucu ar “Intūrista” starpniecību un skatījos pa viesnīcas logu uz priecīgo un bagāto Rīgu.

Arnolds: Tajā pašā 1981. gadā es atbraucu no Minsteres, kur mācījies latviešu ģimnāzijā. Atvedu plates: *Supertramp Breakfast in America*, *Fleetwood Mac Rumours*, *Pink Floyd The Wall*, *Jethro Tull A*, un “Čikāgas piecišu” koncertierakstu “Kurzemnieki Viskonsinā”.

Tās droši vien tika pārrakstītas daudzās magnetofona lentēs un kasetēs.

Arnolds: Es tā ceru. Radinieki, kuriem tās atvedu, nekļuva par kofejiem mūzikas industrijā, taču esmu drošs, ka ieraksti tika pavairoti. Bet brīdis, kad es viņiem tās atdevu, pavisam jaunas, vēl plēves iepakojumā, bija šokējošs. Kad Latviju apmeklēja Gatis, jau tika iedibināti muzikāli sakari.

Gatis: Mani un manu tolaik topošo, tagad bijušo sievu Indru uzmeklēja kāds spekulants. Viņš iepazināja ar Mārtiņu Braunu, Ingu Baušķenieku, Juri Riekstiņu, Ievu Akurateri. Atceros, ka Ievas mājā Mežaparkā bijām sanākuši un lustējām līdz rīta gaiļiem. Sakarā ar to Černobiļas katastrofu “Akacis” bija ierakstījis singlu “Nav vairs joku”, man tas bija iekopēts kasetītē, to visiem lepnī atskaņoju uz sava *Walkman* pleijera. Izveidojās labs kontakts. Tad kaut kādā veidā caur “Pērkonu”, jo Jura Sējāna sieva Baiba strādāja Kultūras sakaru komitejā, tika organizēta “Akača” pirmā koncertturneja Latvijā.

Arnolds: Baiba un Indra kļuva par menedžerēm šim pasākumam. “Pērkons” bija galvenie rīkotāji, izmantojām viņu aparātūru, un visos novados viņi sameklēja mums partnergrupu – Kurzemē “Līvi”, Zemgalē “Zodiaks”, Latgalē “Elpa”, Vidzemē un Rīgā viņi paši. Rīgā bija arī koncerti ar “Dzeltenajiem pastniekiem” un “K. Remontu”. Bija pat koncerts Daugavas stadionā. Nākamajā gadā, jau bez Baibas līdzdalības, notika līdzīga turneja. Tātad divas vasaras pēc kārtas mēs uzstājāmies Latvijā un vēl bija arī viens ziemas brauciens ar dažiem koncertiem un viesošanos televīzijā.

Bet iepriekš, vēl dzīvojot ASV un spēlējot trimdas latviešiem, “Akacis” uzstājās arī ar nosaukumu Quags un dziedāja angļiski. Vai jums bija lielas ambīcijas gūt panākumus arī amerikāņu publikā?

Gatis: Bija, bija tādas ambīcijas.

Arnolds: Daļu dziesmu sagatavojām angļiski, jo mūsu tālaika daļbnieks Vidvuds Mednis daudz rakstīja angļiski, arī Gatim bija daži teksti. Filadelfijā, Ņujorkā, Ņūdžersijā, Vašingtonā, no kurienes es pats nāku, bija ļoti aktīva vietējā mūzikas dzīve ar daudz klubiem un nelielām koncertzālēm. Tur uzstājās arī grupas, ko atskaņoja radio un kurām mēs sekojām. Ja varējām uzstāties kopā, tas bija baigi labi.

Gatis: Reiz pat iesildījām *Spin Doctors* slavenā Ņujorkas klubā *Bitter End*.

Arnolds: Ņujorkā esam spēlējuši leģendārajā *CBGB's* un Griničvilidžas klubīnos, arī Filadelfijā labās koncertvietās.

Tomēr kādā brīdī atmetāt domu par Quags kā amerikāņu grupu.

Gatis: Mums pat bija ceļojums pa Ameriku turp un atpakaļ busiņā, braucot uz Sietlas dziesmusvētkiem.

Arnolds: *Road trip*. Nešvilā bijām atraduši mūzikas industrijas cilvēkus, kurus interesēja *Quags*, viņi aicināja mūs pie sevis mājās. Viens no tiem bija spēlējis 60. gadu garāžroka grupā *The Kingsmen*, kas kļuva pasauleslaveni ar hitu *Louie Louie*, apprecējis kādu gados jaunāku dziesminieci, viņš ar sievu dibināja producentu firmu ar savu mājas studiju. Uzstādījām savu mazo bungmašīnu

un nospēlējām nelielu *Quags showcase* jeb mūzikas skati. Runājām par sadarbību, viņiem bija plāni arī Eiropā – kāds *ambient jazz* projekts Norvēģijā, un tāda latviešu grupa arī šķita interesanta. Un viņiem bija mazs sunītis, vārdā Omārs.

Bet tas bija tikai brauciena sākums. Kopā ar mums brauca Anda Linuža, kas veidoja sižetus viņas un Freda raidījumam “Pirmā prognoze” Latvijas Televīzijā. Aizbraucām līdz pat Teksasai, bijām arī Losandželosā, tur plānojām tikties ar draugiem, lai no viņiem uzzinātu, kā tie Nešvilas cilvēki mums varētu palīdzēt, jo bija pat pa faksu atsūtīti līguma paraugi, beigās nonācām Sietlā, kur notika Gata dziesmas “Varbūt rit” pirmatskaņojums...

Gatis: Meiteņu ansamblis dziedāja uz fonogrammas.

Arnolds: Kaut kur pa ceļam pazaudējām Andu, turpinājām braucienu ar manu brāli, kļuva arvien jautrāk. Tikām pat atpakaļ līdz Nešvilai, bet tā *Quags* ierakstu lieta kaut kā izčibēja.

Arnolds: Bija aktivitātes, tēmētas amerikāņu publikas virzienā, kāda vietējā *fanzine* jeb fanu avīze publicēja vienā slejā recenziju par *Quags* albumu *One of Us*, salīdzināja ar grupu *Poco*, jo mēs bijām forši sadziedājuši harmonijas. Aivars brīnījās – *Poco*?! Kādā sakarā? Avīzi sauca *The Splatter Effect*, tolaik tas bija svarīgākais Ņūdžersijas alternatīvās mūzikas un koledžroka izdevums. Tas bija mūsu lielākais sasniegums – ka viņi mūs pamanīja.



“Akacis” kā *Quags*

Visus “Akača” ierakstus izdeva apgāds Plate Records. Kas tas tāds? Vai jūs paši?

Arnolds: Jā, tas bija Aivara izdomāts fiktīvs leibls, viņš bija izveidojis logo, kas tika likts uz visām platēm, kasetēm, diskām. Kad pārcēlāmies uz Latviju, bija doma, ka mūsu katalogam jābūt pārstāvētam šeit, tāpēc tāds uzņēmums tika dibināts.

Protams, ka muzicēšana latviešu rokgrupā ASV nevar būt mai-zes darbs. Ar ko ikdienā nodarbojāties Amerikā?

Gatis: Es biju ierakstu studijas tehniķis. Remontēju aparātus, strādāju uzņēmumā, kas tos pārdeva un ierīkoja studijas. Tas bija izdevīgi arī mums, jo brīvdienās varēju aizņemties kādu verķi, piemēram, superlabu mikrofonu “Akača” ierakstiem.

Arnolds: Jāmin arī Mārtiņa Strausa profesija. Viņš un partneris vadīja krutāko sintezatoru labotavu, Gatis arī ar viņiem sadarbojās.

Gatis: Mēs bijām vienīgā autorizētā sintezatoru remontdarbnīca Ņujorkas apkaimē. Visiem vajadzēja mūsu pakalpojumus – Pīteram Geibrielam, Deividam Bovijam.

Arnolds: Tiem, kas brauca uz stadioniem. Atceros, ka vienvakar 20 minūtes pirms koncerta sākuma Mārtiņam bija jālien zem tām masīvajām ērgelēm un sintezatoriem, kurus spēlēja *Asia* taustiņnieks Džefs Daunss, un kaut kas jālabo.

Gatis: Tālaika aparāti nebija īpaši noturīgi, tie bieži bija jāstimmē.

Arnolds: Grupu tehniskie darbinieki vēl pēcpusdienā pirms koncerta veda pie viņiem savus instrumentus, kam jau pēc dažām stundām bija jāskan *Radio City Music Hall*. Mārtiņš pazina Janu Hammeru, kurš spēlēja ar Džefu Beku, un daudzus citus.

Jānis: Viņš noteikti satika vairāk slavenību, nekā jebkurš no mums.

Arnolds: Ik pa laikam kāds no viņiem, pateicībā par koncerta izglābšanu, piedāvāja ielūgumus uz koncertu. Tā mēs varējām apmeklēt dažus fantastiskus koncertus: *Talking Heads*, *B-52's*, Pīteru Geibrielu.

Jānis: Tātad Gatis bija skaņu inženieris, Mārtiņš – mūzikas instrumentu remonta meistars, Arnolds bija mūžīgais students un biroja darbinieks, es Zviedrijā izstudēju bioķīmiju un strādāju pētniecībā.

Arnolds: Aivars spēlēja vairākās kavergrupās, kas uzstājās motociklistu klubos un tamlīdzīgās vietās, dažreiz mēs pat apmeklējām viņa koncertus.

Gatis: Aivars bija arī grafiskais mākslinieks, bet galu galā izmācījās par pavāru un strādāja šajā profesijā. Vidvuds pelnīja naudu lielā apdrošināšanas firmā.



Jūs visi jau ilgu laiku dzīvojat Latvijā. Kā nolēmāt pārcelties un ar ko nodarbojaties šeit?

Jānis: 1989. gadā es spēlēju Pāvila Johansona grupā. Šķiet, mēs bijām otrie ārzemnieki, ko pēc kara ielaida Liepājā. Pirms mums Juris Kronbergs tur uzstājās ar dzejas lasījumiem. Latvijas Radio mani aicināja uz interviju un jautāja: “Vai vari iedomāties dzīvot Latvijā?” Un es atbildēju: “Kamēr sarkanā armija būs okupējusi šo valsti, es te nevarēšu dzīvot.” Pēc tam Radio vadībai bija nepatīkšanas. Tagad dzīvoju Latvijā un man ir *DeBillies Bluegrass Band*, kurā arī Arnolds spēlē.

Arnolds: Esmu piedalījies daudzās grupās un projektos, pat uz operas skatuves kāpis mazā lomiņā ar mandolinu.

Gatis: Man bija iecerēts kopuzņēmums ar studiju “Melodija”, bet notika pučs, viss izjuka, taču mantas jau bija sapakotas. Tā arī pārcēlos un izveidoju neatkarīgu ierakstu studiju “GEM” ar Juri Riekstiņu un Ediju Ģņedovski. Ar Ediju joprojām esam biznesa partneri, mēs reti tiekamies, tāpēc nestrīdamies. Kādu laiku spēlēju grupā “Jauns mēness”, un nu jau sen esmu “Ilgu” dalībnieks.

Beidzot parunāsim par mūziku. Patīk jums vai nē, lielākajai daļai Latvijas klausītāju grupa “Akacis” saistās ar dziesmu “Sirsniņa”, kas joprojām mēdz skanēt radiostaciju ēterā, bieži kā apsveikums kādam jubilāram. Interesanti, ka daudzi šajā dziesmā saklausa tikai piedziedājumu, bet nemaz nepievērš uzmanību pārējam vēstījumam.

Gatis: Mēs nereti dziesmās aprakstījām savu mazliet šizofrēnisko dzīvi – uzaugot Amerikā, mācoties latviešu skolās, piedaloties ballītēs un demonstrācijās.

Domājams, ka “Sirsniņai” tās tapšanas laikā bija kāds konkrēts adresāts.

Gatis: Jā, bija gan.

Arnolds: “Sirsniņa” tika ierakstīta pēc tam, kad tās privātā vēltījuma vērtība jau bija izlietota. Tā izrādījās veiksmīgāka, nekā gaidīts, lipīgāka, nekā mēs cerējām un gribējām. Tagad Gatim ir grūti ar to sadzīvot. Bet tas ir normāli, ja jaunībā uzraksti kādam

ko personīgu, bet tas izsprūk tālāk, nekā bija domāts, un pēc vairākiem gadu desmitiem tas tev vairs nav īsti patīkami. Pēc daudzu gadu nespēlēšanas, tiekot uzaicinātiem uz milzīgu pasākumu un domājot par programmu, šai dziesmai bija liela loma mūsu diskusijās. Vienojamies, ka tā nebūs koncerta programmā.

Pat uz encore nebūs?

Gatis: Nebūs.

Toties, ja paklausās jūsu pirmo albumu, ko sauc tāpat kā grupu, tur nav ne mīnas no “Sirsniņas” noskaņām. Visistākais progresīvais roks.

Jānis: Tā arī bija domāts. Mums bija apņikusi tā latviešu trimdas trīs akordu mūzika, gribējām spēlēt ko nopietnu. Tolaik pasaulē bija aktuālas grupas *Emerson, Lake & Palmer*, *Jethro Tull*, *Genesis*, ar kurām arī es biju ļoti aizrauties.

Arnolds: Es tad vēl biju tikai “Akača” faniņš, puiselis no skolas, bet arī sāku šo mūziku klausīties. Kad dzirdēju, ka esot parādījušies latviešu *Kansas*, biju ļoti ieinteresēts. Pirmo reizi redzēju “Akaci” Beverīnas latviešu vasaras vidusskolā.

Ko par šādu muzicēšanu teica vecākā paaudze?

Arnolds: Mūsu vecāki bija atbalstoši.

Jānis: Atbalstīja arī citi. Kad bija jābrauc uz Hemslingenī Vācijā, vajadzēja finanses. Vēl nebija ne datoru, ne e-pasta, ar roku rakstīju: “Labdien! Vai jūs nevarētu mums palīdzēt?” un nosūtīju kādas 20 vēstules turīgākajiem ASV latviešiem. Tā dabūjām naudu, kas mums ļoti noderēja.

Gatis: Pirmā albuma ieraksts un ražošana izmaksāja 7000 dolāru, mūsu vecāki deva dažādas naudas summas, piedalījās arī Amerikas latviešu fonds. Tirāža bija 1000 vinila plašu, bet no tām vairāki simti palika uz ASV un Kanādas robežas.

Kas notika?

Arnolds: Tas bija neveiksmīgs incidents, kad Aivars ar irētu mašīnu brauca no Ņujorkas uz Toronto dziesmusvētkiem, kamēr mēs, pārējie, lidojām ar lidmašīnu. Aivara bagāžā bija t-krekli, uzlīmes, plakāti un mūsu plates. Viņš šo kravu nebija deklarējis, Kanādas muitnieki to konfiscēja un vēlāk iznīcināja. Tas bija kas nepieredzēts, jo pirms tam daudzi latviešu amatnieki bez problēmām veda savus darinājumus uz svētku tirdziņiem Kanādā. Aivaru neielaida Kanādā, mēs spēlējām ar vietējās grupas “Skandāls” bundzinieku, kuram pāris stundās nācās apgūt “Akača” programmu. Tas bija ārkārtīgi nepatīkams notikums, pēc kura mums radās liels sarūgtinājums pret pasauli, Aivars bija pilnīgi sagrauts. Pēc tam, kad pats saviem spēkiem esi ko radījis, tik stulbā veidā pazaudēt to...

Vai šo albumu vēl kaut kur var dabūt?

Arnolds: Reizēm *Ebay* parādās pa eksemplāram par 50 vai 100 dolāriem, es gan neticu, ka kāds pērk.

Gatis: Visu mūsu ierakstu māstera lentes ir saglabātas, ieraksti tiek restaurēti un būs pieejami digitāli, līdzko nokārtosim autortiesību lietas, jo 70. gados latviešu grupas diez ko nerūpējās par savu darbu reģistrēšanu.

Jūsu nākamajos albumos var just, ka iestājušies 80. gadi, šķiet, ka *The Police* turpat tuvumā stāvējuši...

Jānis: Progrokerus tajā laikā sāka nīcināt, tie vairs nebija modē. Es biju tas, kurš vairāk virzīja uz džeza pusi, Arnolds, kurš nāca manā vietā, – mazāk. Bet, ja minam *The Police*, arī viņu saknes ir 70. gadu progrokā.

Jau parunājām par to, kas jūsu dziesmusvētku koncertā nebūs, tagad pastāstiet – kas tur būs!

Jānis: Vai latviski ir tāds vārds – eklektisks?

Visi: Jā!

Arnolds: Būs labākais no tā, kas mums visvairāk patīk, un arī “Sirsniņas” iztrūkuma gadījumā iepriecinās koncerta apmeklētājus.

Gatis: 15 dziesmu retrospekcija no pirmā līdz pēdējam albumam.

Arnolds: Vēlamies ar svaigu skatu atgriezties pie vecām dziesmām, nevis atdarināt ierakstus dzirdamo.

Jānis: Mūsu pirmais likums ir, ka jāizbauda šis process un notikums, citādi tam nav jēgas. ●

Orests Silabriedis

Balss un cilvēka tapšana

SARUNA AR JĀNI ŠIPKĒVICU

17. jūnijā Dzintaru koncertzālē Jāņa Erenštreita 80. jubilejas koncertā Jānis ŠIPKĒVICS sniedza koncerta ievadperformanci. Nosaukums – “Atmiņas par nākotni”. Jāņa atmiņu apvārsni iemirdzējās tautasdziesma “Skaisti dziedī, lakstīgala”, Dārziņa “Minjona”, Šepska “Ozianna”, Loida-Vebersa Rekviēma *Pie Jesu* piedziedājums un kā noslēpumaina, bet vienlaikus rezolūta kodam visai kolāžai – Bruknera motetes *Locus iste* pirmā frāze. Raksturīgs Jāņa domāšanas paraugs. Mocartiska etīde un vienlaikus spilgti šipīgs paraksts. Satiekamies Dailes teātra darbinieku kafejnīcā, un mūsu uzmanības lokā ir pagātne, kas daudzējādā ziņā noteikusi nākotni.

Linardam Taunam veltītajā dzejkoncertā skatījos uz tevi pie klavierēm un atcerējos, ka savulaik esi teicis lielāku paldies klavierskolotājam Sarmītei Ārentai. Ko viņa tev iemācīja?

Domāju, ka mūzikā, tāpat kā jebkurā jomā vai prasmē, ko tu apgūsti, droši vien ir iedzimtu talantu proporcija pret darbu, ko ieguldi. Neesmu bijis visuzcītīgākais un centīgākais savā mūzikālajā disciplīnā, periodiski droši vien strauji attīstījos un tad atkal iepauzēju – viss kaut kādiem tādiem vilņiem. Sarmīte Ārenta labi zināja, ka no manis var dabūt labus rezultātus, bet jāatrod pareizā pieeja, kā motivēt. Viņa mācēja izdarīt tā, ka man pašam ir azarts vai spīts pierādīt viņai, ka es tomēr to varu.

Drusku arī nokaitinot?

Arī. Viņa mācēja atrast īstos vārdus, lai pateiktu tā, ka man gribas pierādīt pretējo. Negribēju staigāt apkārt ar šo statusu, ka Šipkēvics ir slīnķis, ka izbrauks uz muzikalitāti, bet tehniski nevarēs. Pienāca vidusskolas laiks, un prātā viss vienkārši nomainījās. Bet jau pirms tam, 13 gadu vecumā, pārceļoties uz pastāvīgu dzīvi internātā, es

iegāju tādā kā mūka režīmā, un tas bija ļoti attīstošs laiks. Man liekas, ka izlasīju vairāk, nekā pēc tam visā mūžā, un spēlēju tik daudz, cik vien iespējams.

Tā vajadzība pēc taustiņiem tev ir dabas dota vai attīstīta? Ieurbties tajā klaviatūrā, paņemt to kā tādu matēriju.

Man ļoti patīk pieskarties klavierēm. Protams, vislabāk es jūtos tad, kad mēs esam daudz bijuši kopā vai kad ir bijusi kāda koncertsērija, kurā tu vari kārtīgi sadraudzēties ar to visu. Gan ar vienu konkrētu klaviatūru, gan ar to, ka ik reizi tu tajā vai citā skaņdarbā ej arvien dziļāk riska teritorijā, vairāk ļaujies tam brīdim. Man patīk spēlēt savu mūziku un improvizēt tieši tādēļ, ka tas neatgādina skolas eksāmenu, kur katra kļūda ir viens sarkans punktiņš un par to tu dabū soda apli.

Es gan palaikam, protams, nu jau ar citu attieksmi izaicinu sevi, iekļaujot kaut ko savās programmās, teiksim, tā, kā bija fon Stricka villas koncertsērijā, kur bija gan Bēthovens, gan Čaikovskis, arī Filips Glāss, Niko Mjūlijs, tādi komponisti, kas man ir lielas autoritātes un kurus es vēlos iesaicināt pie sevis tajā telpā. Jā, es apbrīnoju akadēmiskos pianistus. Es justos ļoti ierobežots un vērtēts, un ne tajā iedvesmojošākajā formā, ja es būtu akadēmisks mūziķis, kuram katru reizi jāizdara kaut kas tāds, kas ierakstīts notis tā, ka vispār nevar atkāpties.

Bet arī improvizācijā var gadīties tā, ka cilvēks iepinas diezgan lielā neveiklībā. To var noslēpt?

Improvizācija balstās uz reakciju – tās ir tavas prasmes un tava varēšana izkulties no jebkuras situācijas tā, ka tu to īso neveiksmi pārvērt lielā veiksmē. Jo meistarīgāks tu esi, jo vēlāk vari atļauties atvērt izpletni, uztaisīt sev to situāciju, radīt precedentu.

Tāpat ir ar intonācijas lietām dziedot. Nav tā, ka ar laiku tu iemācies intonēt nevainojami. Drīzāk esmu sapratis, kā to intonāciju padarīt par tādu... Nezinu, kā to aprakstīt, bet, ka arī intonatīvi tu zini, kā iziet no šīs situācijas tā, ka neviens i nemanīs, ka tu to pielieto kā ceļa starpposmu.

Līdzīgi, kā mācoties braukt ar slēpēm vai sniega dēli, no sākuma jāiemācās krist tā, ka tu vari turpināt braucienu un katrs kritiens nav pilnīga apstāšanās un sākšana no sākuma. Pirmais, ko tu iemācies, ir krist bez traumām. Tu atļauies riskēt tā, ka vari savārstīties, bet tikai tā iespējams attīstīties tālāk. Man improvizācija un intonācija liekas tuvas disciplīnas, tikai dažādos mērogos.

Tavu kontrtenoru Daina Libauere savulaik spodrināja?

Jā, viņa man vispirms to zēna balsi salika pa vietām un pēc tam vidusskolā turpināja mācīt dziedāt, trenēt arī tad, kad jau biju kontrtenora balsī. Bet es domāju, ka visvairāk dziedāšanā man iedeva Andris Veismanis akadēmijas laikā, kad tur neviens cits īsti nezināja, ko iesākt ar kontrtenora balsi. Nezinu, kā ideja tā bija, bet manas vokālās stundas notika nevis akadēmijā, bet Beletāžas zālē Operā. Bija Andris Veismanis un Mārtiņš Zilberts. Izgājām cauri teju visam baroka repertuāram, kas attiecas uz šo balss tipu. Tas bija brīnišķīgs laiks.

Nesen skatīju cauri savas nošu mapes... Es vispār ļoti rūpīgi krāju notis un koncertprogrammiņas, man ir sakrātas pilnīgi visas koncertprogrammiņas no koncertiem, kuros esmu bijis. Skolas un akadēmijas laikā uz koncertiem un operu gāju ne mazāk kā trīs četras reizes nedēļā un gandrīz vienmēr nopirku programmiņu. Tagad ir milzīgas kastes, tāds kā arhīvs no tā, kas vispār tajā laikā koncertos notika, tā ir mana dienasgrāmata, ko neesmu rakstījis tradicionālā formā, bet šādā. Biju pilnīgi traks. Laikam ir tāds viens brīdis dzīvē, kad tu sev vari liet iekšā milzu informāciju. Tagad es nesalīdzināmi mazāk lasu un mazāk eju uz koncertiem.

Kāpēc tu vispār izdomāji, ka gribi attīstīties nevis kā tenors vai baritons, bet kā kontrtenors?

Labs jautājums. Nezinu, kā es tā. Laikam tamdēļ, ka pēc balss lūzuma, sagaidot brīdi, kad ir gatava tā tenora balss, atklāju, ka viņa ir tāda neērta un neveikla. Ilgu laiku man simtkārt vieglāk bija darīt to pašu, ko dariju agrāk, tikai tagad falsetā, jo tā balss faktiski turpat jau ir. Tehniski daudz attīstītāka nekā tā jaunā, kurā esmu ieradies no nulles. Atšķirībā no citiem man bija tāds nekāds tenors bez augšām un bass bez apakšām. Cilvēks palaikam meklē vieglāko ceļu, lai uzreiz būtu forši un ērti, un mans priekšgājējs un paraugs šajā lietā bija Andris Sējāns. Pirms dažiem gadiem jūsu paaudze jau bija parādījusi, ka tā var dziedāt [Andris Veismanis, Orests Silabriedis – red. piez.]. Zēnu korī Mārtiņš Klišāns iestudēja Britena *Rejoice in the Lamb*, kurā Andris dziedāja solo, un dažkārt es tad viņu varēju aizvietot.

Peles lomā, ja?

Jā, ar trako peli. Un vēl es spilgti atceros, kā Ints Teterovskis iestudēja Bernsteina *The Lark*, kur ir tas (*vokalizē*). Man likās, ka Andris nu vienkārši tā dzied. Tie bija pirmie impulsi, ka tas vispār ir leģitīmi un ka ir OK iet šo vieglāko ceļu. To kontrtenora dziedāšanu es nekad neesmu uztvēris kā baigo izaicinājumu, tas vienkārši ir bijis vieglākais, kā darīt. Un vispār dziedāt ir vieglākais, ko darīt, es nekad neesmu smagi strādājis, lai iemācītos dziedāt. Izņemot varbūt skolas kora gadus, kad tu bez ierunām vai domāšanas, darīt vai nedarīt, vienkārši dari. Bet es noteikti neesmu ieguldījis vairāk pūļu kā citi bērni. Tāpēc domājot par to dziedāšanu, varu teikt paldies augstākajam, ka tāda dāvana ir iedota. Cik esmu varējis to nenomest zemē, tik esmu darījis.

Kādu balsi tu dziedāji zēnu korī pirms lūzuma?

Sākumā soprānu, pēc tam altu, tad balss lūzums un tad altu. Paša sākumā soprāns. Neuzrādīju nekādus superrezultātus, normāls soprāns. Atceros, ka, piemēram, Daumants Kalniņš patiešām bija brīnumains tieši kā soprāns.

Daumants ir tava laika puika?

Mazliet jaunāks. Daudzi no tiem, kas zēnu kora laikā bija solisti... Jānis Caunītis ir arhitekts, viņš man māju projektēja, no mūzikas vispār prom. Andrim Petkēvičam tagad ir *Andrito Coffee*.

Nav tā, ka jūs ar skolasbiedriem vismaz reizi gadā satiekaties?

Jā, uz Erenštreita jubilejām un skolas jubilejām, vai arī zēnu kora lielajiem koncertiem.

Bet pašiem nav lielas vilkmes sanākt kopā un kaut ko tur atcerēties?

Jā, tas tāds labs jautājums. Atbilde droši vien ir – nē, ne pārāk. Liekas taču, ka tas viss tikko bija. Kaut gan īstenībā tas bija ļoti sen. Mēs visi tagad esam teju jau vīrieši labākajos gados, daudziem no mums ir pieauguši bērniem. Gremdēties nostalgijā nav... (*pauze*)

Teici, ka, dzīvojot Domscolas kopmītnē, daudz izlasīji.

Pirmais, kas man riktīgi iebļieza un ilgu laiku bija mīlākā grāmata, ir Milana Kunderas “Nepanesamais esības vieglums”. Tā bija baigā atklāsmē. Un noteikti Ievas Kolmanes iespaidā “Avota” izdotie filozofu darbi. Es tiešām daudz kam izbūros cauri no tās sērijas un vispār lasīju visu pēc kārtas, teorētiski man būtu jābūt baigi gudram, bet, liekas, tā diemžēl nav noticis. Viss kaut kur izkūpējis. Cerams, pārveidojies citādā veidā, kaut kādu muskulatūru smadzenēs attīstījis.

Vai nevarētu būt, ka tas kaut kādā veidā paradoksāli vai ačgārni nāk ārā tavos dziesmu tekstos?

Varbūt. Ticēšanu tam, ka varu kaut ko uzrakstīt, nodrošināja Iveta Šimkus, kas mums mācīja latviešu valodu un literatūru. Viņa runāja ar tādu iedrošinājumu, es vienkārši jutu, ka viņa tic. Man pašam iepriekš bija priekšstats, ka tas, ko daru vai esmu izdomājis, vienkārši neskaitās, ka tās ir kaut kādas muļķības.

Kāpēc?

Nezinu. Man bija tāda sajūta, ka ir tas mans tēls – aizmārsīgais, slinkais, mūždien vieglāko ceļu meklējošais. Iespējams, ka nekas baigi nav mainījies, vienīgi tas, ka tā radišana kļuvusi par manu darbu, un man patīk to darīt.

Kā izpaudās Ivetas rosinājums?

Tik vienkārši, ka viņa teica: “Tas ir labi, ko tu esi uzrakstījis. Varbūt gribi vēl kaut ko pamēģināt?”

Rakstīji dzejoļus?

Nē, tos gan nē. Tie bija domraksti. Saprātu, ka man nav grūti to izdarīt. Līdz ar to droši vien sākās visādas labas lietas. Mēs teorētiski varam darīt visu, cik nu fiziskās un mentālās spējas atļauj. Bet jaudīgākais ir tas, kas mums dots. Tas ir *a priori*, ka tevi motivē paša progress. Ar valodas lietām man vienkārši patīk nēmties.

Vai ir kāds latviešu valodā rakstošs autors, par kuru tu vari teikt, ka viņš ir īpaši iespaidojis tevi?

Mani pamatīgi iespaidoja tas, ka klasesbiedrs Marts Pujāts diezgan agri uzrādīja spējas un ieguva atzinību kā jaunais daudzsološais savas paaudzes brīnumbērns. Viņa neparastā spēja bija muzikālā domāšana dzejā, tur bija mūzikas terminoloģija, viņš spēlējās ar tām divām pasaulēm. Man tas likās kaut kas nenormāli iespaidīgs un neaizsniedzams.

Kopumā ir diezgan daudzi autori, kas mani iedvesmojuši vai mudinājuši. Gan jau kādi 90% latviešu nevar pilnībā nekur abstrahēties no Vācieša un Ziedoņa. Manā prātā arī Kārlis Vērdiņš. Muzikāls, rotaļīgs, bet arī ļoti dziļš un tehniski supervarošs. Tagad, re, ar Tauna dzeju man ir diezgan liela revolūcija.

Tauns varēja būt visāds, un vēstulu fragmenti to apliecina, bet viņš ir fascinējoša personība.

Es nemāku īsti atdalīt cilvēku no viņa darītajiem darbiem, mani vienmēr interesē biogrāfija, cik viņam bijis gadu, kur viņš ir bijis. Protams, Tauna gadījumā tā cīņa, lai viņš kā cilvēciska būtne, viņa cilvēciskā esība... (*pauze*) Tauns bija sarežģīta personība, domāju, ka viņam klājās ļoti grūti, bet tajā pašā laikā viņa darbi ir tik iespaidīgi, riska pilni. Es redzu arī to bezdibeni, kuru viņš katru dienu manīja kaut kur sev ļoti blakus, visu laiku gāja tam pa maliņu. Jā, sarežģīta personība. Tāda nenoformulējama sajūta, domājot par Taunu.

Drīzāk biedējoša vai pievelkoša?

Intriģējoša, bet tajā pašā laikā – ja Taunu satiktu dzīvē, viņš, man liekas, varētu izrādīties arī pilnīgi citāds, nekā viņa darbi, tāda man nojausma.

Saiņš vēlāk teicis, ka pēdējos gados ar Taunu bieži nebija iespējams kontaktēties.

Varētu tā būt, jā. Tie teksti jau ir viņa komunikācijas forma bieži vien. Vēstules cilvēkiem, kuri vispār nav aizsniedzami. Mums, pēc tam lasot tos darbus, rodas sajūta, ka viņi ir ļoti sasniedzami, bet īstenībā dzejoļi ir tuvākais, cik vispār var tikt.

Un kā ar komponistiem šajā sasniedzamības-nesasniedzamības ziņā?

Nezinu, man ir tādi kā skolotāji, kuri paši to nemaz nezina, bet es visu laiku viņiem sekoju līdzi. Viņi man daudz nozīmē. Kas šķiet interesanti: viņi ir šajā laikā, savā vietā, un es – savējā. Var iztēloties, ka mēs būtu atraduši ko kopīgi darāmu. Bet tas nenotiek. Manī tā intriga saglabājas, un varbūt pienāks brīdis, bet tagad es vēl neesmu tam gatavs, un viņi vēl nav tam gatavi.

Piemēram?

Piemēram, Pēteris Vasks, Raimonds Pauls, Alvis Hermanis. Tie man liekas ļoti interesanti cilvēki. Bet mēs nekad neesam strādājuši kopā. Varbūt viņi vienkārši ar saviem darbiem iedvesmo. Tas ir tik, cik man ir jāzina.

Kad jūs ar *Cosmos* iestudējāt Vaska ciklu ar Česlava Miloša dzeju, Pēteris nebija tuvumā?

Bija! Viņš bija arī koncertā, man šķiet, bet mums nekāda radoša un vienojoša teikuma priekšmeta nav bijis.

Toties bija leva Kolmane. Ko viņa tev iemācīja?

Viņa mums atklāja, kā domāt par domāšanu. Deva mums visu ko lasīt, stāstīja par kultūras vēsturi, deva pārliecību, zināšanas par to, kā valodu ietērpt, kā precīzāk noformulēt to, ko tu pats vispār vēlies. Viņa mums, skolēniem, lika noticēt, ka ir stilīgi daudz zināt. 'Stilīgi' ir muļķīgs vārds, bet tajā laikā mēs to tā formulējām. Ir saglabājusies tā sajūta, ka tu cieni valodu, kādā runā un veido teikumus. Tu vismaz tiecies rakstīt gramatiski pareizi. Es joprojām neatļaujos vaļības, kad rakstu izsiņu vai e-vēstuli. Man tā ir higiēnas lieta – ievērot pareizrakstību. Arī garumzīmes izsiņās. Tas ir kā tīras drēbes vai svaigs gaiss.

Varētu domāt, ka valoda tev nav tik svarīga, jo tu runā ar pasaules mūzikā.

Es nevaru tā, tur tā lieta. Manuprāt, es nevaru izteikt visu mūzikā, tāpēc valoda ir tik svarīga. Arī ar mākslu kā tādu man nav gana, tā ir viena svarīga sadaļa, bet es nedzīvoju tajā.

Mākslā ir par maz no dzīves?

Māksla, manuprāt, ir viena no iespējām, kā piedzīvot šo dzīvi, realitāti. Fakts arī, ka realitāte nav viena, katrā ziņā skatpunktā ir tik dažādi, ka tu vari nodzīvot ļoti dažādas dzīves, pat dzīvodams arī vienā un tajā pašā telpā un sabiedrībā. Bet es kaut kā tiecos pēc tā, lai tas, ko daru, man dotu spēku un lai es varētu tiekties tuvāk dabiskajam, tuvāk dabai. Man ir vēlme darīt vienkāršāk un dabiskāk, ka skaņas ir tā kā gravitācijai pakļautas, nevis es viņas stumju kaut kur. Es mēģinu atrast to dabiskāko straumi, lai viss vienkārši plūst, un es vispār ļoti uzticos intuīcijai, tas ir pats galvenais.

Komponējot pirmais, ko daru, – es ļauju izlīst laukā tam, kas nāk, un, protams, ir jāpielieto kaut kāda pašcenzūra, lai saprastu, vai tas ir nevis nesenākais, ko esi dzirdējis, bet patiešām kaut kas tevī esošs.

Ir tik interesanti, ka tam rakstam, kas mums katram iekšā, ir kaut kādi principi, pēc kā tas darbojas. Es varu divas reizes sakomponēt vienu un to pašu. Un, ja kaut kas no vienreiz radītā pēkšņi pazūd, es varu atgriezties tajā pirmajā sajūtā – tie mani domu fraktāļi saliek visu atpakaļ savā vietā. Un es laikam esmu mācījies cienīt to, ka man ir tāds domāšanas veids, kāds ir, pieņemt to, saprast, ka (izklausās ļoti banāli) – jo vairāk es esmu tas, kas es esmu un kā domāju, jo lielāka jēga ir tam, ko daru.

Tas, protams, nāk ar laiku, kad tu centies vairāk būt pats un samierināties ar to, ka tu, lai arī kā gribētos, nebūsi tas, kas tev ir prātā, kāds tu gribētu būt vai kam gribētu līdzināties.

Vai tu kādam esi gribējies līdzināties?

Noteikti.



Nosauk kādu.

Pirmais, kas nāk prātā, ir Renārs Kaupers. Šodien mums bija kopīgs mēģinājums, un man joprojām grūti noformulēt, kas ir tas, kas piemīt viņa personībai. Kādreiz es tikai skatījos, ko Renārs dara uz skatuves un savā komunikācijā, savukārt tagad man ir arī milzīga cieņa un apbrīna par viņu arī kā par cilvēcisku būtni.

Vēl kāds?

Mūzikā laikam jau kādus gadus desmit – komponists Niko Mjūlijs, mans laikabiedrs un personisks paziņa. Niko degsme par mūziku un viņa nepieradināti bērnišķīgā radošā gara klātbūtne ir kaut kas tāds, ko es ik pa laikam piesaucu savā prātā, kad gribu noķert enerģijas vilni, lai kaut kam ķertos klāt. Tas ir viens tāds impulss, ko varu pielietot, lai sajostos radoši.

Aizdomājos par to rakstu, kas ir cilvēkam iekšā. Kāds tas, tavuprāt, ir? Noslēgta struktūra vai kaut kas tāds, kas atjaunojas un papildinās? Nemitīgais kodols, ap ko notiek dzīvība?

Es laikam iztēlojos to kā tādu fraktāļu sistēmu. Tas ir tāds zīmodziņš, un, protams, tur kaut kas pamainās, sienīņas pabīdās, kaut kas varbūt vienkārši izdzēšas, kaut kas piepildās pilns, un tad tajā brīdī – šajā brīdī –, ja es kaut ko rakstīšu, tas būs tajā rakstā. Tas zīmodziņš, es viņu uzspiedīšu, un varbūt viņš pilnībā būs nospiedies, varbūt tikai kāda daļa vai maliņa, vai tikai vidus, bet principā manī ir šis raksts, un tas ir tas, kas es patlaban esmu.

Noteikti ir kāda daļa, kas manī saglabājusies jau kopš sešpadsmit gadu vecuma. Telefonā balss piezīmēs mēdzu ik palaikam iedungot kaut ko tādu, ko pēc tam gribētu attīstīt tālāk ar klavierēm vai balsi. Un, ja uzšķiru, piemēram, kādu 2013. gadā iedungotu balss ierakstu, tad arī šodien vienkārši zinu, kas būs nākamā skaņa, jo tas esmu es. To visu nav iespējams fiziski atcerēties, jo ir pārāk daudz informācijas, bet es pazīstu to, kas ir mans.

Atceros, gāju datorā cauri veciem failiem, un tur bija skices "Zenītam", ko tiku rakstījis pie klavierēm – kaut kādi motīvi. Tagad jau, protams, tas ir kaut kas gatavs un nofiksēts, bet tur es klausos, kā es to domāju, es esmu ierakstījis to procesu un jau pilnīgi zinu, kā es tūlīt tikšu līdz t a i harmonijai, un tā tas arī notiek.

Kaut kādā ziņā tā ir tāda pašam sevis paredzamība, bet vienlaikus es brīnos par to, kas ienāk prātā un kāds brīnums tas cilvēks ir. Jo vairāk pietuvojos tam savam domāšanas fraktālim, jo labāk un drošāk es jūtos šajā pasaulē, jo vairāk varu ikdienā darīt to, kas es tiešām esmu, un vakarā pirms gulētiešanas jūtos mazāk darījis pāri sev.

Teici, ka Tauns ir sarežģīta personība. Vai arī tu pats savā ieskaitā esi sarežģīts?

Domāju, ka man ir potenciāls. Bet es tiecos iet citu ceļu, un visvieglāk to darīt ir caur dabu vai caur dārzu, kaut kāda stādišana vai

plaušana, skriešana, peldēšana dīķī – tas mani atnes atpakaļ pie tā un atgādina par to, kas es sākotnēji esmu.

Kā cilvēks esmu diezgan azartisks. Man nav grūti iztēloties citus cilvēkus, kuriem iekšpusē ir stipri trobelēta, tramdīta un kuri dara to, ko no viņiem prasa, nevis to, ko viņi vēlas, un tad ir tā vēlme aizbēgt kaut kur vai apdullināties, vai tas būtu alkohols vai citas reibinošas vielas, kas vienkārši ļauj piedzīvot kaut kādu anestēzijas sajūtu.

Tāpēc vienalga, vai par Taunu, vai par citiem, es to uzlūkoju ar dziļu izpratni, nevis, piemēram, augstprātību. Manā ieskatā viņi nav tie alkoholiķi, vai tie jebkas, kas mums šķiet kaut kur aiz horizonta. Mēs visi esam vienādi, un es to ļoti labi apzinos. Neesmu tik augstprātīgs, lai nesaprastu, ka jābūt vērigam, jo gan radišanas māksla, gan dzīve vispār var būt mānīga. Kaut kāds purvs var būt sagaidāms pilnīgi negaidītā līdzienā ceļa posmā.

Cik svarīga tev ir tieksme pēc skatuves? Iztēlojos: tev ir divi bērni, māja ārpus Rīgas, dīķis. Idille. Sēdi un...

Tieksme pēc skatuves ar gadiem kļūst mazāka. Bet, kad ir kāds laiks pagājis bez iespējas uzstāties, protams, jūtu, ka kaut kas pietrūkst. Varbūt tāpēc nevaru apgalvot tā viennozīmīgi, bet laikam tā puse, kas, izliekot kaut ko publiskai vērtēšanai, man vismazāk patīk, ir tas, ka dažkārt negribas, ārkārtīgi negribas zināt, ko cilvēki domās. Dabiski, tas liekas paradoksāli, jo tādā gadījumā – nelienu un nerādi to, kas tev ir, paturi sev. Bet tajā pašā laikā – no vērtējumiem baigi nogurst.



Kaut kāds paradokss tur ir. Tu nāc dalīties, bet tevi vērtē. Kaut kas nepareizs ir tajā spēlē, bet tādi tie noteikumi ir un...

Tādi tie noteikumi ir, un, jā, tā vide ir tik raiba. Mums katram ir kaut kāda sava pieredze un savs ceļš noiets un nenoiets līdz tai iespējai kaut ko rādīt vērtēšanai, līdz ar to... (pauze) Jā, es būšu... (pauze)

Jo iekšēji ir tā pretruna: no vienas puses, tu kā cilvēks gribi, lai visiem ir labi un visiem patīk tas, ko tu dari, bet tas vienkārši nav iespējams, un man ar to dažreiz grūti sadzīvot. Kad tu saproti, ka tu vai tavs darbs nepatīk, jau pirms tu viņu esi uzrakstījis. Tas vienkārši tā ir, un tā būs. Ar to jau tā kā būtu jābūt apradušam, bet tas nenāk viegli.

Vai tu esi kaut kad gribējis, lai kāds tevi drusku ievēd akadēmiskās komponēšanas lietā?

Pagājušajā gadā meklēju ceļus uz Mūzikas akadēmijas Kompozīcijas nodaļu – jā, es gribēju tapt par Krista Auznieka pirmo skolnieku, kamēr viņš ir šeit Latvijā. Bet nu jā, tur dažādas praktiskas lietas, lai es ar savu diriģenta izglītību studētu maģistrantūrā kompozīciju, milzīgas papīru kaudzes un vēl sazinkas, lai es varētu studēt. Bet tā ir lieka informācija. Atbildot uz tavu jautājumu – jā, formas lietās bieži esmu spiests paļauties uz intuīciju, forma un instrumentācija ir tās lietas, ko es gribētu...

Par instrumentāciju saprotu, bet attiecībā uz formu mans uzskats varbūt ir primitīvs: tev vai nu ir formas izjūta, vai nav. Man liekas, ka tev ir.

Dažkārt liekas – ir tā, ka var nonākt strupceļā, kad tu nejūti, vai tev viss kārtībā. Tad sanāk drusku diletantiski.

Pajautā Auzniekam, un viņš tev atbildēs.

Par instrumentāciju runājot, man tas liekas tik interesanti, tik fascinējoši, ko ar šo izteiksmes līdzekli var izdarīt. Tajā pašā laikā es ar prieku dodu darīt kādam...

Piemēram, Andrim Sējānam?

Deviņdesmit procentos gadījumu tas ir Andris Sējāns, un es ar prieku gaidu to pārsteigumu, kad ir gatavs – kā tas ieskanas! Un man nav sajūtas, ka līdz ar šo tiktu atņemts kaut kāds kontroles rīks. Man vienkārši nav instrumentācijas ambīciju.

Bet tev jau arī nav sajūtas, ka tu zaudē kontroli pār savu skaņdarbu, ja tu iedod noinstrumentēt Andrim Sējānam.

Jā, sevišķi, ja tas ir cilvēks, kura gaumei uzticos. Es droši vien varētu pats ierakstīt visu savu albumu studijā no A līdz Z, bet... Pirmkārt, man nepatīk ņemties ar visām tām detaļām, otrkārt, ir daudz interesantāk strādāt ar kādu komandā.

Pats galvenais ir tas, kas man sākumā rodas pie klavierēm. Instrumentēšana ir viena no tālākām kompozīcijas fāzēm. Viens autors būs pilnīgs instrumentācijas friks, viņam tās tembru saskaņas ir svarīgākas par motīvu vai melodiju. Man savukārt svarīgāka ir melodija, harmonija un taktsmērs. Instrumentācija ir kā tāds brīnišķīgs dizains. Nu jā, tāpēc neesmu dizaineris.

Teici, ka vēlies studēt producēšanu.

Vēlos lielāku neatkarības sajūtu. Līdzīgi kā kompozīcijā ir tie iztrūkstošie elementi, par kuriem gribu saprast, vai es izvēlos darīt vai nedarīt. Dažās prasmēs esmu pārāk vājš. Gribētos būt neatkarīgākam, saprast daudz vairāk par frekvenču joslām un tamlīdzīgiem jautājumiem.

Tā tad runa ir nevis par savas personības, bet par skaņas producēšanu.

Jā, es noteikti meklēju ceļus.

Vai tev ir palicis kaut kas no skolasgadu tekstiem?

Jā, es tieši skatījos...

Visa pasaule ir province. Es joprojām to domu atceros, man arī vēl aizvien liekas, ka mūsu priekšstatī par to, kur ir centrs un kur ir perifērija, kas vispār ir svarīgi un kas nav... (pauze) Attālināšanās iespēja no šīs konkrētās dienas, konkrētās likstas, tas viss ir... (pauze) Jā, par to kontekstu, kas ir province un kas ir galvaspilsēta. Skaidrs, ka Latvija ir province pasaules kontekstā, un pasaule ir province kosmosa kontekstā, un tas bija tas, kas man kaut kad bija uz papīra maliņas.

Aizsūtīšu tev kādus tekstus. 🌐

Guntars Gritāns

Raimonda Paula portreti



Šķiet, ka, lai rakstītu par Raimonu Paulu, šajā gadījumā – par viņa portretiem –, jebkuram no mums pirmā doma būs: kā lai to izdara tā, ka nenotiek kārtējā atkārtšanās?

Par Paulu rakstījuši daudzi un daudz, un, jādomā, rakstīs arī nākotnē. Un, kaut arī lielākoties visu šo literatūru nevaram pieskaitīt pie zinātniskajiem pētījumiem, grāmatu un interviju autori ar lielākām vai mazākām sekmēm ir rakstījuši par savu un mūsu visu Maestro.

Priekšstats, stereotipi par komponistu-melodiķi un pianistu ar neatkārtojamo piesitienu jau gadu desmitiem kā nostiprinājušies. Kas attiecas uz portretiem, kur attēlots Pauls, jādomā, ka to precīzu skaitu diez vai kāds jebkad varētu noskaidrot, jo Raimonda Paula popularitāte visā bijušās Padomju Savienības teritorijā (un ne tikai) bija un ir milzīga. Tāpēc pieņēmums, ka vēlme uzgleznot, uzzīmēt, veidot tēlniecības mākslas darbus ir bijusi saistoša ne tikai profesionāliem māksliniekiem, bet arī daudziem amatieriem. Pie amatiermākslas pavisam droši var pieskaitīt, piemēram, joprojām tik maz pētīto ‘cietumu mākslas’ kultūru. Atceros, ka pirms kāda laiciņa mākslas galerijā “Istaba” Rīgā, Barona ielā, pat varēja iegādāties ieslodzīto veidotos mākslasdarbus.

Šoreiz runa būs tikai un vienīgi par Latvijā pazīstamu mākslinieku radītiem Paula portretiem un tiem, kas ir LNMM un LMS, kā arī privātkolekcijās. Kopā sešiem. Šo portretu apskats arī ir daļa no mana 2018. gada bakalaura darba pētījuma par Latvijas padomju perioda komponistu portretiem. Līdzīgi, kā tas bija “Mūzikas Saules” 2021. gada 2. laidienā, kur tika piedāvāti Imanta Kalniņa portreti.

Paula portretu gadījumā diemžēl nebija iespējas uzzināt to autoru domas, jo vairāki no viņiem jau ir aizsaulē. Taču man bija tikšanās Radio namā ar komponistu, kurš sev raksturīgajā manierē – īsām, aprautām frāzēm – komentēja portretu reprodukcijas.

Līdztekus galvenajai tēmai centos arī uzzināt, ko vispār Maestro domā par tēlotājmākslu? Atceros, toreiz man šķita, ka uzdodu vismuļķīgākos jautājumus pasaulē, un, iespējams, tā tas arī bija. Turklāt, kad pārnācu mājās un noklausījies ierakstīto sarunu, sev par lielām šausmām konstatēju, ka intervija bijusi precīzi tikai 18 minūtes gara! Kādreizējā kursabiedrene, muzikoloģe Ilze Medne mani toreiz mierināja, ka tas ir visnotaļ labs rādītājs. Šeit piedāvāšu gan gleznu un tēlniecības darbu apskatu, komponista komentārus par tiem un, kaut arī pārdroši to apgalvot, kaut kādus secinājumus. Par kuriem izcilais komponists un pianists labākajā gadījumā varētu pasmaidīt un, vēlams, labāk neko nekomentēt.

Viens no pirmajiem un, iespējams, patiešām arī pats pirmais ir **Leo Kokles** (1924–1964) dzīves pēdējā gadā gleznotais Paula portrets. Gleznu var apskatīt Latvijas Nacionālā mākslas muzeja pamatekspozīcijā. Šeit Pauls attēlots kā pianists, kaut arī klavieres īsti nav saskatāmas. Ir redzama modeļa pusfigūra profilā, un rokas, kas

tūlīt pieskarsies taustiņiem. Mākslas zinātniece Ilze Konstante grāmatā “Leo Kokle” (“Neputns”, 2005, 112. lpp.), analizējot portreta tapšanas vēsturi, uzsver, ka “Kokle nespēja gleznot portretus, ja viņš neizjuta portretējamā personību, viņa talantu, īpatnības, intereses, ja tas nebija viņam tuvs un saprotams kā draugs”.

Protams, šāda mākslinieku darba metode nav unikāls gadījums. Taču jāņem vērā tas, ka pagājušā gadsimta 60. gadi vēl ir laiks, kad augstākās vadošās iestādes labprātāk novērtēja tādus portretus, kas rāda un slavē sociālistiskā darba varoņus. Jaunais mūziķis Pauls tobrīd vēl ir sava radošā ceļa sākumā, un pat līdz slavenajai “Mežrozītei” ar Alfrēda Krūkļa vārdiem nedaudz jāpagaida, jo slavenajā “Mikrofona” aptaujā tā pirmo vietu iegūs vēl tikai 1968. gadā.

Pats Maestro, lūgts kaut ko pateikt par šo portretu, vien uzsvēra, ka tas ir “ļoti sens”. Vienkop ar to Kokle uzgleznojis arī Paula kundzes Lanās portretu. Kokles Paula portrets noteikti ir jāpieskaita veiksmīgākajiem žanra paraugiem, jo māksliniekam, šķiet, ir izdevies parādīt to nedaudz savrupo Paulu, kas vislabāk jūtas pie klavierēm, un viņam nekas lieki nav jāsaka. Portretā jaušama zināma distance starp modeli un skatītāju. Arī monohromās krāsas šo robežu un askētiskumu pastiprina. Komponista nepatika pret pozēšanu nav pat kaut kā īsti jāpaskaidro – šajā ziņā viņš papildina savu amatbrāļu rindas pavisam konkrēti.

Komentāri par Kokles portretu un to, ka “Paulam tas nav īsti patīcis”, izskanēja mūsu sarunā ar gleznotāju un rakstnieku Uldi Zemzari. Mākslinieks savās atmiņu grāmatās nereti ir minējis daudzus dažādus notikumus, personāžus, ar kuriem nācies sastapties garajā mūžā. Taču pašreiz laiki mainījušies, un tāds jēdziens kā politkorektums arī nav mazsvarīgs. Ja var ticēt Zemzarim, Paulam esot šķitis, ka viņš tur izskatās pēc “citas nācijas pārstāvja”. Taču vairāk par to laikam arī nevajadzētu domāt, kā arī censties kaut ko noskaidrot. Jo, reflektējot par tādām leģendām kā Pauls, vienmēr gribēsies kaut ko savā iztēlē piegleznot. Kokles portrets Latvijas mākslas vēsturē ir uz palikšanu un, galvenais, plašākai publikai arī pazīstams.

2010. gadā Pauls uzrakstīja mūziku Nacionālā teātra izrādei “Leo. Pēdējā



Leo Kokle. Raimonda Paula portrets

bohēma". Intervijās, ko var atrast vietnē youtube, atceroties savas jaunības laiku un ciemošanos pie Kokles, komponists velta viņam atzinīgus un siltus vārdus.

Taču pavisam konkrēti, dokumentēti fakti ir gleznotāja **Artūra Ņikitina** (1936) atmiņas par paša gleznoto Paula portretu. Tajās var atrast sūkstīšanos par to, ka komponists atnācis pozēt tikai vienu reizi, "tad nozuda, un tāds nu ir tas rezultāts." (Pētera Bankovska raksts "It kā gali nesaistās kopā" laikraksta "Padomju Jaunatne" 1985. gada 24. septembra laidienā). 1977. gadā tapušais "Komponista portrets" rāda mums tādu nedaudz pūcīgu Paulu. Un, pat ļoti iespējams, ka daudziem no mums to vispazīstamāko, ja mēģināsim atcerēties Maestro ironiju, aprautās frāzes vai kādu komentāru publiskajā telpā, piemēram, "par šo tēmu man neko nejautāji!"

Ņikitina portrets pavisam noteikti nepieder tiem, kuru mēs sauktu par psiho-



Artūrs Ņikitins. "Komponista portrets"

lōgisko vai, pasarg die's, – reprezentatīvo. Taču portretējamā raksturojums te ir. Par "vērojuma tiešumu un savdabību" portreta analizē runā arī mākslas pētniece Karina Kropa (katalogā "Gleznas, grafika", "Daugava", Jūrmala, 1977).

Sarunā ar rus.lms.lv apskatnieci Natāliju Morozovu (2016. gada 23. augusta publikācija) izteiktais mākslinieka viedoklis par to, ka "abstraktā māksla ir augstākais sasniegums no dzejas līdz mūzikai un glezniecībai", šajā Paula portretā nolasāms vistiešākajā veidā. Apzināti izvairoties no anatomijas likumu respektēšanas, Ņikitins portretā pavisam noteikti ir spējis parādīt kaut ko tādu, ko ļoti tieši un nepārprotami mēs daudzi jūtam, domādami par komponista būtību. Jā, līdzīgs. Vai precīzs zīmējums? Noteikti nē. Un tā arī ir portreta savdabība.

Paša Maestro komentārs par šo portretu? "Es viņu [Ņikitinu] pazinu. Bohēmists, tāds jautrs zēns." Kad lūdzu kādu kritisku vērtējumu, komponists atsaka: "Nav jau jēgas kritizēt, jo šodien modernajā mākslā var ievilkt četras svītras, bet tev saka, ka tas ir portrets. Man labāk patik dažas manas karikatūras. Asprātīgi, veiksmīgi darbi."

Lai arī šoreiz nebūs precīzu atsauču par to, ko Maestro izpratnē nozīmē jēdziens 'draudzība', tomēr šķiet, ka to viņš publiskajā telpā ir skaidrojis pietiekami bieži: tādu istu draugu viņam nav un arī vēlme draudzēties ar kādu nekad nav bijusi nepieciešama. [Citādu viedokli izsaka Jānis Peters 1980. gadā izdotajā grāmatā "Raimonds Pauls", kas ir līdz šim nepārspēts Paula portretējums – red. piez.] Kaut ko līdzīgu par sevi teicis arī Imants Ziedonis – draudzēšanās ir talants, kura viņam diemžēl nav. Šāds skaidrojums



Alberts Terpilovskis. Raimonda Paula portrets, 1978



Alberts Terpilovskis. Raimonda Paula portrets, 1987

bija vajadzīgs kā ievads, lai pastāstītu par vēl diviem portretiem – tēlniecības darbiem, kuras veidoja **Alberts Terpilovskis** (1922–2002) 1978. un 1987. gadā.

Attiecībā uz Terpilovski Maestro komentārs mūsu sarunā ir īss: "Mēs bijām draugi. Bieži tikāmies, kopā makšķerējām. Ļoti simpātisks cilvēks bija."

Lai arī abus portretus šķir teju desmit gadi, tomēr nerodas iespaids, ka māksliniekam izdevies vai bijis svarīgi radīt divus absolūti atšķirīgus portretus. Neapšaubāmi, fiziskā līdzība ir redzama, un tie ir profesionāli izpildīti darbi. Manā sarunā ar mākslas zinātnieci, vienu no izcilākajām Latvijas tēlniecības pētniecēm Rutu Čaupovu



Valentīna Helmūte. Raimonda Paula portrets

2018. gada 4. maijā izskanēja frāze, ka “sevišķas atklāsmes nav; nedaudz skumja noskaņa”. Tāpat arī apgalvojums, “ka visiem māksliniekiem – tēlniekiem un gleznotājiem – noteikti jāpiemīt aktiera dotībām; viņiem jāspēj “notēlot” to personu, ko viņi rada un rāda publikai”. Terpilovska veikums ir cienījams žests un atzinība sava drauga talantam un personībai. Uz kārtējo jautājumu, vai tad arī šoreiz nepozēja, komponists vien atrauca – “viņš mani tik labi pazina, ka man to nevajadzēja darīt!”

Maestro nebija redzējis vēl vienu savu portretu, kas darināts granītā, un tā autore ir tēlniece **Valentīna Helmūte** (1928). Šaubu nav, ka šis portrets veidots pēc fotogrāfijas. Portreta formas ir gludi nostrādātas, tas ir slīpēts granīts ar labi izcēlām šķautnēm. Citējot Čaupovu: “Diezgan labi uztverta Paula personība. Varbūt pat snobisms kā īpaša iezīme. Arī kā izskatīgs vīrietis.”

Portretu, kurš pieder komponistam un atrodas viņa mājā Baltezerā, 1984. gadā no Vjetnamas sarkankoka izveidoja tēlnieks **Igors Vasiļjevs-Penerdži** (1940–1997). Šeit būtu vērts pastāstīt arī nedaudz par pašu tēlnieku, kurš bija cēlies no karaīmiem. Vasiļjevs-Penerdži piederēja pie tiem māksliniekiem, kuriem bez savas profesijas saistošas likās arī daudzu citu mākslu nozares. Līdzās interesei par garīgajām praksēm, Indijas kultūru, literatūru un reliģiju mūzikai mākslinieka dzīvē bija viena no vissvarīgākajām lomām. Zīmīgs ir Vasiļjeva-Penerdži atzinums, ka “mūzika ir ļoti tuva tēlniecībai. Arī balets. Kaut gan tēlniecība ir ļoti materiāla, bet mūzika netverama, pēc saviem iekšējiem likumiem, kā vienai, tā otrai ir ritms, proporcijas un satura kodols.” (no M. Krūmiņas raksta

“Leņina komjaunatnes prēmijas laureāti” laikraksta “Padomju Jaunatne” 1978. gada 27. februāra laidienā)

Ir pamats domāt, ka tēlniekam bijusi ļoti svarīga ne tikai mūzikas klausīšanās (kas daudziem māksliniekiem diemžēl pilda tikai fona funkciju), bet vēlēšanās izprast un sajust to personību, kas šo mūziku rada. Pēc amerikāņu pianista Vena Klaiberna koncerta apmeklējuma Rīgā 1957. gadā tūlīt tapa viņa portrets. Un otrs, tikai ar nosaukumu “Koncerts”, – jau Maskavā, kur tēlnieks bija aizbraucis, lai paklausītos pianista spēli. Diemžēl nav ziņu, ko tieši no Paula mūzikas Vasiļjevs-Penerdži klausījās visvairāk, taču šaubu nav, ka izvēle portretēt komponistu nav bijusi nejauša. Nav arī mazsvarīgi, ka tēlnieks, nebūdam latvietis, daudz portretējis tieši latviešu māksliniekus, mūziķus un aktierus.

Pat tikai pavirši papētot Latvijas padomju mākslas vēsturi, jāteic, ka divkopīgu sabiedrības modelis un visnotaļ pieticīgā interese citam par citu bija jāsaņem arī mākslinieku aprindās. Apskatot šo Vasiļjeva-Penerdži veidotā portreta reprodukciju, nepamet sajūta, ka viņa veikums ir rezultāts ilgām pārdomām un sava modeļa studijām. Pauls arī šoreiz, bez šaubām, nebija pozējis. Atšķirībā no akmens un granīta skulptūrām koka tēlniecības darbi, iespējams, nešķiet tik distancēti un ir it kā siltāki. Portretā komponista lūpas ir sakniebtas un galva nedaudz noliekta uz leju. Uzmanību pievērsis tauriņš ap kaklu, kas netieši norāda uz šī cilvēka nodarbošanos. Maestro pie klavierēm. Pirms vai pēc



Igors Vasiļjevs-Penerdži. Raimonda Paula portrets

koncerta? Tie jau ir sekundāri jautājumi. Kā labs aktieris Vasiļjevs-Penerdži nospēlēja savu Paula lomu, parādot to izveidotajā portretā.

Arī par šo portretu bija grūti izdabūt no komponista kādu vērtējumu, taču jau pašā sarunas sākumā Maestro uzsvēra, ka “šis cilvēks prata strādāt, un tagad diez vai kāds vispār nodarbojas ar sarkankoka apstrādi”.

Interesanti bija uzzināt Paula viedokli par terminiem ‘krāsa’, ‘harmonija’, ‘ritms’, jo tos lieto gan mūzikā, gan tēlotājmākslā. Taču, pēc komponista domām, šādi apgalvojumi ir sarežģīti un diskutējami, un “vai tas vispār ir vajadzīgs?” Tikpat mazsvarīgi ir lauzīt galvu par to, vai kādā gleznā, skulptūrā viņš parādīts kā pianists vai komponists. Galvenais, vai mākslas darbs atstāj iespaidu. Tāpat kā Baha mūzika, kas jābaida un atkal jā klausās no jauna, jo tikai tā notiekot izpratne. To var attiecināt arī uz tēlotājmākslas darbu baudīšanu.

Uz jautājumu par to, vai arī pats kolecionē gleznas – nē, taču to darot kundze Lana. Pagājušā gadsimta 70. gados, kad ebreji varēja izceļot no Padomju Savienības uz Izraēlu, Paula ģimene iegādājusies dažus darbus no aizbraucējiem, “lai finansiāli palīdzētu cilvēkiem un vienlaikus mājā būtu skaistāk”.

Ļoti konkrēta atbilde bija par to, kura mākslinieka daiļrade Maestro ir tuvāka. Komponists nevilcinoties nosauca Jāņa Pauļuka (1906–1984) vārdu. Mājās viņam atrodas pašā meistara dāvināta glezna.

Interesants bija mūziķa stāsts par to, ka viņam bijusi iespēja improvizēt, skatoties uz kādu no Rotko gleznām. Rezultātā radās skaņdarbs “Svings no Dvinskas”. Izrādās, ka krāsa raisa emocijas un improvizācijas garu. Un uzreiz piemetināja: “Jā, un kas tad ir tas Kazimira Maļēviča slavenais “Menais kvadrāts”? Bet tak jau izcilākā glezna pasaulē, vai ne? Nu jā...”

Sarunas laikā piepeši aptvēru, ka dzirdu Maestro slaveno piesitienu jau kādu septīto reizi... Taču šoreiz pa klavieru vāku. Sapratu, ka jāvirzās uz kodu un saruna jābeidz. Mirkli vēlāk, ejot laukā no Radionama, bija jādama par tām daudzajām intervijām presē, radio un televīzijā, kur Maestro pavisam vienkārši un nepārprotami stāsta, ka par galveno mūzikā viņš uzskata skaidru, saprotamu meldiņ! Arī pēc mūsu sarunas par viņa portretiem un mākslu, vismaz man šķiet, ka šādu estētiku – vienkāršu skaistumu – Maestro atzīst arī tēlotājmākslā. Un to, cik viegli vai grūti šī šķietamā vienkāršība mākslā un mūzikā sasniedzama, domājams, reti kurš varētu pastāstīt labāk par Raimondu Paulu. Precīzāk, nevis pastāstīt, bet nospēlēt. ●

Trikātas Dziedātāju biedrības vīru koris. 19. gs. otrā puse

“Lai dzīvo Trikātas dziedātāji mūžam!”

(no cēsnieku vēlējuma 1872. gada “Mājas Viesī”)

Matiss Kaudzīte ir teicis, ka “Trikāte laikam gan ir pati vecākā no visām latviešu Dziedātāju biedrībām”. Bet Dikļos jau 1864. gada Vasarsvētkos uzplaukst sešlapainais vīru kora brīnumzieds: Liel=salacieši, Straupieši, Limbažnieki, Maz=salacieši, Rūjienieši, Diklieši!

Trikātas vīru sadziedāšanās sākums jaušams gadu vēlāk – 1865. gadā (I dziesmusvētku aptaujas anketā tas norādīts kā dibināšanas gads, tāds arī Lazdonas, Lielvārdes, Līgo vīru koriem). Taču Cempu pagastskolas skolotājs (Vecpiebalgas izcelsmes) Jānis Austrīņš (1842–1919), pagasta dzīves un daļēji Trikātas draudzes vīru kora hronists un pirmais bass, 1866. gada iedaļā raksta: “Tomēr nevaru atstāt nepieminētu, ka 24 April Trikātes draudzē dibinājās Dziedātāju biedrība, kuras nolūks bij: aizvienam sapulcēties, 4 balsīgu vīru kora dziedāšanu kopt, .. bet it īpaši par prāta apgaismošanu un gara izglītošanu gādāt.”

Piebidrojušies gandrīz visi šīs draudzes skolotāji un citi gaišākie prāti. Biedrības vadonis un kora diriģents ir Trikātas draudzes skolas skolotājs, cimzietis Kārlis Jūlijs Johansons (1835–1893). Sākotnēji sarunās un dziesmās valdošā esot bijusi vācu valoda. Arī karogs I dziesmusvētkos ir tas pats baronu dāvinātais ar vācisku uzrakstu. Tomēr uzreiz 1866. gadā laikam gan pašā pirmajā publiskās uzstāšanās reizē (koris uzaicināts dziedāt jaundibināmās Vidzemes zemkopības biedrības pasākumā) visas dziesmas skan latviski, sākot ar “Dievs Kungs ir mūsu stipra pils” un beidzot ar “Dievs, svēti Vidzemi, šo maizes zemīti, kur mītam mēs!”, par ko liela sajūsma.

Atmiņu meistara Pētera Ērmaņa grāmatā “Smeldzīgais smaids” par vācisko dziedāšanu šīs tas no tēva (jaunībā Trikātas kora tenora) stāstītā: “Dziesmām bija vāciski teksti, piemēram, *Ich denke, dass Champagnerwein wird, wo er wächst, am besten sein*. Kāds koris, drēbnieks, nespējot ielāgot vācu tekstu, dziedājis – vo biksen, bukskin, vesten zein. .. Citreiz koris skolotāja vadībā nesis “štendhenu” dzimšanas dienā kādam no Trikātas apkārtnes muižu kungiem. Šis, liels dziesmu draugs, sajūsmināts līdz asarām, lūdzis atkārtot: “*Da capo, Herrschaften, da capo!*” .. Un, kad

nāca “*Wer hat dich, du schöner Wald*”, – tā šim tā mīļākā dziesma – neizturēja, pats metās korim klāt, stājās pirmajos tenoros un rāva līdz”

Te piederas emocionāls stāsts, ka Trikātas vīri 1874. gada oktobrī nogājuši 40 verstis uz Jaunkārkiem, lai ar 4-balsīgu dziedāšanu izvadītu kora draugu un labvēli baronu Gustavu fon Krideneru.

Dziedātāju biedrības straujais darbīgums pelna apbrīnu.

1867. gada 21. maijā Trikātas baznīcā “iesvēta jauno ērgeli ar 14 balsīm”, kur arī korim dalība. Īpašs garīgs koncerts 1868. gada 1. aprīlī “izrikots Piņņu zemes bada cietējiem par labu”, bet jūnijā trikātiēši ir Valkas dziesmusvētku 170 dalībnieku vidū (“Draugs un Biedris”, 1868, nr. 3–9). Kopumā visos vīru kora pastāvēšanas gados ļoti daudzu koncertu ienākumi ziedoti vētrās, krusas negaisos, ugunsgrēkos un citās nelaimes cietušiem; dzied gan vieni paši, gan ar kaimiņiem.

Trikātas, kā arī Vecpiebalgas, Bauskas u. c. kori uzņēmušies garus zemes ceļus zirgu pajūgos uz Rīgu, lai sveiktu RLB jaunā nama iesvētišanu 1870. gada 19. februārī, un kuplīna biedrības pasākumu arī pēc gada. Tur uz mūžu dibinājusies Trikātas un Vecpiebalgas kora draudzība; apciemojuši viens otru no 1869. līdz 1888. gadam sešas vai septiņas reizes, kaut 60 verstu attālums. Katrs brauciens nozīmē arī bagātu garīgu un laicīgu kopkoncertu attiecīgi Vecpiebalgā vai Trikāta.

1871. gada 29. augustā Trikāta notiek mazie dziesmusvētki ar Vecpiebalgas kori un Dzērbenes bazūnu pūtējiem; no RLB kā viesi Fridrihs Veinbergs un Jānis Baumanis. Garīgais koncerts notiek Trikātas baznīcā ar Jozefa Haidna “Pasaules radišanu” un vairākiem nenosauktiem darbiem, “kas reti uz zemēm dzirdēti”. “Baltijas Vēstneša” korespondentam labu iespaidu atstājis laicīgais koncerts zem klajas debess, īpaši tautasdziesmas, “kuras gan reti pie citām dziedāšanas biedrībām ar tādu jautrību koptas kā Trikāta”. Svētkos tiek nolasīta Ata Kronvalda vēstule, sūtīta no Tērbatas. Nākošā dienā arī “citas liksmības, kā dančis, netika aizmirsts”. Tas nu gan “ernūtieriem” nebūs patīcis (ernūtieri – tie ir hernhūtieši jeb brāļu draudze; par viņiem

Austrīņam kā laikabiedram skarbs vērtējums, pozitīvā maz). Blakus viņa vēsts, ka šī “gada beigās Jaunbrenguļu jaunekļi iegādājušies 6 pūšamus ragus no Vāczemes un cēluši pūtēju biedrību”; tas Trikātas draudzei ieguvums.

1872. gada jūlijā Ruckas muižā pie Cēsīm notiek Dāvanu svētki viesuļa izpostītajiem, to apraksta “Mājas Viesī”, nr. 31. Šoreiz trikātiēši dzied kopā ar Raunas kori. “Mēs, cēsnieki, pirmo reizi dzirdam, kā tautasdziesma uz četrām balsīm skan. Ak, tavu prieku!” tā avīzē.

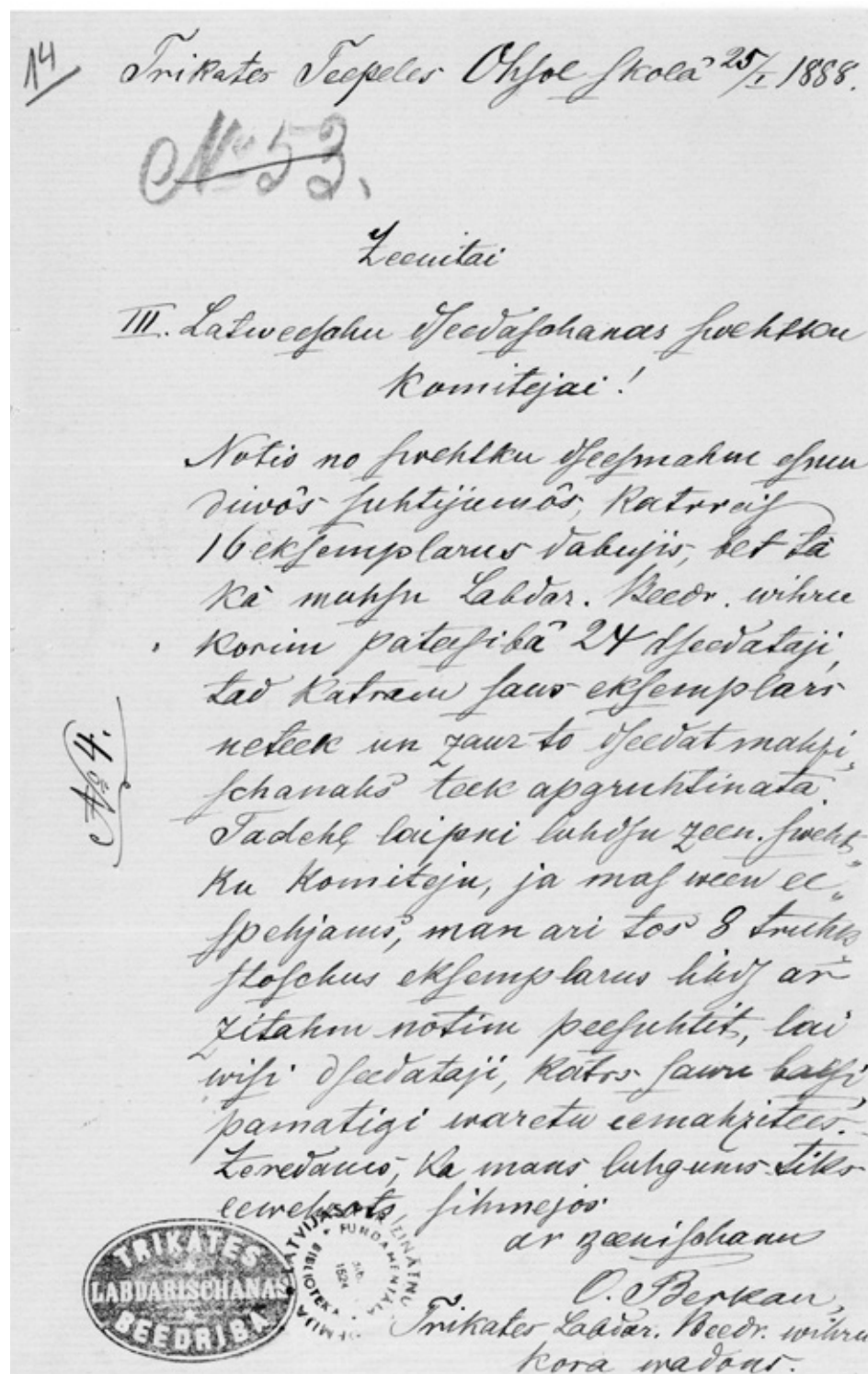
Trikātas koris lēmis pārnakšņot muižā un dzied līdz pat naktij, turpina jaunā rītā, visvairāk atkal tautasdziesmas. Jūsma izteikta tajā pašā “Mājas Viesī”: “Trikātiēšu karogu cēsnieki pušķo ar ozola kroni un uzsauc – Lai dzīvo Trikātes dziedātāji mūžam! Augsta laime tiem un viņu teicamam vadonim!”

1. oktobrī biedrība “ierīkāja un atvēra grāmatu krātuvi”. Grāmatas lasīt dabū par mazu maksu, tas ir jaunums.

Pavisam sevišķa ir Trikātas koristu enerģija 1873. gada aprīlī, kad stingri būtu jāņemtas tikai ar I dziesmusvētku repertuāru. Austrīņš hronikā vēsta: “22=trā April tapa Vecbrengul muižas ērbeģi .. pirmoreiz še mūsu vidū Latviešu teāters spēlēts no Trikātes dziedātāju biedrības, nule dibinātai grāmatu krātuvei par labu [šāds sarīkojuma mērķis redzēts pirmoreiz – aut. pasv. un piez.]. Izrādīja tās lugas: “Kāds brīdis kantorī” un “Lakstīgala un brāļameita”. Spēlēšana izdevās brangi.”

Tikpat brangi trikātiēši tikuši galā ar I svētku repertuāru – kā rāda Indriķa Zīles stingrie pieraksti, viņi bez izņēmuma apguvuši visas vīru kora dziesmas. Svētku komitejas veidotajā anketā pēdējais, divdesmit otrais, jautājums ir par biedrības grāmatu krātuvi un grāmatu skaitu; uz to kora vadonis Johansons atbild lepni: “Visas, kas Latviešu valodā līdz šim atrodamas!” Ir īpašs Trikātas kora karoga nesējs Dāvids Berkaus. Tiek izcīnīta IV vieta dziesmu karā [sagatavoto dziesmu sarakstu skat. “Mūzikas Saule”, 2021, nr. 3, 81. lpp.] un ir gods dziedāt papildu dziesmu uz publikas vēlēšanos.

Pēc svētkiem 26. augustā aktivitātes turpinās. Austrīņš: “.. atkal tai pašā vietā no



dzied. biedrības laicīgs koncerts un teāters: Opperette "Mucinieks un muciniece" priekš kādas labdarības tapa izrādīta." Koncertā piedalās arī Vecpiebalgas jauktais koris un ir ieradies "latviešu karstākais aizstāvētājs un stiprākais karotājs Kronvalda Atis", teicis vairākas runas. Viņš ir Trikates kora goda biedrs, tāpat arī Jānis Cimze. (Kronvaldam un Cimzem katram savs lielums; cieņas izrādīšana abiem tieši šajā gadā svarīga.) Skaidri jūtams, ka Dziedātāju biedrības rosmes un panākumu pamatā ir tās darbīgais vadītājs un kora diriģents Kārlis Jūlijs Johansons. Tas rada iebildumus "bizmaņiem un ernutieriem". Tāpēc "nu man viens jautājums jāuzraksta, kas gadījies tai 25 April 1876,

Trikates baznīcā," vēsta Jānis Austrīņš, "un kāds gan vēl nekur Latvijā nav noticis."

Sākums 1874. gadā, kad Johansonam uzteikts amats un vieta. Ļaudis satraukums: 16 gadus viņš šajā draudzē par skolotāju un ērgelnieku bijis (tāpat vectēvs, bet 50 gadus!). Pieminama laipnība, draudzība, tautisks gars, dziesmu prieks; visa draudze kā viens vīrs viņu aizstāv! Pārņemts, ka "bērnus slikti mācot, maz skolēnu esot, bet istā vaina gan bija tā: dzied. biedrību pie sevis skolā uzņēma, sapulces un priekšlasījumus turēja." Tiek atrasts cits skolotājs un "1876. gada Jūrī, t. i., 23. apr.", apstiprināts, neskatoties uz lūgumiem un iebildumiem. Viņam uzreiz jāveic zināmie pienākumi

dievkalpojuma laikā, un tieši tad sācies protests – daļa draudzes ar troksni pamet baznīcu. Kad skolotājs vests pie altāra amatā iesvētīt, sācies ellīgs lērums: kliegšana, kāju dauzīšana, cilvēku burzma. Mācītājs, baznīcas priekšnieks un skolotājs bēgšus pametuši baznīcu. Ārā dusmīgo vēl vairāk. Nākošā dienā bruģatiesa meklējusi vainīgos, aizturēti pagasta vecākie, ir apcietinātie (arī Austrīņš sešas nedēļas), izmeklēšana ielgusi līdz vasaras beigām. Baznīca uz laiku slēgta, bet pēc tam mācītājs un skolotājs baznīcā ieradušies policijas apsardzībā! Ļaudis baznīcu centušies neapmeklēt, negājuši pie dievgalda. Austrīņš sīki apraksta notikumus vēstulē Kaudzītes Matisam un secina: "Visa jautrā sadzīve apklust, dziedātāju biedrības darbošanās nonīkst. Varbūt arī mūsu draudzē visi apklusināti. Bet nez vai samierināsies. Tā tumsa un gaisma stipri cīnās."

Par kora diriģentu izvēl Oskaru Berkaus, netālās Tēpels pagastskolas skolotāju, savējo koristu no otrajiem basiēm. Likts jauns nosaukums – Labdarības biedrība. 1878. gadā Smiltēnē (tur, starp citu, par pagasta rakstvedi strādā atlaistais Johansons) rāda "latv. teāteri ar viesīgu vakaru", bet paši smiltēnieši izriko laimes ratu; līdzekļi novēlēti Sarkanajam krustam. Ir krievu-turku karš.

II dziesmusvētki aizkavēti līdz 1880. gadam. Diriģentam rūpes par kora nokļūšanu Rīgā. Ak, šī dzelzceļnieciskā netaisnība – laimīgie, kam sasniedzami vilcieni no Daugavpils un Jelgavas jau kopš 1861. un 1868. gada, no Tukuma – kopš 1877. gada, turpretī vidzemniekiem derīgais vilciens no Pleskavas uz Rīgu ir daļēji tikai 1889. gadā. Svētku komiteja rūpējas par biļešu atlaidēm. Kādas atlaides braucējiem ar zirdziņu?

Berkaus 2. jūnijā raksta uz RLB, ka dzirdēts par Cēsu korim svētku komitejas apsolītu (laikam diližansa) braucienu uz Rīgu un atpakaļ par 3 rbļ. sudrabā. "Kad nu lielākā daļa no mūsu Trikates dziedātājiem, no kuriem dažiem zirga nav un arī citiem no viņiem, 130 verstu tālumā ar savu zirgu braukt un to pa ceļu un Rīgā kopt un barot, grūti nākas, – ir to vēlēšanos izteikuši arī tādā vizē uz Rīgu braukt." Tiek lūgta ātra telegrāfiska atbilde no komitejas: "Vai tas tā var notikt jeb nē?"

Atbilde nav zināma, bet trikātiēši ierodas tik un tā! 21 vīra sastāvā ar pilnībā apgūtām vīru kora dziesmām. Nav cīnījušies dziesmu karā. Svētki skaisti, koncerti augstu vērtēti. Bet paliek pārdomas par bērīšu, sirmīšu, ābolaiņu, dūkano, baltīņu un vēl citādu zirdziņu vietu latviešu dziesmusvētku vēsturē.

Tālākos gados Austrīņš nevēsta par kora koncertiem, maz ziņu arī presē. Trikātiēši nav bijuši mazajos dziesmusvētkos Valmierā 1883. gadā. Austrīņš nomākts dēla nāves un

straujās pārkrievošanas dēļ. Nav vairs dziedājis kori, ne arī par to ziņojis, viņa hronika izbeidzas 1887. gadā.

Būs III dziesmusvētki, un Trikātas koris, protams, piedalīsies. Vēstulēs svētku komitejai lūdz papildu eksemplārus notim, "lai visi dziedātāji katrs savu balsi pamatīgi varētu iemācīties", un ziņo dziedātāju skaitu "korteļu komisijai". Piedalās dziesmu karā. (Starp citu, svētku gatavošanas laikā bijusi doma dziesmu karu nerīkot; pret to ļoti iebilst Jurjānu Andrejs vēstulē no Harkovas 1888. gada 23. martā: "Un ja tikai 10 kori vēlētos sacensties, komitejai nebūtu iemesla šo neatļaut. Tās ir manas domas." (LU AB; RLB, Rk 1230 VII)) Dziesmu karā trikātiēši iegūst VII vietu un balvā – smaili karoga kātam (tieši tāpat arī Vecpiebalgas koris).

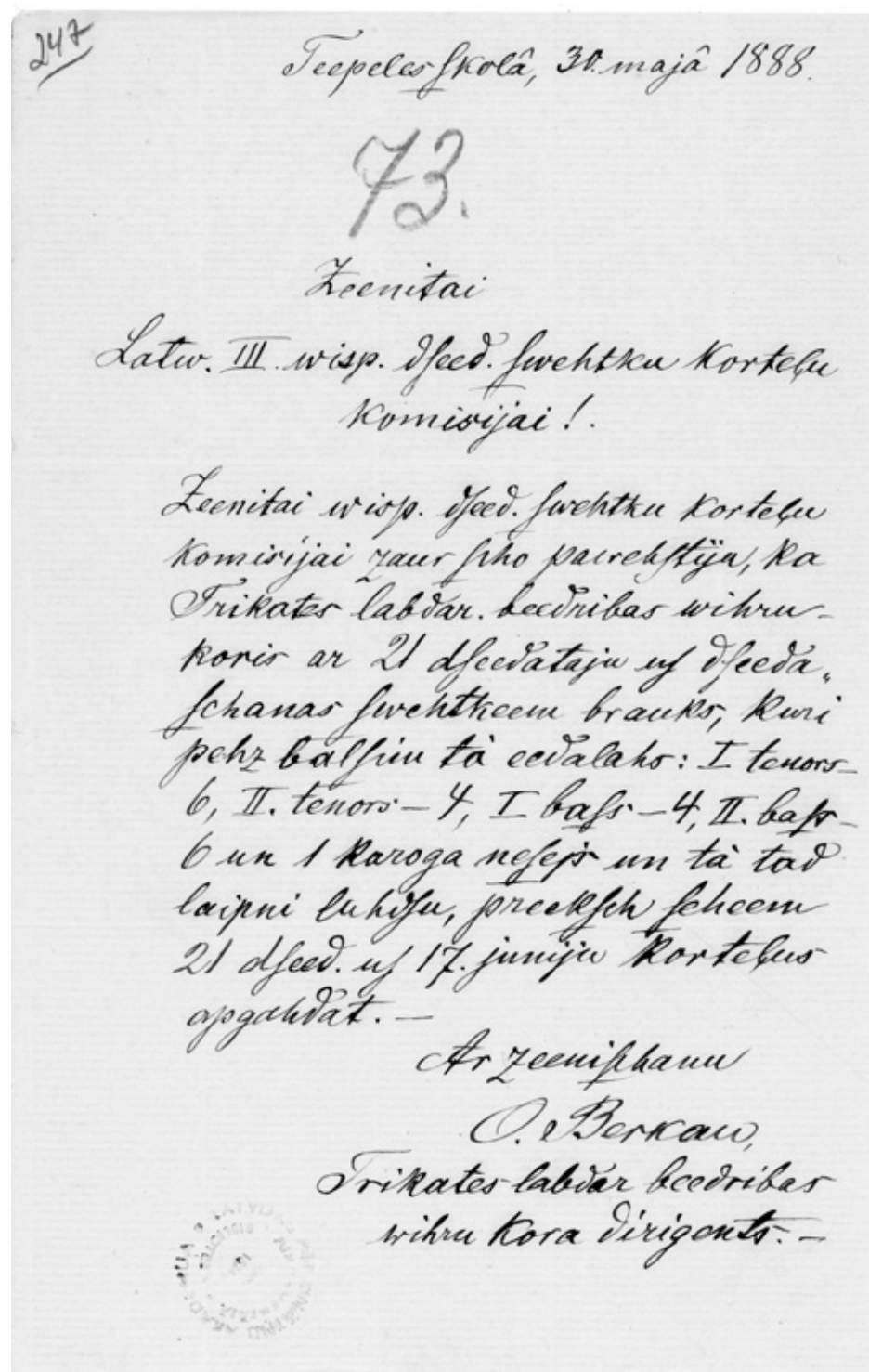
Kaudzītes Matīss "Atmiņās no tautiskā laikmeta" vēsta: "Vēl 1888. gadā pēc Trešiem vispārīgiem dziesmu svētkiem, kad Vecpiebalgā .. sarīkoja dziesmu svētku atskaņas .. un kad abās pusēs daži dziesmu ozoli jau bija lūzuši, bet citi nākuši vietā, pēdējo reizi Trikātes koris ņēma dalību un pēdējo reizi bija redzams viņa baltumbaltais un tālu pazīstamais karoga nesējs Berkava tēvs pildām savu cienīgo pienākumu." Vecpiebalgas koris savukārt vairs nav bijis Trikātā.

Smiltēnē 1893. gada 4. martā aizsaulē aiziet Kārlis Jūlijs Johansons, Trikātas Dziedātāju biedrības un vīru kora dibinātājs, draudzes skolotājs. Tumsas spēku upuris. Izvadīts no Smiltēnes baznīcas, novadnieku sagaidīts dzimtās Trikātas kapsētā, tur koris no bijušā diriģenta atvadās ar dziesmām.

1894. gadā Trikātā zināmā Berkaus vadībā ir gan vīru, gan nu arī jauktais koris – tā tad plašāks repertuārs. Avīzēs sludināts pieņemt uz IV dziesmusvētkiem 1895. gadā Jelgavā; kāpēc trikātiēši nepiesakās? Nu ērta satiksme pa dzelzceļu, svētkos tiešs brauciens uzreiz no Cēsīm līdz Jelgavai. Diemžēl nav Trikātas kora Jelgavas svētku dalībnieku gājiena sarakstā "Baltijas Vēstneša" 134. numurā (skat. arī "Dzimtenes Vēstneša" 1909. gada 192. laidienā apvienoto tabulu par kooriem I–IV svētkos).

Jaunajā gadsimtā – cerība uz V dziesmusvētkiem. "Dienas Lapas" 1903. gada 112. laidienā publicētajā dziedātāju sarakstā reģistrēts Trikātas Labdarības biedrības jauktais un vīru koris (!); 45 dalībnieki, diriģents tas pats – Oskars Berkaus. Taču iecerētie svētki revolūcijas dēļ nenotiek.

Trikātas draudzes skolā no 1905. līdz 1909. gadam par galvenā skolotāja Mūrnieka palīgu pieņemts topošais mūziķis Jēkabs Graubiņš. "Trikātiēšu ievēribu drīz piesaista skolēnu koris, kā arī par jaunu saliedētais Labdarības biedrības dziedātāju pulciņš," tā raksta Vizbulīte Bērziņa dzīvēstāstā "Daudz baltu dieniņu". Šis "dziedātā-



ju pulciņš" kā jauktais koris ar 26 dziedātājiem piedalās V dziesmusvētkos 1910. gadā, bet tad diriģents ir cits. Vīru koris, Trikātā turpmāk, šķiet, vairs nav pastāvējis.

Graubiņš no Trikātas šķiras 1909. gada rudenī, jo ir iestājies Pēterburgas Skolotāju institūtā. "Trikātiēši nožēloja manu aiziešanu," atceras mūziķis vecumdienās rakstītās atmiņās. Viņa laikā ir nodibināta Viesīgā biedriba, kur 1909. gada sākumā tiek iestudēta Blaumaņa luga "Pazudušais dēls", to sola izrādīt 24. maijā ar Graubiņu titullomā.

Bet visam pāri ir Dziesma Dziesmusvētkos, mazos un lielos. Trikātiēšu dziedāta jau 157 gadus; savā Trikātā mazajos dziesmusvētkos un festivālā cildināta, deju

klāt pieņemot. Lielajos svētkos Rīgā kopš 1910. gada bijuši kā jauktais koris. Visādos laikos, reizēm ar pauzēm un atslābumiem, tad atkal jaunā pacēlumā. ●

Piezīmes:

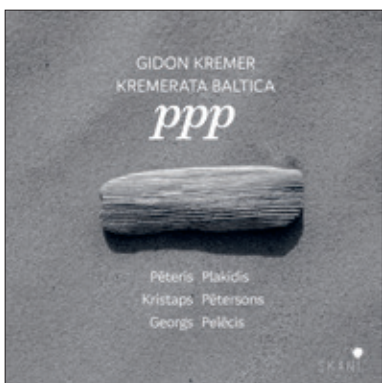
- publikācijā citētajos tekstos no aprakstītā laikmeta saglabāta tajos lietotā forma Trikātē;
- raksta sākumā pieminētā hronika, Jāņa Austriņa rakstīta no 1863. līdz 1887. gadam, bija saglabājusies rokrakstā un ar vēsturnieka Pētera Dreimaņa priekšvārdu nodrukāta 1928. gadā: "Laiku = grāmata priekš Jaun Brengul, Cempu un Jaun Vāles pagastiem"; tematika – visaptveroša; derīgas ziņas par Trikātas Dziedātāju biedrības vīru kori ir diezgan bagātīgas, tomēr atradumi arī periodikā, LU AB un Misiņa bibliotēkas rokrakstu krājumos un citur.



PĒTERIS VASKS PIANO WORKS
REINIS ZARIŅŠ (KLAVIERES) PĒTERA VASKA MŪZIKĀ
ONDINE



PĒTERIS VASKS
MARKO ILONENS (ČELLS), LILLI MAIJALA (ALTS), TALLINAS KAMERORĶESTRIS UN DIRIĢENTS JUHA KANGASS
ALBA



PPP
GIDONS KRĒMERS (VIJOLE) UN KREMERATA BALTICA PĒTERA PLAKIDA, KRISTAPA PĒTERSONA UN GEORGA PELĒČA MŪZIKĀ
"SKANI"

Pētera Vaska mūzikas ieskaņojums ar sevišķi augstu interpretācijas kvalitāti un arī jaunatklāsmes vērtību – pianista Reiņa Zariņa soloalbums. Jaunatklāsmes tādēļ, ka vēl studiju laikā komponētais "Cikls" klavierēm Vaska skaņdarbu plašajā diskogrāfijā parādījies pirmoreiz, un 2021. gada partitūra "Dzeguzes balss. Pavasara elēģija", saprotams, arī. Lielāko hronometražas daļu tomēr aizņem monumentālā tetraloģija "Gadalaiki". Šajā skaņurakstā Reinis Zariņš jūtas ļoti brīvi un dabiski – kas nepārsteidz, jo viss liecina par to, ka Vaska daiļrade viņam ir gan estētiski, gan ētiski tuva. Tādēļ arī šāds vēstījuma diapazons: no kaismīgas eksaltācijas līdz klusinātai meditācijai, no ekspresīvi skarbiem vilcieniem līdz liriskai poēzijai, viscaur saglabājot pianistisku precizitāti un gaumes izjūtu. Vēlreiz atgriežoties pie vēsturiskā konteksta, jāteic, ka "Dzeguzes balss" jaušami arī sāpīgāki un daudznozīmīgāki triepieni, bet 1976. gada "Cikls" uztverams kā laikmeta portretējums – vienlīdz caururbjošs kā personības iekšējās dzīves, tā sabiedrību veidojošo slēpto mehānismu un norišu atklāsmē. Turpreti "Gadalaiki" ainas kopā ar "Pavasara elēģiju" aicina apcerēt arī to, ka pretstatā otram ģenijam – Vilhelmam Purvītīm – Pēteris Vasks pavasari glezno tad, kad sniegi patiešām beidzot ir nokusuši un pienācis gaišs, silts aprīlis.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Ierasts domāt, ka Pētera Vaska mūzikā vismaz no 1999. gada meditācijas "Vientuļais engēlis" laika atkārtotās tēmas, intonācijas, noskaņas un jaunu pavērsienus vairs nav. Tomēr pēc tam nāca Otrais vijolkoncerts un Sestais stīgu kvartets, taču tagad citām acīm paraudzījies arī uz Otro čellkoncertu "Klātbūtne" un Alta koncertu. Tik pārsteidzoša muzikālās pieredzes maiņa atkal liek domāt, cik daudz atkarīgs no interpretācijas, un šī albuma mākslinieki darīja visu, kas viņu spēkos. Vēlreiz – līdz šim visi pieņēma, ka Otrā čellkoncerta interpretācijas paraugs ir Solas Gabetas lasījums, un tāpat nevienam nebija šaubu par altista Maksima Risanova skatījuma prioritāti, taču šeit atklājās, ka Marko Ilonens ir izcilis meistars, kura dzīļie, piesātinātie čella toni un viscaur pilniskanīgais priekšnesums pārliecina un suģestēja; tiklīdz šķita, ka tālāk nu gan būs neizbēgams kritums, altiste Lilli Maijala aizrāva ar spožām un izeismīgām atskaņojuma kvalitātēm. Trešā nozīmīgā vērtība – Tallinas kamerorķestra stīgu grupas spēle, un Vaska senais domubiedrs Juha Kangass lieliski zina un saprot, kas komponista mūzikā notiek. Līdzās interpretācijas iedarbības spēkam arī vēsturiskā konteksta maiņa: Otrā čellkoncerta vidusdaļa tagad atgādina ne tikai dzīves skrējienus psiholoģiskā aspektā, bet arī jaunuma uzbrukumu, savukārt Alta koncertā papildus izgaismojās cilvēciskās sāpes un pārdzīvojumi. Garīgā vertikāle un latviskās dejas paliek, kur bijušas, un paldies Dievam, ka tā.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Šis albums visupirms atsauc atmiņā Marģera Zariņa rakstu krājumu "ppf", bet pēc tam aicina rotāties ar domu – interesanti, kas būtu CD ar nosaukumu "ppp – crescendo zīme – fff"? Kančēli? Šnitke? Silvestrovs un citi ukraiņu meistari? Bet varbūt Buravickis un viņa vienauzdi? Katrā ziņā *Kremerata Baltica* māksliniekiem ideju netrūkst, par ko vēsta nesen veiktais cieņas apliecinājums Zariņa daiļradei. Taču šoreiz atšifrējums atklāj Pētera Plakida, Kristapa Pētersona un Georga Pelēča skaņumākslu, tostarp jaunradītu Pētersona opusu " $\pi = 3,14$ " (un 15926535, un tā līdz bezgalībai un vēl tālāk). Galvenā problēma, ka ielūkošanās pasaules uzbūves noslēpumos ar to arī beidzas, un ne iepriekšminētā partitūra, ne "Mūzika" lielam ansamblim un *Ground* šigada priekam par Pētersona Koncertu, flautai, kontrabasam un orķestrim neko klāt nepievieno. Elektroniskā pikstoņa, saudzīgi vibrofona pieskārieni un izteikti tembrāli dinamiskie kontrasti stiginstrumentos visa albuma gaitā sasauca ar *Kremerata Baltica* skaņas ideālu, tādējādi brīžiem liekot vēlēties arī noapaļotākus un krāsainākus tonus. Citādā ziņā Plakida "Mazs koncerts" Gidona Krēmera un Madaras Pētersones interpretācijā tiešām izklausās pēc simfonijas divu instrumentu balsīm, bet no Pelēča darbu trijotnes visdziļāk pieskaras "Kosmejas skumjas".

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Šajā disku apskatā pašam negribot iznāca salīdzināt četrus latviešu pianistus, un, kad nonācu pie Zariņa, likās, ka pārējie pianisti savus ierakstus ir veikuši uz sena flīģela *Estonia*, jo grūti noticēt, ka Zariņam būtu ekskluzīvs flīģelis, kur āmuriņu vietā izmantota magnētiskā rezonanse. Nezinu, kā, bet Reinim Zariņam izdevās ievirināt stīgu teju bez nekāda impulsa – ļoti mīksta ir skaņas ataka. Šādu iespaidu visvairāk var gūt "Baltajā ainavā" jeb "Gadalaiku" pirmajā daļā. Tajā liela nozīme ir skaņu pludināšanai, jo reverberācija būs tas harmoniskais pamats, ko uztvers klausītājs. No piedāvātajiem skaņdarbiem vislielāko uzmanību piesaista Cikls. Tajā ir dzirdams arī klavieru paplašināto spēles tehniku lietojums, tie rada ļoti spēcīgus tematismus, un neordināro tembru izvēle tikai paspilgtina tematisma nozīmību. Piemēram, arka starp Prologu un Epilogu, slāpētas stīgu klauves izsaka vairāk, nekā vārdi spēj izsacīt... Savukārt Noktirnē, kaut arī princips ir ļoti līdzīgs stīgklauvēm, klavieru picikato atstāj sadzīvīskāku iespaidu, gluži kā mēma serenāde ar ģitāras pavadījumu. "Dzeguzes dziesmas" ievadā izstrādāts lejupejošs liels tercās motīvs (fa>rebemols), dodot asociācijas ar dzeguzes dziesmu. Sākumā mēģināju skatīt, cik gadu autors pats sev atvēlējis, bet tad sākās galvenā muzikālā doma – korālis ar skaistu, dziedošu melodiju –, un es tai klusām dunoju līdzī "Ligodama upe nesa".

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Somu radošā komanda kopā ar Tallinas kamerorķestri ieskaņo latviešu mūziku, bet uz diska vāka redzams Blumberga idejiskais pašportrets – kalpotājs. Par kadenci instrumentālajā koncertā parasti uzskata skaņdarba zonu koncerta pirmajā daļā – tā ir soloe-pizode, kas atrodas tieši pirms reprīzes, kurā solists vai nu improvizē par skaņdarba galvenajām tēmām, vai arī nododas virtuozām pasāžām vai kādam citam tehniskam uzdevumam. Klātbūtne sākas ar čella monologu–kadenci, un pārdomātais Ilonena (*Ylönen*) izvedums šķiet kā ievads lēnam un kantilēnam dziedājumam. Pirms diviem gadiem iznāca Alta koncerta ieskaņojums ar Maksimu Risanovu un *Sinfonietta Riga*. Domāju, ka Tallinas kamerorķestris šo ierakstu nav pārspējis, un, salīdzinot ar Risanova ieskaņojumu, Maijālas interpretācija izklausās romantiskāka, pat zemnieku dejā, šķiet, ļaudis sanākuši puantēs, kamēr Risanova alta spēlē jaušama tautiska brutalitāte. Diska vizuālais noformējums rada grūtības neveidot asociācijas ar 1998. gada LNOB iestudētās "Aidas" scenogrāfiju vai jauniesu kora "Kamēr..." reklāmas materiāliem un disku noformējumiem, tāpēc nesaprotu šī simbola saikni ar diska saturu. Konspirāciju teorijas mīlētājiem: *Kremerata Baltica* <ppp> zem Plakida portreta ir citāts: "Mans ideāls – kalpošana mūzikai!"

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Šis ir "Kremeratas" jubilejas gads, un ir tapis jubilejas ieraksts, kurš kalpo kā laikmeta liecība par orķestra kvalitātēm 25 gadu nogriezni. Albuma programma godprātīgi paklanās kameramūzikas priekšā, tā atdod godu lielākiem ansambļiem, un visbeidzot arī *tutti Kremerata Baltica*. Plakida meistarīgajā dialogā gribētos izcelt Krēmera&Pētersones skaņas artikulācijas attīstību, kas atstāja runas intonācijas iespaidu. Pēc tam programma iesūc konspirāciju teoriju pasaulē, kur eksperti lēš, ka *pianississimo* = $p^3 \approx \sqrt[3]{p}$; šeit katram simbolam ir nozīme, katrs žests ir aprēķināts ar matemātisku precizitāti. Pētersona "Mūzikā" lielam ansamblim daļu nosaukumi (I. J=124; II. J=82; III. J=124) vienlaikus ir arī laika mērvienības, un, vērsot uzmanību mērvienību proporcijām, secināms, ka otrajai daļai cita nosaukuma vienkārši nedrīkstētu būt, jo J=(124×2)÷3=82, šādā veidā caur dažādiem konspirāciju labirintiem saslēdzas jaunas neironu ķēdes – elektronika. Noslēdzošais *piano* šai p^3 izlasē ir Pelēča trīs daļas no skaņdarbu krājuma *Fiori musicali*. Tajā saklausāms barokam raksturīgais ilustratīvais tiešums, kas bez maskētiem slāņiem rada skaņdarba vispārīgo noskaņu – ja pūķe ir bēdīga, tad tāda būs arī mūzika, bez nozīmju pārnēsmeiem. Tikpat ilustratīvi kantilēnas melodijas izvijas viena caur otru, mēģinot imitēt vēja šūpās aijātos peoniju ziedus. Papildus der uzmeklēt "Mūzikas Saules" iepriekšējā laidiena disku apskatā iekļauto LSO un Gunta Kuzmas ieskaņoto "Plaukstošo jasmīnu" kā šī cikla sastāvdaļu.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 



SHIMKUS PLAY SHIMKUS
VĒSTARDS ŠIMKUS (KLAVIERES),
LIEPĀJAS SIMFONISKAIS ORKESTRIS
UN DIRIĢENTS ATVARS LAKSTĪGALA
"SKANI"

Vērtē komponists Edgars Mākens

Klavierkoncerts vietām tēlaini izteismīgs, vietām ar ļoti ātri mainīgu faktūru un sekojošām statistiskām epizodēm. Liela interese par askētiski polifonu izklāstu. Daudz efektīgu vietu, bet mulsina tas, ka visas trīs daļas sākas ar klavieru solo, kā arī ļoti līdzīgā formas uzbūve otrajai un trešajai daļai. Daudz improvizatoriska rakstura materiāla. Pietrūkst plašākas orķestra epizodes, atpūtinot klavieru tembru. Nepatika, kā šī skaņdarba ieraksta otrajā daļā skan stīgas, īpaši kulminācijas vietā. No etidēm visspilgtākās šķita abas isākās: ārkārtīgi tehniskās "Čūskas" – spēcīgs tēls un skaistas beigas, trāpīgs programmatisms –, kā arī drūmi statistiskā *Tsunami*. Tātad abi monotēla skaņdarbi. Interesants lēmums ir dažiem celiņiem atstāt garu izskaņu (lai dotu klausītājiem 20 sekundes klusuma?). Tēlu kopums kā Koncertā: askētiska polifonija, virtuozī improvizatorisks materiāls, vietām salauzīti enerģiska faktūra, plašs klavieru reģistra izmantojums. "Līkneņa vārti" – darbs ar zināmām dabas ainavas asociācijām un tautamūzikas alūzijām (mazliet tautiski žanrisk "ganiņa" flautas solo sākumā), dramatiski ienākot orķestrim ap 2:00, ātri tiekam aizvesti atpakaļ pie ganiņa pastorāles (2:35) un vēl vienas dramatiskas *tutti* vietas (triju nošu, pieļauju, ka līkneņa, *basso ostinato*). Fināla kulminācija pēc ilgās sagatavošanas šķiet daudz par īsu. Albums kopumā – neapšaubāmi viena komponista rokai piederīgs.

Ideja

Atskaņojums

Baudījums



Turpina vērtēt Armands Znotiņš

Divi komponisti, divi mūziķi, Liepājas "Lielais dzintars" un Arnolda Klotiņa bukleta teksts, ieskaitot visu Melngaiļa solodziezmu vārdus un Eduarda Veidenbauma dzejoli "Kā gulbji balti padebeši iet", klāt vēl tāla atblāzma no Bēthovena – tādi ir albuma raksturlielumi. Šeit rodama Osokina prasme arī kā koncertmeistaram ietvert emocionāli bagātīgu izteiksmi precīzā formā, Melngaiļa spēja raisīt līdzpārdzīvojumu un drosme doties pretējā virzienā romantizētai kantilēnai un līdzīgām standartizācijas pausmēm, Pētersona apņēmība izteikt vārdos nedefinējamo (tiklīdz par Bēthovenu latviešu autora "Mūzikā" klavierēm), izsaukt no aizmirstības sen pagājušu pasauli (tiklīdz par Veidenbaumu), saslēgt mikrokosmosu ar lielajām likumsakarībām (tiklīdz par opusu "Smilgas"). Protams, Pētersona izvīzītie mērķi būtībā ir nerealizējami, taču labāk tā, nekā ierastais vidusmērs. Ar vokālajās interpretācijās dzirdamo levas Paršas personības klātbūtni vien nepietiek, lai dziedātājas pašreizējā līmenī sasniegtu atskaņojuma virsotnes; Melngailis pārliecina tur, kur viņu iedvesmojusi īsta dzeja (Raina "Rauduves balss" vai Austrīņa "Bērzs i varavīksna"), taču bērnišķīgajos sīkdzejoļos ("Divas mazas rociņas" vai "Pār ceļu zaķitis pārskrēja") inspirācijas pietrūkst; angļiskajā variantā literāru tekstu tomēr nepieciešams atdzejot, nevis pārstāstīt. Cik daudz kvalitatīvu tulkojumu daudzmiļojņu valodās (vai arī igauņu, īru, albāņu) ir Blaumaņa darbiem?

Ideja

Atskaņojums

Baudījums



Pagājušajā gadā ar Imanta Zemzara klaviersdarbu albumu "Kāda cita Ceļniekfantāzija" Diāna Zandberga parādīja, cik latviešu mūzika ir skaista, bagāta, daudzveidīga, un tagad viņa turpina šādi izvēlēto ceļu, Zemzara miniatūrai "Blaumaņa gads" pievienojot divpadsmit citu autoru opusus ierakstā "Latviešu klavierainavas". Tātad nevis monogrāfisks ieskaņojums, bet antoloģija, un arī tādu pianistei izveidot nav problēmu. Zinot solistes spēles virtuozitāti un emocionālo vērienu, viņai labprāt atsaucas gan vienaudži (piemēram, Ēriks Ešenvalds vai Anitra Tumševica un arī dzīvesbiedrs Jānis Zandbergs ar kolorīto partitūru "Gaistošais akvarelis"), gan gados vecāki komponisti. Ārpus šīs hronoloģijas ir Jānis Mediņš ar ciklu "Trīs ievadi Raina poēmai *Ave sol*", taču līdz ar to rodas zināma problemātika – romantiskā patētika pianistes sniegumā dzirdama arī tur, kur varētu vēlēties atšķirīgas nianšes, turpretī komponistu tiekšanās pēc tāda paša veida faktūras brāzmojumiem šajā izlasē mazīna Ešenvalda, Zandberga, Paula Dambja, Selgas Mencas darbu dažādību. Ieguvēji ir Gundega Šmite ("Ungāru klavierainavas"), Andris Dzenītis ("Dorada"), Pēteris Vasks ("Vasaras vakara mūzika") un "Latviešu deja" individuālu skatpunktu dēļ, arī Dace Aperāne (jo "Udens raksti" kontrastē ar citu komponistes skaņdarbu viscaur introvertu aperi), un līdzīgu iemeslu dēļ Mārites Dombrovskas "Impresijas" klavierēm un elektronikai izklausās oriģinālāk par vienas otras partitūras neobligātajām spānisku tēmu variācijām.

Ideja

Atskaņojums

Baudījums



I BĒRZS, I SMILGAS
IEVA PARŠA (BALSS) UN ANDREJS
OSOKINS (KLAVIERES) EMIĻA
MELNGAIĻA UN KRISTAPA
PĒTERSONA MŪZIKĀ
"SKANI"



LANDSCAPES OF LATVIAN MUSIC
DIĀNA ZANDBERGA (KLAVIERES)
LATVIEŠU KOMPONISTU MŪZIKĀ
"SKANI"

Uz mirkli iztēlosimies, kā varētu izskatīties pilnmetrāžas filma, kurai režisors, scenārija autors, grima mākslinieks un galvenās lomas atveidotājs ir viena un tā pati persona. Šimkus spēlē Šimku... Domāju, cik liela daļa no tā ir egocentrisms, cik tā ir pārliecība, ka to neviens cits, izņemot pašu autoru, nevarētu nospēlēt. Tajā pašā laikā šeit priekšplānā varētu būt atskaņotājmākslinieka personiski uzstādītie izaicinājumi, un kompozīcija ir tikai dekorācija. Šis klavierkoncerts prasā no pianista augstu virtuozitāti, asu prātu un dzelzainu ritma izjūtu, un te var apbrīnot solista meistarību, kas papildināta ar autora muzikālo fantāziju, absolūto instrumenta pārvaldi un pārvadi partitūrā. Tomēr orķestra lietojums attiecībā pret klavieru partiju šķiet pārāk neizteismīgs, to smacē neatslābstošā āmuriņu tembra klātbūtnē, tāpēc orķestra skaņai trūkst telpas lai elpotu, starp citu, atslābinot klavieru faktūru un uzticot lielāku atbildību orķestra mūziķiem, dažas neveiklās formas konstrukcijas atrisinātos pašas no sevis. Šajā ziņā desmit gadus vēlāk tapušajā opusā "Līkneņa vārti" notikušas ievērojamas izmaiņas: orķestra instrumentācija kļuvusi bagātāka, un ir pieaugusi orķestra loma kopējā skaņdarba dramaturģijā.

Ideja

Atskaņojums

Baudījums



"... gluži vienkārši mēs satikāties pie vēl nenokopta brokastgaldā..." Melngaiļa vokālā kameramūzika – tajā ir kaut kas ļoti ikdienišķs, tās ir sadzīvības epizodes, kinematogrāfiskas ainiņas no ikdienas: pasacīnu krājums, un tomēr tajās arī ir kaut kas pārliecīgs, varbūt tieši tāpēc, ka stāstu naratīvs var notikt ar ikkatru no mums, tādēļ to neskar laika ritums. Ļoti interesanta izvēle šķiet Pētersona skaņdarbu iekļaušana programmā tā vietā, lai veidotu viena paša Melngaiļa ieskaņojumu, un par to man ir ļoti liels prieks! Interesanta tāpēc, ka pārsteidzoši sader kopā! Tikpat interesanta ir abu mūziķu gluži vienkāršā satikšanās kameramūzikā. Andrejs man vairāk bija pazīstams kā koncertpianists un solists, bet šoreiz viņš ir koncertmeistars, kuram pavisam citi spēles uzdevumi. Vietumis diemžēl izlaužas dabiski nepieradināmais solista instinkts, atstājot dziedātāju ar saviem psiholoģiskajiem pārdzīvojumiem pavisam vienu... bet ne vienmēr, piemēram, ne Pētersona "Dziesmā" ar Eduarda Veidenbauma dzeju, kur abi mūziķi demonstrē pārliecinošu ansambļa izjūtu. Albumā iekļautie skaņdarbi demonstrē plašu emocionālo spektru, tajā ir gan mīlas lirika, gan dziesmas bērniem ("Pār ceļu zaķitis pārskrēja"), sastopama arī dziļa smeldze ("Uz rīta pusi", "Smilgas"). Literārā valoda kopumā ir skaidra un saprotama, tai piemīt loģisks valodai atbilstošs frāzējums, kurš pārliecinoši pauž protagonistu iekšējos monologus.

Ideja

Atskaņojums

Baudījums



Ieskaņotās latviešu klaviermūzikas ainavas aptver teju vai sešas dekādes ar latviešu komponistu klaviermūziku, taču visbagātīgāk pārstāvētie skaņdarbi tapuši pēdējā dekādē. Virknē skaņdarbu jaušama spāņu kultūras ietekme. No vizuālās mākslas iespaidiem smēlies Dzenītis, raugoties kubisma estētiskā un Pikaso gleznā, savukārt Mence pievērsusies sirreālisma gleznotāja Dalī dailradei, kam neregulāras formas diskreditē realitātes izpratni. Spāņu rokdarbu ietekmē tapusi Tumševicas "Diānas dziesma", kur knipelētu mežģīņu manierē sabiezināta harmonija vēlāk izgaist ažu rakstos. Lai arī Merimē un Bizē ir franču autori, tomēr "Karmenas" notikumi ir risināti Andalūzijā, tāpēc pie spāņu impulsiem varam pieskatīt arī Vecumnieka parafrāzi *Quasi Carmen*, tās pirmajās taktis izskan operas līkneņa vadmotīvs, pēc tam izpreparēta habanēras tēma, bet augstākajā sprieguma punktā atskan Cerlinas un Dona Zuana duets *Là ci darem la mano*. Pie citu tautu ietekmēm grūti nepieminēt Šmites "Klavierainavas", sevišķi otrajā ainavā klavieru tembra modifikācija ieguva metālisku pieskaņu, nedaudz pietuvinātu klavesinām, netieši norādot atsauci uz Ligeti *Continuum*. Katrā no skaņdarbiem var atrast kaut ko īpašu, un šos momentus Diāna Zandberga vēl izgaismo, padara skaidrākas kontūras. Mākslinieces sniegtā var just misijas apziņu, lai padarītu pieejamus līdz šim neatskaņotus darbus, to vidū ekskluzīvie Mediņa "Trīs ievadi" Raina poēmai *Ave Sol*.

Ideja

Atskaņojums

Baudījums





LATVIAN JAZZ SUITE, VOL. 4 THE SOUND POETS UN LATVIJAS RADIO BIGBENDS

LATVIJAS KONCERTI

ĒRIKS MIEZIS, MŪZIKIS UN MŪZIKAS APSKATĪNIEKS

"Latviešu džeza svītu" ceturtajā sējumā kompozīciju autori ir paši bigbenda dalībnieki. Sadarbībā ar grupu *The Sound Poets* tapušais desmit izvērstu kompozīciju ieskaņojums ir eklektisks muzikāls ceļojums, kurā abi kolektīvi ir izkāpuši no ierastajiem rāmjiem. Albumā tikai nepilnas divas minūtes dzirdēsiet staigājošu basu un ritma grupas saspēli tradicionālā džeza manierē. Parāli alternatīvā roka estētikai mūzikā uz brīdi iejūtas gan akadēmiski orientētā skanējumā, gan pāspēlējās ar avangardiskākiem izteiksmes līdzekļiem, gan arī vēl pāspēj sajūst karstasinīgi spāņu temperamentu. Šim albumam raksturīga strauja stilistiku nomaiņa, kas balansē uz robežas. No vienas puses, šie negaidītie pāvērsieni rada pārsteigumu un atsvaidzina skanējumu, tajā pašā laikā es spētu saprast arī tos klausītājus, kas varētu sajūties dezorientēti un vēlētus lielāku saturisku viengabalainību. Jāņa Aīšpura vokālu varam dzirdēt gan skaņdarbos ar tekstu, gan arī vokalizēs, kur balss funkcionē kā viens no instrumentu tembiem. Paplašinot instrumentāciju, bigbends ieguvusi orķestrālu skanējumu: saklausām gan čellu, gan arī sitaminstrumentu – trijstūru, kastaņņus, šeikera, govju zvana un pat timpānu – dobjos tembrus.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

VALTERS SPRUDŽS, MŪZIKIS

Šis ir bigbenda džeza albums, bet ne vārda tradicionālajā nozīmē. Te jūtama žanriskā saplūsmē un brīvi muzikālās otas triepieni. Vokalizēs, kas brīžiem atgādina baznīcas mūziku un brīžiem ir minimālistiski intriģējošas, mijas ar klasisku svingu, čella melodijām, izvērstiem solo un bigbenda tauru spēku. Tiras harmonijas pretstatītas daudzslāņainām. Ir brīnīšķīgi melodiski motīvi, kas liek stiepties pēc pogas "atkārtot". Jāatzīmē perkusīvo slāņu krāsainība, kas caurvij albumu. Skaņdarbs *Yeti Time* ir īpašs vēltījums bungām un perkusijām – filmas *Birdman* skaņuceliņa cienīgs veikums. Interessants piesitiens ir elektronisko instrumentu piesaistīšana – ierakstā dzirdamā bungmašīna, basa un melodiskie sintezatori vēl vairāk paplašina albuma skanējumu. Jāatzīmē, ka daļu skaņdarbu nedaudz bremzē skaņas pēcapstrāde – brīžiem pietrūkst bangu jaudas un ne vienmēr pārliecina izvēlētos instrumentu skaļuma attiecības. Skaņdarbā ar nosaukumu *Bruises* iekļauts apcerīgs teksts latviešu valodā par rudens atnākšanu – interesanta disonanse. *The Sound Poets* dziesmu "Ceļš" un "Viss var mainīties" aranžējumi ir interesanta klausāmviela, tomēr mazliet lec ārā no ieraksta kopējā plūdumā. Labprātāk dzirdētu tos atsevišķā albumā blakus vēl citiem.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 



JAZZ SUITES: REIMAGINED! RAIMONDS PAULS (KLAVIERES), MIKELIS DZENUŠKA (VIBROFONS) UN LATVIJAS RADIO BIGBENDS

JERSIKA RECORDS

Šķirstot viegli apputējušās, vēl ne līdz galam izpētītās Latvijas džeza vēstures lapaspuses, izdevniecības "Jersika Records" piedāvājumā šoreiz Raimonda Paula mūzika, tapusi pirms pusgadsimta. Albumā dzirdam praktiski visus tobrīd aktuālos džeza mūzikas apakšstilus – blūzu, balādi, vieglus Latīņamerikas mūzikas elementus, kā arī bibopam raksturīgus ātrus tempus un dinamisko intensitāti. Ausis priedē paplašināta instrumentālo tembru izvēle. Aranžētājs Kārlis Vanags papildinājis klasisko bigbenda sastāvu ar *Hammond* ērgelēm un vibrofonu. Neatkarīgi no tā, vai tiek spēlēta vienbalsīga melodija, vai arī materiāls blīvā akordu faktūrā, Paulam raksturīgais spēles stils ir viscaur jūtams. Atpazīstama ir Paula firmas zīme – īsi aprautais un akcentētais stakato. Tajā pašā laikā neiztiekam bez liriskākām epizodēm un maigākas pieejas tur, kur mūzika to prasa. Simpātiski improvizācijas posmi padevušies bosanovas un valša stilistikā, kā arī ātro tempu improvizācijās, kurās ik pa laikam pavidar hromatikas bagātinātās melodiskās līnijas un akordu struktūras, kas kalpo kā pierādījums Paula informētībai un zināšanu bagāžai arī par mūziku, kas lielākajai publikas daļai ar viņu parasti neasociējās. Tuvplānā klavieres varam dzirdēt skaņdarbā "Pie klostera drupām" – ļoti neparastā Paula mūzikas paraugā.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Ak, cik žēl, ka Raimonda Paula vārds pārsvarā asociējas ar pārdillētām dziesmām, kas ir "tuvāk tautai". Pat, ja tās uzskatām par meistariģi sarakstītām, es no visas sirds vēlētos, lai viņa vārds asociējās ar tādu mūziku, kā šajā albumā, jo tā ir brīnīšķīga. Klasisks džeza, klasisks bigbenda skanējums, skaisti motīvi – viss glauda mani pa spalvai. Maestro vēl joprojām spēlē klavieres ar savu neatkārtojamo rokastu, un šķiet, ka novecošana viņu vispār neskar. Pēc skaņdarbu nosaukumiem var spriest, ka albuma pirmajā daļā iekļautas 60. gados rakstīto džeza svītu dažādas daļas un tās netiek atskāņotas pilnībā, savukārt otrajā daļā pilnībā tiek atskāņota džeza svīta "Dienvidu akvareļi". Taču, ja neskatītos uz rakstīto, to nekad nepateiktu, jo katrs skaņdarbs loģiski turpina nākamo. Brīvs un nepiespiests plūdums, tāpat kā Maestro klavierspēle. Šis varētu būt lielisks skaņu celiņš ceļojumam ar auto gar Vidusjūru. Ir laimējies tā nesteidzīgi vizināties pa Itālijas piekrasti, skanot albumam "Melnas ar baltu" – skaistas atmiņas! Ierakstā viss ir kārtībā: dedzinoša ritma sekcija, bigbenda *forte*, kas uzdzēn zosādu, lielisks skanējums, pateicoties Gustava Ērenpreisa darbam, brīnīšķīgi Kārļa Vanaga aranžējumi un, protams, pats Maestro. Paldies par šīs mūzikas izcelšanu gaismā.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 



VELTĪJUMS TAUTAS DZIESMAI JŪRAS SPĒKU ORĶESTRA BIGBENDS UN DIRIĢENTS JĀNIS KARELIS

NBS ORĶESTRU VADĪBA

Nu jau laikam katrs sevi cenošs bigbends Latvijā uzskata par pienākumu radīt programmu ar latviešu tautasdziesmām, piesaistot aranžētāju no ārzemēm. Latvijas Radio un Jelgavas bigbendu piemēram sekojis arī Jūras spēku orķestra bigbends, kas savu sadarbības partneri nav meklējis ne Amerikā, ne Austrālijā, bet gan tepat kaimiņos. Lietuviešu komponista Rimanta Giedraiša veidotie aranžējumi stilistikā variē no ļoti tradicionāla, bigbendu mūzikai raksturīga svinga līdz pat iekustinošam fanka grūvam, pa ceļam pieskaroties arī dīksilendam un maršam. Jūtams, ka mūziķu kolektīvs atrodas savas identitātes meklējumos. Dažkārt mākslinieciski augstvērtīgas epizodes mijas ar mulsinošākiem posmiem, kurus dzirdot rodas jautājums – kur beidzas bigbends un kur sākas pūtēju orķestris? Aizraujoši klausīties ar polifoniju un krāsainu harmoniju bagātinātos starpposmus, kurus aranžētājs radījis, lai atdalītu tēmu no improvizācijām un papildinātu skaņdarbus kopumā. No orķestra mūziķiem gribētos izcēlt pianistu Matisu Žilinski, kura improvizācijas un radošā pieeja gan uz akustiskajām, gan elektriskajām klavierēm ir faktors, kas būtiski paceļ šī ieraksta māksliniecisko vērtību.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Šī albuma saturs atspoguļots uz tā vāciņa – bigbends modernā skanējumā spēlē latviešu tautasdziesmas. Ieraksts atklāj jaunus, spēcīgus instrumentālistus: saksofonistu Andri Ločmeli, trompetistu Denisu Seimušķinu, pianistu Matisu Žilinski un arī dziedātāja Gata Supes izkopto tembru. Rimantam Gedraitim nebēdnīgāko tautasdziesmu aranžējumi sanākuši veiksmīgāki, taču smeldzīgajām trūkst tādas istas iedzīlīšanās. To var saprast: latviešiem ar tautasdziesmām ir īpaša, iekodēta saikne, kas lietuviešu aranžētājam, visticamāk, ir sveša. "Tumsā nakte, zaļa zāle" fanka grūvā kaut kā nešķiet īpaši saderīgi, pat ja melodija to pieļauj. "Auga, auga rūzeņa" un latīņu džeza ritmika manai ausij nez kāpēc patīk labāk. Pasmaidī pie albuma noslēdzošā skaņdarba – Gunāra Rozenberga skaisti aranžētās "Čuči, guli līgaviņā". Varbūt atrodami vēl kādi Roziša tautasdziesmu aranžējumi un ir vērts ierakstīt pilnu albumu? Šī diska galvenā raksturiezīme ir tā, ka aiz blīvajiem aranžējumiem tautasdziesma pavisam paslēpjas, un katram droši vien būs savs viedoklis par to, vai tas ir labi vai slikti. Skaidrs ir viens – pēc pilnas albuma noklausīšanās mans garastāvoklis uzlabojās.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 



THE END IS THE BEGINNING
PULSE TRIO – FABIANŠ KALLERDĀLS
(TAUSTINSTRUMENTI), OLLI
RANTALA (KONTRABASS), PAULS
POKRATNIEKS (SITAMINSTRUMENTI)
HOOB RECORDS



MELODY
DENISS PAŠKEVIČS (SAKSOFONS),
KRISTAPS VANADŽINŠ (KLAVIERES),
ANDRIS GRUNTE (BĀSS), RŪDOLFS
DANKFELDS (SITAMINSTRUMENTI)
RIGA ROOM RECORDS



IMPRO SKETCHES, VOL. 1
KRISTIANŠ KALVA (TROMPETE) UN
SIMONŠ GELSDORFS (KLAVIERES)
RECORDS DK

ĒRIKS MIEZIS, MŪZIKIS UN MŪZIKAS APSKATNIEKS

Savā debijas albumā kā komponists un ansambļa līderis Pauls Pokratnieks priecē ar mūsdienu un aktuālu muzikālu piedāvājumu. Lai arī džeza trio žanram jau ir gara vēsture, Pokratnieks ar kolēģiem tomēr spējuši atrast veidus, kā skanējumu atsvaidzināt tiktāl, lai radītais mūzikas materiāls skanētu laikmetam atbilstoši, bet tajā pašā laikā joprojām būtu ieliekams kastītē ar nosaukumu 'džeza'. Radoša pieeja meklēta it visur: no lomu maiņām ansambli līdz tembru dažādošanas iespējām. Zviedru pianists Fabians Kalerdāls līdztekus akustiskajām klavierēm izmanto sintezatoru, kontrabasists Olli Rantala izmanto ne tikai pirkstu tehniku, bet spēlē arī ar lociņu. Pokratnieks dažos skaņdarbos nodarbojas tikai ar mūzikas tembrālu bagātināšanu un savas primārās bundzinieka funkcijas (ritmiskā ietvara turēšanu) veic tikai tur, kur citāds risinājums praksē vairs sevi neattaisno. Pats komponists norāda, ka katram no skaņdarbiem apakšā ir arī personisks stāsts. Lai gan tā ir instrumentāla mūzika, tā nav abstrakta spēlēšanās ar krāsām. Tur, kur vēstījumu nepieciešams konkretizēt, nāk palīgā teksts – vai nu mūzikā iepludinātos runas fragmentos, vai arī pieaicinātas vokālistes dziedājumā.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Kvarteta mūziķi spēlē kopā jau sen. Kārtējais kopīgi radītais ieraksts turpina papildināt paraugieskaņojumu klāstu latviešu džeza mūzikā. Visā ieraksta garumā ieturētais stils un viscaur strāvojošais mākslinieku personības briedums rada baudāmu klausīšanās pieredzi. Septiņās standartu interpretācijās neatradisiet pašmērķīgu vēlmi klausītāju pārsteigt ar kaut ko karīnāli jaunu. Mūziķi strādā ar jau pārbaudītiem izteiksmes līdzekļiem, elementus sakārtojot tā, lai sasniegtu labāko iespējamo māksliniecisko rezultātu. Albums ir īpašs ar to, ka visi skaņdarbi apzināti veidoti mierīgās noskaņās. Intensitāte un enerģija panākta nevis ar ātru tempu, metronomisku precizitāti vai skaļumu, bet gan ar daudz niansētāku un daudzveidīgāku pieeju, kas izpildījumu paceļ jau citā līmenī. Šeit izšķiroša nozīme ir klausītāju vēlmei iet līdz mūziķiem viņu skaņas piedzīvojumā, jo tas nebūs vienkārši – viss nav pasniegts uz paplātes acu priekšā. Interesanti vērot, kā katrs no ansambļa dalībniekiem mākslinieciskos uzdevumus iztulko mūzikas valodā. Vanadžinš to paveic ar krāsainiem akordu salikumiem, Dankfelds ar askētisku un neuzbāzīgu spēles manieri, Grunte ar būšanu tur, kur viņam ir jābūt (kontrabasistu būtiskākā īpašība!), un Paškevičs gan ar viegli izdziedamām, gan ar izrotājumiem bagātinātām melodijām. Galu galā, ne jau velti albuma nosaukums ir "Melodija".

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Albums sastāv no desmit iemūžinātām mīrkļa improvizācijām trompetes un klavieru duetam. Paši mūziķi atzīst, ka pirms ieraksta vienojušies tikai par skaņdarbu nosaukumiem un aptuveno tonalitāti. Nekādas sīkākas detaļas, piemēram, detalizētāks harmoniskais plāns, forma vai iepriekš sagatavota melodija, nebija iestudētas. Šeit gan svarīgi atzīmēt, ka šāda izvēle veikta apzināti, nevis slinkuma dēļ. Brīvās improvizācijas ierakstos mūziķi bieži vien atsakās no ļoti organizētas harmoniskās valodas. Visbiežāk šis elements tiek atstāts pašplūsmā un vairāk tiek strādāts ar citiem izteiksmes līdzekļiem, piemēram, tembriem un dinamiku. Šāds uzstādījums liek ļoti liberāli pieiet jautājumam par to, kas skan "pareizi" vai "nepareizi". Kalva un Gelsdorfs šajā gadījumā izvēlējušies iet pretējo un ne to vieglāko ceļu. Savās brīvajās improvizācijās abi mūziķi strādā ar harmoniju un melodiju – tas prasa augsta līmeņa muzikālās dzirdes treniņu, kā arī drosmi un nebaidīšanos "klūdities". Klausoties skaņdarbus, nezinot to tapšanas stāstu, liekas, ka kompozīcijas, pirms tās sagaida savu dienasgaismu, varētu vēl nedaudz pieslīpēt un izstrādāt, bet, ja apzinās faktu, ka skaņdarbi radīti acumirklī un lēmumi pieņemti spēles laikā, skats uz mūziķiem un viņu radīto mākslu veidojas pavisam citādi.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

VALTERS SPRŪDŽS, MŪZIKIS

Albuma kopskaņa ir patiesi izdevusies. Gan konceptuāli, gan skaniski šis ir vienots muzikāls vēstījums, taču tas nenozīmē, ka nav krāsu bagātības vai svaiguma. Gluži pretēji. CD ieturēts skandināvu džeza noskaņās, taču rūpīgi izmeklētie sintezatora tembri un dziedātājas *Paperwing* jutekliskais vokāls atšķir ierakstu no žanra klasikas. Kopumā mūziķu saspēlei raksturīga aktīva klausīšanās citā citā un muzikālo frāžu rūpīga izmeklēšana. Valda zināma atturība, spēles ar tekstūrām, mūziķi vairāk krāso, ne tik daudz tīri dedzina. Tiek radīta mūzika, kas rosina pārdomas. Patikami, ka piedomāts pie ieraksta plūduma. Pirmie trīs skaņdarbi kalpo par ievadu, skaņdarbs *Reality* bundzinieka Paula balsi mums atklāj albuma stāstu. Seko melodiski spēcīgākie skaņdarbi: *Bunker* basa motīvs un *Bo(Drum)* melodija paliks prātā, un pie atkārtotas klausīšanās būs pazīstama atkalsatikšanās. Pēdējie divi skaņdarbi veido ieraksta noslēdzošo posmu. *The End Is The Beginning* savā ziņā šķiet īsa dzirdētā konspekts – atbilstoši titulskaņdarbam, savukārt *P to V* ir juteklisks atvadās, kuras vēl intimākas padara vārda spēks. Tikai pēc vairākām klausīšanās reizēm saprotu, ka tā ir iepriekšējā skaņdarba vokālā versija. Smalki. Šis albums ir audums, kurā ietīties, lai sasildītos, vai uz kura gleznot savu gleznu. Katrs izmantos pēc savām vēlmēm.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Man vienmēr patikuši džeza standartu albumi. Pretstatā snobiem, kas saka – "tas viss jau ir simtreiz dzirdēts" un "labāk nekā tas un tas tāpat nespēlēs", es ar baudu klausos pazīstamas tēmas jaunos aranžējumos un izpildījumos. Tā ir neatņemama džeza tradīcijas sastāvdaļa. Un, ja tas tiek darīts tik augstā līmenī, kā to dara šajā ierakstā, kas gan var nepatikt? Tiem, kas seko Latvijas džeza norisēm, būs skaidrs, ka šajā ierakstā spēlē vieni no Latvijas vadošajiem džezmeņiem, un viņiem ir ko teikt. Zinu, zinu – ir svarīgi nest mūziku tālāk ar oriģinālkompozīcijām, bet noder arī atgādināt par tradīcijām. Ne tikai skatīties kurp ejam, bet atskatīties, no kurienes esam atnākuši – tādā veidā varbūt izmainot nākotnes perspektīvu. Albums plūst viegli, ik pa laikam piesaistot uzmanību ar kādu atpazīstamu melodiju vai sveicu improvizācijas ideju. To, ka albums caur tradīciju piens kaut ko jaunu, apliecina *Giant Steps* pāraranžēšana par balādi, *Have You Met Miss Jones* latīņu džeza versija, mīlīgais *Over the Rainbow* un mazliet kosmosā aizlidojuši *Naima*. Augstā radošā tonusā un profesionalitātē pamatots, sirdi sildošs ieraksts.

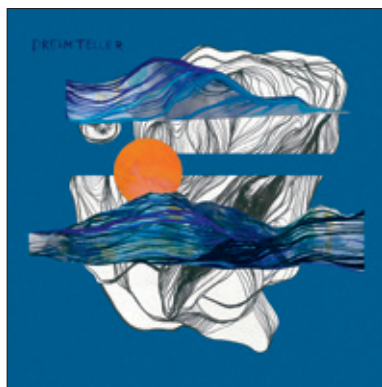
Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Ir mūziķi, kas, tā vienkārši satiekoties un spēlējot, var radīt lielas lietas. Tieši tā radies šis albums – mums ir idejas, mēs uzticamies viens otram, tāpēc – lai sākas ieraksts un aiziet: spēlējām. Rezultāts ir iespaidīgs, jo, cik nu pats esmu bijis brīvas improvizācijas situācijās, ir gadījies, ka mūziķi īsti labi nesaprotas un mūzika sāk stagnēt. Nav skaidrs, kurš rādīs virzienu, kurš sekos un vai visi iesaistītie spēj jēgpilni darīt kā vienu, tā otru. Šajā duetā šādu jautājumu nav – abi mūziķi pievienojušies vienam tiklām un augsti meistarīgā kopspēlē uzbūr brīvi improvizētas skices. Jāatzīmē, ka šādu savstarpējo saprašanās nevar iemācīt vai uztrenēt – tā vai nu ir, vai nav. Zinot to, šādi ieraksti kļūst vēl interesantāki. Gribas uzslavēt Kristiana trompetes maigo un samtaino toni, meistarīgi izmantotos efektus un tembru izvilināšanas veidus. Pianista Simona Gelsdorfa spēlē dzirdama plaša harmoniskā valoda un dažādu žanru ietekme. Viņš ir viens no tiem pianistiem, kas, motivu savijot ar motīvu, brīvi improvizē un veido jēgpilnas kompozīcijas ar noteiktu formu un struktūru. Apbrīnojami. Šis albums ir divu pilntiesīgu dalībnieku muzikāla saruna, kuru klausīties ir tīrā bauda. Varbūt šis ir jauns sava veida podkāstu formāts? Lai nu kā, gaidu Vol. 2.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 



KOKI / SKETCHES OF TREES
DŽEZA APVIENĪBA "LUPA" (DĀVIS JURKA, RITVARS GAROZA, VALTERS SPRŪDŽS UN ANDRIS BUIĶIS)
JERSIKA RECORDS



A DREAM WE DIDN'T KNOW ABOUT
KRISTĪNE CĪRULE (BALSS), EDGARS CĪRULIS (TAUSTIŅINSTRUMENTI) UN DOMUBIEDRI
DREAM TELLER



MAYFLOWER
JEKATERINA ŠARIGINA (BALSS) UN DOMUBIEDRI
JEKATERINA SARIGINA

"Lupa" ir pārliecinošs latviešu elektrodžeza flagmanis. Otrajā grupas albumā vēl spilgtāk izpaužas visu četru iesaistīto mūziķu spēja justies reizē muzikāli brīvi un viēnoti. Tikai pie šādiem nosacījumiem var rasties mūsdienīgs fusion, kurā var saklausīt gan tiekšanos uz britu jauno viēni ar *The Comet Is Coming* karognesēju ampuā, gan atskatīšanās aizokeāna un mūsu pašu muzikālajā pagātnē, kur šajā kontekstā jāpiesauc attiecīgi Hērbija Henkoka sintezētiskie eksperimenti un Jāņa Lūsēna jaunības dižpārdoklis *Zodiac*. Ritvara Garozas taustiņķīmija it kā nosaka toni, taču to pastāvīgi uztur Dāvja Jurkas saksofonlidojums un spēcīgais Andra Buiķa un Valtera Sprūdža dramnbeiss, brīžiem pat tik tiešām *drum'n'bass* stilistikai pietuvinātā veidolā. Vai tas viss tiešām ir par kokiem, grūti spriest, taču kopējai koncepcijai noteikti der. Un to uztur pie dzīvības nemitigais grupas draivs, kas dzirdams ne tikai koncertos, bet arī ierakstā. Nepamet gan sajūta, ka gribētos, lai "Lupa" pilnībā atraujas no pagātnes saitēm un dodas vēl neatklātu elektrodžeza ūdeņu meklējumos. Par to, ka viņi to spēj, šaubu nav nekādu. Un iespējams, ka šim projektam var jācenšas džeza albumā obligāti iepīt arī kādu episki skanošu balāžveidojumu. Supernelatviski, taču visprecīzāk izsakoties, – ja jau reiz draivs, tad draivs, ja grūvs, tad grūvs. Viss, protams, pašu mākslinieku rokās, galvās un sirdīs. Tās vēl noteikti radīs ne vienu vien mūsu džeza videi neparastu albumu.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Edgars Cīrulis turpina attīstības ceļu kā oriģināls un dros-mīgs komponists, kuram džeza robežas ir gluži vienkārši par šauru. Ar drošiem pianista rokas mājiņiem notiek pagriezieni kā klasiskās, tā folk-mūzikas virzienos, neskadējot arī indie roka cienīgas nokrāsas. Tāds sanācis arī kopā ar sievu, dziedātāju Kristīni Cīruli radītais albums *Dream Teller*. Spilgtākā albuma iekrāsa ir Svena Vilsona spēlētais kavakinijs – momentānu rotāļģumu piešķirošs portugāļu stiginstrumenti, kas sader ar Cīruļu hipijpuķainajam muzikālo sapņu līnijām, kuras savukārt izdaiļo arī Ketijas Ringas-Karahonas spēlētā flauta. Brīžiem gan šis sapņainās nīrboņas ir par daudz, radot intensīvu pushaosu, taču – kurš teicis, ka sapņi ir skaidri nolasāmi. Runājot par dziedāšanu angliki, neizpaliek tradicionālā akcentbēda, taču to atsver dziesmu uzspēlēti naivais tonis un bagātīgā instrumentācija. Šis ir it kā džeza albums, bet ar plašu sirdi, kuras mūsdienā džeza pasaulē mēdz pietrūkt bailēs no tradicionālistu dusmu ugunīm. Cīruļi lido augstu un nekas neliecina, ka gatavotos pieņemties. Visvairāk uzrunā ausimdzirdamā brīvības sajūta, kas mūsu platuma grādu jaunajā mūzikā nav ikdienišķa parādība. Rodas sajūta, ka arī iesaistītajiem latvju-dāņu kolēģiem Cīruļpāris iedvesis pārliecību nebijies un mesties muzikālā rotaļā. No skaniskās dauzīšanās kopskanējuma pārāk lec ārā vien *Undiscovered Color*, kas balansē no pārspīlēta pseidofanka līdz romantiskas balādes uztāustīšanai, taču citādi kopējais koncepts nolasās labi. Visizstrādātākā ir albuma tituldziesma, kas liek iedomāties par Noras Džonsas dailradi pēc *Grammy* biruma.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Iespēja skoloties visā plašajā pasaulē, muzicēt kopā ar dažādu valstu mūziķiem un smelties iedvesmu atšķirīgās kultūrās ir fantastiskas iespējas Latvijas jaunajiem mūziķiem, kas pieejamas mūsdienās un nebija iedomājamas vairākām iepriekšējām džezmeņu paaudzēm. Ko ar šīm iespējām iesākt, tas jau ir katra paša rokās. Jekaterina Šarigina iet pareizo ceļu, tas jūtams arī viņas debijas albumā. Taču tieši šī akadēmiskā pareizība vēl neaizrauj un nepārsteidz. Tas, kas, visticamāk, domāts kā eksperimenti ar dažādām džeza šķautnēm, kopumā tomēr izklausās pēc diezgan piegludināta džeza, taču ar to ir par maz, lai izceltos piesātinātā mūsdienā džeza pasaulē. Apsveicama ir vēlme uzreiz ķerties pie oriģinālkompozīcijām, iedziedot tikai vienu citu autoru – angļu dziedātājas Normas Vinstones un kanādiešu trompetista Kenija Vilera – skaņdarbu, kura maigāka rakstura aranžējums, starp citu, sanācis interesantāks par oriģinālu. Starptautiskais mūzikas sastāvs brīžiem nonāk aizrautīgākā lidojumā, piemēram, albuma singlā *If I Were*, taču jūtams, ka *Mayflower* nav tapis kā viens veselums, bet salikts no puzzle gabaliņiem, kas bijuši izkaisīti pa dažādām valstīm un attiecīgi studijām. Jekaterina noteikti vēl radīs aizraujošu mūziku, bet tam nepieciešams biezāks pieredzes slānis, stingrāka muzikālā lime albuma kopsajūti, izjustāks dziedājums un arī atbrīvošanās no brīžiem pārāk jūtāmā akcenta. *Mayflower* ar drošu ausi pieskaitāms Latvijas jaunā džeza listei, taču džezofiliski gribas ieraudzīt tajā vairāk jaunu, svaigu pārsteigumu. Priekšnosacījumu netrūkst.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Jau pirmais gabals nesagatavotu ierauj karuseliskos ātros likumos, izkrata sistēmu no priekšstatiem par džežu – daudzie skaņuceliņi, ambience, elektronika, postapstrāde, telpiskums, brīžiem nav laika apgriezties apkārt un nolasīt paralēli skanošās tēmas, ko variē gan akustiskie, gan sintētiskie instrumenti. Jā, es teiktu, ka viens no galvenajiem elementiem ir ātrums. Pārtranscendēti taustiņu tembrī un citas laikmetīgas ekspresijas veido jaunu pieredzi. Faktūra ir bagāta kā orķestrim, bet nez, vai kāds orķestris bez īpašiem kardioterapijiem spētu turēt līdzī. Brīžiem dzirdams LFO virstoņu bits, kas raksturīgs pagrīdes reiviem, bet perkusijas šeit ir istas, kaut brīžiem izklausās pēc sarežģīti programmētas bungu mašīnas. Mūziķi ar prasmēm džežā, skaņas dizainā un elektronikā, kompozīcijā kopā var radīt iepriekš neiedomātus skaņu sakausējumus, arī to solo virtuoziāte ļauj plaši zīmēt visa skaņdarba garumā un neklūt paredzamiem. Ja runā par nosaukumu un konceptu, šie koki noteikti nenāk no arhaiskā vai neofolka žanra, bet drīzāk idejiski to sarežģītais tikls, lapotnes sazarojums varētu tikt iekļauts šo audioceļu uzbūvē. Evolūcija ir konstanta, nepārtraukta. Un katrs koks aug savā virzienā uz savu zvaigzni gan augstumā, resnumā, gan arī pazemē.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

This here story pulsē kā mīlnieki, un šajā pulsā nemitīgi iezogas jauni teikumi, nebeidzams virknējums krāsu, kas pārņem cita citu vai atšķaida, tāpat arī slāņojas forma ar sajūtu, ka dziesma (viņu mīlestība) ir neizsmejama – vienas tēmas nobeigums – nākamās idejas sākums. Atgādina populāru amerikāņu sāgu tēlojumu, ilgošanās pastaigu, bet ne skumjas ilgas – priecīgas, jo viņi vēl tiksies. Tomēr nebeidzama laimīga mīlestība ne vienmēr saturiski paņem, prasās nedaudz traģēdijas. Teksti saturiskajā vienkāršībā nedaudz izšķīst muzikālajā biežumā, brīžiem zūd piekēršanās līdzekļi. Var pievērst uzmanību katras dziesmas izstrādājumam, slāņojumiem kā detālētām laikmetīgās mākslas pludmales gleznām. Bet līdz galam tomēr nešķiet tā, ka šī mūzika celtu kalnos vai okeāniskos dziļumos, kā minēts albuma aprakstā. Ja runa par cilvēciskām/emocionālām galējībām, kas ved līdz transcendentālām robežām, prasās pēc izvērstāka, dramatiskāka vokāla ar biežāku tembru un kādas liktenīgākas muzikālās tēmas. Bet iespējams, ka šī mīlestība ir vienkārši demokrātiska, pašpietiekama, viegla un noturīga, tā spēj pielāgoties visām auralajām slēdzēm, un tāpēc nevaru iebilst. (*who said it's gonna be a storm, i'm standing in my garden, it's 2 am, and i'm still warm*)

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 

Šo albumu es uzliktu kādā dūmakainā pasēdēšanā un gaidītu, kad viesi prasīs, kas tur skan. Varētu būt koncertieraksts no Ņujorkas. Viss lieliski iekļaujas žanra tradīcijā. Instrumentu solo iedarbojas dziedinoši, nomierinoši. Mūzika emocionāli neitrāla (kā kuram), neuzspiež nekādu īpašu jutekliskus savokļus, ļauj relaksēties, domāt, strādāt vai produktīvi nedarīt neko. (*Thou there's no more sun, the birds have flown in search for summer, we can walk the fields .. even in winter sweet*). Patik pirmās dziesmas lēnums, it kā mēs, tikko iepazīnušies bārā, dotos pastaigā un ietu arvien lēnāk, lēnāk, līdz neapzinoties apstātos un ļautos tālākai... pēkšņai starpspēlei, kurā dažādas balsis ierunā strīda epizodi, vai citiem pārsteigumiem. Balss te ir ne tikai liriskā teksta vēstnieks, bet arī instrumentācijas sastāvdaļa, to īpaši var izjust vokalizē, kurā balss peld dažādos harmoniskos slāņos (*with no strings attached*). Patik ritmu daudzveidību un instrumentu saspēli, it īpaši to brīvās pārejas, krustojšanās un atsvešināšanās dažādos tonālos plānos. Patik balss improvizācijas, tas nozīmē, ka mākslinieks ir sasniedzis zināmu brīvību žanra robežās, lai spētu ienest savu neatkārtojamo personību, līdz ar to skaņa paliek atmiņā un spēj atsaukties īpaši brīdī.

Ideja 
Atskaņojums 
Baudījums 



SHIPSEA / APGAISMO MANI
JĀNIS ŠIPKĒVICS, MIKĒLIS PUTNIŅŠ,
KĀRLIS JOSTS, RŪDOLFS DANKFELDS,
KRISTĪNE PĀŽE U. C.

TRU MUSIC STUDIO



SUNI ĀRĀ NEDZENAMA NAKTS
ANDRIS KEIŠS (BALSS), RAIMONDS
PAULS (KLAVIERES) UN OSKARS
OZOLIŅŠ (TROMPETE)
MŪZIKAS NAMS "DAILE"



LĀCIS. AIJA. DIVATĀ
AIVA VITOLIŅA (BALSS) UN KĀRLIS
LĀCIS (KLAVIERES)
KĀRLIS LĀCIS

Jāatzīmē, ka muzikāli visinteresantākais Shipsea jeb Jānis Šipkēvics juniors ir tieši savā solo daiļradē. Tādas vēsmas gar ausīm aizvējēja jau pirms septiņiem gadiem, tādas pašas atgriežas tagad. Shipsea brīvi daudzās ar dažādu žanru ietekmēm, kaut kādā viņam vien zināmā veidā pakļaujot tās savam skanējumam. Un tāds viņa mūzikai visnotaļ piemīt – liegi plūstošs, gaiši skumjš, brīžiem panaivs, bet pārsteidzoši daudzslāņains. Atliek vien uzmanīgi ieklausīties, un atvērsies arvien jauni mazie apvāršņi. Šādu daudzslāņainību noteikti līdz nodrošināt arī talantīgie ļaudis, ko Jānis spēj ap sevi pulcēt. Atliek pieminēt kaut vai Mikēli Putniņu, Kārlī Jostu un Rūdolfu Dankfeldu, uzreiz piebilstot, ka tas nebūt nav viss. Studijas pelēko kardinālu Gati Zaķi šajā kontekstā jau šķiet pat kaut kā lieki minēt. Labskanīgi sanākusi sadziedāšanās ar Kristīni Pāži, īpaši izceļot viegli virpuļojoša sintpopproka stilistikā ieturēto "Dienesta romānu", un netraucē pat nemitīgā stīgu kvarteta klātbūtne gandrīz katrā dziesmā. Netrūkst arī visnotaļ neparasts pārsteigums latgaliešu reperes Ūgas izskatā, taču albuma puspagrādisko sajūtu diezgan nokauj daži beigu skaņdarbi, kas par tālu aizdodas jau pārāk eksaltētas popmūzikas viļņos. Shipsea virzība ir interesanta un liecina, ka nākotnē viņš vēl varētu izdot neparastus dziesminiekformāta albumus. Un ir tikai loģiski, ka arī tajos piedalīsies viena liela daļa no šī laika pašmāju mūziķiem jeb loks, ko Jānis sauc gluži vienkārši par draugiem. Ir skaids, ka šie draugi lielā mērā nosaka toni, kas ir mūsdienu latviešu populārās mūzikas kods.

Ideja
Atskaņojums
Baudījums

Nav brīnums, ka Raimonds Pauls, visticamāk, ij nemēģinātu pat aptuveni nosaukt skaitu, cik muzikālajās programmās viņš ir piedalījies. "Pauls pie klavierēm" kļuvis jau par ļoti vēlamu nosacījumu daudzos latviešu kultūrvides projektos. Šis ir kārtējais – veltījums dižajam dzejniekam Ojāram Vācietim, kura ādā iejuties jaudīgais aktieris Andris Keišs. Muzikāli svarīgu lomu spēlē arī trompetists Oskars Ozoliņš, piešķirot reizē romantiskāku un asāku izjūtu aurā. Taču citādi ieraksts bez pašas muzikālās izrādes nolasās pagrūti. It īpaši otrajā daļā, kur Keišs iejūtas arī dziedātāja lomā. Ir zināmi Paula izteicieni par to, ka labākie dziesmu izpildītāji ir aktieri, kuri daudz labāk spēj iznest skaņdarba domu ar aktierspēli, ne tikai dziedāšanu, taču nekur nav teikts, ka tam vienmēr būtu jāpiekrīt. Šis albums noteikti ir labs papildinājums pašmāju kultūras apzināšanas arhīvam, taču uztvert to kā baudāmu mūzikas ierakstu ir gandrīz neiespējami. Domājams, ka ideālā šādas koncepcijas realizācija būtu tikai izteiksmīgie Keiša dziesmas lasījumi ar Paula un Ozoliņa veidotu muzikālo pavadījumu, pat iztiekot bez stīgu kamerorķestra klātbūtnes, kas piedod pārāk lielu dramatismu un nojauc intīmo gaisotni. Tādēļ šis albums drīzāk ir labs atmiņu piefiksējums tiem, kuri redzēja klātienē kādu no "Suni ārā nedzenama nakts" izrādēm un kuriem tādēļ, runājot pašā Vācieša vārdiem, "sirds no sirds ir piedzērusies".

Ideja
Atskaņojums
Baudījums

Uzreiz jādefinē, ka šis albums tapis mūzikas stilā, kas saucas "Kārlis Lācis". Tas nozīmē aizrautīgu daudzīsoņu pompozā karjetē pa ceļu, kam vienā pusē aug popmūzikas krāšņais rapsis, bet otrā līgo klasiskās mūzikas barojošās vārpas. Šādam braucienam nepieciešams uzticams ceļabiedrs. Piemēram, Aija Vitoliņa, kura tik tiešām cenšas un pat spēj izdziedāt visus komponista muzikālos untumus. Šoreiz sanākusi tāda kā ārpuslaika dzīvojoša un gana smalka salonmūzika. Tam, ka šis dziesmas tapušas 15 gadu laikā, nav pilnīgi nekādas nozīmes. Tikpat labi tās varētu būt darinātas arī 115 gados, ja vien komponistiem piemistu saules mūžs. Galvenais šeit ir latviskās izsmalcinātības koda klātesamība un vispār pierādījums, ka tāds ir. Lielā mērā par to parūpējas jau pats galvenais vaininieks, it īpaši brīžos, kad viszīlīgi atvēl savam upurim vokālistam ievilk elpu un metas galvu reibinošās klavieru tirādēs, kas gaismu tuneļa galā šķietami atrod pašas. Aijas augstākie meistarības punkti albumā šķiet ātrrunas paraugdemonstrējums esperanto valodā "Fūga" un vokālā spozme, izdziedot Jāņa Elsberga lielisko liriku dziesmā "Svelme". Šis ir no tiem ierakstiem, kas iesākumā samulsina, bet ar katru nākamā klausīšanās reizi iepatikas aizvien vairāk. Runā, ka tie ir tie, kas aizķeras latviešu mūzikas vēsturē. Iespējams, ka "Lācisma" piesitiens kļūs par klasisku apzīmējumu 21. gadsimta sākuma latvju mūzikā, bet nākotnes vokālistes varēs, galvu saķerušas, šturdiēt, ka to savulaik izdziedāja leģendārā Aija Vitoliņa.

Ideja
Atskaņojums
Baudījums

"Apgaismo mani, it kā nejausi tu strāvu vadi istabas temperatūrā, mierīgs trakums". Cilvēks bez brūnām – līdzīgi kā dziedātāja vokāls – balss tembrāli nekad nepārsniedz falsetisko nokrāsu, neizvirzās brutālā varas virsotnē – šajā mūzikā, kā Glens Gūlds rakstīja par koncertdzīvi, nav autoritārisma. Bet ar mākslinieciskajiem izteiksmes līdzekļiem, plašu elektronikas klāstu un trāpīgu kompozīcijas tehniku, daudzbalssību un lipīgām, izstrādātām melodijām panākta klausītāja uzticība demokrātiskā ceļā. Albums pārstāv popmūziku, tādat orientēts uz plašākām klausītāju masām, šeit jāspēj balansēt uz mārketiņa trikiem, skaniski iedarbīgiem, ātri pārņemsiem elementiem, kas, kā Štatos saka, liek "pārdot dvēseli", un tajā pašā laikā jāasaglabā mākslinieciski augstvērtīga estētika. Šeit ir spēks: "tu manā dzīvē liki sevi ar lielu švunku un manos sānos devi mīlestības dunku". Personīgi visvairāk uzrunā tieši albuma tekstuālā daļa, teksti ir asprātīgi, eksotiski, bet arī ēdami, ir izmantoti retāk lietoti vārdi, metaforas bez literārām banalitātēm. "Tavi viļņi", "Tu esi vainīga, ka es esmu laimīgs" albumam piesaistīti arī viesmākslinieki, kas veiksmīgi papildina albuma kopēju tembru ar atslēgu hītiem un piepilda māksliniecisko pabeigtības viziju, kas ne vienmēr iespējams tikai paša komponista un izpildītāja spēkiem.

Ideja
Atskaņojums
Baudījums

Pirmajā CD aktieris iet tieši pārdzīvojuma ceļu, veidojot aurālo telpu ar izteiksmes un ekspresijas instrumentiem. Dzejas teksts nav ieslēgts muzikālā formā, tas sublimējas gaistošās impresijās ("plosītais ritms ir mans vienīgais īstums"), pavadošais sastāvs strādā ar skaņu efektiem, plašu skanējuma ambienci (brīžiem meditativu), padziļina izteiksmi. Postmoderna dzejas performance, kas apziņā rada savu skatuvi un rekvizītus. Ainas brīžiem postapokaliptiskas, stāstītājs kļūst caur aizlaikiem neticamu notikumu un metaforu spozmē. Miļākās rindas no 1.9.12: "un tad griež vārds kā zilgans skārds / un usnis mirstot plīv / un kļūst viens kārtais nepakārts / un nomirušais dzīv / un zālei krasti zūd / vien spalga gaisma kvel / es metu cirvi ūdeni / un cirvis peld". Otrajā CD jau dziesmās kārtotas formas ar teātra mūzikai raksturīgām uvertūrām, starpspēlēm un emocionālu melodiskumu, spēcīgas, ausis paliekošas komponista rokkraksts klavieru un stīgu instrumentācijā, un aktiera vieglais, aijājošais dziedājums kopā ar nu jau piezemētāku un vienkāršāku dzejas tekstu var kļūt par jaunu latviešu populārās dziesmas klasiku. Miļākās rindas – "es laizu brīvē savus skumjos smieklus / un kaut gan viņu lidojums būs grūts / tie kaut kur nolaidīsies tā kā vieglums / uz tikai mēness apspīdētās krūts".

Ideja
Atskaņojums
Baudījums

Albums kā noslēguma dziesmā teikts – "pilns kociņš tumšsarkanu ķiršu, nobriedis, lai plūc." Kociņa sakņu daudzveidīgums komponista roku vīts un spēlēts. Katra dziesma savā kompozīcijas tehnikā, mūzikas valodas spēles. Brīžiem spilgtā, mūzikliem raksturīgā intensīva, emocionāli atbrīvojoša spriedze, kas sākas vokālajā līnijā "Svelmes" ievadā no čuksta un kāpj ritmiskiem soļiem, līdz izaug milzīgā vilni, kas pārņem un aiznes sevi līdz dziļā jutekliskumam. Ar šādiem un līdzīgiem līdzekļiem panākts dinamisks strāvājums, kas notur uzmanību visa albuma garumā. Īpaša uzslava, piemēram, "Fūgai", kuras stilistikā līdzinās 17. un 18. gadsimta kustīgajai itāļu baroka dziesmai, kas integrēta mūsdienīgā, brīvā skanējumā. Vai arī Marijas Stjuartes un Džuljetas valšos garais, virtuozais klavieru ievads dod alūziju par rahmaņinovisku vai romantiskajai operai raksturīgu dramatisku sagatavi varones smagajai un vienlīdz traušajai emocionālībai. Visbeidzot gribu kociņa stumbru sajūsmā piešķirt dziedātājas balsij, īpaši "Spuldzēs". Iespējams, ka kāds vēl arī bez manis grimst nostalgijā pēc Mirdzas Ziveres spēcīgās, plašās balss līdz ar žēlabām, ka tagad tā vairs nedzied vai nevar nodziedāt. Bet Aija ar savu dziedājumu, personību, plašo un krāsaino krūšu reģistru, diapazonu un fleksibilitāti reģistros, ka tagad mēdz teikt, "ienagloja to" atpakaļ rāmi.

Ideja
Atskaņojums
Baudījums



ALEKSANDRS BARONS
"TĪRA PATIESĪBA"
"SĀPES SKAŅAS"



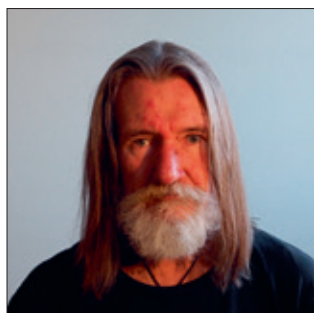
ARTURS SKUTELIS
"JĀ."
"PK"



AUDRŪ
OLD STORIES
AUDRŪ MŪSĪ



FINĶIS / PRAGAI
"TĀDS SLINKUMS"
FINĶIS



INGUS BAUŠĶENIEKS
"MANA PASAULE"
"INGUS BAUŠĶENIEKA IERAKSTI"



ODS
"NESTĀSTI MAMMAI"
ETERNAL WORLD RECORDS

Aleksandra tēlu centīgākie soctiklu lietotāji pazis ne tikai kā mūziķi, bet arī dažādu izstāžu un hepeningu dalībnieku, un par viņa iesaisti šajos notikumos vismaz manā rīcībā nav drošticama uzskaitījuma, cik tie bijuši apzināta publiska pozicionēšanās un cik lielā mērā vienkāršu sakritību nopelnis. Runājot par Barona albumu, viena no stīgām, kas mani spēcīgi aizķēra, bija angļu mūziķa Nika Dreika mods, proti, ģitāras virpuļojošais skanējums kopā ar neuzbāzīgas stīgu orķestrācijas papildinājumu.

Flautas treļļi dziesmā "Mūsu atmiņas ir saindētas" vedina uz tiem pašiem 70. gadiem, no kuriem mūs sveicina skumīgi pacīlātais Dreiks, proti, uz to progroka strāvojumu, kurā aktīva bija folka klātbūtne (piemēram, britu apvienība *Fairport Convention* un vācu romantiķi *Hoelderlin* un *Brosselmachine*). Bet sacerējums "Otrpus upei" vokāla dinamikas ziņā saskan ar motīviem, kurus varam dzirdēt Baltimoras domubiedru kopas *Animal Collective* nu jau kulta albumā *Campfire Songs*. Konteksts šeit sanāk ar dubultu svaru, jo Aleksandra mūzika ļoti piestāvētu kādai tumšai, dziļai ugunscura naktij.

Izpildījums ●●●●● **Baudījums** ●●●●●

Klausoties šo albumu, nepameta sajūta, ka autors ir uz kaut ko nikns vai arī viņu pārņēmis globāla mēroga apnikums gan par norisēm savā dzīvē, gan par notiekošo apkārt. Protams, Skuteļa mūzikas faktūra arī agrāk bijusi galvenokārt smilšpapīrs, nevis samts, taču šoreiz tas kļuvis vēl raujāks, un secināms, ka arī pašam reperim tas atstājis nobrāzumus ne tikai uz pirkstu galiem, bet arī dziļi iekšienē. Arturs turpina izmantot caurviju motīva metodi, kuru lietoja iepriekšējā ierakstā "Lavīna", kad ar "lirisko varoni" dziesmu starplaikus sarunājās medmāsa. Jaunākajā veikumā šis caurviju motīvs ir telefonsarunu ieraksti ar albuma producentu, kura attieksmi veido kokteilis ar visneciešamākajām sastāvdaļām cilvēciskajā saziņā: "Viss jau ir labi, bet..." Vārbūt, ka tieši šī drīcelēšana "no augšas" panākusi Skuteļa piktuma un noguruma efektu, bet gan jau, ka aiz dekorācijām slēpjas pats režisors, kurš tā arī nav pārliecināts par iestudējuma veiksmi. Vēl viens pazīstams Skuteļa rokraksts: kultūratsauces un intelektuālas, reizumis provokatīvas rotaļas ar visiem it kā pazīstamiem, bet šādā kontekstā ieliktiem, no jauna ieraugāmiem fenomeniem. Tur nu pie mūziķa uniformas jāpieliek speciālā atzinības piespraude, jo līdzīgus paņēmienus citu "skaitītāju" repertuārā mums vajadzētu meklēt ar uguni.

Izpildījums ●●●●● **Baudījums** ●●●●●

Izdzirdot otro albuma dziesmu *Velvet Chair*, tūdaļ bija klāt atmiņas no lieliskā *The Cranberries* debijas ieraksta *Everybody Else Is Doing It, So Why Can't We*, un tālākajā klausīšanās gaitā bija epizodiskas satikšanās ar īru supergrupas nākamo albumu *No Need To Argue*. Un arī paši audrū atklāti piesaka savas mūzikas ciešo piekudinājumu pie aizvadītā gadsimta 90. gadu mūzikas. Grupas sastāvā kopš 2017. gada muzicē četri draugi: leva, Gita, Jurgis un Artūrs. Un, ja reiz draudzība līdz šim brīdim ir bijusi tik cieša un ilga, uz tās plecīsmi arī nolikšu vēlējumu nodot ziņas par ļoti labu basģitāras sniegumu, kuram nu tas būtu jānodod. Īpaši veiksmīga un dzīvi apliecinoša ir kompozīcija *Mother Love*, savukārt *Just in Case* – liriskuma niansētībā pielīdzināma Houpas Sedovalas kūrētā ansambļa *Mazzy Star* klasiskajām balādēm. Pārmaiņu labad ir saistoši dzirdēt arī smagākus gabalus, kāds ir, piemēram, *Tower* ar eksperimentālās čellistes Sarmas Gabrēnas dalību un arī *Free From Time*.

Izpildījums ●●●●● **Baudījums** ●●●●●

Helvija Finķa un apvienības *PRAGAI* kopdarbs ir ceļojums jauna cilvēka pārejas posmā uz kādu tālāku platformu. Nodēvēt to par pieaugšanu būtu pārāk viegli, un tas arī neko nepateiktu, jo mūsu dzīves netiek risinātas, virzoties pa taisnu, hronoloģiski iedalītu lineālu. "Man tiešām bieži ir kauns, / Par to, kā dzīvoju nost, / Tāpēc tik bieži meklēju jaunus dzīves posmus," skan teksts albuma tituldziesmā. Gluži kā senajā teicienā: atrauj asti – pielip knābis; atrauj knābi – pielip aste. Šodienas trakojošajā realitātes karuseli ir ļoti būtiski, ka ir kāds, kurš dalās ar savām pārdomām un vērtībām, lai neiečožitos pārāk dziļi savās baīļu un noguruma seņēs, bet uzklāsit un izprastu, lai – kas zina – pēc tam kaut ko varētu pateikt arī par sevi. Vispirms sev, un pēc tam citiem. "Tāds slinkums" ir dalīšanās tik augstā muzikālā un vēstījuma jūtīguma kvalitātē, kura nav pieredzēta visai ilgi. Tādēļ – nemiet ciet!

Izpildījums ●●●●● **Baudījums** ●●●●●

Nevarētu teikt, ka ar Ingus skaņdarbiem būtu izaudzis, tomēr šī būtu vistuvākā apzīmējuma kārtula laika mērogā. Tādēļ šobrīd, apgūstot Ingus jaunāko piedāvājumu, jau daudz drošāk iezīmējas kvalitāšu sadalījumi, ar kuriem esmu uzaicināts dalīties šī žurnāla lappusēs. Visupirms atbrūno muzikālā sakārtotība un neklūdīgums konkrēto fabulu ietvert teju ideāli atbalstošā melodijas risinājumā. Otrām kārtām, Ingus nav atkāpies no valodas spēlēm un ašām rotaļām, kuru citējumi šeit, iespējams, būtu iederīgi, tomēr tie jādzird paša autora balss plājumā. Nu, bet "vienu jau var". Asociācijas un noskaņas kā jaunrades fundamenti vijīgā melanholiķa savijas vārdos "Tu nezini kā tev iet / Reizēm" (dziesmā "Apgāztā balerīna"); toties grandiozākie muzikālie sasniegumi savēlami kopā ar kompozīcijām "Viņa nedzird manus sapņus" un "Tētis būvē radio". Svarīga mūzika, pie kuras jānokļūst pamazām, bet tas patiesi ir tā vērts.

Izpildījums ●●●●● **Baudījums** ●●●●●

Veiksmīgākajos šī albuma mirkļos to caurstrāvo tik auksta un tieši tādēļ tumši eleganta atmosfēra un skanējums kā *Massive Attack* veidotajam skaņuceliņam Luisa Letjēra 2005. gadā uzņemtajam trillerim *Danny the Dog*. Un tad parādās tādi gabali kā "Mili mani" un "SUPRA", kas liek cerēt, ka kaut kur pasaulē varētu būt tāda kā mūzikas baznīca, kur nolikt svečīti par to, lai mēs beidzot tiktu atbrīvoti no tādiem vokāla pārmaiņu efektiem, kurus šajās dziesmās izmanto Ods. Tiem iepretī visa lamāšanās, kura tiek šķiesta kā asās garšvielas no paguruša kebabnīcas pārdevēja rokas, liekas pieņemama – lai neteiktu "kā ziediņi" –, jo šī albuma kontekstā tik senili salīdzinājumi nebūs vietā. Kā vēl vienu pozitīvu iezīmi jāpiemin humors, kurš ir tikpat ass kā iepriekš piesauktie lamuvārdi. Piemēram, šāds novēlējums no celiņa "Darbs", kurā tiek sūtīta rinda pārmetumu priekšniekam, kurš laikus neizmaksā "godīgi nopelnītos peso" – "Es ceru, ka tava mašīna nosprāgs uz Brīvības ielas / Sastrēgumstundā / Un ka tev nobloķēs karti / Uz Ziemassvētkiem". Tikpat patikami ir izdzirdēt pulcējošo, zemo tikšpoņu no *Pink Floyd* hrestomātiskā sacerējuma *Time*, kuru reperis izmantojis veltījumdziesmā mammai.

Izpildījums ●●●●● **Baudījums** ●●●●●

Aleksandrs Barons ir dzejnieks un bundzinieks, un nu jau arī laikmetīgās folk-mūzikas solomākslinieks ar nesen iznākušo pirmo albumu. Lai gan ieraksta skanējumu papildina gara viesmākslinieku virkne, tas tomēr ir un paliek Aleksandra Barona autordarbs. Viņu varētu saukt par dziesminieku, lai gan Aleksandra vokālā izpildījuma manierei ar dziedāšanu, kādu to esam raduši dzirdēt, ir diezgan attāla līdzība. Arī par stāstnieku viņu isti nevar dēvēt, jo stāsti (atkal jau – kādus tos esam raduši dzirdēt) albumā ir tikai daži, piemēram, "Žanna". Pārsvārā autors runā pats ar sevi, skumīgi reflektējot par pašam vien zināmām sajūtām un norisēm. Te nu man laiks atsāist gudru seju un, galvu šūpojot, domīgi noiekt: "Interesanti..." Jo mana intelektuālā kapacitāte ir par vāju un jūtu pasaule par seklu (to saku bez mazākās ironijas!), lai spētu pilnībā pieņemt šo tiro patiesību par savējo. Tas nekas, man tā reizumis gadās ar laikmetīgiem mākslas darbiem, ne tikai mūzikā, bet citās jomās arī.

Izpildījums  **Baudījums** 

Reperi ir ļaudis, kas ritmiskas mūzikas pavadībā stāsta. Pārsvārā par sevi un par notikumiem – patiesiem vai izdomātiem, bieži vien pārspīlētiem, sak, lai jums, mietpilsoņiem, būtu ko brīnīties, kā mēs savā subkulturā dzīvojam. Parasti šie vēstījumi ietilpst vienas dziesmas formātā, kad albums līdzinās stāstu krājumam literatūrā. Retāk tēma tiek risināta visa albuma garumā kā romāns. "Jā" ir viens no šādiem ierakstiem, un, lai tādu radītu, nepieciešams ne vien talants, bet arī pieredze un profesionalitāte. Tas viss Skutelim piemīt, līdz ar reti sastopamo prasmi runāt repa nākamajā – metaforu līmenī. Arī klausītājam nāksies pielikt pūles, lai šo albumu "izlasītu", jo, klausoties fonā, nekas vairāk par kvalitatīviem bītiem prātā nepaliks. Ja slinkums iedziļināties, te īss satura izklāsts: pazīstamu hiphopa mākslinieku uzrunā sponsors ar producenta ambīcijām, kurš cenšas bīdīt mūziķi sev vajadzīgajos virzienos. Beigās sponsors "nolec" no projekta un tās laikam uzskatāmas par laimīgām beigām.

Izpildījums  **Baudījums** 

Pirms trīsdesmit vai pat divdesmit gadiem lielākais kompliments latviešu grupai bija – viņi izklausās gluži kā briti vai amerikāņi! Vēlāk tas kļuva par pārmetumu – ak vai, viņš taču nav nekā latviska! Nezinu gan, kas tika gaidīts kā īpašs latviskums uz globālās indroīda skatuves, kas atšķirībā no etnomūzikas nepieprasa nekādas nacionālās identitātes iezīmes. Lai gan *audrū* iepriekš ierakstījuši dažas dziesmas dzimtajā valodā, viņu jaunajā albumā nav nekā latviska, un man tas patīk. *Old Stories* var droši konkurēt ar līdzīgas stilistikas albumiem visā pasaulē, kas ir labi un arī slikti, jo tādu mūziķu ir ļoti daudz. Vēl viens mazs minusiņš – albums ir pārāk garš, vidusdaļā kļūst grūti noturēt uzmanību. Saklausu līdzību ar slaveno kanādiešu grupu *Cowboy Junkies*, kas jau vairākus gadu desmitus ar lieliem panākumiem spēlē bezgala skaistu, bet ārkārtīgi garlaicīgu mūziku. Un tas ir kompliments.

Izpildījums  **Baudījums** 

No sirds iesaku noklausīties šo albumu tagad, tūlīt un nekavējoties. Kāpēc? Tāpēc, ka tas ir ļoti labs albums. Un to vēlams dzirdēt pirms šīs mūziķu apvienības koncertu baudīšanas. Ceru, ka šovasar tādi būs. Man iznāca otrādi: vispirms redzēju repera Fiņķa un *PRAGAI* (basģitārists Aleksis Luriņš un elektroniskās mūzikas meistars Kashuks) uzstāšanās kopā ar viesmāksliniekiem "Hanzas perona" festivālā "Var! Būt!" pērnvasar, bet albums iznāca krietni vēlāk un pēc iespējamā koncerta atstāja nedaudz blāvāku iespaidu. Maldīgi, jo vajag tikai laiku, lai jautu tam ienākt ausīs un prātā. Skits "2010" gan bija lieks, bet spēju atzīt, ka man, iespējams, nav humora izjūtas. Kā gadījās, ka šie trīs izdomāja darboties kopā, nav zināms, bet te vietā ir angļu teiciens *marriage made in heaven* jeb debesu svētīta savienība. Laikam šiem mūziķiem bija lemts satikties mums par iepriecinājumu.

Izpildījums  **Baudījums** 

Sakām Ingus Baušķenieks, domājam "Dzeltenie pastnieki", un otrādi. Gandrīz kā ar Ļeņinu un partiju. Tomēr "Pastnieki" un Ingus Baušķenieks ir divas dažādas lietas, bet pats autors arī laikam ir apjucis rēķinos, jo jauno ierakstu piesaka kā "mans, šķiet, astotais soloalbums". Ingu, mums ir vienalga, vai šis ir astotais vai astoņdesmitastotais albums, galvenais, turpini darīt, ko dari! Nosaukums "Mana pasaule" gan pārsteidza, jo skan visai banāli, bet, kad paklausījies, kas tajā pasaulē notiek, viss tapa skaidrs. Gan jau citīgākie žurnāla lasītāji pārmetīs – kas tā par lietu, ka, līdzko Baušķenieks izdod kādu ierakstu, tā piecinieki no Volfas birst. Jā, tā ir, un tā arī būs. Un, ja kāds man varēs parādīt vēl kādu Latvijas mūziķi, kurš, līdzīgi Ingu, spēj vienlaikus izrēķināt no kastes un palikt tur iekšā, tad dodiet ziņu, esmu gatava diskusijām.

Izpildījums  **Baudījums** 

Ods ir siks, mūždien izbadējies un uzmācīgi sicošs kukainis, kura dzēlieni ir nepatīkami, tomēr nekaitīgi. Gan jau reperis Ods jūta kādu līdzību ar minēto insektu, kad izvēlējas sev skatuves vārdu. Vai varbūt ar Ulda Rudaka suni Odiņu, kuru iepazinīs un iemīļojīs teju ikviens, kas apgrozās mūsu mūzikas aprindās. Arī šis Odiņš rej skaļi un, drošs paliek nedrošs, pirmais kož savu konkurentu potītēs albuma ievadošajā gabalā, kas, ja cenzējamies vārdus aizstātu ar skaņas signālu, pārvērstos par vienu garu "piiii". Bet jau drīz atklājas Oda istā dzīve – viņš, tāpat kā gandrīz ikviens no mums, mēdz necelt telefonu, kad zvana vecmāmiņa vai mamma, un pēc tam jūtas nelāgi, nikst garlaicīgā darbā, cieš milas mokas un ne tuvu nav tik pašapzinīgs, kā cenšas izrādīties. Lai gan Oda teksti lielākoties ir tādi, par kuriem mamma teiktu: "Ej un izmazgā muti ar ziepēm!", rimēšana viņam padodas izcilī. Man nav iebildumu pret kādu biežāku vārdu, bet te nu gan ir īsts biezenis. Taču tas pāries. Jauna Latvijas hiphopa zvaigzne ir dzimusi.

Izpildījums  **Baudījums** 

Literātu aprindās pazīstams kā dzejnieks, koncertos redzēts pie bungām dažādās grupās, nu Aleksandrs Barons sācis dziedāt savas dziesmas, paša spēlētais akustiskās ģitāras pavadījumu askētiski apaudzējot ar papildu stīgu un pušamajiem instrumentiem, klavierēm, varganu un sieviešu balsīm, kas tieši tāpat varētu skanēt arī tad, ja pašlaik nebūtu 2022. gads, bet jebkurš cits. Turklāt Aleksandra dziedāšanas maniere ir tik ļoti ārpus jebkādiem standartiem, "kā vajadzētu normāli dziedāt", ka šo varētu nevilcinoties nosaukt par visunikālāko dziesminieka albumu, kāds Latvijā jebkad ir tapis. Kāds tajā saklausīs paraugu tam, kā ierakstīt albumu, ko nekad nevienam nerādīt, bet mūsdienu pasaule ir tik pilna ar standartiem, kā dzīvot un ko darīt, lai tas būtu "atbilstoši", ka tikai šādi albumi glābs pasauli no garlaicības un tās pakāpeniski izraisītais bojāejas. Izdots kasētē ar tam pievienotu tekstu grāmatiņu, albums tika izpildīts dažās dienās, tāpat ir cerība, ka vismaz daļa no mums tiks glābti. Un tā ir tira patiesība.

Izpildījums  **Baudījums** 

Tāpat kā iepriekšējie repera Artura Skuteļa (šoreiz – varoņa Skū lomā) albumi, kas bija tādas kā hiphopa krimināloperas, kas satura izprašanai bija jānoklausās vairākkārt, katru reizi noķerot arvien vairāk nianšu, arī šis nebūs nekāds mikstais riekstiņš. Vienīgi tēma, kas caurvīj albumu "Jā", ir reālistiskāka. Ar to saskārušies daudzi mūziķi, kuru darbos kāds bagāts izdevējs saskatījis ātras peļņas avotu (hiphopam taču ir gana daudz fanu), sākumā draudzīgi piedāvājot "sadarbību", bet pēc tam arvien vairāk diktējot noteikumus, iedzenot mūziķi slazdā, liekot sākt melot pašam sev un arī klausītājiem, vai arī... Garāmejot tā saucamajos skitos starp dziesmām šai sāpīgajai tēmai pieskārušies arī citi hiphopa un ne tikai hiphopa mākslinieki (ansis, *MTŠ* u. c.), bet visa albuma garumā par to tiek runāts pirmoreiz. Ja noteikumus mākšlā sākt diktēt naudas plūsma, tad māksla tiek nogalināta. Un izdevēji vai producenti var mesties savā velnu dejā, plānojot atbalsta vai piemiņas koncertus, kuros vēl labāk pīrks "merču".

Izpildījums  **Baudījums** 

Aizvadītajos gados publicētās brīnišķīgās oriģināldziesmas "Cimdiņš" un "Nātres", arī nesen mūžībā aizgājušā Zigmunda Lorenca senās dziesmas "Liepu ziedu tēja" kavers iepazīstināja ar kaut kad pirms dažiem gadiem konkursā "Hadrons" uzpeldējušās indīfolka grupas *Audrū* latvisko versiju, bet debijas pilnmetrāžas albumā visas dziesmas ir pasaulē visizplatītākajā angļu valodā. Tas droši vien darīts, domājot sevi piedāvāt arī klausītājiem ārpus Latvijas, bet tas ir garš un milzīgs konkurences lomatāms pilns ceļš, uz kura grūti noturēties, un palīdzēt var tikai veiksmē, pat ja izklausies burvīgi, jo talantīgi cilvēki dzīvo ne tikai pie mums. *Audrū* trumpis līdzās vijīgām melodijām ir maigs un nomierinošs sievietes vokāls. Atliek novēlēt veiksmi, piemēram, lai viņu dziesmu pamanā un ieliek kādā Holivudas grāvī, kā arī gaidīt jaunas skaistas dziesmas latviešu valodā. Kaut vai par cepurīti un dadzi, jo par ceļmallapām izcila dziesma jau ir Keitijai Bārbalei, kuras albumu vēl tikai gaidām.

Izpildījums  **Baudījums** 

Visradošākā savas paaudzes elektrizēto resno stīgu pavēlnieka Alekša Luriņa savienībā ar vairākkārt pelnīti par latviešu labāko elektroniskās mūzikas mākslinieku atzīto Kashuku radies projekts *PRAGAI* pēc viena izcili monolīta instrumentāla albuma atradis cilvēku pie mikrofona, un tas ir Helvijs Fiņķis, kurš dzied un repo, ne mirkli nepaņemot visu uzmanību sev, kā pieriem ierasts darīt, un pirmkārt saglabājot jo kā *PRAGAI* albumu, ko varētu klausīties arī tīri instrumentālā versijā bez vārdiem. Vispirms koncertā iepazītais kolektīvs ar dzīvo ģitāru (Andris Strazds no "Polifauņas") un bungām (Krišjānis Bremšs no "Ezeriem") lieliski skan arī ierakstā pat no datorā iebūvētajām skandām, tāpēc labākas skaņu aparātūras izmantošanas gadījumā muzikālā baudījuma sajūtu varētu arī pārdozēt, lai ko tas arī nozīmētu. "Jo es biju aizmirsis, ka nepastāvu bez nakts dzīves" ir frāze, atgriešanās pie kuras piedzīvojis katrs, kurš uz kādu brīdi nodevies tikai mājās dzīvei, kuras pēdējos gados visiem bijis par daudz, "un tas, ko spoguļi es redzu, diez vai ir tas, ko es cieniu".

Izpildījums  **Baudījums** 

Aizvien nepadārot par gadu desmitos ierastu un klišeisku lietu savas grupas "Dzeltenie pastnieki" koncertdarbību un ļaujot tai klausītājus (arī sevi) pārsteigt no reizes no reizi, Ingus Baušķenieks turpina strādāt arī pie soloalbumiem, mūzikas valodā darot to pašu, ko viņa tēvs savā garajā mūžā paveica gleznojot. Rada šedevrus, pats izbaudot procesa vissīkākās detaļas, jo kas gan tik lielam cilvēkam šajā pasaulē varētu būt svarīgāks par mierpilnu jušanos pēc padarītā darba? Baušķenika jaunākais ieraksts nevienā mirklī neatstāj no radīšanas sen noguruša cilvēka iespaidu, jo dzīve turpinās un mainās, bet tavā rīcībā esošie instrumenti vēl kalpo godam. Te ir jau iepriekš Jāņa Rozentāla gleznām veltītajā "Radio NABA" izlasē dzirdētais instrumentālais gabals "Nāve" un dziesma "Tētis būvē radio" ar Sniedzes Prauliņas skaisto vokālu, kas piebalso Baušķeniekam, kurš arī ar savām izteiksmīgajām balss intonācijām tāds mums ir tikai viens. "Kas no tā vēlāk pāri paliksies, viņam bija pilnīgs miers..." Bet paliksies, un kā vēl paliksies!

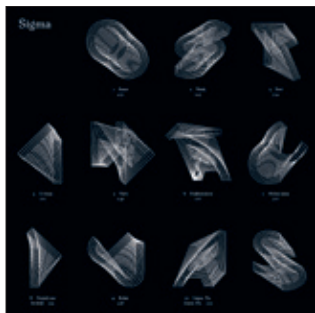
Izpildījums  **Baudījums** 

Reti notiek tā, ka pēc kāda žanra labāka pazinēja ieteikuma pirmoreiz klausoties kādu jauna repera ierakstu, tas iedarbojas tik iedvesmojoši, ka drīz pēc tam braucot ar riteni, galvā skan paša sacerēti repa panti, bet Odam tas izdevās. Ar lamuvārdiem varbūt ir drusciņ pārspīlēts, bet tekstu rindas birst tik dabiski un labskanīgi, ka par to autora literatūras skolotājiem, lai kas viņi būtu, var teikt tikai visatzinīgākos vārdus. Nešaubs, ka vēl pēc desmit gadiem Odam kā sen atzītam lietpratējam varēs apjautāties par nākamās reperu paaudzes uzlecošajiem talantiem, gluži tāpat kā tagad Skutelim vai senāk Gustavo un Ozolam, kuri var gulēt mierīgi, jo no viņu Latvijas zemē iedzīstītajām saknēm ir sazaļojis vesels dārzs, pa kuru, draiski izvairoties no nepatīkamiem sitieniem, laidelējas Odiņš, kā viņš sevi pats piesauc vai katrā no dziesmām. Mammai, kurai šo nedrīkst stāstīt, noteikti būtu iemesis lepoties ar savu dēlu, viņa vārdu krājumu un prasmi ar to klausītājus uzjautrināt, nevis aizdomāties par dzīves bēdām, jo tās nav jāiznīdē, bet jāliek zem akmeņa un jālec pāri dziedādam!

Izpildījums  **Baudījums** 



PND
"NENOSAUKTS"
PND



"SIGMA"
"OSTINĀCIJAS"
"GRUPA SIGMA"



"ŠŅĶ"
"PĀTS VAINĪGSI"
"OMES DZĪVOKĻIS"



SUDDEN LIGHTS
"MILJARDS VASARU"
SUDDEN LIGHTS



THE SOUND POETS
"PIE VIENAS UGUNŠ"
THE SOUND POETS



"ZIG ZAG"
"VĒSTULES SNIEGAVĪRAM"
"KOSMOŠA"
NABA MUSIC/MELO RECORDS

Pirmā asociācija, kas mani piemeklēja, klausoties šo ierakstu, bija pašvaldības policijas busiņš. Un vienalga, kurā pilsētā, jo *PND* var tikt galā, smalki izsakoties, ar "jumta demontāžu" ij Ventspili, ij Jelgavā, ij Rēzeknē. Ja nemaldos, savulaik kā enerģiskas un liriski drosmīgas mūzikas apzīmējums tika lietots apzīmējums "kurbulis", tāpat mehānisms, kurš spēcīgi un apņēmīgi veic sev piešķirto kustības uzdevumu, vai list lietus, visu sakapājot dubļos, vai arī kaltējošā tveicē tavš pārkarsušais ķermenis velkas iekrist kādā piemājas diķī vai izprasīt pēdējo alus pili no brīvdabas festivāla nogurušā kioska. Ievada dziesmas "Tas, kas ir īsts" plašais tonējums iedziedzināja *Queens of the Stone Age* labāko laiku ainas, tad visai cerīgu noti uzslēdza sociālkritiskais saržs "25. kadrš"; turpmāk *Landmessers* – ģitāras efekta apzinātā vai nejausā reveranss Tomam Morello no *Rage Against the Machine*, kā vēl pāris idejiski grodākus gabalus varu nosaukt "Darbi pret vārdiem" un "Vairāk alu". Bet kopumā šis nav ieraksts, pie kura atgriezšos, lai "sakratītu savas iekšas", jo – līdzīgi kā "ŠŅĶ" – šī tomēr vairāk ir koncertgrupa, un, kaut enerģiska un drastiska, tās muzikālā vērtība būtu vairāk uzņemama no skatuves dēļiem, kas aplieti ar to pašu alu, nekā no atskaņojošām ierīcēm iekš vai ārpus ausīm.

Izpildījums ●●●●

Baudījums ●●●

Šis nav nejausības vai piepešas afišas piepildīšanas uzdevumā ierīkots albums. Zinot, ka mūziķi strādājuši ilgstošās ierakstu sesijās nomalā dārza mājiņā, veidojot bezmaz autonomu radošo no-metni, varu secināt šīs padzīlīnātās nodošanās pozitīvās sekas. Tā, piemēram, sacerējumu "Vārds", kurā pulsē populārākās Oksfordšīras grāfistes grupas albumiem *Amnesiac* klusinātā himniskuma un arī nedaudz no *King of Limbs* sinkopētās, maldinošās sarežģītības. Tikām dziesma "Kalnā" gaidu līmeni piesaka dāņu grupas *Efterklang* viesošanos koncertzālē "Cēsis" šajā augustā, līdzinoties viņu leģendārajam *Pirāmida Concert* Dānijas Karaliskajā koncertzālē. Tikpat ļoti izdevusies ir kompozīcija "Ir vēsas", savukārt albumā kopumā ir iespēja caurskatīt nikuma un naida dažādos līmeņus, un šī nebūt nav pirmā reize, kad "Sigma" par to dzied. Arī šī ieraksta kontekstā sevišķi jāuzslavē basģitāras sniegums, kuru pārvalda Kaspars Lastovskis (piemēram, dziesmā "Dzalkstošiem"), bet visa instrumentācija ir ļoti augstā līmenī, par Jāņa Ozoliņa vokālu nemaz nerunājot un par Uģa Eihvalda bangu salikuma ieskandināšanu tāpat.

Izpildījums ●●●●●●

Baudījums ●●●●●●

Postpunks, kurš skan gluži kā no tādas senas pagājības, kā leģendārā BBC didžeja Džona Pila sesijas, sacīsim, no 1983. gada. Apvienības skanējumu raksturo "labā netirība", viss ir nobrāzts, ja ne ceļgalu un elkoņu izteiksmē, tad noteikti tajā, kā tiek izkliegti (vai izsaukti) dziesmu teksti. Tomēr, manuprāt, vajadzētu pārliecinošāku ritma zīmējumu bangu sniegumā, jo – tāpat kā ikviens mūslaikis ir operators un fotogrāfs, var likties, ka tas ir attiecināms uz visām "sfairām", bet mani mājā sajūta, ka ar pārliecinošāku bangu dalību "ŠŅĶ" tikai iegūs. Celiņā "Oportuniste" ksilofoniskie akcenti raisa atmiņas ar agrīno "Bērības miliciju", savukārt "Dzelteno pastnieku" kavers "Kāpēc tu mani negribi" apliecina, ka te nenotiek kaut kāda privātā virtuves ballīte plašākam klausītāju pulkam, bet arī iepriekšējo alternatīvās mūzikas arhīvu izziņošana un pārnese jaunā veidolā. Un tas nebūt nav mazsvarīgi, tieši otrādi. Kopumā jāsecina, ka "ŠŅĶ" ir dzīvā, ne ierakstu grupa. Albuma materiāls tādējādi var kalpot par labu atgādinājumu, ka jāiet uz nākamo uzstāšanos.

Izpildījums ●●●●

Baudījums ●●●●

Nē, es tomēr nekristīšu šo apvienību par "Prāta vētras" mazo brāli, kaut gan kārdinājums šādas birkas pielikšana nenoliedzami pastāv. Un šāda vēlme piemeklē jau no pašas pirmās dziesmas. Tāpēc jāmeklē atšķirības starp abu grupu skanējumu, kas vienā mirkli arī izdodas, vizuālietātāk – radiohitā "Laternas" (neskatoties uz to, ka arī "prātniekiem" bija dziesma ar šādu pašu nosaukumu, tikai angļu mēlē). Novērtēju gaišumu un, varētu pat teikt, labestību, kas strāvo no šī ieraksta. Tomēr dažbrīd, piemēram, dziesmā "Pāris neuzņemtu foto", vieglums un vienkāršība savā intensitātē uzvirmo tik spēcīgi, ka pazūd interese par vārdojuma ietērptu stāstījumu un arī pašu mūziku. Laimīgā kārtā preti ir grupas vokālists Andrejs Reīna Zitmaņa klarnetes iespēle albuma tituldziesmā. Te horizonts ir ne tikai dziesmas vārdu sastāvdaļa, bet top par ilustrāciju asociāciju plašumam, ko var sniegt rūpīgi veidota melodija un tās intonācija.

Izpildījums ●●●●●

Baudījums ●●●●

Nesen "uz nervu pamatā" noskatījos *Netflix* dokumentālo filmu par *Coldplay* pasaules turneju un arī dažas pasāžas par viņu agrīno pieredzi un pirmajiem pakāpieniem slavas Panteonā. Tā bija laba iespēja pārvērtēt domas par komerciālo popmūziku, kas citviet pulcē stadionus ar jauzu tūkstošiem, bet šepat pie mums – pilnu Siguldas pilsdrupu estrādi. Būtībā jau tas tiešām ir viens un tas pats, jo, manuprāt, *The Sound Poets*, tāpat kā Dons, par koncertu apmeklējumu, neskatoties uz visām pandēmijas likstām, tomēr nevar sūdzēties. Albumā ir daudz siltu un emocionāli trīsuļojošu dziesmu, no kurām visvienkāršākā un tāpēc arī visspēcīgākā manām ausīm ir "Pie vienas uguns". Kad grupa to pirmatskaņoja akustiskā, intīmā ielokā lielnorisē "Muzikālā banka", man pat nedaudz noskrēja skudriņas pār muguru, atsaucot atmiņā *MTV Unplugged* leģendāros koncertierakstus. Albumam ir gana daudzveidības, tonālu un ritma pārsviedieni, tomēr jāatzīst, ka daudz kas "aiztek upēs, ezeros un pļavās". Toties sacerējumu "Ne viss ir zvaigznēs rakstīts" iesaku iekļaut Skolu jaunatnes dziesmusvētku koru lielkoncerta programmā. Īpašas uzslavas par Kārļa Josta basģitāras devumu, savukārt Jāņa Aļšpura balss diapazons sāk pieteikt jaunās platuma un dziļuma robežas.

Izpildījums ●●●●●

Baudījums ●●●●

Sniegavīra tēls mūsu kultūrā, manuprāt, apvīts ar biezu nostalgijas kārtu. Lai pieminam vienu no savulaik īpatnējākajām alternatīvā roka grupām "Sniegavīru rūpnīca". Ja es būtu vecāks un gražīgāks, varētu šķendēties, ka "tagad jau bērni tikai to mainkraftu spēlē, ne iet uz slidotavu, ne pikojas vai būvē sniegavīrus". Varbūt tāds laiks pienāks, bet tikām pāris piebildes par albumā dzirdēto. Dziesma "Karma" ar savu kurbulējošo draivu atsauc skaņu atmiņā *Death in Vegas* un Igija Popa sadarbību *Aisha*; jauki cimperlīgās ērģeles un splīnīga basģitāra darbojas dziesmā "Raksti vēstules". Vēl jauka nianse – mūzikas kastītes dzidrais dzindzinājums sacerējumā "Tik mazs kā tu", kurš visā kompilācijā uz mani atstāja visspēcīgāko iespaidu gan formas, gan satura ziņā. Tikām "Pilsētas bērni" uzbūvē rakstniekam Jānim Einfeldam raksturīgu brēģelisku nejdzīvu piestūķētu urbāno ainavu, atzīstot: "Mēs, pilsētas bērni, / Klistam kā rēgi". Laika neapturamās virzības apcere "Sniegavīra romancē" un bezbēdīgs zeņķiskums "Maniākā", kā arī visas pārējās skaņu vēstules sasniedza adresātu tieši un ar izteiktu iejūtību, neatstājot novārtā pancisku patraķošanu. Viens no šīgada patīkamākajiem pārsteigumiem populārās mūzikas kartē.

Izpildījums ●●●●●●

Baudījums ●●●●●●

Latvijas pankroka klasīki un leģendas – lieli un smagi vārdi tā vien nīrb pēdējā laika rakstos par *PND* jauno albumu. Kā pankrokeri kļūst par klasikiem? Pirmkārt, izcīna vietu zem saules, ja nepieciešams, arī ar dūrēm. Otrkārt, daudz koncertē, tik skaļi un dusmīgi, lai sekotāju bāze augtu ģeometriskā progresijā. Ar albumu izdošanu gan neaizraujas, lai fani nesēž pie atskaņotājiem, bet iet uz koncertiem. *PND* ir visu gadu izpildījuši un izdod otro albumu, kas seko 14 gadus pēc pirmā. "Nenosaukts" ir studijas albums, kas nav studijas albums, un koncertalbums, kas nav koncertalbums. Tas ieskaņots koncertā bez publikas klubā "Depo" (nav pārsteigums, jo grupa bieži uzstājas uz kluba skatuves) ar skaņu režisoru Gati Zaķi (ir pārsteigums, jo ārkārtīgi pieprasīta profesionālā darbība nekādi nesaistās ar pankroku, bet jaunības dienu nostalgija darijusi savu). *PND* sastāvs vairākkārt mainījies, kodolā paliekot brāļiem Mārcim un Didzim, bet jauda nezūd un tematika nemainās – ar īstiem veciem parunāt par alu, meitenēm un dzīvi kā tādu. Tas ir pareizi, jo paradoksālā kārtā dumpīgākie no rokmūziķiem – metālisti un panki – ir arī viskonservatīvākie. *PND* fani nepiedotu, ja 2022. gadā grupa nāktu klajā ar kādām būtiskām novitātēm, un *PND* arī nemaz netaisās viņus pievilt. Labi, ka šajā pasaulē ir stabilas lietas.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟

Ir latviešu populārā mūzika, un ir grupa "Sigma", kas it kā pieder šai kopienai, bet īsti ar to nesaskaras. Jo viņi nedara kā visi, viņi dara kā "Sigma". Dibināta vēl 2005. gadā, grupa debijas albumu izdeva 10 gadus vēlāk, kad beidzot jutās tam gatava. Prātīgs lēmums, jo "Sazaroto taku dārz" pārsteidza un izbrīnīja daudzus – kas šī ir par grupu un kāpēc mēs līdz šim neko par to nezina? Nu maisam gals ir vaļā, "Ostinācijas" ir jau trešais "Sigmas" albums, un šie trīs mūziķi, kuru iepriekšējā pieredze (*Punch*, "S.I.L.S." u.c.) nemaz nav saistīta ar "Sigmas" daiļradi, arvien brīvāk peld pašu izdomātajā skaņu un dzejas ezerā, liekot malā stāvošajiem brīnīt, kā tas vispār iespējams. Interesanti, ka "Sigma" pirms vairākiem gadiem uzstājusies kā *The Sound Poets* koncertu iesildītāji. Tas tiesa, ka abu grupu mūzika bija un joprojām ir savā ziņā saskanīga, bet tikai tagad redzam, ka nieka dažu gadu laikā tās strauji attālinājušās un nonākušas žanra pretējās pusēs, kur vienā galā ir māksla, bet otrā amatniecība un komercija.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟🌟

Dabā visam jābūt līdzsvarā, arī Latvijas pankroka ekosistēmā. Ja vīri pusmūžā *PND* izdod otro albumu, tad kaut kur netālu jābūt arī jaunām dāmām, kas izdod savu pirmo ierakstu. Un te tas ir! Grupā gan ir arī viens čalis, nosēdināts aiz bungām un pie mikšēšanas pults. Dažbrīd viņš izmisiģi iebrečas mikrofonā, bet tas neko nemaina – "ŠNK" tiek un tiks dēvētas par meiteņu pankroka grupu. Pūsis pats vainīgs, ka iesaistījās tādā kompānijā. "ŠNK" debija ir tieši tāda, kāda no jaunas grupas tiek sagaidīta – kompakts, enerģisks, svaigs un spīrgts pieteikums ar trāpīgiem un aktuāliem tekstiem un aranžēšanai pankroka stilā tik pateicīgās "Dzelteno pastnieku" dziesmas "Kāpēc tu mani negribi" kaveru noslēgumā. Šņik! un 14 minūtes ir aizritējušas kā viens mirklis. Ja šis nebūtu albums, bet koncerts, mēs skandētu: "We want more! We want more!"

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟🌟

Debijas albumā pirms nepilniem pieciem gadiem *Sudden Lights* bija meklējamos. Ne pārāk radošos, drīzāk praktiskos – kuru no šobrīd populārām grupām mēs vislabāk spējam atdarināt? *Imagine Dragons*, "Prāta vētru" vai *Carnival Youth*? Vai mums vajadzētu dziedāt latviski vai angliiski? Jaunajā trešajā albumā lēmums beidzot ir pieņemts: "Prāta vētra" ir mūsu mīļākā grupa, mēs darīsim visu kā viņi un, ja vajadzēs, varam pat aizvietot vecos un nogurušos vīrus koncertos, un mums labi veiksies. Un tas jau notiek – tā kā "Prāta vētrai" un *The Sound Poets* šovasar ir pašiem savas solokonzertu sērijas un festivālu pirmizrādes, lielāko vasaras muzikālo pasākumu programmās redzam *Sudden Lights*. Bīstieties, melodiskā poproka lielmeistari, *Sudden Lights* nāk, lai iekarotu savu vietu jūsu fanu sirdīs!

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟

Pirms desmit gadiem *The Sound Poets* pacilājoši aicināja doties kalniem pāri jaunu izaicinājumu meklējumos un atrada daudz sekotāju. Grupas ceturtais albums rāda to pašu, ko otrs un trešais – *The Sound Poets* ir uzķāpuši sava kalna virsotnē un tur apstājušies, netiekot ne uz priekšu, ne atpakaļ. Nav arī nepieciešams, jo atrasties virsotnē ir gana ērti un droši. Krāšņi aranžēta melodiska popmūzika, kas vēsta par visu un vienlaikus par neko, vienmēr būs pieprasīta, un Jānis Aļšpurs ar draugiem šajā mūzikas industrijas jomā ir teicami sava aroda pratēji. *The Sound Poets* ir un būs starp plašas publikas visvairāk mīlētām grupām vēl daudz gadu, jo pierādījumus, ka šāda radošā formula nodrošina ilgu un patīkamu dzīvošanu, nav jāmeklē ne tuvu ("Prāta vētra"), ne tālu (*Coldplay*). Varbūt skarbs vērtējums, taču no tiem, kas atrodas virsotnē vai domā sevi tur atrodami, arī vairāk tiek prasīts.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟

Rīga ir mazā Parīze, Sigulda mazā Šveice, bet "Zig Zag" ir mūsu mazais *The Cure*, kas nepievil nekad jau 36 gadus, spītējot sastāva maiņām, mistiski zudošiem ierakstiem un citām lietais. Šīs vēstules nav kosmosam, sniegavīram un pat ne mums, kas tās klausās, tās ir vēstules sev pašiem jeb "Zig Zag" dibinātājiem un tekstu autoriem Jurim Lasinskim (balss, ģitāra) un Uldim Timoško (bungas). Un laimīgs ir tas, kurš pusmūžā, atskatoties uz aizvadītajiem gadiem, ko "Zig Zag" šajā albumā arī dara, var vienoties kopīgā noskaņā ar albuma noslēdzošo dziesmu "Esmu laimīgs", kas īstenībā ir diezgan banālā kompozīcija, bet pat to grupai izdodas padarīt gaumīgu un ar prieku baudāmu.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟🌟

Tikko kaut kur bāra stūrī vai zem galda pamodinātu un vienā nēmienā ar puskausu alus slāpes remdējušu aurojošu vīru balsu koris ir Latvijas pankroka veterānu *PND* raksturīgākā iezīme, un tā palikusi nemainīga arī tagad, kad dalībniekus iepriekšminētajās vietās atrast būtu grūti, bet muzikālā jauda kāpināta, mainot bundziniekus un citu par citu prasmīgākus ģitāristus (nu jau kādu laiku – Juris Piziks), pieaicinot arī pūtēju sekciju, taču sākotnējais bandas kodols – brāļi Mārcis un Didzis Pumpuri, kā arī nedaudz vēlāk klāt nākušais Agris Ernestsons – saglabāties. Velti te meklēt dzīļu un nopietnu sociālu problēmu izklāstu tekstos, jo *PND* vienmēr bijusi visupirms panku balle, ko viņi spēj iekustināt arī tagad, kad izaugusi jaunu panku paaudze, kas cukurūdeni kā vienīgo grebeņu stiprināšanas līdzekli nepazīst, jo ir taču lakas vai želejas veikalos, un, protams, "viss ir sūds, labāk iesim iedzert alu", kas paliek reibinoši putojošs, iepildīts plastmasas, metāla vai stikla traukā, jo galvenais ir to dabūt no turienes ārā.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟

Pierasts uzskatīt, ka grupas "Sigma" mūzikā pats svarīgākais ir teksti, ko solists un pianists Jānis Ozoliņš, kurš ir literatūrzinātnieks, atlasa no jau gatavas dzejas vai sacer pats, tomēr "Sigmas" mūzikā ļoti nozīmīga loma ir arī aranžējumiem – bundziniekam Uģim Eiħvaldam, basģitāristam Kaspāram Lastovskim, kura instruments bieži izvirzās pāriem priekšplānā kā solo, un Platonam Buravickim, kurš šoreiz papildinājis trio jau paveikto ar pūšaminstrumentiem (iepriekš bija stīgas). Trešajā albumā jo īpaši veldzē tieši skanējums, un tikai kādā trešajā klausīšanās reizē sāk prasīties paņemt priekšā un lasīt dzejoļus. Dziesmu "Ir vēsas" negaidīti (gluži kā *Soft Cell* 1982. gada hitā *Torch*) papildina burvīgs sievietes vokāls. Jāna vārdiem izsakoties: "Sniedze (Praulīna) atver muti, un list zelts". Bārstīties ar salīdzinājumiem nav labs tonis, bet no prāta neizdzēšamais vārds dzirdēts arī no Ozoliņa, tāpat drīkst – mēs, latvieši, varam lepoties ar savu amerikāņu *Perfume Genius* līdzvērtīgu grupu, kas spēj apburt tiktāl, ka falsetis vairs nekrīt uz nerviem, bet izraisa labsajūtas trīsas.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟🌟

Pašlaik uzplaukušā Latvijas jaunā pankroka vilņa grupa "ŠNK" izceļas uz daudzū pārējo fona ar to, ka tajā trīs no četriem dalībniekiem ir meitenes, kas spēlē ģitāras, un visas arī dzied, turklāt viņu tekstos dominē feminisma un mazvērtības kompleksu tēmas. Tas viss tiek pasniegts nevis gaudulīgi vai ar dusmās sakostiem zobiem, bet izsmejoši un pūšaminstrumentiem (iepriekš bija stīgas). Trešajā albumā jo īpaši veldzē tieši skanējums, un tikai kādā trešajā klausīšanās reizē sāk prasīties paņemt priekšā un lasīt dzejoļus. Dziesmu "Ir vēsas" negaidīti (gluži kā *Soft Cell* 1982. gada hitā *Torch*) papildina burvīgs sievietes vokāls. Jāna vārdiem izsakoties: "Sniedze (Praulīna) atver muti, un list zelts". Bārstīties ar salīdzinājumiem nav labs tonis, bet no prāta neizdzēšamais vārds dzirdēts arī no Ozoliņa, tāpat drīkst – mēs, latvieši, varam lepoties ar savu amerikāņu *Perfume Genius* līdzvērtīgu grupu, kas spēj apburt tiktāl, ka falsetis vairs nekrīt uz nerviem, bet izraisa labsajūtas trīsas.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟🌟

Lieliska kafija bez kofeīna, toties ar astoņām karotītēm cukura – tā varētu reklamēt šo mūziku, ja tā būtu pagaršojama. Specializētā bērnu albumu apskatā *Sudden Lights* uzreiz nopelnītu maksimālo saulīšu skaitu, kaut arī var, protams, diskutēt, cik lielā mērā gatavi izdzīvot pieaugušo cilvēku pasaulē valdošās nežēlīgās konkurences apstākļos varētu būt tie, kurus bērnībā sargā no negācijām un dusmīgi zemām balsīm. Šķiet, "Prāta vētras" solists Renārs Kaupers ir parādījis ceļu uz "pašu pilnību" un stadioniem. Proti, kādā balsi un ar cik izteikti šņācošiem "s" burtiem vislabāk dziedāt par deļošanu klusumā, laternām vistumšākajā naktī, atziņu, ka nekas nenotiek tāpat vien, siltām vasarām, kad var iztikt bez somām un bez telefoniem, lai klausītājus pārliecinātu, ka apdziedātie gadalaiki patiešām ir tik silti, ka nekas no minētā nebūs vajadzīgs. Pat bioloģiskie Kaupera mantinieki no *Carnival Youth* neizklausās tik ļoti pēc "Prāta vētras" kloniem, kā *Sudden Lights* jaunajā albumā. Iepriekš šī tendence viņiem nebija tik ļoti izteikta.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟

Grupa *The Sound Poets* ir kā televīzijas panorāma, kas vakaros pulcē cilvēkus pie ekrāniem, lai uzzinātu gandrīz visu to pašu, ko iepriekšējā reizē, un atkal jau ierastā ritmā nogrozītu galvas par to, cik ļoti svarīgi ir bijis šo visu uzzināt. Grupas albumu iznākšanas cikls, protams, ir citāds, atbilstošs tās darbaspējām, bet lietu kārtība nemainās. Mainās vienīgi šajā albumā ar poētiem raksturīgo gandrīz histerisko patosu pausto pacilitāto sajūtu iemesli, par kuriem mums nenoguruši stāsta dzeltenās preses izdevumu vāki pie lielveikalu kasēm, kad stāvam rindā, jo gribam samaksāt par savu smūtiju izejvielām. Visticamākais, fanu vidū intīmākos brīžos folklorizēsies līdz šim tikai elektronisko ierīču aprakstos izmantotais vārds "šķārienjūtīgs", jo Jānis Aļšpurs par tādu atzinis sevi. Kāda cita dziesma ir par mūžu, kas, kā izrādās, visā savā garumā ir nēstandarta projekts. Satriecoši! Vīru kuru piedziedājumi "O-o-o" droši vien kaitina tikai mani, jo citādi tie nebūtu kļuvuši par klišeju vai visu mūsu popmākslinieku dziesmās, bet labākie producenti zina drēbi jeb pārbaudītas vērtības.

Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟

Grupa "Zig Zag" ir kā pats savā nodabā burbuļojošs katls, kurā notiekošos procesus maz ietekmē apkārtējo attieksme un reakcija. Viņiem ir savs rokraksts, kas nelīdzinās nevienai citai no latviešu populārās mūzikas grupām, līdzīgi kā lielākos mērogos *The Cure*, kas neapšaubāmi, ko tur liegties, ir viņu favorīti un muzikālā ceļa izgaismotāji, ko īpaši nodod ģitārpārtijās. Bundzinieka Ulda Timoško un solista/ģitārista Jura Lasinska sacerētie teksti ir nevis par visu un reizē neko, kā parasti grupām, kuru dalībnieki jau brieduma gados, bet tieši par to, cik viņi lieliski sadzīvo ar šodienu, lai kāda tā būtu, mazliet pakāvējas bērnības atmiņas, kas arvien attālinās, aizmigojot un pamazām saplūst ar sapņiem par kosmosu un sniegavīru, kurš neizkusis kaut ko gaida. No nejaušu klausītāju aplipināšanas viedokļa, hitu šajā albumā ir mazāk nekā iepriekšējā "Ēzelītis lā" (2016), bet tas arī nav vajadzīgs, jo savus istos cienītājus viņi ir vairāku gadu desmitu garumā neglābjami ievilinājuši slinki savilktajos tīklos, no kuriem nemaz negribas tikt ārā.

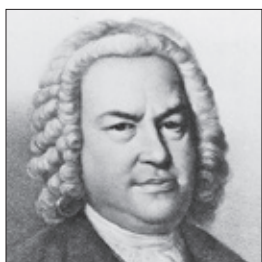
Izpildījums 🌟🌟🌟🌟 **Baudījums** 🌟🌟🌟🌟

Bētiņš klausās

Ansis Bētiņš



"Ziedošos dārzus vēdināja maija vējš. No cerīnām, kas nokarājās gar vecām sienām, izkūpēja salda smarža. Pa mazās pilsētiņas senlaicīgajām ielām lēniem soļiem gāja mākslinieks Frīdrihs Šramms. Lāgiem viņš apstājās, kad viņa skatienus saistīja kāda jumta istabiņa vai veca šķore, kas it kā sapņojot tiecās pret vakara debesīm. Gluži nevilus roka trīcot sniedzās pēc skici grāmatas, un ātrā steigā zīmējums jau bija uz papīra. ... Bet drīz viņš atkal sāka klaiņot dikā vaļībā. ... Viņam garām gāja milētāji, kas ieklida vakara mijkrešļi. Visās sejās laistījās noreibušās dienas atspīdums un maigākas vērtas krunkas, ko bija iecirtis trūkums, darbs un dzīve. Daudzas ciešanas šajā vakarā bija pārvērtušās par sapņu maldu. Milīgais vakars savām mīkstām rokām sedza ikdienas abas šķautnes, pagātnes drūmās bedres, un visiem klusi teica: Paceliet acis un raugieties, kur smaida ziedonis! ... Un milētāji ciešāk spieda rokas, kas bija ieliktas viņu rokās, un meklēja savu mīļo acis." Ja es nezinātu, nekad nespētu uzminēt, ka šo naivi saldo rindu autors (Roberta Krodera tulkojums) ir Ērihs Marija Remarks. Tā



Braucu mājup kopā ar čellisti Māru Botmani no Kačīni operas "Eiridike" iestudējuma Viļņā. Runājam par izrādes veismēm un neveiksmēm, ļaujames jokiem un atvieglojuma nopūtām, ar gaidām raugoties Rīgas virzienā.

Pusceļā starp Viļņu un Panevēžu Māras mazā, bet gana ietilpīgā automašīna sāk rīstīties. Tiek samazināts ātrums, jo maksimāli atļautie 130 km/h ir nopietns pārbaudījums vairāku gadu desmitu vecajam spēkratam. Kādu brīdi ceļu spējam turpināt, taču pēkšņi viss priekšējais panelis iemirdzas kā tāda Ziemassvētku eglīte un mašīna noslāpst. Abi platām acīm saskatāmies un nobraucam ceļa malā. Māra sāk manāmi uztraukties, taču mierin viņu, sakot, ka tās ir tikai tehniskas problēmas; ar mums viss ir kārtībā; uz mājām tāpat kaut kā un kaut kad tiks. Tiek apzvanīti zinoši paziņas un draugi, kuru minējumi un spriedumi ļauj mums izslēgt iespēju, ka tā varētu būt akumulatora vaina. Daļa iestudējuma kolēģu jau ir krietni mums priekšā, daļa tikai nupat izbrauc no Viļņas. Ārkārtīgi veiksmīgas sagādīšanās pēc pie mums drīz apstājas (kā vēlāk noskaidrosim) Valentīns Valentinovičs no Doņeckas, kurš pavisam nesen sācis dzīvot un strādāt Panevēžā pie sava sena drauga – autoservisa un evakuatora īpašnieka! Māra ātri vien nolemj, ka visvēlāmākais variants būtu neiedarbināmo auto nogādāt līdz pat Rīgai. Valentīns Valentinovičs uzskata to par izšķērdīgu soli, tomēr sazanās ar savu draugu. Atklājas, ka draugs jau ir iedzēris (ir vēls sestdienas vakars) un pie stūres sēsties nedrīkst, taču mūsu ukraiņu glābējs nekavējoties ir gatavs uzņemties šo uzdevumu pats. Aizbraucam ar viņa auto uz tuvējo benzīntanku pēc vilkšanas jeb t. s. buksiera troses, sašķējamies un sākam ceļu uz 50 km attālo Panevēžu.

Brauciens ir bīstamu momentu pilns, un vienubrīd pat pilnīgi zvārojamies no ceļa labās uz kreiso pusi, kad pēkšņā un laikus nepamanīta ceļa remonta dēļ jāmaina braukšanas joslas, un te es nudien novērtēju Māras psiholoģisko noturību. Pēcāk, jau iebrucot pilsētā, Valentīns Valentinovičs nepaspēj sabremzēt, un viņa mašīna palecas uz gulošā policista. Arī mēs pret pašu gribu piedalāmies šajās augstlēkšanas sacensībās. Trose tie savelkas, tie atlaižas un pašlūk zem Māras auto tieši brīdī, kad saņemamies. Valentīna auto slaiki turpina ceļu, bet mēs paliekam uz vietas – trose ir pārdegusi. Pārlicies uz autovadītāja pusi, nospiežu signālturi un izkāpu ārā. Naksnīgās Panevēžas privātmāju rajonu ieskauj viegla dūmaka un svinlātas cūkas smaka. Valentīns ir apstājies un nāk apskatīt rūpestu. Viņa acis redzu patiesu sāpi – nu, kā tad tik neuzmanīgi braucāt!? Tikko

iesākas viņa pirmais romāns "Sapņu būda" (*Die Traumbude*), ko Remarks rakstījis sešpadsmit gadu vecumā. Tā nav nedz par karu, nedz zudušo paaudzi – te jaušams kas cēls un sapņaini ideāls. Kaut valoda ir blīva ar alegorijām un metaforām, kas brīžam robežojas ar salkanumu, ir skaidri saskatāms, ka šī ir autora oda mīlestībai, dzīvei, pavasarim un laimei, oda ticībai sev un arī citiem, ticībai jūtām un dzīvesgribai. Jāatzīst, ka jūtos aizkustināts, ar šo grāmatu sastopot Remarku, kādu nepazīstu, – tādu, kam nesejo pagātnes rēgi, sāpes un mokas, bet kura skatniens vērstas saulainas nākotnes cerībās, no kurām gan tikai retajai būs lemts piepildīties.

Noveli caurvij galvenā iemīļotā komponista Bēthovena "Minjona dziesma". Intereses pēc noklausījos arī Volfu, Listu, Šūbertu, Šūmaņa, Čaikovska un Alfrēda Kalniņa versijas šiem pazīstamajiem Gētes vārdiem, taču man visatbilstošākā (arī grāmatas noskaņas sakarā) šķiet Emīla Dārziņa kordziesma. **Emīls DĀRZIŅŠ "Minjona" (1900)**

nopirkām jaunu trosi un, še tev, 50 metrus pirms servisa pārplēsām!

Uzmeistarojam gana izturīgu mežglu un tiekam līdz galam. Auto tiek uzvilks uz evakuatora, mēs trijātā sasežamies kabīnē un dodamies Latvijas virzienā. Pa ceļam lauzītā krievu valodā paspējam iepazīties tuvāk un sarunās nedaudz pieskaramies politikai, dzīves dārdzībai un ērtībām, ēdieniem un alkoholam. Atceros, vienubrīd cenšos pateikt, ka mans tēvs brauc ar smagajām automašīnām un ved bruģi. Diemžēl manā vārdu krājumā nav šāda krievu valodas vārda, tādēļ izlīdzos ar *купуч*. Citubrīd Valentīns atklāj, ka savas dzīves laikā (ap 45 gadi) bijis tikai Ukrainā, Polijā un Lietuvā, tādēļ brauciens uz Rīgu ir kas jauns un savīļņojošs. Un vēl – viņš mums jautā, vai zinām tādu "telefona spēli" ar nosaukumu *Tinder*. Mēs zinām gan. Nu, lūk, viņš savā Panevēžā to tik vien redz, kā "spēlētājas no Rīgas", tādēļ ir vēl jo vairāk ieinteresēts nokļūt mūsu galvaspilsētā. To, vai izdevies arī kādreiz "uzvarēt", mēs nepajautājam...

Ap trijiem naktī esam Rīgā. Waze ved mūs pa Mūkusalas ielu, un uz brīdi paveras skats uz Vecrīgu. Valentīns noēļas un atzīst, ka skaistāku pilsētu nav redzējis. Turpretim mūsu galapunkts – ar briķšiem un zāli apaudzis servisa stāvlaukums Imantā. Izkāpjam laukā. Lec saule, apkārt slapja, smaržojoša zāle, čivina putni un manā galvā ir viena doma – "Līgo, līgo!" Pat ne pilnē alkohola nevajag: galva ir smaga kā pielijis spains, un esmu tikpat noguris kā pēc šķietami nebeidzamas Jāņunakts. Atvadāmies no Valentīna Valentinoviča un izsaucam katrs savu taksometru. Šis ir mājupceļa klusākais un mierīgākais posms. Auto vada Jānis, kurš ir nedzirdīgs, taču arī viņš spēj mani pārsteigt: telefonā paralēli navigācijas lietotnei zib bezskaņas videoklīpi ar kaķēniem un kucēniem, kurus šoferis drīz pārslēdz uz meitenēm vijolniecēm.

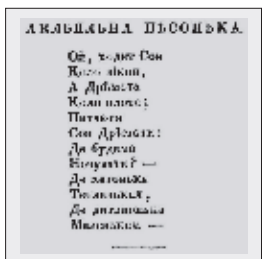
Māru satieku aptuveni pēc nedēļas – pāris dienu pirms viņas solokoncerta "Kaņepes kultūras centrā". Māra spēlēs Baha Trešo un Ceturto svītu čellam. Viņa stāsta, ka čells ir apvainojies par šo stresa pilno braucienu un patlaban uzvedas cimperīgi. Nudien – koncertā to varēja labi pamanīt: instrumentu vizitērtāk pakļāvās palēcienam daļās – aļamandē un burē. Man imponē, ka instrumentam ir pašam sava balss un viedoklis par notikušo. Gulošie policisti un bedru pilnie ceļi tam, iespējams, joprojām ir svaigā atmiņā.

Starp citu, Māra plāno atskatot arī Piekto un Sesto svītu čellam. **Johans Sebastjāns BAHŠ Trešā un Ceturta svīta čellam BWV 1009–1010 (1717–1723)**

vis pareizticīgo baznīcas rakstība. Lieki sacīt, ka lielāko tirāžas daļu konfiscēja policija cenzūras dēļ.

Ой ходить сон коло вікон ("Ak, sapnis iet gar logu") atrodama almanaha 35. lappusē un nodēvēta par šūpuldziesmu. Šo tautasdziesmu savā pasaules turnejā iekļauj arī Aleksandra Košica vārdā nosauktais ukraiņu koris, kas 1920. gados viesojas ASV, popularizējot ukraiņu kultūru. Vienu no koncertiem Ņujorkā apmeklējās arī Odesas emigrantu atvase Džordžs Ģēršvins, kurš tieši tobrīd strādājis pie jauna projekta – operas "Porgijs un Besa". Ukraiņu tautasdziesmas melodija kļuvusi par iedvesmas pamatu slavenajai dziesmai *Summertime*.

Ukraiņu tautasdziesma Ой ходить сон коло вікон
Džordžs ĢERŠVINS Summertime no operas "Porgijs un Besa" (1935)



Drošs neesmu, bet šķiet, ka kopš 2019. gada mēs ar manu vienmēr uzticamo draugu Artūru esam pievērsušies dažādu tautu dziedājumiem, ar kuriem uzstājamies maza mēroga pasākumos. Mūsu jauši izveidotā vokālā dueta koncertu ar slāvu tautu dziedājumiem beidzot varēs dzirdēt arī plašāka publika jūnijā beigās "Kaņepes Kultūras centrā". Īpašu uzsvāru programmā liksim uz ukraiņu tautasdziesmām un garīgajiem dziedājumiem.

Nododoties izpētei, uzdūros ukraiņu tautasdziesmai ar interesantu vēsturi. 1837. gadā Budā (tagadējās Budapeštas daļā) tiek publicēts Galīcijas krievu almanahs *Русалка дністровая*, kurā atrodami materiāli par Ukrainas vēsturi, etnogrāfiju un folkloru, kas skaidri sasauca ar pirmajiem tālāka ukraiņu nacionālās pašapziņas aizmetņiem. Turklāt šī ir pirmā grāmata, kurā tiek izmantota rietumukraiņu sarunvalodas fonētiskā ne-

Liepājas skaņas Rundāles pili

15.00
Koncertuzvedums
Mazais princis/ Pirmizrāde

Mārtiņš Zujs (trompete)
"Kurland Quintet":
· Kārlis Catlaks (klarnete)
· Reinis Lapa (flauta)
· Mārtiņš Zālīte (oboja)
· Artis Zēns (fagots)
· Ingus Novicāns (mežrags)

Komponists – Andris Vecumnieks
Režisore – Zane Kreicberga
Libreta autors – Orests Silabriedis
Scenogrāfs – Varis Siliņš
Aktieris – Ēriks Vilsons

17.00
Saruna. Balle pilī

Vaira Viķe-Freiberga
Imants Lancmanis
Orests Silabriedis
Egija Sproģe (flauta)

20.00
Balle cauri gadsimtiem

Liepājas Simfoniskais
orķestris
Ainārs Rubiķis (diriģents)
Reinis Lapa (flauta)

22.00
Nakts koncerts

Guntis Kuzma (klarnete)

Liepājas stīgu kvartets:

· Līga Baltābola (vijole)
· Ginta Alžāne (vijole)
· Ingars Ģirnis (alts)
· Dina Puķīte (čells)



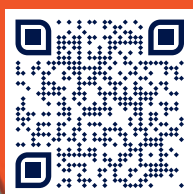
LATVIJAS
NACIONĀLAIS
SIMFONISKAIS
ORĶESTRIS

KONCERTZĀLE
LATVIJA

19.-21. augustā
Ventpilī, koncertzālē "Latvija"

Vasarnīca

MŪZIKAS FESTIVĀLS ĢIMENEI UN DRAUGIEM



BIĻETES:
www.bilesuparadize.lv

www.lnso.lv
www.koncertzalelatvija.lv

PIEEJAMAS FESTIVĀLA DIVU
UN TRIS DIENU BIĻETES

Piektdien, 19. augustā

20.00 REIHA "TUKSNEŠA MŪZIKA" UN LNSO

Sestdien, 20. augustā

16.00 LAIKMETĪGĀS DEJAS IZRĀDE JAUNIEŠIEM "TĪKLĀ"

20.00 LNSO UN PROMETEJS

22.00 ŠONS NIKOLASS SEVIDŽS UN LNSO STĪGAS

Svētdien, 21. augustā

MUZIĶĀLĀ PASAKA "KAĶPĒDIŅU SKOLA"

17.00 OPERDĪVA EMĪLIJA D'ANDŽELO UN LNSO



NEIBURGS



DELFI

